

АРКАДИЙ СТРУГАЦКИ

БОРИС СТРУГАЦКИ

далечната планета

**АРКАДИЙ СТРУГАЦКИ, БОРИС
СТРУГАЦКИ
ДАЛЕЧНАТА ПЛАНЕТА**

Превод: Нина Левенсон, Йордан Стратиев

chitanka.info

В повестта „Трудно е да бъдеш бог“ се опровергава още един мит, породен от нашия век — митът за идилично-безгрижния контакт на човечеството с братята по разум във Вселената.

„Трудно е да бъдеш бог“ води читателя заедно с пратениците на Земята на една изостанала планета. Там, в областта Арканар, представителите на Земята рискуват живота си сред мракобесието и невежеството и се опитват да спасят разума на страната — учените, личителите и поетите. Пред тях се изправя въпросът как да живеят като „богове“, като висши същества, като хора, които познават законите на историята, без да използват оръжие.

Мъжеството и дълбочината в тази повест са родени от сложността на нашето време. В нея няма илюзии за „изтряване“ на противоречията. Няма леки пътища, готови истини, предубедени решения, няма компромиси.

Вярата в бъдещето на човечеството не е сляпа вяра. Тя е изстрадана от историята на човечеството, изминало почти 14 хиляди войни и дошло до революцията.

ДАЛЕЧНАТА ПЛАНЕТА

ГЛАВА ПЪРВА

Дланта на Таня, топла и малко грапава, лежеше върху очите му и нищо друго не го интересуваше. Той усещаше горчиво-соления мириз на праха, степните птици цвърчаха в просънища и сухата трева бодеше и гъделичкаше тила му. Беше му кораво и неудобно да лежи, шията го сърбеше нетърпимо, но той не се помръдваше и слушаше тихото и равно дишане на Таня... Той се усмихваше и се радваше на тъмнината, защото усмивката му навярно беше неприлично глупава и доволна.

После неуместно и ненавреме в лабораторията на кулата задрънча сигналът за повикване. Нека! Не е за пръв път. Тази вечер всички повиквания са неуместни и ненавреме.

— Робик — каза шепнешком Таня. — Чуваш ли?

— Абсолютно нищо не чувам — измърмори Роберт. Той взе да мига, за да погъделичка Танината длан с миглите си. Всичко беше далеч-далеч и абсолютно ненужно. Патрик,ечно шашардисан от недоспиване, беше далеч. Маляев е маниерите си на леден сфинкс^[1] беше далеч. Целият техен свят на постоянно бързане, на постоянни безсмислени разговори, наечно недоволство и загриженост, целият този извънчувствен свят, където презират ясното, където се радват само на непонятното, където хората бяха забравили, че са мъже и жени — всичко това беше далеч-далеч... Тук беше само нощната степ, на стотици километри единствено само пустата степ, погълнала горещия ден, топла, пълна с тъмни, възбуджащи миризи.

Сигналът отново задрънча.

— Пак — каза Таня.

— Нека. Мене ме няма. Аз съм умрял. Изляли са ме мишките земеровки. Мен и така ми е добре. Обичам те. Не искам никъде да ходя. От къде на къде? Ами ти би ли отишла?

— Не знам.

— То е, защото не ме обичаш достатъчно. Човек, който обича достатъчно, никога никъде не ходи.

— Теоретик — каза Таня.

— Не съм теоретик. Аз съм практик. И като практик те питам: от къде на къде изведнъж да ходя някъде си? Човек трябва да умее да обича. А пък ние не умеете. Вие само разсъждавате за любовта. Вие не обичате любовта. Вие обичате да разсъждавате за нея. Много ли дрънкам?

— Да. Ужасно!

Той свали ръката ѝ от очите си и я сложи върху устните си. Сега виждаше небето, забулено от облаци, и червените сигнални светлинки по фермите на кулата на двадесет метра височина. Сигналът дрънчеше непрекъснато и Роберт си представи как сърдитият Патрик, издул обидено добрите си дебели устни, натиска клавиша за повикване.

— Ей сега ще те изключи — каза Роберт неясно. — Танечка, искаш ли да го накарам да мълкне навеки? Нека всичко бъде навеки. Ние ще имаме любов навеки, а пък той ще мълчи навеки.

В тъмнината той виждаше лицето ѝ — светло, с огромни блестящи очи. Тя си дръпна ръката и каза:

— Я аз да поговоря с него. Ще кажа, че съм халюцинация. Нощем винаги има халюцинации.

— Той няма никога халюцинации. Такъв човек е, Танечка. Никога не лъже себе си.

— Искаш ли да ти кажа какъв е той? Много обичам да отгатвам характерите по видеотелефонните звънци. Той е упорит човек, зъл и нетактичен. И за нищо на света няма да седне с някоя жена нощем в степта. Ето такъв е, съвсем ми е ясен. И за нощта знае само, че нощем е тъмно.

— Не — каза справедливият Роберт. — За седенето в степта е вярно. Но пък е добър, мек и е мухльо.

— Не вярвам — каза Таня. — Послушай само. — Те се ослушаха. — Това мухльо ли е? Това е явен „tenacem propositi virum“^[2].

— Наистина ли? Ще му кажа.

— Кажи му. Върви и му кажи.

— Сега ли?

— Незабавно.

Роберт стана, а тя остана да седи, обгърната с ръце коленете си.

— Само целуни ме първо — помоли ги тя.

В кабината на асансьора той опря чело до студената стена и стоя известно време така, със затворени очи, като се смееше и докосваше с език устните си. В главата му нямаше нито една мисъл, само някакъв тържествуващ глас несвързано викаше: „Обича ме!... Мене!... Мене обича!... Видяхте ли!... Мене!...“ После откри, че кабината отдавна беше спряла и се опита да отвори вратата. Не намери вратата изведнъж, а в лабораторията се оказаха множество излишни мебели: той събaryaше столове, отместваше маси и се удряше в шкафове, докато се сети, че е забравил да запали лампата. Заливайки се от смях, той напипа ключа, вдигна едно кресло и седна до видеотелефона.

Когато на екрана се появи сънливият Патрик, Роберт приятелски го поздрави:

— Добър вечер, прасенце! Ами защо не спиш, синигерчето ми, стърчиопашчице моя?

Патрик го гледаше озадачено и често примигваше с възпалените си клепачи.

— Какво гледаш, кученце? Звъня, звъня, откъсна ме от важни занимания, а сега мълчиш!

Патрик най-сетне отвори уста.

— Ти да не си... Ти... — Той се почака по челото и по лицето му се появи въпросителен израз. — А?...

— И как още! — провикна се Роберт. — Самота! Тъга! Предчувствия!^[3] И на това отгоре — халюцинации! Щях да забравя!

— Шегуваш ли се? — попита сериозно Патрик.

— Не! На пост не се шегуват. Но ти не ми обръщай внимание и започвай.

Патрик мигаше неуверено.

— Не разбирам — призна той.

— Как ще можеш — каза злорадо Роберт. — Това са емоции, Патрик! Знаеш ли?... Как да ти го кажа по-просто, по-разбираемо?... Е, ненапълно алгоритмувани смущения в свръхсложните логически комплекси. Възприе ли го?

— Аха — каза Патрик. Той почеса с пръсти брадичката си и се съсредоточи. — Защо ти звъня ли, Роб? Виж какво: някъде пак има утечка. Може и да не е утечка, но може и да е. За всеки случай провери улмотроните. Днес Вълната е някак особена...

Роберт объркано погледна през разтворения прозорец. Той съвсем беше забравил за изригването. Оказва се, че аз седя тук заради изригването. Не защото Таня е тук, ами защото някъде там е Вълната.

— Защо мълчиш? — попита търпеливо Патрик.

— Гледам какво прави Вълната — каза сърдито Роберт.

Патрик опули очи.

— Виждаш Вълната?

— Аз ли? Откъде го измисли?

— Ти току-що каза, че я гледаш.

— Да, гледам я!

— Е и?

— Толкоз. Какво искаш от мене?

Очите на Патрик станаха пак сънливи.

— Не те разбрах — каза той. — За какво говорехме? Да! Та непременно да провериш улмотроните.

— Разбираш ли какво говориш? Как мога да проверя улмотроните?

— Някак си — каза Патрик. — Поне съединенията... Ние съвсем се объркахме. Ей сега ще ти обясня. Днес в института изпратихме към Земята маса... Впрочем ти това го знаеш. — Патрик размаха разперените си пръсти пред лицето. — Ние чакахме Вълна с голяма мощност, а се регистрира някакво редичко фонтанче. Разбираш ли каква е работата? Едно такова редичко фонтанче... Фонтанче... — Той се приближи съвсем до своя видеофон, така че на екрана остана само едно огромно, помътняло от безсъние око. То често мигаше. — Разбрали? — загърмя оглушително високоговорителят. — Нашата апаратура регистрира квази-нула поле, броячът на Юнг дава минимум... Можем да го пренебрегнем. Полетата на улмотроните се покриват така, че резониращата повърхност лежи във фокалната хиперплоскост, представяш ли си? Квази-нула полето е двадесеткомпонентно и приемникът го навива по шест четни компоненти. Така че фокусът е шесткомпонентен.

Роберт си помисли, че Таня седи търпеливо долу и го чака. Патрик все боботеше, приближаваше се и се отдалечаваше, гласът му ту гърмеше, ту едва се чуваше и, както винаги, Роберт скоро изгуби нишката на разсъжденията му. Той кимаше, картино бърчеше чело, вдигаше и свиваше вежди, но решително нищо не разбираше и с голям

срам си мислеше, че Таня седи там, долу, забила брадичка в коленете си и чака, докато той завърши споя важен и непонятен за непосветените разговор с ръководните нула-физици на планетата, докато не каже на ръководните нула-физици своето напълно оригинално гледище по въпроса, заради което го беспокоят толкова късно през нощта, и докато ръководните нула-физици, учудвайки се и поклащащи глава, не впишат това гледище в бележниците си.

Сега Патрик мъркна и го погледна със странен израз. Роберт познаваше добре този израз, той го преследваше цял живот. Разни хора — и мъже, и жени — го гледаха така. Отначало го гледаха равнодушно или мило, после с очакване, после с любопитство, но рано или късно настъпваше моментът, когато почваха да го гледат ей *taka*. И всеки път той не знаеше какво трябва да прави, какво да говори и как да се държи. И как да живее по-нататък.

Той реши да рискува.

— Може би имаш право — каза той загрижено. — Обаче всичко това трябва старательно да се обмисли.

Патрик наведе очи.

— Обмисли — каза той и стеснително се усмихна. — И не забравяй, моля те, да провериш улмотроните.

Екранът угасна и настъпи тишина. Роберт седеше сгърбен, впил двете си ръце в студените грапави странични облегала. Някога някой казал, че глупакът, който разбира, че е глупак, с това доказва, че не е глупак. Може би някога е било и така. Но казаната глупост е винаги глупост, а пък аз другояче не мога. Много интересен човек съм: всичко, което казвам, е старо, всичко, за което мисля, е банално, всичко, което съм успял да направя, е направено преди два века. Аз не съм просто дръвник, аз съм рядък дръвник, музен, като жезъл на хетман. Той си спомни как старият Ничепоренко погледна веднъж замислено в неговите, на Роберт, предани очи и каза: „Мили Скляров, вие сте сложен като античен бог. И като всеки бог, извинете ме, сте съвършено несъвместим с науката...“

Нещо изпраща. Роберт пое дъх и учудено се вторачи в счупеното парче от страничното облегало, стиснато в белия му юмрук.

— Да — каза той гласно. — Това мога. Патрик не може. И Ничепоренко не може. Само аз мога.

Той сложи счупеното парче на масата, стана и отиде до прозореца. Вън беше тъмно и горещо. Може би трябва да си отида, докато не са ме изпъдили? Да, само че какво ще правя без тях и без това чудно чувство сутрин, че може би днес най-сетне ще се спука тази невидима и непроницаема ципа в мозъка ми, заради която не съм като тях, и ще почна и аз да ги разбирам от една дума, и изведнъж ще видя в кашата от логико-математически символи нещо съвършено ново, и Патрик ще ме потупа по рамото и ще каже радостно: „Браво! Можа?“, а Маляев неохотно ще каже: „Умело, умело... Не лежи на повърхността...“ и аз ще почна да се уважавам.

— Изрод — измърмори той.

Трябваше да проверява улмотроните, а Таня да поседи и да погледа как става това. Добре, че не ми видя лицето, когато угасна еcranът.

— Танюшка — повика той през прозореца.

— А-а?

— Танечка, знаеш ли, че миналата година позирах на Роджър за скулптурата „Младостта на света“?

Таня помълча и тихо каза:

— Чакай, аз ще се кача при тебе.

* * *

Роберт знаеше, че улмотроните са в ред, той го чувствуващ. Но все пак реши да провери всичко, което можеше да се провери в лабораторни условия, първо, за да си поеме дъх след разговора с Патрик, и, второ, защото умееше и обичаше да работи с ръцете си. Това винаги го развлечаше и му даваше за известно време радостно усещане за собствената му важност и полезното, без което е напълно невъзможно да се живее в наше време.

Таня — мил и деликатен човек — отначало седеше мълчаливо настрана, а сетне все тъй мълчаливо почна да му помага. В три часа Патрик отново позвъня и Роберт му каза, че няма никаква утечка. Патрик беше обезкуражен. Известно време той сумтеше пред екрана и пресмяташе нещо на късче хартия, после нави хартията на тръбичка и,

както обикновено, зададе един риторичен въпрос: „И какво трябва да мислим по този повод, Роб?“ — попита той.

Роберт погледна към Таня, която току-що беше излязла от банята и седеше тихично встрани от видеотелефона, предпазливо отговори, че той изобщо не вижда в това нищо особено. „Обикновен пореден фонтан — каза той, — след вчеращния нула-транспорт имаше такъв. И миналата седмица имаше също такъв.“ След това помисли и добави, че мощността на фонтана отговаря на около сто грама транспортирана маса. Патрик все мълчеше и на Роберт се стори, че се колебае. „Всичко е в масата — каза Роберт. Той погледна брояча на Юнг и вече съвсем уверено повтори: — Да, сто, сто и петдесет грама. Колко пуснахте днес?...“ — „Двадесет килограма“ — отвърна Патрик. „Ах, двадесет кила... Да, тогава не излиза. — И тогава на Роберт му проблесна: — Ами по коя формула пресмятате мощността?“ — попита той. „По Драмба“ — отговори с безразличие Патрик. Роберт така и мислеше: формулата на Драмба преценяваше мощността с точност до един порядък, а пък Роберт отдавна вече имаше своя собствена старателно проверена, написана и дори заобиколена с цветна рамчица универсална формула за оценяване на мощността на изригването на изродената материя. И сега, както изглежда, беше настъпил най-подходящият момент да демонстрира пред Патрик всичките ѝ предимства.

Роберт понечи да хване молива, но Патрик изведнъж отплува от екрана. Роберт чакаше, прехапал устни. Някой попита: „Да не смяташ да изключваш?“ Патрик не отговори. До екрана се приближи Карл Хофман, кимна разсейно любезно на Роберт и извика встрани: „Патрик, ще говориш ли още?“ Гласът на Патрик измърмори отдалеч: „Нищо не разбирам. Ще трябва да се заема подробно с това.“ — „Питам те, ще говориш ли още?“ — повтори Хофман. „Не, не...“ — нервно отвърна Патрик. Тогава Хофман се усмихна виновно и каза: „Извинявай, Роб, ние ще си лягаме. Да изключа, а?“

Стиснал зъби така, че зад ушите му нещо изпуква, Роберт сложи умишлено бавно пред себе си листа хартия, написа няколко пъти подред съкровената си формула, повдигна рамене и бодро каза:

— Така си и мислех. Всичко е ясно. Сега ще пием кафе.

Той се отврати от себе си до последна степен и седя пред шкафчето със съдовете, докато почувствува отново, че е в състояние да

владееш лицето си. Таня каза:

- Нали ти ще свариш кафето?
- Защо аз?
- Ти го вари, а пък аз ще погледам.
- Какво ти става?
- Обичам да гледам как работиш. Ти работиш много съвършено.

Не правиш нито едно излишно движение.

- Като кибер — каза той, но му беше приятно.
- Не. Не като кибер. Ти работиш съвършено. А съвършенството винаги ме радва.
- „Младостта на света“ — измърмори той. Беше се зачервил от удоволствие.

Той нареди чашките и закара масичката до прозореца. Те седнаха и той наля кафето. Таня седеше встрани от него, сложила крак върху крак. Тя беше забележително хубава и пак го обхвана някакво кучешко смайване и — смущение.

— Таня — каза той. — Това не може да бъде. Ти си халюцинация.

Тя се усмихваше.

— Можеш да се смееш, колкото си искаш. И без тебе зная, че сега изглеждам жалък. Но нищо не мога да направя. Иска ми се да си мушна главата под мишницата ти и да си въртя опашката. И ти да ме потупаш по гърба и да кажеш: „Стига, глупче, стига!“

- Стига, глупче, стига! — каза Таня.
- Ами по гърба?
- Но гърба после. И главата под мишницата после.
- Добре, после. Ами сега? Искаш ли да си направя кучешки синджир? Или намордник...
- Недей намордник — каза Таня. — За какво си ми с намордник?

- Ами за какво съм ти без намордник?
- Без намордник ми харесваш.
- Слухова халюцинация — каза Роберт. — Какво ли може да ти хареса у мен?
- Имаш хубави крака.

Краката бяха слабото място на Роберт. Те бяха мощни, но прекалено дебели. Краката на „Младостта на Света“ бяха скулптирани

по Карл Хофман.

— Така си и мислех — каза Роберт. Той изпи на един дъх изстиналото кафе. — Тогава аз ще ти кажа, за какво те обичам. Аз съм egoист. Може би съм последният egoист на Земята. Обичам те, защото ти си единственият човек, който е способен да ми повдигне настроението.

— Това е моята специалност — каза Таня.

— Чудесна специалност! Лошото е само, че повдигаш настроението и на стари, и на млади. Особено на млади. На някакви съвсем странични хора. С нормални крака.

— Благодаря, Роби.

— Последният път в Детското забелязах един дребоськ. Казва се Валя... или Варя... Един такъв светлорус, сипаничав, със зелени очи.

— Момчето Варя — каза Таня.

— Не се заяждай. Аз обвинявам. Този Варя посмя да те гледа със зелените си очи така, че ме засърбяха ръцете.

— Ревност на разюздан egoист.

— Разбира се, че е ревност.

— А сега си представи как ревнува той.

— Какво-о?

— И си представи с какви очи те е гледал тебе. Двуметровата „Младост на света“. Атлетът, хубавецът, физикът-нулевик носи възпитателната на рамо, а възпитателката се топи от любов...

Роберт се изсмя щастливо.

— Танюша, че как тъй? Нали бяхме сами тогава!

— Вие бяхте сами. Ние в Детското никога не сме сами.

— Да-а... — каза провлечено Роберт. — Помня онova време, помня. Хубавичките възпитателки и ние, петнадесетгодишните глупаци... Аз стигах дотам, че хвърлях цветя през прозореца. Слушай, често ли става това?

— Много — каза замислено Таня. — Особено често с момичетата. Те се развиват по-рано. А нашите възпитатели знаеш ли какви са? Звездни летци, герои... Това засега е безизходно положение в нашата работа.

Безизходно положение, помисли си Роберт. И тя, разбира се, много се радва на това безизходно положение. Всички се радват на

безизходните положения. За тях това е чудесен предлог да рушат стените. Така ги рушат цял живот една след друга.

— Таня — каза той. — Какво е глупак?

— Ругатня — отговори Таня.

— И още какво?

— Болен, на когото не помагат никакви лекарства.

— Това не е глупак — възрази Роберт. — Това е симулант.

— Аз не съм крива. Това е японска пословица: „Няма лекарство, което да излекува глупака.“

— Аха — каза Роберт. Значи и влюбеният е глупак. „Влюбеният е болен, той е неизлечим.“^[4] Ти ме утеши.

— Ами че ти влюбен ли си?

— Аз съм неизлечим.

Облаците се разпръснаха и откриха звездното небе.

Наближаваше утрото.

— Погледни, ето Слънцето — каза Таня.

— Къде? — попита Роберт без особен ентузиазъм.

Таня угаси лампата, седна на коленете му, притисна бузата си до неговата и почна да показва.

— Ето четири ярки звезди — виждаш ли? Това е Плитката на красавицата. Вляво от най-горната има една слаабичка звездичка. Това е нашето Слънце.

Роберт я вдигна на ръце, стана, заобиколи предпазливо масичката и едва тогава видя в зеленикавата дрезгава светлина на уредите една дълга човешка фигура на креслото пред работната маса. Той трепна и се спря.

— Мисля, че сега можем да запалим лампата, — каза човекът и Роберт веднага разбра кой е той.

— И се яви трети — каза Таня. — Я ме пусни Роб.

Тя се освободи и се наведе да търси падналата си обувка.

— Знаете ли какво, Камил... — почна ядосано Роберт.

— Знам — каза Камил.

— Чудеса — проговори Таня, като обуваше обувката си. — Никога няма да повярвам, че гъстотата на населението е един човек на един милион квадратни километра. Искате ли кафе?

— Не, благодаря ви — каза Камил.

Роберт запали лампата. Камил, както винаги, седеше в много неудобна и съвсем неприятна за очите поза. Както винаги, той беше с бяла пластмасова каска, която закриваше челото и ушите му, както винаги, лицето му изразяваше снизходителна скука и в кръглите му немигащи очи нямаше нито любопитство, нито смущение. Роберт присви очи от светлината и попита:

— Вие поне от скоро ли сте тук?

— От скоро. Но аз не ви гледах и не слушах какво говорите.

— Благодаря, Камил — каза весело Таня. Тя се вчесваше. — Вие сте много тактичен.

— Нетактични са само безделниците — каза Камил.

Роберт се разсърди.

— Впрочем Камил, какво търсите тук? И какъв е той досаден маниер да се появявате като привидение?

— Отговарям подред — каза спокойно Камил. И това беше негов маниер — да отговаря подред. — Пристигнах тук, защото почва изригването. Вие знаете отлично, Роби — той дори затвори очи от скука, — че аз пристигам тук всеки път, когато пред фронта на вашия пост започва изригване. Освен това... — Той отвори очи и известно време гледа мълком уредите. — Освен това вие сте ми симпатичен, Роби.

Роберт изви очи към Таня. Таня слушаше много внимателно, замряла с гребенчето в ръка.

— Що се отнася до моите маниери — продължи Камил монотонно, — те са странини. Маниерите на всеки човек са странини. Естествени изглеждат само собствените маниери.

— Камил — каза неочеквано Таня. — Ами колко прави шестстотин осемдесет и пет умножено с три милиона осемстотин хиляди петдесет и три?

За свое грамадно учудване Роберт видя как по лицето на Камил се показва нещо като усмивка. Гледката беше доста зловеща. Така би могъл да се усмихва броячът на Юнг.

— Много — отвърна Камил. — Нещо към три милиарда.

— Странно — въздъхна Таня.

— Кое е „странино“? — попита тъпо Роберт.

— Точността е малка — обясни Таня. — Камил, няма ли да пияте чашка кафе?

— Благодаря ви, не обичам кафе.

— Тогава довиждане. До Детското трябва да летя четири часа. Роберт, ще ме изпратиш ли до долу?

Роберт кимна и погледна с досада към Камил. Камил разглеждаше брояча на Юнг. Сякаш се гледаше в огледалото.

* * *

Както обикновено на Радуга^[5], слънцето беше изгряло на съвсем чисто небе — малко бяло слънце, обкръжено от троен ореол. Нощният вятър беше стихнал и беше станало още по-задушно. Жълто-кафявата степ с голи петна от осолена почва изглеждаше мъртва. Над осолената почва се появиха неясни мъгливи хълмчета — пари на летливи соли.

Роберт затвори прозореца и включи кондиционирането, след това, без да бърза, с удоволствие поправи страничното облегало. Камил се разхождаше меко и безшумно на лабораторията и надничаше през прозореца, който гледаше на север. Изглежда, че съвсем не му беше горещо, а на Роберт му ставаше горещо дори да го гледа — да гледа дебелата му бяла куртка, дългите бели панталони, кръглата блестяща каска. Такива каски по време на експериментите понякога слагаха нула-физиците; тя предпазваше от изльзвания.

Предстоеше му цял ден дежурство, дванадесет часа палещо слънце над покрива, докато не се разнесат изригванията и не изчезнат всички последици от вчерашния експеримент. Роберт съблече куртката и панталоните си и остана само по гащета. Кондиционирането работеше до крайна степен и нищо повече не можеше да се направи.

Добре би било да плисна на пода течен въздух. Има течен въздух, но той е малко и е нужен за генератора. Ще трябва да пострадам, помисли си Роберт покорно. Той седна отново пред уредите. Колко е хубаво, че поне в креслото е прохладно и че тапицерията съвсем не залепва за тялото.

В края на краищата казват, че главното е да си на мястото си. Моето място е тук. И аз изпълнявам малките си задължения не по-зле от другите. И в края на краищата не е моя вина, че не съм способен за нещо повече. И между другото, въпросът дори не е там, дали съм на мястото си, или не. Просто не мога да си отида оттук дори и да искам.

Просто съм прикован към тези хора, които толкова ме дразнят, и към този грандиозен замисъл, който толкова малко разбирам.

Той си спомни, че още в училище го беше поразила тази задача: мигновено прехвърляне на материални тела през пропастите на пространството. Тази задача беше поставена въпреки всичко, въпреки създалите се представи за абсолютното пространство, за пространството-време, за капа-пространството... Тогава то се наричаше „пробод на Римановата гънка“. После „хиперпроникване“, „сигма-проникване“, „нула-сгъстяване“. И накрая нула-транспортиране или накратко „нула-Т“. „Нула-Т-инсталация“. „Нула-Т-проблематика“. „Нула-Т-изпитател.“ Нула-физик. „Къде работите?“ — „Аз съм нула-физик.“ Смаяно-възхитен поглед. „Слушайте, кажете, моля ви се, какво е това нула-физика? Никак не мога да разбера.“ „И аз също.“ М-да...

Общо взето, нещо би могло да се разкаже. И за тази поразителна метаморфоза на елементарните закони на запазването, когато нула-прехвърлянето на малкото платиново кубче на екватора на Радуга предизвиква на полюсите й — кой знае защо тъкмо на полюсите! — гигантски фонтани от изродена материя, огнени гейзери, от които човек ослепява, и страшна черна Вълна, смъртно опасна за всичко живо...

И за свирепите схватки, плашещи със своята непримиримост, сред самите нула-физици, за това непонятно разцепление сред забележителните хора, които като че ли би трябвало да работят рамо до рамо, а те така са се разцепили (макар че за това знайт малцина), и ако Етиен Ламондоа води упорито нула-физиката по пътя на нула-транспортирането, то школата на младите смята за най-важно в нула-проблема Вълната, този нов дух на науката, който иска да излезе от бутилката.

И затова, че по неясни причини досега не могат да успеят да направят нула-транспортиране на жива материя, и нещастните кучета — вечните мъченици, пристигат на финиша като буци органична шлака... И за нула-летците, за тази „ревяща десетка“ начело с великолепния Габа, за тези здрави, свръхтрениирани момчета, които вече от три години се шляят по Радуга в постоянна готовност да влязат в стартовата камера вместо кучето...

— Скоро ще се разделяме, Роби — каза изведнъж Камил.

Роберт, който беше позадряпал, се сепна. Камил стоеше гърбом към него до северния прозорец. Роберт се изправи и прокара ръка по лицето си. Дланта му се измокри.

— Защо? — попита той.

— Науката. Колко безнадеждно е това, Роби!

— Аз отдавна го зная — измърмори Роберт.

— За вас науката е лабиринт. Задънени улици, тъмни потайни кътчета, внезапни завои. Вие нищо не виждате освен стени. И нищо не знаете за крайната цел. Вие заявихте, че вашата цел е да стигнете до края на безкрайността, т.е. вие просто сте заявили, че няма цел. Мярката на вашия успех не е пътят до финиша, а пътят от старта. Имате късмет, че не сте способни да реализирате абстракциите. Цел, вечност, безкрайност — това са само думи за вас. Абстрактни философски категории. Те нищо не значат във вашия всекидневен живот. А пък ако бяхте видели този лабиринт отгоре...

Камил замълча. Роберт почака и попита:

— А вие виждали ли сте го?

Камил не отговори и Роберт реши да не настоява. Той въздъхна, опря брадичката си на юмруците и затвори очи. Човекът говори и действува, мислеше той. И всичко това са външни прояви на някакви вътрешни процеси в дълбочината на неговата природа. Повечето хора имат доста дребна природа и затова всяко нейно движение незабавно се проявява външно, обикновено като празно бърборене и безсмислено размахване на ръцете. А у такива хора като Камил тези процеси трябва да бъдат много мощни, иначе няма да си пробият път до повърхността. Да можеше да надникне в него поне с едно око. Роберт си представи зейнала бездна, в дълбочината на която стремително минават безформени фосфоресциращи сенки.

Никой не го обича. Всички го познават — на Радуга няма човек, който да не познава Камил, — но никой, никой не го обича. В такава самота аз бих полудял, а Камил изглежда никак не се интересува от това. Той винаги е сам. Не се знае къде живее. Той се появява внезапно и внезапно изчезва. Виждат бялата му шапка ту в Столицата, ту в открито море; и има хора, които твърдят, че много пъти са го виждали едновременно и на едното място, и на другото. Това, разбира се, е местен фолклор, но, общо взето, всичко, което говорят за Камил, звучи като странен анекдот. Той има един странен маниер да казва „аз“ и

„вие“. Никой никога не го е виждал как работи, но от време на време той се явява в Съвета и казва там непонятни неща. Понякога успяват да го разберат и в такива случаи никой не може да му възрази. Ламондоа беше казал веднъж, че се чувствува до Камил като глупав внук на умен дядо. Изобщо впечатлението е такова, като че ли всички физици на планетата от Етиен Ламондоа до Роберт Скляров са на едно равнище...

Роберт усети, че още малко и ще се свари в собствената си пот. Стана и отиде да вземе един душ. Той постоя под ледените струйки, докато кожата му настръхна от студ, и изгуби желание да се мушне в хладилника и да заспи.

Когато той се върна в лабораторията, Камил говореше с Патрик. Патрик бърчеше чело, смутено мърдаше устни и гледаше жално и угоднически Камил. Камил говореше скучно и търпеливо:

— Помъчете се да вземете под внимание и трите фактора. И трите фактора изведнъж. Тук няма нужда от никаква теория, само малко пространствено въображение. Нула-акторът в пространството и в двете временни координати. Не можете ли?

Патрик бавно поклати глава. Той беше жалък. Камил почака една минута, после вдигна рамене и изключи видеотелефона. Търкайки се с една груба кърпа за лице, Роберт каза решително:

— Защо се държите така, Камил? Това е грубо. Това оскърява.

Камил отново вдигна рамене. То ставаше при него така, като че ли главата му, притисната от каската, потъва някъде в гърдите му и отново изскуча навън.

— Оскърява ли? — каза той. — Защо пък не?

На това нямаше какво да се отговори. Роберт инстинктивно чувствуваше, че е безполезно да се спори с Камил на морални теми. Камил просто няма да разбере за какво става дума.

Той окачи кърпата и почна да приготвя закуската. Похапнаха мълчаливо. Камил се задоволяваше с парченце хляб с мармелад и чаша мляко. Той винаги ядеше малко. После каза:

— Роби, знаете ли дали са изпратили „Стрелата“?

— Завчера — каза Роберт.

— Завчера... Лошо.

— А за какво ви е „Стрелата“, Камил?

Камил каза равнодушно:

— На мене „Стрелата“ не ми трябва.

[1] Леден сфинкс — заглавие на роман от Жул Верн. ↑

[2] „Мъж, упорит в намеренията си“ (Хораций, „Оди“, 3,3,1). ↑

[3] Цитат от стихотворение на А. С. Пушкин. ↑

[4] Цитат от „Рубайят“ на иранския мъдрец Омар Хайям.

Бел.NomaD. ↑

[5] Радуга (рус.) — дъга. Бел.NomaD. ↑

ГЛАВА ВТОРА

В края на Столицата Горбовски помоли да спрат. Той излезе от колата и каза:

— Много ми се иска да се поразходим.

— Да вървим — каза Марк Валкенщайн и също излезе.

Правото блестящо шосе беше пусто, наоколо се жълтееше и зеленееше степта, а отпред през сочната зеленина от земна растителност като цветни петна се мяркаха стените на градските здания.

— Много е горещо — възрази Пърси Диксън. — Това претоварва сърцето.

Горбовски откъсна край пътя едно цветенце и го поднесе до лицето си.

— Обичам горещината — каза той. — Елате с нас, Пърси. Вие съвсем сте се отпуснали.

Пърси тръшна вратата.

— Както искате. Ако говорим честно, ужасно съм изморен от вас двамата през последните двадесет години. Аз съм стар човек и ми се иска малко да си почина от вашите парадокси. И моля, не идвайте при мене на плажа.

— Пърси — каза Горбовски, — я вървете по-добре в Детското. Аз наистина не знам къде е то, но там има дечица, наивен смях, прости нрави... „Чично! — ще викат те. — Хайде да играем на мамут!“

— Само си пазете брадата — добави Марк и се ухили. — Те ще увиснат на нея.

Пърси измърмори нещо под носа си и профуча. Марк и Горбовски минаха на пътешката и бавно тръгнаха край шосето.

— Старее брадатият — каза Марк. — Ето че и ние му омръзнахме.

— Какво говорите, Марк — каза Горбовски. Той извади от джоба си грамофон. — Никак не сме му омръзнали. Просто е изморен. И освен това разочарован. Шега ли е — човекът изгуби с нас двадесет

години: толкова искаше да разбере как ни влияе космосът. А пък той, кой знае защо, не ни влияе... Искам Африка. Къде е моята Африка? Защо всичките записи винаги са объркани?

Той вървеше бавно по пътечката след Марк, с цвете между зъбите, като настройваше грамофона и непрекъснато се спъваше. После намери Африка и жълто-зелената степ се огласи от звуците на там-тама. Марк погледна през рамо.

— Я изплюйте тази мръсотия — каза той с погнуса.

— Защо мръсотия? Цветенце.

Там-тамът гърмеше.

— Поне го намалете — каза Марк.

Горбовски намали.

— Още по-тихо, моля.

Горбовски си даде вид, че намалява още.

— Така ли? — попита той.

— Не разбирам защо още не съм го развалил — каза Марк в пространството.

Горбовски бързо намали звука и сложи грамофона в горния си джоб.

Те вървяха край весели разноцветни къщички, обградени с люляк, с еднакви решетъчни конуси на енергоприемниците по покривите. През пътечката мина крадешком една червеникава котка. — „Пис-пис!“ — зарадвано я повика Горбовски. Котката се втурна през глава в гъстата трева и погледна оттам с диви очи. В знойния въздух лениво жужаха пчели. Отнякъде се чуваше плътно ревящо хъркане.

— Ама че село — каза Марк. — Столица. Спят до девет часа...

— Защо говорите така, Марк — възрази Горбовски. — Аз например намирам, че тук всичко е много мило. Пчелички... Една маца изтича преди малко... Какво друго ви трябва? Искате ли да засиля?

— Не искам — каза Марк. — Не обичам такива лениви селища. В ленивите селища живеят лениви хора.

— Знам ви, знам ви — каза Горбовски. — На вас ви дай борба, никой с никого да не се съгласява, да блестят идеи, ако може и бой да има, но това вече като идеал... Чакайте, чакайте! Тук има нещо като коприва. Красива е и много пари...

Той клекна пред един буен храст с големи листа на черни линии. Марк каза с досада:

— Какво седнахте тук, Леонид Андреевич? Не сте ли виждали коприва?

— Никога през живота си не съм виждал. Но съм чел. И знаете ли, Марк, хайде да ви отпиша от кораба... Вие някак сте се развалили, разглезили сте се. Отучили сте се да се радвате на простия живот.

— Не знам какво е прост живот — каза Марк, — но всички тези цветенца, коприви, всички тези мили пътешки и друмчета според мене само разлагат, Леонид Андреевич. По света има още достатъчно неуредици, рано е още да ахкаме пред тази идлия.

— Да, има неуредици — съгласи се Горбовски. — Само че винаги ги е имало и винаги ще ги има. Какъв живот ще е това без неуредици? А, общо взето, всичко е много добре. Ето чувате ли, някой пее. Въпреки всички неуредици...

Насреща им по шосето изскочи грамаден товарен атомокар. Върху сандъци в каросерията седяха едри полуголи момчета. Едно от тях, превито в забрава, бясно удряше с ръка по струните на едно банджо и всички дружно ревяха:

*Когато цъфне пролетта
и песни кос реди,
ний цял ден бродим с радостта
до първите звезди...[\[1\]](#)*

Атомокарът профуча край тях и вълна горещ въздух наведе за секунда тревата. Горбовски каза:

— Това трябва да ви харесва, Марк. В девет часа хората са вече на крак и работят. Ами песента хареса ли ви?

— И това не е както трябва — не отстъпи Марк.

Пътешката изви встрани покрай един огромен бетониран басейн с тъмна вода. Те тръгнаха през гъста, висока до гърдите им жълтеникова трева. Стана по-прохладно — отгоре се надвесваше гъстата шума на черни акации.

— Марк — каза шепнешком Горбовски, — идва едно момиче!

Марк спря като закован. От тревата изскочи високо, пълно, тъмнокосо момиче с бели шорти и късичка бяла куртка с откъснати копчета. Чернокосото момиче дърпаше със забележимо напрежение един тежък кабел след себе си.

— Здравейте! — казаха в хор Горбовски и Марк.

Чернокосото момиче трепна и се спря. Лицето му изрази уплаха. Горбовски и Марк се спогледаха.

— Здравейте, девойко! — изкрещя Марк.

Чернокосото момиче изпусна кабела от ръцете си и сведе чело.

— Здравейте — прошепна то.

— Марк, имам чувството, че пречим — каза Горбовски.

— Может ли да ви помогнем? — попита галантно Марк.

Девойката го изгледа изпод вежди.

— Има змии — каза тя изведнъж.

— Къде? — възклика с ужас Горбовски и вдигна единия си крак.

— Изобщо има змии — обясни девойката. Тя огледа Горбовски.

— Видяхте ли днес изгрева? — мазно попита тя.

— Ние днес видяхме четири изгрева — каза небрежно Марк.

Девойката присви очи и с точно разчетено движение оправи косата си. Марк веднага се представи.

— Валкенщайн, Марк.

— Д-звезден летец — добави Горбовски.

— Ах, Д-звезден летец — каза девойката с особена интонация. Тя вдигна кабела, намигна на Марк и се скри в тревата. Кабелът зашумоля по пътешката. Горбовски гледаше Марк. Марк гледаше след девойката.

— Вървете, Марк, вървете — каза Горбовски. — Това ще бъде напълно логично. Кабелът е много тежък, момичето е слабо, хубаво, а пък вие сте едър звезден летец.

Марк замислено настъпи кабела. Кабелът почна да се извива и от тревата се чу:

— Отпускай, Семьон, отпускай!...

Марк бързо си дръпна крака. Те тръгнаха по-нататък.

— Странно момиче — каза Горбовски. — Но мило! Впрочем Марк, все пак защо не се оженихте?

— За кого? — попита Марк.

— Е-е, Марк. Недейте така. Това всички го знаят. Много приятна и мила жена. Много тънка и деликатна. Винаги съм смятал, че вие сте малко грубоват с нея. Но тя, изглежда, не смяташе така...

— Ами така, не се ожених — каза неохотно Марк. — Не стана.

Пътешката отново ги изведе към шосето. Сега вляво се точеха някакви дълги бели цистерни, а отпред блестеше на слънцето сребристият заострен връх над зданието на Съвета. Наоколо беше пусто, както преди.

— Тя обичаше прекалено много музиката — каза Марк. — Не може във всеки полет да вземаш със себе си хориолата. Стига ни и вашият грамофон. Пърси не може да търпи музиката.

— Във всеки полет — повтори Горбовски. — Въпросът е там, Марк, че сме прекалено стари. Преди двадесет години нямаше да почнем да преценяваме кое е по-ценено — любовта или приятелството. А сега е вече късно. Сега вече сме обречени. Впрочем не губете надежда, Марк. Може би ще срещнем още жени, които ще ни станат по-скъпи от всичко останало.

— Само не Пърси — каза Марк. — Той дори не дружи с никого освен с нас двамата. А пък Пърси влюбен...

Горбовски си представи влюбен Пърси Диксън.

— Пърси би бил чудесен баща — предположи той несигурно.

Марк се намръщи.

— Това би било нечестно. А едно дете няма нужда от добър баща. То има нужда от добър учител. А човекът — от добър приятел. А жената — от любим човек. И изобщо по-добре да поговорим за милите пътешки.

Площадът пред зданието на Съвета беше пуст, само до входа стоеше голям тромав аеробус.

— Бих искал да се видя с Матвей — каза Горбовски. — Елате с мене, Марк.

— Кой е този Матвей?

— Ще ви запозная. Матвей Вязаницин. Матвей Сергеевич. Той е тукашният директор. Мой стар приятел, звезден летец. Още от участниците в десанта. Ама вие трябва да го помните, Марк. Макар че... не, това беше по-рано.

— Добре — каза Марк. — Да отидем. Посещение от учтивост. Само че изключете вашия звук. Неудобно е, все пак това е Съветът.

Директорът им се зарадва много.

— Великолепно! — буботеше той, като им предлагаше да седнат в креслата. — Чудесно е, гдето долетяхте! Браво, Леонид! Браво на тебе! Валкенщайн? Марк? Разбира се, разбира се!... Само че защо не сте плешив? Леонид положително ми казваше, че сте плешив... Ах, да, това беше за Диксън! Вярно, че Диксън се слави с брадата си, но това нищо не значи — аз познавам маса брадати плешиви хора! Впрочем това са глупости! У нас е горещо, забелязахте ли? Леонид, ти се храниш лошо, имаш лице на дистрофик! Ще обядваме заедно... А засега да ви предложа напитки. Ето портокалов сок, ето доматен, ето сок от нар... Нали собствени! Да! Вино! Собствено вино на Радуга, представяш ли си, Леонид? Е, как го намирате? Чудно, аз го харесвам... Ами вие, Марк? Е, никога нямаше да си помисля, че не пиете вино! Ах, вие не пиете местни вина? Леонид, трябва да те попитам за хиляди неща... Не знам откъде да започна, а след една минута вече няма да бъда човек, а побеснял администратор. Никога ли не сте виждали побеснял администратор? Ей сега ще видите. Аз ще съдя, ще наказвам и ще разпределям благата! Ще властвувам, след като разделя предварително!^[2] Сега си представям колко лошо са живели кралете и разните му императори-диктатори! Слушайте, приятели, само, моля, не си отивайте! Аз ще горя в работата, а пък вие ще седите и ще ми съчувствувате. Тук никой не ми съчувствува... Тук сте добре, нали? Ще отворя прозореца, нека ветрецът... Леонид, не можеш да си представиш... Марк, вие можете да се отместите на сянка. Та, Леонид, разбиращ ли какво става тук? Радуга е побесняла и това продължава вече втора година.

Той се отпусна в едно кресло, което изпъшка пред диспечерския пулт — огромен, почернял от слънцето, космат с щръкнали напред мустаци като на котарак — разтвори яката на ризата си чак до корема и с удоволствие погледна през рамо звездните летци, които прилежно смучеха през сламки ледените сокове. Мустаците му се размърдаха и той тъкмо щеше да отвори уста, но на един от шестте екрана на пулта се появи една миловидна слабичка жена с обидени очи.

— Другарю директор — каза тя много сериозно, — аз съм Хагертън, вие може би не ме помните. Аз се обръщах към вас по повод на лъчевата бариера на Алабастровата планина. Физиците отказват да свалят бариерата.

— Как тъй отказват?

— Говорих с Родригос — той, изглежда, там е главен нулевик?

Той заяви, че вие нямате право да се намесвате в тяхната работа.

— Баламосват ви, Елен! — каза Матвей. — Родригос е толкова главен нулевик, колкото аз съм глухарче. Той е сервомеханик и разбира нула-проблемите по-малко от вас. Още сега ще се заема с него.

— Ако обичате, ние много ви молим...

Директорът поклати глава и щракна превключвателите.

— Алабастровата! — кресна той. — Дайте ми Пагава!

— Ало, Матвей.

— Шота ли е? Здрасти, драги! Защо не сваляш бариерата?

— Свалих бариерата. Защо да не я свалям?

— Аха, добре. Предай на Родригос да престане да баламосва хората, че инак ще го извикам при мене! Предай му, че го помня добре. Как е вашата Вълна?

— Разбиращ ли... — Шота помълча. — Интересна Вълна. Дълго е да ти разправям така, после ще ти разкажа.

— Е, желая ти успех! — Матвей тежко се наклони през страничното облегало и се извърна към звездните летци. — Добре, че стана дума, Леонид! — извика той. — Добре, че стана дума! Какво говорят при вас за Вълната?

— Къде при нас? — попита хладнокръвно Горбовски и смукна през сламката. — На „Тариел“?

— Ами ти какво мислиш за Вълната?

Горбовски помисли малко.

— Нищо не мисля — каза той. — Може би, Марк? — Той погледна несигурно към щурмана.

Марк седеше много изправено и официално, като държеше чашата в ръка.

— Ако не греша — каза той, — вълната е някакъв процес, свързан с нула-транспортирането. Аз знам много малко за това. Нула-транспортирането ме интересува, разбира се, както и всеки звезден летец — той се поклони леко на директора, — но на Земята на нула-проблематиката не отдават особено значение. Според мнението на земните дискретници това е твърде частна проблема, която има явно приложно значение.

Директорът жълчно се изсмя.

— Какво ще кажеш, Леонид? — каза той. — Частна проблема! Да, личи си, че нашата Радуга е прекалено далеч от вас и всичко, което става у нас, ви изглежда прекалено малко. Драги Марк, същата тази частна проблема изпълва изцяло живота ми, а пък аз дори не съм нулевик! Аз изнемогвам, приятели! Завчера ей в този кабинет собственоръчно разтървах Ламондоа и Аристотел и сега си гледам ръцете — той опъна пред себе си мощните си загорели длани — и, честна дума, чудя се, че по тях няма следи от ухапване и одраскване. А под прозорците ревяха две тълпи и едната гърмеше: „Вълната! Вълната!“, а другата ревеше: „Нула-Т“. И да не мислите, че това беше научен диспут? Не! Това беше средновековна жилищна кавга заради електроенергията! Спомняте ли си тази смешна, макар и, признавам, не съвсем ясна книга, где то бият един човек за това, че не гасял лампата в тоалетната? „Златният козел“ или „Златното магаре“^[3]?... Така Аристотел и неговата банда се опитаха да набият Ламондоа и неговата банда, защото те бяха сложили ръка върху целия резерв от енергия... Честна Радуга! Само преди година Аристотел ходеше прегърнат с Ламондоа! Нулевик беше за нулевика приятел, другар и брат^[4] и на никой не му идваше наум, че увлечението на Форстър от Вълната ще разцепи планетата на две! В какъв свят живея! Нищо не стига: енергията не стига, апаратурата не стига, заради всеки лаборант с жълто по устата се води бой! Хората на Ламондоа крадат енергия, хората на Аристотел ловят и се опитват да завербуват аутсайдери — тези нещастни туристи, които пристигат да си починат или да напишат нещо хубаво за Радуга! Съветът — Съветът! — се превърна в конфликтен орган! Помолих да ми изпратят „Римско право“... Напоследък чета само исторически романи. Честна Радуга! Скоро ще въведа тук полиция и съд със съдебни заседатели. Свиквам с нова, съвършено дива терминология. Завчера нарекох Ламондоа ответник, а Аристотел ищец. На един дъх произнасям такива думи като юриспруденция и полицайпрезидиум!...

Единият от екраните светна. Появиха се две кръглики момиченца на около десетина години. Едното с розова рокличка, другото със синя.

— Хайде ти кажи — рече розовото полушенешком.

— Защо аз, когато се уговорихме, че ти...

— Уговорихме се, че ти!

— Лошотия такава!... Здравейте, Матвей Семьонович!

— Сергеевич!...

— Матвей Сергеевич, здравейте!

— Здравейте, деца — каза директорът. По лицето му личеше, че е забравил нещо и са му го напомнили. — Здравейте, пиленца! Здравейте, мишки!

Розовото и синьото едновременно пламнаха.

— Матвей Сергеевич, ние ви каним в Детското на нашия летен празник.

— Днес в дванадесет часа!...

— В единадесет!

— Не, в дванадесет!

— Ще дойда! — закрещя възторжено директорът. — Непременно ще дойда! И в единадесет ще дойда, и в дванадесет!...

Горбовски допи чашата, наля си още, после легна в креслото, изпъна крака на средата на стаята и сложи чашата на гърдите си. Беше му хубаво и уютно.

— И аз ще дойда в Детското — заяви той. — Нямам абсолютно никаква работа. А там ще кажа някоя реч. През живота си не съм произнасял речи и много ми се иска да опитам.

— Детското! — Директорът отново се премести през облегалката. — Детското — това е единственото място, където се пази ред у нас. Децата са отлични хора! Те много добре разбират думите „не бива“... За нашите нулевици това не може да се каже, не! Миналата година те изядоха два милиона мегаватчаса! През тази — вече петнадесет, и представиха заявки за още шестдесет. Цялото зло е там, че те абсолютно не желаят да знаят думите „не бива“...

— И ние не знаехме тези думи — каза Марк.

— Драги Марк, ние с вас живяхме в хубави времена. Това беше период на кризата във физиката. Ние нямахме нужда от повече, отколкото ни даваха. Пък и защо? Та какво имахме ние? Д-процеси, електронна структура... Със спретнатите пространства се занимаваха единици, и то само на книга. А сега? Сега е безумната епоха на дискретната физика, теория на просмукването, подпространство!... Честна Радуга! Всички тези нула-проблеми! Голобрадият хлапак, тънококракият лаборант има нужда за всеки нищо и никакъв експеримент от хиляди мегавата, от най-уникално оборудване, което не

може да се създаде на Радуга и което между другото след експеримента излиза от строя... Ето, вие докарахте сто улмотрона. Благодаря ви. Но ни трябват шестстотин! И енергия... Енергия... Енергия! Откъде да я взема? Нали вие не ни докарахте енергия! Нещо повече, вие самите имате нужда от енергия. Ние с Канеко се обръщаме към Машината: „Дай ни оптимална стратегия!“ Тя, горката, само разперва ръце...

Вратата се разтвори и един дребен, много изящен и хубаво облечен мъж стремително влезе. В гладко сресаната му черна коса стърчаха някакви тръни, неподвижното му лице изразяваше студена, сдържана ярост.

— Тъкмо говорим за вълка... — почна директорът и протегна ръка към него.

— Подавам си оставката — каза със звънлив метален глас новодошлият. — Смятам, че повече не съм способен да работя с хората и затова си подавам оставката. Извинете, моля ви. — Той леко се поклони на звездните летци. — Канеко — план-ENERGETIK на планетата Радуга. Бившият план-ENERGETIK.

Горбовски бързо застърга с крака по хълзгавия под, като се мъчеше да стане и да се поклони едновременно. При това вдигна чашата със сока над главата си и заприлича на пиян гост в триклиниум при Лукул.

— Честна Радуга! — каза директорът загрижено. — Какво се е случило пак?

— Преди половин час Симеон Галкин и Александра Постишева тайно са се превключили към зоналната енергостанция и са взели енергия за две денонощия напред. — По лицето на Канеко мина конвулсия. — Машината е пресметната за честни хора. Аз не зная подпрограма, която да вземе под внимание съществуването на Галкин и Постишева. Факт, който сам по себе си е недопустим, макар и за съжаление да не е нов за нас. Възможно е сам да можех да се справя с тях. Но аз не съм джудист и не съм акробат. И не работя в детска градина. Не мога да допусна да ми правят клопки... Те са замаскирали превключването в гъст храсталак зад дола, а са опънали жицата през пътечката. Те много добре знаеха, че трябваше да тичам, за да предотвратя огромната утечка... — Той изведенъж мълкна и почна нервно да измъква тръните от косата си.

— Къде е Постишева? — попита директорът, наливайки се с венозна кръв.

Горбовски седна изправено и с известна уплаха подви крака. По лицето на Марк беше изрисуван жив интерес към това, което ставаше.

— Постишева сега ще дойде тук — отвърна Канеко. — И аз съм убеден, че тъкмо тя е инициатор на това безобразие. Извиках я тук от ваше име.

Матвей дръпна към себе си микрофона за всеобщо оповестяване и тихо избоботи:

— Внимание, Радуга! Говори директорът. Инцидентът с утечката на енергията ми е известен. Инцидентът се разглежда.

Той стана, приближи се с едното рамо напред до Канеко, сложи ръка на рамото му и някак виновно каза:

— Какво да правим, приятелю... Нали ги казвах: Радуга е полуудяла. Търпи, приятелю!... И аз търпя. А Постишева сега ще я насоля. Тя няма да се зарадва, ще видиш...

— Разбирам — каза Канеко. — Моля да ме извините: аз бях побеснял. Ако позволите, сега ще отида на космодрума. Може би най-неприятната ми работа днес е да раздавам улмотрони. Нали знаете, дошъл е десантен кораб с товар от улмотрони.

— Да — каза патетично директорът. — Зная. Ето. — Той посочи с квадратната си брадичка звездните летци. — Препоръчвам ви ги — мои приятели. Командирът на „Тариел“ Леонид Андреевич Горбовски и неговият щурман Марк Валкенщайн.

— Приятно ми е — каза Канеко, като наклони главата си с тръните.

Марк и Горбовски също наклониха глава.

— Ще се постараю да сведа повредите на кораба до минимум — каза Канеко, без да се усмихне, извърна се и тръгна към вратата.

Горбовски неспокойно погледна след него.

Вратата се отвори пред Канеко, той направи учтиво крачка встрани и даде път. На вратата стоеше предишната чернокоса жена с бялата куртка със скъсаните копчета. Горбовски забеляза, че шортите ѝ бяха изгорени отстрани, а лявата ѝ ръка — изцапана със сажди. До нея изящният и спретнат Канеко изглеждаше като пришелец от далечното бъдеще.

— Извинете, моля ви се — каза чернокосата е кадифено гласче.
— Позволете ми да вляза. Викали сте ме, Матвей Сергеевич?

Канеко извърна лице, мина край нея с едното рамо напред и се скри зад вратата. Матвей се върна на креслото си, седна и опря ръце на облегалката. Лицето му отново посиня.

— Ти какво мислиш, Постишева — едва чуто почна той, — че не знам чие хрумване е това?...

На екрана се появи младеж с розови бузи, с кокетно накривена барета.

— Извинете, Матвей Сергеевич — каза той с весела усмивка. — Бих искал да напомня, че два комплекта улмотрони са наши.

— По списъка, Карл — измърмори Матвей.

— По списъка ние сме първи — съобщи младежът.

— Значи ще получите първи. — Матвей гледаше през цялото време Постишева, като запазваше свирепия си и непристъпен вид.

— Още веднъж извинете, Матвей Сергеевич, но много ни беспокои поведението на групата на Форстър. Видях, че те вече са изпратили на космодрума своя камион...

— Не се беспокойте, Карл — каза Матвей. Той не се стърпя и плувна в усмивка. — Гледай го само, Леонид! Дошъл да клевети! Кой? Хофман! Кого? Своя учител — Форстър! Вървете си, вървете си, Карл! Никой няма да получи извън списъка!

— Благодаря, Матвей Сергеевич — каза Хофман. — Ние с Маляев много разчитаме на вас.

— Той с Маляев! — каза директорът и вдигна очи към тавана.

Екранът угасна и след миг пламна отново. Възрастен навъсен човек с тъмни очила с някакви приспособления върху рамката пробучава недоволно:

— Матвей, бих искал да се уточним за улмотроните...

— Улмотроните са по списък — каза Матвей.

Тъмнокосото момиче нежно въздъхна, зорко погледна към Марк и с покорен вид седна на ръба на креслото.

— На нас ни се полага извън списъка — каза човекът с очилата.

— Значи ще получите извън списъка — каза Матвей. — Има списък на тези, които са извън списъка, и в него ти си осми...

Чернокосата девойка се изви грациозно и почна да разглежда дупката на шортите си, после наплюнчи пръста си и изтри саждата от

лакътя си.

— Един момент, Постишева — каза Матвей и се наведе към микрофона. — Внимание, Радуга! Говори директорът. Разпределенето на улмotronите, пристигнали със звездолета „Тариел“, ще става по списъци, утвърдени в Съвета, и няма да се правят никакви изключения. Та, Постишева... Извиках те да ти кажа, че си ми омръзнала. Аз бях мек... Да, да, бях търпелив. Всичко понасях. Ти не можеш да ме упрекнеш в жестокост. Но честна Радуга! Всичко си има граница! С една дума, предай на Галкин, че съм те отстранил от работа и още с първия звездолет те пращам на Земята.

Огромните прекрасни очи на Постишева веднага се напълниха със сълзи. Марк скръбно поклати глава. Горбовски се натъжи. Директорът, издал челюст, гледаше Постишева.

— Късно е сега да плачеш, Александра — каза той. — Трябваше да плачеш по-рано. Заедно с нас.

В кабинета влезе хубавичка жена с плисирана пола и лека блуза. Тя беше остригана като момче, рус перчем падаше върху очите ѝ.

— Хелоу! — каза тя приветливо усмихната. — Матвей, да не ви пречат? О! — Тя забеляза Постишева. — Какво е това? Плачеш? — Тя прегърна Постишева през раменете и притисна главата ѝ до гърдите си. — Матвей, вие ли? Как не ви е срам! Вероятно сте бил груб. Понякога сте непоносим!

Директорът размърда мустаци.

— Добро утро, Джина — каза той. — Пуснете Постишева, тя е наказана. Тя страшно е оскърбила Канеко и е откраднала енергия...

— Какви глупости! — възклика Джина. — Успокой се, момиченце! Какви думи: „откраднала“, „оскърбила“, „енергия“! От кого е откраднала енергия? Нали сте от Детското! Не е ли все едно кой от физиците изразходва енергията — Аля Постишева или този ужасен Ламондоа!

Директорът величествено се изправи.

— Леонид, Марк — каза той. — Това е Джина Пикбридж, старши биолог на Радуга. Джина, това са Леонид Горбовски и Марк Валкенщайн, звездни летци.

Звездните летци станаха.

— Хелоу — каза Джина. — Не, не искам да се запознавам с вас... Защо вие — двама здрави и хубави мъже — сте толкова

равнодушни? Как можете да седите и да гледате как плаче момичето?

— Ние не сме равнодушни! — взе да протестира Марк. Горбовски смяяно го погледна. — Ние тъкмо искахме да се намесим...

— Намесете се тогава! Намесете се! — каза Джина.

— Е, знаете ли, другари! — загърмя директорът. — Това съвсем не ми харесва! Постишева, свободна сте. Вървете, вървете... Какво става, Джина? Пуснете Постишева и изложете по каква работа идвate... Е, видяхте ли, тя ви измокри цялата блуза със сълзи. Постишева, вървете, ви казах!

Постишева стана, затули лице с ръцете си и излезе. Марк погледна въпросително Джина.

— Ама, разбира се — каза тя.

Марк дръпна куртката си, погледна строго Матвей, поклони се на Джина и също излезе. Матвей махна изтощено с ръка.

— Ще се откажа — каза той. — Няма никаква дисциплина. Вие разбирате ли какво правите, Джина?

— Разбирам — каза Джина, като се приближи до масата. — Цялата ви физика и цялата ви енергия не струват колкото една сълзичка на Аля.^[5]

— Кажете го на Ламондоа. Или на Пагава. Или на Форстър. Или например на Канеко. А колкото се отнася до сълзичките, всеки си има оръжие. И стига сме говорили за това, ако обичате! Слушам ви.

— Да, стига — каза Джина. — Знам, че сте толкова упорит, колкото и добър. И следователно сте безкрайно упорит. Матвей, трябват ми хора. Не-не... — Тя вдигна малката си длан. — Предстои много рискована и интересна работа. Стига само да повикам с пръст и половината физици ще избягат от зловещите си ръководители.

— Ако вие ги повикате — каза Матвей, — ще избягат и самите ръководители...

— Благодаря ви, но аз имам предвид лов на калмари. Трябват ми двадесет души, за да прогонят калмарите от Брега на Пушкин.

Матвей въздъхна.

— Защо не ви харесват калмарите? — каза той. — Аз нямам хора.

— Поне десет души. Калмарите системно грабят рибозаводите. С какво са заети сега вашите изпитатели?

Матвей се оживи.

— Да, вярно! — каза той. — Габа! Къде е сега моят Габа? Аха, спомних си... Всичко е наред, Джина, вие ще имате десет души.

— Много добре. Знаех си, че сте добър. Аз ще отида да закуся и нека те ме потърсят. Довиждане, мили Леонид. Ако поискате да участвувате, ние само ще се радваме.

— Уф!... — каза Матвей, когато вратата се затвори. — Прелестна жена, но все пак предпочитам да работя с Ламондоа... Но я го виж твоя Марк!

Горбовски самодоволно се ухили и си наля още сок. Той отново се изтегна блажено в креслото и след като каза тихичко: „Може ли?“ — включи грамофона. Директорът също се отпусна на облегалото на креслото.

— Да! — каза мечтателно той. — Помниш ли, Леонид — Сляпото петно, Станислав Пища крещи по целия етер... Да, впрочем! Знаеш ли...

— Матвей Сергеевич — каза един глас от високоговорителя. — Има съобщение от „Стрела“.

— Чети — каза Матвей, като се наклони напред.

— „Излизам на деритринизация. Следващата връзка след четиридесет часа. Всичко е благополучно. Антон.“ Връзката не е добра, Матвей Сергеевич: има магнитна буря...

— Благодаря — каза Матвей. Той се озърна загрижено към Горбовски. — Между другото, Леонид, какво знаеш за Камил?

— Че никога не си сваля шлема — каза Горбовски. — Веднъж направо го попитах, когато се къпехме. И той направо ми отговори.

— И какво мислиш за него?

Горбовски помисли.

— Мисля, че това е негово право.

Горбовски не искаше да говори на тази тема. Известно време слуша там-тама и сетне каза:

— Разбираш ли, Матюша, стана някак така, че ме смятат едва ли не за приятел на Камил. И всички ме питат как и какво. А пък аз не обичам тази тема. Ако имаш някакви конкретни въпроси, моля ти се.

— Имам — каза Матвей. — Камил луд ли е?

— Не-е, какво говориш! Той е просто обикновен гений.

— Разбираш ли, през всичкото време си мисля: а бе той защо все предсказва и предсказва? Има някаква мания да предсказва...

— И какво предсказва?

— Нищо, дреболии — каза Матвей. — Края на света. Лошото е там, че него горкия никой, никой не може да го разбере... Впрочем няма да говорим за това. За какво приказвахме с тебе?...

Екранът отново светна. Появи се Канеко. Бръзката му беше накриво.

— Матвей Сергеевич — каза той малко задъхано. — Ако обичате да уточним списъка. Вие трябва да имате копие.

— О, колко ми омръзна всичко това! — каза Матвей. — Леонид, извинявай, моля ти се. Ще трябва да изляза.

— Разбира се, върви — каза Горбовски. — А пък аз засега ще се поразходя назад до космодрума. Да видя как е моят „Тариел“...

— Към два часа ела при мене да обядваш — каза Матвей.

Горбовски допи чашата си, стана и с удоволствие засили тамтама докрай.

[1] От „Преводите“ на С. Я. Маршак. Вариация върху стихотворение на Робърт Бърнс. Бел.NomaD. ↑

[2] *Ще властувам, след като разделя предварително!* — произлиза от крилатата фраза „Разделяй и владей!“, чието авторство според различни източници се приписва на македонския цар Филип II, на Луи XI или на Николо Макиавели. ↑

[3] Става дума за романа на Илф и Петров „Златният телец“, като погрешно се асоциира от персонажа с античния роман „Златното магаре“ на Лукиан. Бел.NomaD. ↑

[4] Иронична перифраза на тезис от съветския Морален кодекс на строителя на комунизма: „Човек за човека е приятел, другар и брат“. Бел.NomaD. ↑

[5] Намек, насочващ към нравствения императив от романа „Братя Карамазови“ на Ф. Достоевски за истината и сълзичката на детенцето. ↑

ГЛАВА ТРЕТА

Към десет часа жегата стана непоносима. От нажежената степ през цепнатините на затворените прозорци се просмукваха тръпчивите пари на летливите соли. Над степта танцуваха миражи. Роберт беше инсталирал до креслото си два мощнни вентилатора, беше се излегнал и си вееше с едно старо списание. Той се утешаваше с мисълта, че към три часа ще бъде много по-тежко, а сетне ще дойде вечерта. Камил беше застанал до северния прозорец. Те вече не говореха.

От регистратора се точеше безкрайна светлосиня лента, покрита с назъбени линии на автоматичния запис, броячът на Юнг бавно, незабележимо за окото се наливащ с гъста лилава светлина, улмотроните тъничко пищяха — зад огледалните им прозорчета зловещо играеха отблъсъците на ядрения пламък. Вълната се развиваше. Някъде зад северния хоризонт на необхватните пустоши от мъртва земя в стратосферата бликаха исполински фонтани от горещ отровен прах...

Задрънча сигналът на видеофона и Роберт веднага зае делова поза. Той мислеше, че това е Патрик или — което би било страшно в такава горещина — Маляев. Но се оказа, че това е Таня, весела и свежа; и веднага пролича, че там при нея няма четиридесетградусова горещина, няма вонящи изпарения на мъртвата степ, въздухът е сладък и прохладен, а от близкото море вятърът донася чистите мириси на цветните градини, оголени при отлива.

— Как си там без мене, Робик? — попита тя.

— Зле — оплака се Роберт. — Мирише. Горещо е. Потно е. Тебе те няма. Страшно ми се спи и никак не мога да заспя.

— Горкото момче! А пък аз чудесно си подремнах във вертолета. И аз ще имам тежък ден. Летният празник е всеобщо стълпотворение, спиритизъм и край на света. Децата тичат като смахнати. Ти сам ли си?

— Не. Ето Камил стои и не ни вижда, и не ни чува. Танечка, днес те чакам. Само че къде?

— Че на тебе свършва ли ти смяната? Жалко. Да литнем на юг!

— Хайде. Помниш ли кафенето в Рибарското? Ще ядем миноги, ще пием резняк... леден! — Роберт запъшка и обърна очи. — Сега ще чакам тази вечер. О, как ще я чакам!

— И аз също!... — Тя се озвърна. — Целувам те, Роби — каза тя.
— Чакай да ти се обадя.

— Много ще чакам — успя да каже Роберт.

Камил все гледаше през прозореца, заловил ръцете си зад гърба. Пръстите му се намираха в непрекъснато движение. Камил имаше необикновено дълги, бели, гъвкави пръсти с късо отрязани нокти. Те причудливо се сплитаха и разплитаха и Роберт забеляза, че се мъчи да направи същото със собствените си пръсти.

— Почна се — каза изведнъж Камил. — Съветвам ви да погледнете.

— Какво се почна? — попита Роберт. Не му се искаше да става.

— Степта тръгна — каза Камил.

Роберт стана неохотно и се приближи до него. Отначало нищо не забеляза. После му се стори, че вижда мираж. Но когато се вгледа, така стремително се издаде напред, че си чукна челото в стъклото. Степта се движеше. Степта бързо сменяше цвета си — страшна червеникова каша пълзеше през жълтото пространство. Долу под кулата можеше да се различи как сред изсъхналите стъбла шаваха червени и рижи точки.

— Майчице! — ахна Роберт — Червен зърнояд! Какво стоите! — Той скочи към видеотелефона. — Овчари! — викна той. — Дежурният!

— Дежурният ви слуша.

— Говори Степният пост. От север идва зърнояд! Цялата степ е покрита със зърнояд!

— Какво? Повторете... Кой говори?

— Говори Степният пост, наблюдателят Скляров! Червен зърнояд идва от север! По-лошо е от по-миналата година! Разбрахте ли? Цялата степ гъмжи от зърнояди!

— Добре... Ясно... Благодаря, Скляров... Ех, какво нещастие! А нашите всички са на юг... Ех, какво нещастие!... Е, добре...

— Дежурният! — викна Роберт. — Слушайте, свържете се с Алабастровата или с Грийнфилд, там има сума нулевици, те ще помогнат!

— Разбрах всичко! Благодаря ви, Скляров. Когато зърноядът спре да върви, съобщете веднага, моля.

Роберт отново скочи към прозореца. Зърноядът прииждаше, тревата вече не се виждаше.

— Какво нещастие! — мърмореше си Роберт, като притискаше лице до стъклото. — Това вече е наистина нещастие!

— Не си правете илюзии, Роби — каза Камил. — Това още не е нещастие. Това е просто интересно.

— А като изяде посевите — каза със злоба Роберт, — ще останем без хляб и без добитък.

— Няма да останем, Роби. Той няма да успее.

— Надявам се. Само на това се надявам. Погледнете го само как върви. Цялата степ е червена.

— Катализъм — каза Камил.

Неочаквано настъпи здрач. Една огромна сянка падна върху степта. Роберт се озърна и изтича към източния прозорец. Широк трептящ облак беше затулил слънцето. И Роберт пак не разбра веднага какво е това. Отначало той просто се учуди, защото денем на Радуга никога нямаше облаци. Но после видя, че това са птици. Хиляди и хиляди птици летяха от север и дори през затворените прозорци се чуваше непрекъснатият шум от крила и пронизителни тънки крясъци. Роберт се дръпна назад към масата.

— Откъде идват птиците? — продума той.

— Всичко се спасява — каза Камил. — Всичко бяга. На ваше място, Роби, и аз бих избягал. Вълната идва.

— Каква Вълна? — Роберт се наведе и погледна уредите. — Ама никаква Вълна няма, Камил...

— Няма ли? — каза Камил хладнокръвно. — Толкова по-добре. Хайде да останем и да видим.

— Че аз не се каня да бягам. Просто всичко това ме учудва. Може би трябва да съобщим в Грийнфилд. И главното, откъде идват тези птици? Нали там е пустиня.

— Там има извънредно много птици — каза спокойно Камил. — Там има огромни сини езера, тръстики... — той замълча.

Роберт го погледна недоверчиво. От десет години работеше на Радуга и винаги беше убеден, че на север от Горещия паралел няма нищо: нито вода, нито трева, нито живот. Да вземе флаера и да излети там с Танюшка, помисли си той за момент. Езера, тръстика...

Сигналът за повикване задрънча и Роберт се извърна към екрана. Това беше самият Маляев.

— Скларов — каза той с обикновения си враждебен тон и Роберт по навик се почувствува виновен за всичко, включително за зърноядта и за птиците. — Скларов, слушайте заповедта. Незабавно евакуирайте поста. Вземете двата улмотрона.

— Фьодор Анатолиевич — каза Роберт. — Настъпва зърнояд, летят птици. Тъкмо исках да ви съобщя...

— Не се отвлечайте. Повтарям. Вземете двата улмотрона, качете се във вертолета и незабавно в Грийнфилд. Разбрахте ли ме?

— Да.

— Сега е... — Маляев погледна някъде надолу. — Сега е десет и четиридесет и пет. В единадесет нула нула трябва да бъдете във въздуха. Имайте предвид, че издигам „харибдите“ и за всеки случай се дръжте по-нависоко. Ако не успеете да демонтирате улмотроните, оставете ги.

— Какво се е случило?

— Вълната идва — каза Маляев и за пръв път погледна Роберт в очите. — Тя е преминала Горещия паралел. Побързайте.

Една секунда Роберт стоя, да се опомни. После отново огледа уредите. Ако се съдеше по уредите, изригването намаляваше.

— Е, то не е моя работа — каза Роберт гласно. — Камил, ще ми помогнете ли?

— Сега вече никому не мога да помогна — отвърна Камил. — Впрочем то не е моя работа. Какво трябва — да нося улмотроните ли?

— Да. Само че първо трябва да ги демонтираме.

— Искате ли един добър съвет? — каза Камил. — Добър съвет номер седем хиляди осемстотин тридесет и две.

Роберт вече беше изключил тока и обгаряйки пръстите си, усукваше разединителите.

— Дайте си съвета — каза той.

— Оставете тия улмотрони, качете се на вертолета и идете при Таня.

— Хубав съвет — каза Роберт, като откъсваше бързо съединенията. — Приятен. Я ми помогнете да го измъкна...

Улмотронът тежеше около един центнер, дебел гладък цилиндър, дълъг метър и половина. Те го извлякоха от гнездото и го внесоха в

кабината на асансьора. Вятърът почна да вие, кулата взе да избира.

— Достатъчно — каза Камил. — Ще слезем заедно.

— Трябва да вземем и втория.

— Роби, дори и този няма вече да ви потрябва. Послушайте съвета ми.

Роберт погледна часовника.

— Има време — каза делово той. — Спуснете се и го търкулнете на земята.

Камил затвори вратата. Роберт се върна при уредбата. Вън се беше спуснал червен здрач. Нямаше вече птици, но небето беше забулено от мътна пелена, през която едва прозираше малкият диск на слънцето. Кулата потреперваше и се олюляваше под поривите на вятъра.

— Дано да успея! — помисли гласно Роберт. Напрягайки се, той измъкна втория улмотрон, вдигна го на рамо и го понесе към асансьора. Тогава зад гърба му с ужасен тръсък изхвръкнаха рамките на прозорците и в лабораторията връхлетяха облаци от бодлив прах заедно с нажежен вятър. Нещо го удари силно по краката. Роберт бързо клекна, опря улмотрона към стената и натисна бутона за повикване. Двигателят на асансьора ревна на празен ход и веднага замълкна.

— Ками-ил! — викна Роберт, притиснал лице до решетката.

Никой не отговори. Вятърът виеше и свиреше през счупените прозорци, кулата се разклащаше и Роберт едва се държеше на крака. Той отново натисна бутона. Асансьорът не работеше. Тогава, преодолявайки вятъра, той се промъкна до прозореца и погледна навън. Степта беше забулена от кълба бясно носещ се прах. Нещо блестящо се мяркаше долу и Роберт изстина, когато съобрази, че се бълска и разклаща под вятъра изкъртеното и разкъсано крило на птерокара. Роберт затвори очи и облиза пресъхналите си устни. Устата му се напълни с разяддаща горчилка. Хубава клопка, помисли си той. Да дойдеше Патрик тук...

— Ками-ил! — викна той с все сила.

Но той едва чуваше собствения си глас. През прозореца... не може, ще го събори ураганът. Струва ли си изобщо да се бори? Нали птерокарът е счупен... Тъкмо тогава тя ще ме настигне. Не, трябва да се спусна. Какво се суети Камил — на негово място отдавна да съм поправил асансьора... Асансьора!

Той прекрачи счупените парчета, върна се към решетката и се вкопчи в нея с две ръце. Я хайде, „Младост на света“, помисли си той. Вратата беше направена солидно. Ако фермите на кулата бяха направени така, асансьорът за нищо на света нямаше да излезе от строя. Роберт се облегна върху вратата и със свити крака се опря в стената на тамбура. Я хайде... Р-раз! Пред очите му притъмня. Нещо изпраща: или вратата, или мускулите му. Още в-веднъж! Вратата поддаде. Тя сега ще изхвръкне, помисли си Роберт, и аз ще падна в шахтата. Двадесет метра с главата надолу и отгоре ми ще падне улмотронът. Той се обърна и се опря с гръб в стената, а с краката във вратата. Тр-рах!... Долната половина на вратата изхвръкна и Роберт падна по гръб, като си удари главата. Няколко секунди лежа неподвижно. Той беше целият мокър от пот. После надникна през отвора. Долу далеч се виждаше покривът на кабината. Да се спусне беше много страшно, но в това време кулата почна да се наклонява и Роберт се съмъкна надолу. Той не се съпротивява, защото кулата се наклонява и наклонява и това нямаше край.

Той се спускаше, залавяйки се за фермите и разпънките, и пътен вятър, бодлив от праха, го притискаше към топлия метал. Той успя да забележи, че прахът беше намалял много и че степта отново е заляна от слънце. Кулата все се наклонява. Той толкова бърза да разбере какво става с птерокара и къде се е дянал Камил, че скочи от шахтата, когато до земята оставаха още около четири метра. Болезнено си удари краката и после ръцете. И първото, което видя, бяха пръстите на Камил, вкопчени в сухата земя.

Камил лежеше под обрнатия птерокар с широко отворени кръгли стъклени очи и тънките му дълги пръсти се бяха вкопчили в земята, сякаш се мъчеше да се измъкне от разбитата машина, а може би е имал силни болки, преди да умре. Прах покрива бялата му куртка, прах имаше по бузите му и по отворените му очи.

— Камил — повика Роберт.

Вятърът бясно разклаща над главата му парчетата от счупеното крило. Вятърът носеше струи от жълт прах. Вятърът свиреше и виеше във фермите на наклонилата се кула. В мътното небе пламтеше малкото слънце. То изглеждаше разрошено.

Роберт се вдигна на крака, облегна се с цялата си тежест и се опита да отмести птерокара. За секунда успя да повдигне тежката

машина, но само за секунда. Той отново погледна към Камил. Цялото му лице беше посыпано с прах, бялата му куртка беше станала червеникова и само по нелепата му бяла каска не се беше полепила нито една прашинка и матовата пластмаса весело блестеше на слънцето.

Краката на Роберт се разтрепераха и той седна до мъртвия. Плачеше му се. Сбогом, Камил. Честна дума, аз ви обичах. Никой не ви обичаше, но аз ви обичах. Вярно, че никога не ви слушах, също като другите, но, честна дума, не ви слушах само защото не се надявах да ви разбера. Вие бяхте с една глава по-високо от всички, а от мене още повече. А сега не мога да изблъскам от вашите смачкани гърди тази купчина отпадъци. Заради приятелството ни аз би трябало да остана до вас. Но мене ме чака Таня, чака ме може би дори самият Маляев и освен това страшно искам да живея. Тук не помагат никакви чувства и никаква логика. Зная, че няма да мога да се спася. И все пак ще тръгна. Ще тичам, ще се мъкна, може би дори ще пълзя, но ще се спасявам до последно... Аз съм глупак, трябваше да послушам седемхилядния ви съвет, но, както винаги, аз не ви разбрах, макар че, както изглежда, какво имаше за разбиране?...

Той беше така отпаднал и изморен, че само с голямо усилие успя да стане и да тръгне. А когато се обръна, за да погледне за последен път Камил, видя Вълната.

Далеч, далеч над северния хоризонт, зад червениковия воал на слягащия се прах, блестеше в белезниковото небе една ослепителна ивица, ярка като слънце.

Е, това е краят, вяло помисли Роберт. Няма да стигна далеч. След половин час тя ще бъде тук и ще отиде по-далеч, а тук ще остане гладка черна пустиня. Кулата, разбира се, ще остане и нищо няма да се случи с улмотроните и птерокарът ще остане, и откъснатото крило ще увисне в горещото тихо време. И може би от Камил ще остане шлемът. А пък от мене изобщо нищо няма да остане. Сякаш за сбогом той се огледа — потупа се по голите гърди, опира бицепсите си. Жалко, помисли си той. И тогава забеляза флаера.

Флаерът стоеше зад кулата — малък двуместен флаер, подобен на пъстра малка костенурка, скоростен, икономичен, много прост и удобен за управляване. Това беше флаерът на Камил. Ама, разбира се, това беше флаерът на Камил!

Роберт направи няколко несигурни крачки към него, а после се втурна презглава, заобиколи кулата. Той не сваляше очи от флаера, сякаш се страхуваше, че той изведнъж ще изчезне, спъна се в нещо и се плъзна по корем по бодливата трева, като одраска гърдите и корема си. Скочи на крака и се извърна. Тежкият цилиндър на улмотрона с гладките синково полирани страни още се олюоляваше лекичко от бълскането. Роберт погледна на север. От хоризонта вече се вдигаше една черна стена. Роберт изтича към флаера, като вдигна облак прах, скочи на седалката и едва напипал ръчката за управяване, от място даде пълен газ.

* * *

Степната зона се простираше до самия Грийнфилд и Роберт я прескочи със средна скорост петстотин километра в час. Флаерът се носеше над степта като бълха — на огромни скокове. Заслепяващата ивица скоро пак се скри зад хоризонта. В степта всичко изглеждаше, както обикновено: и сухата четинеста трева, и трептящите марани над осолените почви, и редките ивици ниски храсталаци. Слънцето безмилостно жареше. И кой знае защо, никъде нямаше следи нито от зърнояда, нито от птиците, нито от урагана. Навярно ураганът беше разпръснал всички тия животинки и сам се беше изгубил в тези безплодни, вечно пустинни простори на Северната Радуга, предназначени от самата природа за лудите експерименти на нула-физиците. Веднъж, когато Роберт беше още нов, когато Столицата се наричаше просто станция, а Грийнфилд изобщо не съществуваше, Вълната беше преминала вече по тези места, предизвикана от грандиозния опит на покойния Лю Финчен, тогава тук всичко беше почерняло, но не се минаха и седем години и упоритата непретенциозна трева отново изтласка пустинята далеч на север, до самите райони на изригванията.

Всичко ще се върне, мислеше си Роберт. Всичко ще бъде, както преди, само Камил вече няма да го има. И ако някой внезапно се появи на креслото зад гърба ми, вече сигурно ще зная, че това е само привидение. А сега ще отида при Маляев и ще му кажа право в очите: „Оставих улмотроните ви.“ А той ще процеди през зъби: „Как

посмяхте, Скляров?...“ И тогава аз ще му кажа: „Пет пари не давам за вашите улмотрони, защото Камил загина заради вашите улмотрони!“ А той ще каже: „Това е тъжно, разбира се, но трябваше да докарате улмотроните.“ И тогава аз най-сетне ще се вбеся и ще му кажа всичко. „Нишожен човек си ти! — ще му кажа. — Снежен човек с електронно управление. Как смееш да мислиш за улмотроните, когато Камил загина?... Равнодушен човек си ти, гущер!“

На двеста метра от Грийнфилд той видя „харибдите“ — гигантски телемеханични танкове, носещи разтворените гърла на енергоабсорберите. „Харибдите“ вървяха във верига от хоризонт до хоризонт, спазвайки правилни интервали от половин километър, с дрънкане и гръмовен грохот на хилядосилните двигатели. Зад тях в жълтата степ оставаха широки ивици разтворена кафява пръст, разорана до самата базалтова основа на континента. Звената на веригите блестяха на слънцето. А далеч вдясно в мътното небе се въртеше едва забележима точка — това беше вертолет-водач, който ръководеше движението на тези метални чудовища. „Харибдите“ настъпваха срещу Вълната.

Енергоабсорберите, изглежда, още не работеха, но Роберт за всеки случай рязко набра височина и почна да слиза едва когато срещу него от леката мъгла изскочи Грийнфилд — няколко бели къщички и квадратна кула за далечен контрол, заобиколени от пищна земна зеленина. На северния край, смачкала под себе си една палмова горичка, навъсено се чернееше една неподвижна „харибда“, устремила право срещу Роберт бездънния широк отвор на абсорбера, и още две „харибди“ стояха вдясно и вляво от селището. Два вертолета литнаха над кулата и заминаха на юг. На площада сред тревата блестяха на слънцето ципестите криле на птерокарите. Край птерокарите тичаха и сновяха хора.

Роберт докара флаера до самия вход на кулата и изскочи на входната площадка. Някой се отдръпна, един женски глас извика: „Кой е?“ Роберт хвана дръжката на стъклената врата и замря за миг, вгледан в отражението си — полугол, цял полепен със засъхнала кал, очите му злобни, през гърдите и корема му минава черна драскотина... Добре, помисли си той и дръпна вратата. „Ta това е Роберт!“ — извикаха зад него. Той се качи бавно по стълбата и се бълсна в Патрик. Патрик го гледаше с отворена уста. „Патрик — каза Роберт. — Патрик, приятелю,

Камил загина...“ Патрик взе да мига и изведенъж притисна устата си с длан. Роберт отиде по-нататък. Вратата на диспечерската беше отворена. Там бяха Маляев, ръководителят на северните нулевици Шота Петрович Пагава, Карл Хофман и още някакви хора — май че биологи. Роберт се спря и се хвани за касата на вратата. Зад гърба му трополяха по стъпалата и някой извика: „Той откъде знае?“

— Камил... — каза пресипнало Роберт и се закашля.

Всички го гледаха с недоумение.

— Какво има? — попита рязко Маляев. — Какво става с вас, Скляров, защо изглеждате така?

Роберт се приближи до масата, опря мръсните си ръце в някакви книжа и му каза в очите:

— Камил загина. Той е премазан.

Стана много тихо. Очите на Маляев се свиха.

— Как премазан? Къде?...

— Премаза го птерокарът — каза Роберт. — Заради вашите скъпоценни улмотрони. Той можеше спокойно да се спаси, но ми помогна да мъкнем вашите скъпоценни улмотрони и птерокарът го смачка. А вашите улмотрони ги оставих там. Ще си ги вземете, когато мине Вълната. Разбирате ли? Оставих ги. Те сега се търкалят там.

Подадоха му чаша вода. Той взе чашата и жадно я изпил. Маляев мълчеше. Бледото му лице стана съвсем бяло. Карл Хофман безцелно прехвърляше някакви схеми и не вдигаше очи. Пагава се изправи и застана с наведена глава.

— Много ми е мъчно — каза най-сетне Маляев. — Той беше голям човек. — Той потърка чело. — Много голям човек. — Той отново погледна Роберт. — Вие сте много изморен, Скляров...

— Не съм изморен.

— Оправете се и си починете.

— И това ли е всичко? — полита горчиво Роберт.

Лицето на Маляев стана, както преди — равнодушно и твърдо.

— Ще ви задържа още една минута. Вие видяхте ли Вълната?

— Видях я. И нея видях.

— От какъв тип е Вълната?

В мозъка на Роберт нещо се отмести и всичко застана на обичайните си места. Тук беше властният и умен ръководител Маляев

и неговият вечен лаборант-наблюдател Роберт Скляров, който беше и „Младостта на света“.

— Изглежда, от трети — покорно каза той. — Лю-вълна.

Пагава вдигна глава.

— Добре-е! — каза неочеквано бодро той. И веднага се отпусна, опря лакти на масата и вяло седна. — Ох, Камил, ох, Камил — взе да мърмори той. — Ох, горкият... — Той се хвана за големите си щръкнали уши и почна да върти глава над книжата.

Един от биолозите изви страхливо очи към Роберт и докосна Маляев по лакътя.

— Извинете — каза плахо той. — Кое е хубавото на тази Лю-вълна?

Маляев най-сетне престана да дълбае Роберт с твърдия си поглед.

— Това значи — каза той, — че само северният пояс от посевите ще загине. Но ние още не сме сигурни, че това е Лю-вълна. Наблюдалят би могъл да сгреши.

— Ама как така? — взе да хленчи биологът... — Нали се бяхме споразумели... Вие имате тези... „хариби“... Нима не можете да я спрете? Какви физици сте вие?

Карл Хофман каза:

— Възможно е да успеем да угасим инерцията на Вълната на линията на дискретното спадане.

— Какво значи „възможно е“? — провикна се една непозната жена, която стоеше до биолога. — Разбирате ли, че това е безобразие? Къде ви са гаранциите? Къде са вашите прекрасни разговори? Разбирате ли, че оставяте планетата без хляб и месо?

— Не приемам такива претенции — каза студено Маляев. — Съчувствувах ви от сърце, но вашите претенции трябва да бъдат отправени до Етиен Ламондоа. Ние не правим нула-експерименти. Ние изучаваме Вълната...

Роберт се обърна и бавно отиде до вратата. И пет пари не дават за Камил, мислеше си той. Вълната, посевите, месото... Защо така не го обичаха? Защото беше по-умен от всички тях, взети заедно? Или те изобщо никого не обичат? На вратата стояха момчетата, познати лица, разтревожени, печални, загрижени. Някой го хвана под ръка. Той

погледна от горе на долу и погледът му срещу малките тъжни очи на Патрик.

— Ела, Роб, аз ще ти помогна да се измиеш...

— Патрик — каза Роберт и сложи ръка на рамото му. — Патрик, махни се оттук. Зарежи ги, ако искаш да останеш човек...

Лицето на Патрик измъчено се изкриви.

— Какво приказваш, Роб — измърмори той. — Недей. То ще мине.

— Ще мине — повтори Роберт. — Всичко ще мине. Вълната ще мине. Жivotът ще мине. И всичко ще се забрави? Не е ли все едно кога ще се забрави? Сега или по-късно.

Зад гърба му вече биолозите съвсем откровено се караха. Маляев искаше: „Сведението!“ Шота крещеше: „Да не се прекратяват измерванията нито за секунда! Използвайте цялата автоматика! Да я вземат мътните, после ще я оставите!“

— Ела, Роб — помоли го Патрик.

И в този момент, надвижвайки говора и виковете, в диспечерската загърмя познатият монотонен глас:

— Внимание, моля!

Роберт стремително се извърна. Усети слабост в коленете. На големия еcran на диспечерския видеотелефон той видя уродливата каска и кръглите немигащи очи на Камил.

— Имам малко време — казваше Камил. Това беше истинският, жив Камил — главата му се тресеше, тънките му устни се движеха и в такт с думите му се мърдаше върхът на тънкия му нос. — Не мога да се свържа с директора. Незабавно повикайте „Стрелата“. Незабавно евакуирайте целия север. Незабавно! — Той извърна глава и погледна някъде встрани и се видя бузата му, изцапана с прах. — След Лювълната идва Вълна от нов тип. Вие ще я...

Екранът пламна ослепително, нещо изпраща и той помръкна. В диспечерската настъпи гробна тишина и изведнъж Роберт видя страшните очи на Маляев, присвити срещу него.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

На Радуга имаше само един космодром и на този космодром стоеше само един звездолет, десантният сигма-Д-звездолет „Тариел-втори“. Той се виждаше отдалеч — синьо-бял купол, висок седемдесет метра, се извиваше над тъмнозелените плоски покриви на снабдителните станции. Горбовски направи два несигурни кръга над тях. Беше трудно да кацне до звездолета: пътят пръстен от разнообразни машини обкръжаваше кораба. Отгоре се виждаха тромавите роботи-снабдители, прилепили се към шестте издатини на цистерните, суетливи аварийни кибернетични машини, които опипваха всеки сантиметър от обшивката, един сив робот-майка, който ръководеше дузина малки пъргави машини-анализатори. Това зрелище беше обикновено, то радваше разпоредителните очи.

Обаче край люка за товарене явно се нарушаваха всички постановления. Отблъснали встрани кротките космодрумни кибернетични машини, там се бяха струпали множество транспортни коли от всевъзможни типове. Там бяха обикновените товарни „каруци“, туристически „дилижанси“, леки коли „тестудо“ и „гепарди“ и дори една „къртица“ — тежка земериначка за минни разработки. Всички те извършваха някакви сложни маневри край люка, като се трупаха и се бълскаха една в друга. Встрани на самия припек стояха няколко вертолета и лежаха празни сандъци, в които Горбовски лесно позна опаковката на улмотроните. Върху сандъците тъжно седяха някакви хора.

Горбовски потърси място за кацане, почна третия кръг и тогава забеляза, че по петите на неговия флаер лети един тежък птерокар, водачът на който се беше подал до кръста през отворената врата и му правеше някакви неразбираеми знаци. Горбовски приземи самолета между вертолетите и сандъците и птерокарът веднага се сгромоляса много тромаво до него.

— Аз съм след вас — извика делово водачът на птерокара, като изскочи от кабината.

— Не ви съветвам — каза меко Горбовски. — Не ме интересува опашката. Аз съм капитанът на този звездолет.

По лицето на водача се изписа възхищение.

— Великолепно! — възклика той полугласно и се озърна предпазливо наоколо. — Сега ще им покажем на нулевиците. Как се казва капитанът на този кораб?

— Горбовски — каза Горбовски и леко се поклони.

— Ами щурманът?

— Валкенщайн.

— Чудесно — каза делово водачът на птерокара. — И тъй, вие сте Горбовски, а пък аз съм Валкенщайн. Да вървим!

Той хвана Горбовски под ръка. Горбовски се запъна.

— Слушайте, Горбовски, ние нищо не рискуваме. Тия кораби ми са много добре познати. Аз самият летях насам с десантен кораб. Ще се промъкнем в склада, ще си вземем по един улмотрон и ще се затворим в каюткомпанията. Когато всичко това свърши — той посочи с небрежен жест машините, — ние спокойно ще излезем.

— Ами ако дойде истинският щурман?

— Истинският щурман ще трябва дълго да доказва, че е истински — възрази сериозно самозваният щурман.

Горбовски се ухили и каза:

— Да вървим.

Лъжештурманът приглади косата си, пое дълбоко дъх и тръгна решително напред. Те почнаха да се промъкват между колите. Лъжештурманът говореше безспир — той изведнъж доби дълбок, внушителен бас.

— Предполагам — обяви той на всеослушание, — че прочистването на дифузорите само ще ни забави. Предлагам просто да сменим половината комплекти, а да отделим главното внимание на прегледа на обшивката. Другарю, отместете малко вашата кола! Пречите!... Та, Валентин Петрович, при излизане на деритринизацията... Дайте малко вашия камион назад, другарю. Не разбирам защо се тълпите. Има ред, има списък, има закон най-сетне... Изпратете представители... Валентин Петрович, не знам какво мислите вие, но мене ме поразява диващината на туземците. Такова нещо не сме виждали с вас дори в Пандора сред taxorgите...

— Вие сте напълно прав, Марк — каза Горбовски, който се забавляваше.

— Какво? Ами да, то се разбира... Ужасни нрави!

Девойка с копринена забрадка се подаде от кабината на една „каруца“ и се осведоми:

— Щурманът и капитанът, ако не греша?

— Да! — каза предизвикателно щурманът. — И като щурман бих ви посъветвал да прочетете още веднъж инструкцията за реда на разтоварването.

— Мислите ли, че е необходимо?

— Без съмнение. Напразно сте вкарали вашия камион в двадесетметровата зона...

— Знаете ли, приятели — чу се весел млад глас, — този щурман има по-бедна фантазия, отколкото първите двама.

— Какво искате да кажете с това? — попита оскърбено лъжещурманът. Лицето му с нещо напомняше Лъженерон.^[1]

— Разбирайте ли — каза прочувствено девойката със забрадката.

— Ей там, на празните сандъци, вече седят двама щурмани и един капитан. А пък празните сандъци са опаковката на улмотроните, които отмъкна борд-инженерът — една такава скромна млада жена. Сега я гони пълномощникът от Съвета...

— Какво ще кажете, Валентин Петрович? — провикна се лъжещурманът. — Самозванци, а?

— Имам чувството — каза замислено Горбовски, — че няма да мога да вляза в собствения си кораб.

— Вярно разсъждение — каза девойката със забрадката. — И не е ново.

Щурманът искаше да отиде решително напред, но тогава „каруцата“ отлясно се придвижи малко вляво, черно-жълтият „дилижанс“ отляво отиде малко вдясно, а право по пътя към заветния люк изведнъж злобно се завъртяха, отхвърляйки буци пръст, оголените зъби на „къртицата“.

— Валентин Петрович! — провикна се с негодуване лъжещурманът. — При такива условия не гарантирам за готовността на звездолета!

— Стар номер! — каза тъжно водачът на „дилижанса“. Един звънлив весел глас се обади:

— Какъв щурман е това! Да умреш от скука. Спомняте ли си втория щурман — той наистина ни забавляваше! Как си вдигаше фланелката и ни показваше следи от метеоритни удари!

— Не, първият беше по-добър — каза водачът на „къртицата“, като се извърна.

— Да, биваше си го — съгласи се девойката със забрадката. — Как вървеше сред колите, държеше пред очите си една снимка и жално нареждаше: „Галя моя, Галя! Галя скъпа! Далеч си от родния край!“

Лъжещурманът, навел потиснато глава, чоплеше буци пръст от блестящите зъби на „къртицата“.

— Е, ами вие какво ще кажете? — обърна се водачът на „дилижанса“ към Горбовски. — Защо само мълчите? Трябва да говорите нещо... Нещо убедително.

Всички чакаха с любопитство.

— Изобщо аз бих могъл да вляза през пътническия люк — каза замислено Горбовски.

Лъжещурманът вдигна глава с надежда и го погледна.

— Не бихте могли — поклати глава водачът. — Той е затворен отвътре.

В настъпилата пауза се чуваше ясно гласът на Канеко:

— Не мога да ви дам десет комплекта, разберете, другарю Прозоровски!

— А пък вие ме разберете, другарю Канеко! Ние имаме заявка за десет комплекта. Как ще се върна с шест?

Някой се намеси:

— Вземете ги, Прозоровски, вземете ги... Вземете засега шест. При нас ще се освободят четири комплекта след една седмица и аз ще ви ги пратя.

— Обещавате ли?

Девойката със забрадката каза:

— Просто ми е жал за Прозоровски. Те имат шестнадесет схеми за улмотрони!

— Да, немотия — въздъхна водачът на „дилижанса“.

— А пък ние имаме пет — каза тъжно лъжещурманът. — Пет схеми и само един улмотрон. Какво им струваше да докарат към двеста парчета.

— Можехме да докараме и двеста, и триста — каза Горбовски. — Но улмотроните сега са нужни за всички. На Земята поставиха шест нови У-конвейера...

— У-конвейер! — каза девойката със забрадката. — Лесно е да се каже!... Вие имате ли представа от технологията на улмотрона?

— В най-общи черти.

— Шестдесет килограма ултрамикроелементи... Ръчно управление на монтирането, полумикронни допуски... А кой уважаваш се човек ще стане монтьор. Вие бихте ли станали?

— Събират доброволци — каза Горбовски.

— А!... — каза с отвращение водачът на „къртицата“. — Седмица за помагане на физиците!...

— Е, Валентин Петрович — каза лъжещурманът, усмихвайки се свенливо. — Както изглежда, няма да ни пуснат...

— Аз се казвам Леонид Андреевич — каза Горбовски.

— А пък аз Ханс — призна унило лъжещурманът. — Да отидем да поседим на сандъците. Може изведнъж нещо да стане...

Девойката със забрадката им махна с ръка. Те се измъкнаха от тълпата и седнаха на сандъците до другите лъжезвездни летци. Посрещаха ги със съчувствено-насмешливо мълчание.

Горбовски опипа сандъка. Пластмасата беше груба и корава. На слънце беше горещо. Горбовски нямаше абсолютно никаква работа тук, но, както винаги, страшно му се искаше да се запознае с тези хора, да разбере какви са те и как са стигнали до такъв живот и изобщо да разбере какво е положението. Той събра един до друг няколко сандъка и попита: „Може ли да легна?“, легна, изпъна се с цялата си дължина и с помощта на една винтова стяга закрепи до главата си микрокондиционера. После включи грамофона.

— Казвам се Горбовски — представи се той. — Леонид. Аз бях капитан на този звездолет.

— И аз бях капитан на този звездолет — мрачно съобщи един дебел тъмнолик човек, който седеше отлясно. — Аз се казвам Алпа.

— А пък аз се казвам Банин — обади се един мършав младеж, гол до кръста, с бяла сламена шапка. — Аз бях и си оставам щурман. Във всеки случай, докато не получа улмотрона.

— Ханс — каза накъсо лъже-Валкенщайн, който беше седнал на тревата по-близо до микрокондиционера.

Третият лъжешурман, както изглежда, не ги чуваше. Той седеше с гръб към тях и пишеше нещо, сложил бележника на коленете си.

От множеството коли излезе един дълъг „гепард“. Вратата му се откряхна, оттам изхвръкнаха празни кутии от улмотрони и „гепардът“ полетя в степта.

— Прозоровски — каза Банин със завист.

— Да — каза горчivo Алпа. — Прозоровски няма нужда да лъже. Той е дясната ръка на Ламондоа. — Той въздъхна дълбоко. — Никога не съм лъгал. Не мога да търпя да лъжа. И сега ми е тежко на душата.

Банин каза дълбокомислено:

— Ако човек почне да лъже без всякакво желание, значи някъде нещо се е развалило. Това е сложна последица.

— Всичко зависи от системата — каза Ханс. — Всичко зависи от този изходен принцип: повече получава онзи, който по-добре лъже.

— Ами предложете друг принцип — каза Горбовски. — Щом не можеш да изльжеш — на ти улмотрон. Можеш ли — поседи на сандъците...

— Да — каза Алпа. — Това е някакъв страшен провал. Кой е чувал някъде за опашки за оборудване? Или за енергия? Давахме заявка и ни осигуряваха... Никога дори не сме се интересували откъде се взема... Т.е. по интуиция ни беше ясно, че има маса хора, които на драго сърце работят в областта на материалното осигуряване на науката. Между другото това е наистина много интересна работа. Помня, че аз самият, след като свърших училище, с голям интерес се занимавах с рационализацията на монтирането на неутринните схеми. Сега вече никой не ги помни, но някога това беше много популярен метод — неутринният анализ. — Той извади от джоба си почерняла лула и с бавни уверени движения я напълни. Всички го следяха с любопитство. — Знае се, че относителният брой на потребителите на оборудване и на производителите на оборудване оттогава не се е променил съществено. Но, види се, е станал някакъв чудовищен скок в нуждите. По всичко изглежда — аз просто гледам наоколо си, — че средният изследовател има нужда сега от двадесетина пъти повече енергия и оборудване, отколкото по мое време. — Той смукна дълбоко и лулата му засъска и захърка. — Това положение може да се обясни. Открай време се смята, че най-голямо внимание заслужава онази

проблема, която дава максимален порой нови идеи. То е естествено, другояче не може. Но ако първичната проблема лежи на субелектронно равнище и изисква, да речем, единица оборудване, то всяка една от десетте породени от нея проблеми се спуска поне с един етаж по-ниско в материията и изисква вече десет единици. Пороят от проблеми предизвиква порой от потребности. А да не говорим, че интересите на производителите на оборудване далеч не винаги съвпадат с интересите на потребителите.

— Това е омагьосан кръг — каза Банин. — Не са му обърнали внимание нашите икономисти.

— И икономистите са изследователи — възрази Алпа. — И те имат работа с порой от проблеми. И щом сме почнали да говорим за това, ето един любопитен парадокс, който много ме интересува напоследък. Вземете нула-Т. Нова, плодотворна и много перспективна проблема. Тъй като е плодотворна, Ламондоа с право получава огромно материално и енергетично осигуряване. За да си запази това материално осигуряване, Ламондоа е принуден непрекъснато да препуска напред — по-бързо, по-надълбоко и... по-тясно. А колкото по-бързо и по-дълбоко отива, толкова повече му трябва и толкова по-силно усеща недостиг, докато най-сетне почне сам да се спира. Погледнете тази опашка. Четиридесет души чакат и губят скъпоценно време. Една трета от всички изследователи на Радуга губят време, нервна енергия и темпа на мисълта си! А останалите две трети седят, скръстили ръце по лабораториите, и сега могат да мислят само за едно — ще им докарат ли, или не? Нима сами не се спират? Стремежът към запазване на материалните ресурси поражда надпреварата, надпреварата предизвиква непропорционално увеличаване на нуждите и в резултат възниква това спиране.

Алпа замълча и почна да изчуква лулата си. От струпаните коли, отблъсквайки ги надясно и наляво, се измъкна „къртицата“. На прозореца на високата кабина стърчеше капакът на новичък улмотрон. Когато минаваше край тях, водачът махна на лъжезвездните летци.

— Бих искал да зная за какво им е на Следотърсачите улмотрон — измърмори Ханс.

Никой не отвърна. Всички изпращаха с поглед „къртицата“, на задната стена на която личеше отличителният знак на Следотърсачите — черен седмоъгълник върху червено щитче.

— Мисля, че все пак икономистите са виновни — каза Банин. — Трябаше да предвидят. Трябаше преди двадесет години да насочат така училищата, че сега да има достатъчно кадри за осигуряване на науката.

— Не зная, не зная — каза Алпа. — Възможно ли е изобщо да се планира такъв процес? Ние малко знаем за това, но може да излезе, че изобщо не е възможно да се установи равновесие между духовния потенциал на изследователите и материалните възможности на човечеството. Грубо казано, винаги ще има много повече идеи, отколкото улмоторни.

— Е, това още трябва да се докаже — каза Банин.

— Ами че аз не казах, че е доказано. Само предположих.

— Такова предположение е порочно — каза Банин. Той почна да се нервира. — То утвърждава кризата за вечни времена! Ами че това е безизходица!...

— Защо да е безизходица? — каза тихичко Горбовски. — Напротив.

Банин не слушаше.

— Трябва да излезем от кризата! — казваше той. — Трябва да търсим изход! И изходът, разбира се, не се намира в мрачните предположения!

— Защо да са мрачни? — каза Горбовски. Но пак не му обърнаха внимание.

— Не бива да се отказваме от основния принцип за разпределение — каза Банин. — Това ще бъде просто нечестно спрямо най-добрите работници. Ако вие двадесет години дъвчете само едно частно проблемче, а, да речем, получавате толкова енергия, колкото Ламондоа? Ами че това е безсмислено! Значи, че изходът не е тук? Не е тук. Ами вие самият виждате ли изход? Или се ограничавате само хладно да регистрирате?

— Аз съм стар научен работник и стар човек — каза Алпа. — През целия си живот съм се занимавал с физика. Вярно е, че малко съм направил, аз съм обикновен физик, но не е там работата. Въпреки всички тия нови теории аз съм убеден, че смисълът на човешкия живот е научното познание. И право да ви кажа, тъжно ми е да гледам, как милиарди хора в наше време странят от науката и търсят призванието си в сантименталното общуване с природата, което те наричат

изкуство, задоволяват се да се пълзгат по повърхността на явленията, което те наричат естетическо възприемане. А пък ми се струва, че самата история е предопределила разделянето на човечеството на три групи: войници на науката, възпитатели и лекари, които впрочем са също войници на науката. Сега науката преживява период на материален недостиг, а в същото време милиарди хора рисуват картички, римуват думи... изобщо създават *впечатления*. А сред тях има мнозина потенциални великолепни работници. Енергични, остроумни, с невероятна трудоспособност.

— Е, е! — каза Банин.

Алпа помълча малко и почна да пълни лулата си.

— Позволете аз да продължа мисълта ви — каза Горбовски. — Виждам, че не се решавате.

— Опитайте се — каза Алпа.

— Добре би било всички тези художници и поети да се закарат в учебни лагери, да им се отнемат четките и гъшите пера, да ги накарат да минат краткосрочни курсове и да ги принудят да строят за войниците на науката нови У-конвейери, да събират тау-тактори, да леят ергохронни призми...

— Ех, че глупост — каза разочаровано Банин.

— Да, това е глупост — съгласи се Алпа. — Но нашите мисли не зависят от нашите симпатии и антипатии. Тази мисъл ми е дълбоко неприятна, тя дори ме плаши, но тя възниква... и не само у мене.

— Това е безплодна мисъл — каза лениво Горбовски, като гледаше небето. — Опит да се разреши противоречието между общия духовен и материален потенциал на човечеството като цяло. Тя води до ново противоречие, което е старо и банално — между машинната логика и системата на морала и на възпитанието. В това стълкновение машинната логика винаги търпи поражение.

Алпа кимна и се обви с облаци дим. Ханс проговори замислено:

— Това е донякъде страшна мисъл. Спомняте ли си „проекта на десетте“? Когато предложиха на Съвета да се прехвърли на науката част от енергията от Фонда на изобилието... В името на чистата наука да се ограничи човечеството в областта на елементарните потребности. Спомняте ли си лозунга: „Учените са готови да гладуват“?

Банин подхвана:

— А пък Ямакава стана тогава и каза: „А шест милиарда деца не са готови. Така не са готови, както вие не сте готови да разработвате социални проекти.“

— И аз не обичам фантазиите — каза Горбовски.

— Наскоро прочетох книгата на Лоренц „Хора и проблеми“ — каза Ханс. — Чели ли сте я?

— Чели сме я — каза Горбовски.

Алпа заклати отрицателно глава.

— Хубава книга, нали? Там ме порази една мисъл. Вярно е, че Лоренц не се спира на нея, а говори мимоходом.

— Е и? — каза Банин.

— Помня, че цяла нощ мислих за това. Нямахме достатъчно апаратура, чакахме, докато ни докарат — знаете, обикновеното късане на нерви. И ето стигнах до такъв извод. Лоренц споменава за естествения отбор в науката. Кои фактори определят първенството на научните насоки сега, кога науката не влияе или почти вече не влияе на материалното благосъстояние?

— Е и? — каза Банин.

— И ето стигнах до такъв извод. Ще мине известно време и онези научни изследвания, които са се оказали най-успешни, ще погълнат цялото материално осигуряване, ще се задълбочат прекомерно, а останалите насоки ще изчезнат просто от само себе си. И цялата наука ще се състои от две-три насоки, които никой друг освен корифеите няма да разбира. Схващате ли?

— А, това са глупости! — каза Банин.

— Защо да са глупости? — попита обидено Ханс. — Ето фактите. В науката съществуват хиляди насоки. Във всяка работят хиляди хора. Лично аз познавам четири групи изследователи, които поради системни несполуки изоставиха работата и се вляха в други, по-успешни групи. Аз самият постъпвах на два пъти така...

Алпа каза:

— Шегите са си шеги, а вземете същия този Ламондоа. Ето той препуска през глава да осъществи нула-Т. Нула-Т, както и трябваше да се очаква, дава маса нови разклонения. Но Ламондоа е принуден да сече всички тези разклонения, той просто е принуден да ги игнорира. Защото той няма никаква възможност старательно да разработи всяко разклонение и да го направи перспективно. Нещо повече, той е

принуден съзнателно да игнорира безспорно поразителни и интересни неща. Така например се случи с Вълната. Неочаквано, поразително и според мене страшно явление. Но преследвайки своята цел, Ламондоа прие дори разцеплението в своя лагер. Той се скара с Аристотел, отказа да осигури вълновиците. Той се задълбочава и задълбочава, неговата проблема става все по-тясна. За него Вълната остана далеч в тила. Тя само му пречи, той не иска да я знае. А тя между другото изгаря посевите...

Над космодрома загърмя високоговорителят за всеобщо оповестяване:

— Внимание, Радуга! Говори директорът. Моля старшият на бригадата на изпитателите Габа да се яви незабавно заедно с бригадата при мене.

— Щастливи хора — каза Ханс. — Нямат нужда от никакви улмотрони.

— Те си имат достатъчно грижи — каза Банин. — Веднъж ги видях как тренират — не, по-добре да бъда лъжешурман... А после две години да седя без работа и всеки ден да чувам: „Потърпете още мъничко. Ето може би утре...“

— Радвам се, че заговорихте за онова, което става в тила — каза Горбовски. — „Белите петна“ на науката. И мене ме занимава този въпрос. Според мене при нас в тила не е добре... Например Масачузетската машина. — Алпа кимна няколко пъти. Горбовски се обърна към него. — Вие, разбира се, сигурно я помните. Сега за нея рядко се сещат. Увлечението по кибернетиката мина.

— Нищо не мога да си спомня за Масачузетската машина — каза Банин. — Е, после?

— Знаете ли, това е древно опасение: да не би машината да стане по-умна от човека и да го потисне... Преди половин век в Масачузетс пуснали най-сложното кибернетично устройство, което е съществувало някога. С някакво си феноменално бързодействие, безпределна памет и тъй нататък... И тази машина работила точно четири минути. Изключили я, циментирали всичките ѝ входове и изходи, отвели от нея енергията, минирали я, и я обградили с бодлив тел. С истински ръждясал бодлив тел — ако искате, вярвайте.

— А всъщност какво е станало? — попита Банин.

— Тя почнала да се държи^[2] — каза Горбовски.

— Не разбирам.

— И аз не разбирам, но едва успели да я изключат.

— А някой разбира ли?

— Говорих с един от създателите ѝ. Той ме хвана за рамото, погледна ме в очите и каза само: „Леонид, това беше страшно.“

— Това си го бива — каза Ханс.

— А — каза Банин. — Глупости. Не ме интересува.

— А пък мене ме интересува — каза Горбовски. — Нали могат да я включат отново. Вярно, че е под забраната на Съвета, но защо да не вдигнат забраната?

Алпа измърмори:

— Всяко време си има свои зли магьосници и привидения.

— Като говорим за злите магьосници — подхвана Горбовски, — веднага се сещам за случая с Тринадесетте.

Очите на Ханс горяха.

— Случая с Тринадесетте — разбира се! — каза Банин. — Тринадесет фанатици... Впрочем къде са те сега?

— Моля, моля — каза Алпа. — Това същите учени ли са, които се съединиха с машините? Но нали те загинаха.

— Казват, че да — рече Горбовски, — но не е там въпросът. Създаде се прецедент.

— Че какво — каза Банин. — Наричат ги фанатици, но смятам, че в тях има нещо примамливо. Да се отървеш от всичките си слабости, страсти, емоционални избухвания... Гол разум плюс неограничени възможности за усъвършенствуване на организма. Изследовател, който няма нужда от уреди, който сам си е уред и сам си е транспорт. И никакви опашки за улмотрони... Аз прекрасно си го представям. Човек-флаер, човек-реактор, човек-лаборатория. Неуязвим, безсмъртен...

— Моля за извинение, но това не е човек — измърмори Алпа. — Това е Масачузетската машина.

— А как са загинали, щом като са безсмъртни? — попита Ханс.

— Сами се разрушиха — каза Горбовски. — Види се, не е приятно да си човек-лаборатория.

Иззад машините се появи един човек, кървавочервен от напрежение, с цилиндър улмотрон на рамо. Банин скочи от сандъка и се затича да му помогне. Горбовски замислено наблюдаваше как

товарят улмотрона във вертолета. Кървавочервеният човек се оплакваше:

— Не стига, че дават един вместо три, не стига, че губиш половин ден, но трябва още да доказваш, че имаш право! Не ти вярват! Можете ли да си представите — не ти вярват! Не вярват!!!

Когато Банин се върна, Алпа каза:

— Всичко това е доста фантастично. Ако ви интересува тилът, по-добре обърнете сериозно внимание на Вълната. Всяка седмица има поредно нула-транспортиране. И всяко нула-транспортиране предизвиква Вълна. Голямо или малко изригване. А с Вълната се занимават дилетантски. Да не стане втора Масачузетска машина, само че без изключвател. Камил — познавате ли Камил? — я разглежда като явление от планетен мащаб, но неговите аргументи са мъчно разбираеми. С него много мъчно се работи.

— Впрочем — каза Ханс — знаете ли гледището на Камил за бъдещето? Той смята, че днешното увлечение по науката е един вид благодарност за изобилието, инерция от онези времена, когато способността за логично възприемане на света е била единствената надежда на човечеството. Той казва така: „Човечеството е в навечерието на разцеплението. Емоциолисти и логици — изглежда, че има предвид хората на изкуството и хората на науката — се отчуждават помежду си, престават да се разбират и престават да имат нужда едни от други. Човек се ражда емоциолист или логик. Това лежи в самата природа на человека. И кога да е човечеството ще се разцепи на две общества, също така чужди едно на друго, както ние сме чужди на леонидяните...“

— А — каза Банин. — Каква глупост. Какво ти разцепление? Къде ще се дене средният човек? Може Пагава и да гледа новата картина на Сурд като теле железница, възможно е Сурд да не разбира защо съществува на тоя свят Пагава, на това нищо не може да се каже — ето ти логик и ето ти емоциолист. Ами аз какъв съм? Да, аз съм научен работник. Да, три четвърти от времето ми и три четвърти от нервите ми принадлежат на науката. Но и аз не мога без изкуство! Ето, нечий грамофон свири и на мене ми е хубаво. Мога да мина и без грамофон, но с него ми е много по-добре... И тъй, питат се, ами аз как ще се разцепя?

— И аз си го помислих — каза Ханс. — Но той казваше, че, първо, геният на нашето време щял да бъде среден човек в бъдещето и, второ, уж съществувал не един среден човек, а двама — емоциолист и логик. Във всеки случай аз така го разбрах.

— Възхищавам ти се — каза Банин. — Според мене, когато слушаш Камил, нищо не можеш да разбереш.

— А може това да е бил поредният парадокс на Камил? — каза замислено Горбовски. — Той обича парадоксите. Впрочем за парадокс това разсъждение може би е прекалено праволинейно.

— Е, Леонид Андреевич — каза весело Ханс. — Все пак имайте предвид, че това не са разсъждения на Камил, а мои. Аз вчера се пекох на плажа и изведнъж на камъка изникна Камил — нали знаете неговия маниер? — и почна да разсъждава гласно, като се обръщаше главно към морските вълни. А пък аз лежах и слушах, а сетне заспах.

Всички се засмяха.

— Камил се упражнява — каза Горбовски. — Горе-долу си представям защо му е потрябало това разцепление. Изглежда, че го занимава въпросът за еволюцията на човека и той строи модели. Синтезът от логици и емоциолисти му се струва по всяка вероятност като нов човек, който вече няма да е човек.

Алпа въздъхна и скри лулата си.

— Проблеми, проблеми... — каза той. — Противоречия, синтез, тил, фронт... А забелязахте ли кои седят тук? Вие, вие... той... аз... Неудачници. Отхвърлените от науката. Ето науката — получава улмотрони.

Той искаше да каже още нещо, но тогава високоговорителят ревна отново:

— Внимание, Радуга! Говори директорът. Капитанът на звездолета „Тариел-втори“ Леонид Андреевич Горбовски. План-енергетикът на планетата другаря Канеко. Моля да се явят незабавно при мене.

От колите веднага се подадоха водачите. По лицата им беше изписано неописуемо удоволствие. Всички гледаха лъжезвездните летци. Банин вдигна рамене и разпери ръце. Ханс извика весело: „Не е за мене, аз съм щурман!“ Алпа взе да покашля и затули лице с длан. Горбовски бързо стана.

— Трябва да вървя — каза той. — Никак не ми се тръгва. Така и не успях да се изкажа. Ето накратко моето становище. Не трябва да се огорчаваме и да чупим ръце. Животът е прекрасен. Между другото именно защото противоречията и новите обрати нямат край. А що се отнася до неизбежните неприятности, аз много обичам Куприн, той има един герой, нещастен човек, който се пропил. Помня наизуст това, което той казва. — Той се изкашля. — „Ако ме смачка влак, вътрешностите ми се смесят с пясъка и се намотаят по колелата и ако в този последен миг ме попитат: «Е, и сега ли е прекрасен животът?» — ще кажа с благодарен възторг: «Ах, колко е прекрасен!»“^[3] — Горбовски се усмихна смутено и пъхна грамофона в джоба си. — Това е казано преди три века, когато човечеството още е ходело на четири крака. Хайде да не се оплакваме!... Ще ви оставя кондиционера^[4] — тук е много горещо.

[1] Лъженерон — заглавие на роман на Л. Фойхтвангер. ↑

[2] Така е и в оригинала — „вести себя“. Бел.Mandor. ↑

[3] Цитат от романа на руския писател А. Куприн „Дуел“ (21 гл.)

↑

[4] Кондиционер (техн. термин) — климатична инсталация, климатик. Бел.Nomad. ↑

ГЛАВА ПЕТА

Матвей не беше сам. На масата му, сложил ръце под себе си, седеше и си клатеше краката малък чернокос човек, черноок, подвижен, подобен на ученик-абитуриент. Това беше Етиен Ламондоа, ръководителят на съвременната „нула-физика“, „бързият физик“, както го наричаха колегите.

— Може ли да вляза? — попита Горбовски.

— А ето го и него — каза Матвей. — Познавате ли се?

Ламондоа скочи стремително от масата, приближи се близко до Горбовски и здраво му стисна ръката, като го погледна отдолу нагоре.

— Радвам се да ви видя, капитане — каза той и мило се усмихна.

— Тъкмо говорехме за вас.

Горбовски се отдръпна и седна в едно кресло.

— А пък ние — за вас — каза той.

Етиен пъргаво се поклони и се върна на масата до директора.

— И тъй продължавам. „Харибдите“ се борят до смърт. Трябва да се признае на Маляев, че създаде отлични машини. Интересно е, че северната Вълна е от съвсем нов тип. Тези хлапаци успели вече да я нарекат П-вълна, какво ще кажете? По името на Шота. Дявол да го вземе, трябва да призная, че си скубя косите! Как по-рано не съм обърнал внимание на това великолепно явление? Ще трябва да се извиня на Аристотел. Той се оказа прав. Той и Камил. Прекланям се пред Камил. Аз се прекланях пред него и по-рано, но сега като че ли разбирам какво е имал предвид. Впрочем знаете ли, че Камил загина?

Матвей трепна.

— Пак ли?

— А, вие знаете вече! Странна история. Загинал и отново възкръснал. Чувал съм за такива неща. На тоя свят няма нищо ново. Между другото, вярвате ли, че Скляров е могъл да го остави на Вълната? Аз — не. И тъй, северната Вълна е стигнала до пояса на контролните станции. Първата, Лю-вълната, е разпръсната, втората, П-вълната, отблъсква „харибдите“ със скорост до двадесет километра в

час. Така че северните посеви вероятно все пак ще загинат. Наложи се да изпратим биолозите с вертолети...

— Знам — каза директорът. — Оплакваха се.

— Какво да правим! Разбирам ги, но все пак те се държаха недостойно. Над океана движението на Вълната е спряно. Там се наблюдава явление, за което Лю би си дал живота: деформация на пръстеновидната Вълна. Тази деформация отговаря на капа-уравнението, а ако вълната е капа-поле, тогава става ясно всичко, над което си бълскаше главата горкият ни Маляев: и Д-проницаемостта, и телегенността на фонтаните, и „вторичните призраци“... Дявол да го вземе, за тези три часа ние научихме за Вълната повече, отколкото за десет години! Матвей, имайте предвид: щом свърши всичко това, ще имаме нужда от един У-регистратор, може би дори от два. Смятайте, че съм подал заявка. Обикновените изчислители няма да ни помогнат. Само Лю-алгоритми, само Лю-логика!

— Добре, добре — каза Матвей. — А какво става на юг?

— На юг е океанът. За юга можете да бъдете спокоен. Там вълната е стигнала до Брега на Пушкин, изгорила е Южния архипелаг и е спряла. Според мене тя няма да отиде по-нататък, което е много жалко, защото наблюдалите избягаха оттам толкова бързо, че изоставиха цялата автоматика, и ние почти нищо не знаем за южната Вълна. — Той щракна пръсти от досада. — Разбирам, вие се интересувате от съвсем други неща. Но какво да се прави, Матвей, нека да гледаме реалистично на нещата. Радуга — това е планета на физиците. Това е нашата лаборатория. Енергостанциите са унищожени, не можем да ги върнем. Когато свърши този експеримент, ние ще ги построим отново, заедно. Нали ще ни трябва много енергия! А що се отнася до рибарството, дявол да го вземе... Нулевиците морално са готови да се откажат от чорба от калмари. Не ни се сърдете, Матвей.

— Аз не се сърдя — каза директорът с тежка въздишка. — Но има нещо детско у вас, Етиен. Вие като дете, което си играе, чупите всичко, което е толкова скъпо за възрастните. — Той въздъхна отново. — Постарарайте се да опазите поне южните посеви. Никак не ми се иска да изгубим автономията си.

Ламондоа погледна часовника, кимна и без да каже дума, изскочи навън. Директорът погледна Горбовски.

— Какво ще кажеш, Леонид? — попита той и се усмихна тъжно.
— Да, приятелю. Горката Постишева. Тя е ангел в сравнение с тези вандали. Когато си помисля, че към всичките ми грижи ще се прибавят и грижи за възстановяване на снабдителната система и на асенизацията, косите ми се изправят. — Той си дръпна мустака. — А, от друга страна, Ламондоа има право — Радуга наистина е планета на физиците. Но какво ще каже Канеко, какво ще каже Джина... — той поклати глава и раменете му потръпнаха. — Да! Канеко! Ами къде е Канеко?

— Матвей — каза Горбовски, — мога ли да знам, защо ме извика?

Обърнат с гръб към него, директорът се занимаваше с клавишите на селектора.

— Удобно ли ти е? — попита той.

— Да — каза Горбовски. Той вече беше легнал.

— Може би ти се пие?

— Пие ми се.

— Вземи си от хладилника. Може би ти си яде?

— Още не, но скоро ще ми се прияде.

— Ето тогава ще си поговорим. А дотогава не ми пречи да работя.

Горбовски извади от хладилника сокове и една чаша, направи си коктейл и отново легна в креслото, като съмъкна облегалката. Креслото беше меко, прохладно, коктейльтът беше леден и вкусен. Той лежеше, посръбващ от коктейла, замижал от удоволствие, и слушаше как директорът говори с Канеко. Канеко каза, че не може да се измъкне, не го пускат. Директорът попита: „Кой не ви пуска?“ — „Тук има четиридесет души — отвърна Канеко — и всеки не ме пуска.“ — „Сега ще ви пратя Габа“ — каза директорът. Канеко възрази, че тук и без това е достатъчно шумно. Тогава Матвей разправи за Вълната и напомни с извиняващ се тон, че Канеко освен всичко друго е и началник на СИС на планетата Радуга. Канеко каза сърдито, че не си спомня за това и Горбовски изпита съчувствие към него.

Началниците на Службата за индивидуална сигурност винаги предизвикваха у него чувство на жал и състрадание. На всяка овладяна, а понякога и не съвсем овладяна планета рано или късно почваха да пристигат аутсайдери — туристи, отпускари (с цялото си

семейство и с децата), свободни художници, търсещи нови впечатления, несcretници, търсещи самота или по-тежка работа, разнообразни дилетанти, спортисти-ловци и други хора, които не се числяха в никакви списъци, непознати никому на планетата, с никого несвързани и често отбягващи всякакви връзки. Началникът на СИС беше длъжен да се запознае лично с всеки от аутсайдерите, да ги инструктира и да следи всеки аутсайдер да дава ежедневно сведения за себе си със сигнал на регистриращата машина. На зловещите планети от типа на Яйла или Пандора, където новопристигналият беше причакван на всяка крачка от всевъзможни опасности, командите на СИС бяха спасили не един човешки живот. Но на плоската като дъска Радуга, с нейния еднообразен климат, беден животински свят и гостоприемно, винаги тихо море, СИС неизбежно трябваше да се превърне и, както по всичко изглеждаше, беше се превърнала в празна формалност. И утивият, коректен Канеко, който чувствуваше двусмислеността на своето положение, естествено се занимаваше не с инструктиране на литератори, пристигнали да поработят в самота, и не с проследяване на сложните маршрути на влюбените и младоженците, а със своето планиране или с някаква друга истинска работа.

— Колко аутсайдери има сега на Радуга? — попита Матвей.

— Около шестдесет души. Може би малко повече.

— Канеко, приятелю, трябва да намерите незабавно всички аутсайдери и да ги препратите в Столицата.

— Не разбирам напълно какъв е смисълът на това мероприятие — каза утиво Канеко. — В заплашените райони практически никога няма аутсайдери. Там е гола суха степ, там мирише на лошо и е много горещо...

— Моля ви се, да не спорим, Канеко — помоли го Матвей. — Вълната си е Вълна. В такова време е по-добре всички незаинтересувани хора да бъдат под ръка. Сега ще дойде тук Габа с безделниците си и аз ще ти го пратя. Организирай ги там.

Горбовски извади сламката и отпи направо от чашата. Камил загина, помисли си той. А след като загина, възкръсна. И с мене се случвали такива неща. Види се, тази прословута Вълна е предизвикала порядъчна паника. По време на паниката винаги някой загива, а сетне много се учудваш, когато го срещнеш в кафенето на милион километри от мястото, където е загинал. Лицето му е издраскано, гласът

пресипнал и бодър, той слуша анекдоти и нагъна шеста порция мариновани скариди със съчуанско зеле.

— Матвей — повика той. — А къде е сега Камил?

— Ах да, ти още не знаеш — каза директорът. Той се доближи до масичката и почна да си разбърква коктейл от сок от нар и ананасов сироп. — Говорих с Маляев от Грийнфилд. Кой знае как Камил се намерил на предния пост, забавил се там и останал под Вълната. Това е някаква объркана история. Този Скляров — наблюдателят — пристигна с флаера на Камил, получи един истеричен припадък и съобщи, че Камил бил смачкан, а след десет минути Камил се свърза с Грийнфилд, изрече, както обикновено, едно пророчество и отново изчезна. Е, може ли след такива постыпки да се отнасяме сериозно към Камил?

— Да, Камил е голям оригинал. А кой е Скляров?

— Наблюдател при Маляев, нали ти казвам. Много старателен, мил момък, много ограничен... Безсмислено е да предполагаме, че той е предал Камил. Вечно на Маляев му идват наум някакви странни мисли...

— Не обиждай Маляев — каза Горбовски — Той просто е логичен. Впрочем да не говорим за това. По-добре да говорим за Вълната.

— Да говорим — каза разсеяно директорът.

— Това много опасно ли е?

— Кое?

— Вълната. Опасна ли е?

Матвей засумтя.

— Общо взето, Вълната е смъртно опасна — каза той. — Лошото е там, че физиците никога не знаят как ще се държи тя. Например тя може всеки момент да се разсее. — Той помълча. — А може и да не се разсее.

— И не може ли да се скрие човек от нея?

— Не съм чувал някой да е опитвал. Казват, че това е доста страшно зрелище.

— Нима не си я виждал?

Мустасите на Матвей заплашително щръкнаха.

— Ти би могъл да забележиш — каза той, — че аз имам малко време да се разтакавам по планетата. През цялото време чакам някого,

помириявам някого или някой ме чака... Уверявам те, че ако имах свободно време...

Горбовски се осведоми предпазливо:

— Матвей, аз сигурно ти трябвам, за да търся аутсайдери, нали?

Директорът го погледна сърдито.

— Прияде ли ти се?

— Н-не.

Матвей се разходи из кабинета.

— Ще ти кажа кое ме тревожи. Първо, Камил предсказваше, че този експеримент няма да свърши благополучно. Те не обръщаха никакво внимание на това. Следователно и аз също. А сега Ламондоа признава, че Камил е имал право...

Братата се разтвори и в кабинета, бляскайки с великолепните си зъби, се втурна един грамаден негър с къси бели панталони, с бяла куртка и с бели обувки на бос крак.

— Пристигнах! — обяви той и размаха огромните си ръце. — Какво искаш, о господарю мой, директоре? Искаш ли да разруша града или да построя дворец? Исках, отгатнал твоите желания, да ти докарам най-красивата жена на име Джина Пикбридж, но нейните чарове^[1] се оказаха по-силни и тя остана в Рибарското, откъдето ти праща нелюбезни поздрави.

— Аз нямам никакъв пръст в това — каза директорът. — Нека си праща поздравите на Ламондоа.

— Наистина, нека! — провикна се негърът.

— Габа — каза директорът, — ти знаеш ли за Вълната?

— Че това Вълна ли е? — каза презрително негърът. — Виж, когато аз вляза в стартовата камера и Ламондоа натисне лоста за пускане, тогава ще бъде истинска Вълна! А това е нищо, вълничка, разклащане! Но аз те слушам и съм готов да ти се покоря.

— Ти с бригадата ли си? — попита директорът търпеливо. Габа мълком посочи прозореца. — Върви с тях на космодрома, ти постъпваш в разпореждане на Канеко.

— Заповедта ти е закон — каза Габа. В същия момент мощните гърла под прозореца креснаха под акомпанимента на банджо мелодията на псалма „До стените Йерихонски“:

*На веселата Радуга,
Радуга, Радуга...*

Габа с една крачка се намери до прозореца и кресна:

— Ти-хо!

Песента стихна. Един тънък чист глас жално проточи:

*Dig my grave both long and narrow,
Make my coffin neat and strong!...^[2]*

— Отивам — каза с известно смущение Габа и с мощен скок се прехвърли през прозореца.

— Деца... — каза директорът и се ухили. Той затвори прозореца.

— Застояха се бебетата. Не знам какао ще правя без тях.

Той остана до прозореца и Горбовски, притворил очи, го гледаше в гърба. Гърбът му беше много широк, но, кой знае защо, толкова превит и нещастен, че Горбовски се разтревожи. Матвей, звездният летец и десантник, не можеше да има такъв гръб.

— Матвей — каза Горбовски — наистина ли ти трябвам?

— Да — каза директорът. — Много. — Той все гледаше през прозореца.

— Матвей — каза Горбовски. — Кажи ми какво има.

— Тъга, предчувствия, грижи — издекламира Матвей и мълкна.

Горбовски се повъртя, настани се, включи тихичко грамофона и също тъй тихичко каза:

— Добре, приятелю. Ще поседя с тебе просто така.

— Аха. Добре, поседи си така.

Тъжно и лениво звънтеше китара, вън пламтеше горещото празно небе, а в кабинета беше прохладно и полуутъмно.

— Трябва да чакаме. Ще чакаме — каза високо директорът и се върна на креслото си.

Горбовски не отговори.

— Да! — каза той. — Колко съм неучтив! Съвсем забравих. Какво прави Женечка?

— Благодаря, добре е.

— Тя върна ли се?

— Не. Тъй и не се върна. Смятам, че сега не иска дори да помисли за това.

— Все заради Альошка ли?

— Разбира се. Просто да се чудиш колко важно стана това за нея.

— А спомняш ли си как се кълнеше: „Нека само да се роди...“

— Всичко помня. Помня и такива неща, които ти не знаеш.

Отначало тя страшно се измъчваше с него. Оплакваше се. „Нямам майчинско чувство — казваше. — Изрод съм. Дърво.“ А после нещо се случи. Дори не забелязах как. Вярно е, че той е чудесно прасенце. Много нежен и умен. Веднъж се разхождах с него в парка. Изведнъж ме пита: „Татко, какво е това, дето кляка?“ Отначало не разбрах. После... Разбираш ли, имаше вятър, фенерът се клати и по стената имаше сенки от него. „Кляка“. Много точен израз, нали?

— Вярно — каза Горбовски. — Ще стане писател. Само че би било добре все пак да го дадете в някой интернат.

Матвей махна с ръка.

— И дума не може да става — каза той. — Тя няма да го даде. И знаеш ли, отначало спорех, а после си помислих: „За какво? За какво да отнемам на един човек смисъла на живота?“ Това е смисълът на нейния живот. За мене това е непонятно — призна той, — но вярвам, защото го виждам. Може би защото съм много по-стар от нея. И за мене Альошка се появи твърде късно. Понякога си мисля, колко самотен щях да бъда, ако не знаех, че мога всеки ден да го виждам. Женка казва, че съм го обичал не като баща, а като дядо. Е, може и така да е. Разбираш ли за какво говоря?

— Разбирам. Но за мене това е непознато. Аз никога не съм бил самотен, Матвей.

— Да — каза Матвей. — Доколкото те познавам, край тебе през цялото време се въртят хора, на които ти си ужасно необходим. Имаш добър характер, всички те обичат.

— Не е така — каза Горбовски. — Аз обичам всички. Живял съм едва ли не сто години и представи си, Матвей, досега не съм срецнал нито един неприятен човек.

— Ти си много богат човек — продума Матвей.

— Впрочем — спомни си Горбовски. — В Москва излезе една книга. „Нищо не е по-горчиво от твоята радост“ от Сергей Волковски. Поредната бомба на емоциолистите. Генкин излезе с жълчна статия. Много остроумна, но неубедителна: литературата, казва, трябва да бъде такава, че да ти е приятно да я препарираш. Емоциолистите злобно се смееха. Навярно всичко това продължава и досега. Никога няма да разбера. Защо не могат да се отнасят един към друг с търпимост?

— Това е много просто — каза Матвей. — Всеки си въобразява, че прави историята!

— Но той прави историята! — възрази Горбовски. — Всеки действително прави историята! Та ние, средните хора, през цялото време така или иначе се намираме под тяхно влияние.

— Не ми се иска да споря — каза Матвей. — Нямам време да мисля за това, Леонид. Аз не съм под тяхно влияние.

— Е, хайде да не спорим — каза Горбовски. — Хайде да пием сок. Ако искаш, аз дори мога да пия местно вино. Но само ако това наистина ще ти помогне.

— Сега може да ми помогне само едно. Ламондоа да дойде тук и да каже разочаровано, че Вълната се е разсеяла.

Известно време те пиха мълком сок, като се поглеждаха над чашите.

— Нещо отдавна никой не ти се обажда — каза Горбовски. — Дори е някак чудно.

— Вълната — каза Матвей. — Всички са заети. Разприте са забравени. Всички бягат.

Братата в дъното на кабинета се отвори и на прага се появи Етиен Ламондоа. Лицето му беше замислено и той се движеше необично бавно и отмерено. Директорът и Горбовски мълчаливо го гледаха как идва и Горбовски усети неприятно чувство под лъжичката. Той още нямаше представа какво става или какво е станало, но вече знаеше, че няма да може повече да лежи уютно. Той изключи грамофона.

Ламондоа се приближи до масата и се спря.

— Май че ще ви огорча — каза той бавно и с равен глас. — „Харибдите“ не издържаха. — Главата на Матвей потъна в раменете му. — Фронтът е пробит на север и на юг. Вълната се разпространява с

ускорение десет метра в секунда. Връзката с контролните станции е прекъсната. Аз успях да дам заповед за евакуирането на ценното оборудване и на архивите. — Той се извърна към Горбовски. — Капитане, ние се надяваме на вас. Ако обичате, кажете каква товароподемност имате?

Без да отговаря, Горбовски гледаше Матвей. Очите на директора бяха затворени. Той галеше безцелно повърхността на масата с огромните си длани.

— Товароподемност ли? — повтори Горбовски и стана. Той се доближи до директорския пулт, наведе се към микрофона за всеобщо оповестяване и каза: — Внимание, Радуга! Щурманът Валкенщайн и борд-инженерът Диксън да се явят бързо на борда на звездолета.

После се върна към Матвей и сложи ръка на рамото му.

— Няма нищо страшно, приятелю — каза той. — Ще се сместим. Дай заповед да се евакуира Детското. Аз ще се заема с яслите. — Той погледна към Ламондоа. — А товароподемността ми е малка, Етиен — каза той.

Очите на Етиен Ламондоа бяха черни и спокойни — очи на човек, който знае, че винаги има право.

[1] Грешно преведено „чары“ (рус.) — вълшебства, заклинания.
Бел.Mandor. ↑

[2] „Изкопайте ми гроб, дълъг и тесен,/ ковчег ми направете здрав, чист, уютен...“

(Традиционна песен от Бахамите, от репертоара на Пит Сийгър,
„The Pete Seeger Sampler“, Folkways Records, New York, 1955),
Бел.NomaD. ↑

ГЛАВА ШЕСТА

Роберт видя как стана всичко това.

Той беше клекнал върху плоския покрив на кулата за далечен контрол и предпазливо разединяваше антените-приемници. Те бяха четиридесет и осем — тънки тежки прътчета, монтирани в плъзгаща се параболична рама, и всяко трябваше да бъде старателно отвъртяно и сложено с всички предпазни мерки в специален кальф. Той бързаше много и току поглеждаше през рамо на север.

Над северния хоризонт стоеше висока черна стена. По гребена ѝ, там, где тя се опираше в тропопаузата, минаваше ослепителна светлинна ивица, а още по-високо в празното небе пламваха и гаснеха светлолилави разряди. Вълната настъпваше непреодолимо, но много бавно. Невероятно изглеждаше, че я задържа рядката верига от тромави машини, които оттук изглеждаха съвсем малки. Беше някак особено тихо и знойно и слънцето изглеждаше особено ярко, както пред буря на Земята, когато всичко стихва и слънцето свети с все сила, но половината небе е вече покрито със синьо-черни тежки облаци. В тази тишина имаше нещо особено зловещо, необикновено, почти призрачно, защото обикновено настъпващата Вълна хвърляше пред себе си многобалови урагани и рев на безбройни мълнии.

А сега беше съвсем тихо. До Роберт стигаха ясни прирените гласове долу от площада, където товареха и трупаха в един тежък вертолет особено ценно оборудване, дневници с наблюдения, записи на автоматични уреди. Чуваше се как Пагава гърлено се кара на някого, че са свалили преждевременно анализаторите, а Маляев, без да бърза, обсъжда с Патрик строго теоретичния въпрос за вероятното разпределение на зарядите в енергетичната бариера над Вълната. Цялото население на Грийнфилд се беше събрало сега в тази кула под краката на Роберт и на площада. Разбунтувалите се биолози и двете компании от туристи, които в навечерието се бяха спрели да нощуват, бяха изпратени отвъд ивицата на посевите. Биолозите бяха изпратени на птерокара заедно с лаборантите, на които Пагава бе заповядал да

оборудват зад ивицата от посеви нов наблюдателен пункт, а за туристите беше пристигнал специален аеробус от Столицата. И биолозите, и туристите бяха много недоволни; и когато се отлетяха, в Грийнфилд останаха само доволните.

Роберт работеше почти машинално и както винаги, когато работеше с ръцете си, мислеше за най-различни леща. Много го боли рамото. Чудно, никъде не си беше удрял рамото. Коремът го смъди, но коремът ясно — когато се спъна в улмотрон. Интересно как изглежда сега този улмотрон. И как изглежда моят птерокар. И как изглежда... Интересно какво ще стане тук след три часа. Жал ми е за цветните градини... Дечицата цяло лято се трудиха, измисляха най-фантастични съчетания на цветовете. И тогава се запознахме с Таня. Таня — повика тихичко той. Как си там сега? Той пресметна разстоянието от фронта на Вълната до Детското. Безопасно е, помисли си той със задоволство. Те там навярно дори не знаят, че има Вълна, че биолозите се разбунтуваха, че аз едва не загинах, че Камил...

Той се изправи, изтри лицето си с опакото на ръката и погледна на юг, към безкрайните зелени ниви. Той се мъчеше да мисли за гигантските стада крави, отглеждани за мясо, които откарваха сега във вътрешността на континента; за това колко много ще трябва да се работи за възстановяването на Грийнфилд, когато Вълната се разсее; и колко е неприятно след двегодишното изобилие отново да се връща към синтетичната храна, към изкуствените бифтеци, към крушите с вкус на паста за зъби, към хлорелните „селски супи“, към овчите квазибиотични котлети и към другите чудеса на синтеза, да ги вземат мътните... Той мислеше за каквото му падне, но нищо не можеше да направи.

Нямаше къде да се скрие от учудените очи на Пагава, от ледения тон на Маляев, от преувеличено-съчувственото отношение на Патрик. Най-страшното е, че нищо не може да се направи, че отстрани това трябва да изглежда, меко казано, странно. А всъщност защо да се изразява меко? Това изглежда направо еднозначно. Уплашеният наблюдател пристига измъчен с чужд флаер и съобщава за смъртта на другаря си. А, както се оказва, другарят му бил жив. Оказва се, че той загинал по-късно, когато уплашеният наблюдател бягал с неговия флаер. Но той беше премазан, повтаря си наум за десети път Роберт. А може би това е било просто халюцинация? Може би съм се уплашил

толкова, че съм имал халюцинации? Никога не съм чувал за такива неща. Но нали и за това, което се случи — ако то се е случило, — също никога не съм чувал. Е, така да бъде, отчаяно си помисли той. Нека не вярват. Танюшка ще повярва. Само тя да повярва! А на тях им е все едно, те веднага забравиха Камил. Те ще си спомнят за него, когато ме виждат. И ще ме гледат с теоретическите си очи и ще анализират, и ще съпоставят, и ще преценяват. И ще строят най-противоречиви хипотези и само истината никога няма да научат... И аз няма никога да науча истината.

Той отхвърли последната антена, сложи я в калъфа, след това събра всички калъфи в плоска картонена кутия и тогава от север се чу кънтящ пукот, сякаш в някоя огромна празна зала се беше пукнал балон. Когато се обърна, Роберт видя как на черния фон на Вълната се изправя дълъг бял факел. Гореше една „харибда“. Веднага долу гласовете мълъкнаха. Изрева и загълхна работещият на празен ход мотор на вертолет. Сигурно всички се ослушваха и гледаха на север. Роберт още не беше разбрал какво се е случило, когато нещо се разтресе и задрънча и под кулата, събаряйки, оцелелите палми, запълзя една резервна „харибда“, която вдигна в движение отвора на абсорбера. На откритото място тя изрева така, че ушите им загълхнаха, и тръгна на север да запушва пробива, като се обви с облак от червеникав прах.

Това беше нещо доста обикновено: една от „харибдите“ не беше успяла да отведе в базалта излишъка енергия от мощностите и Роберт вече се беше навел да вземе картонената кутия, когато в подножието на черната стена нещо ярко пламна, едно ветрило от разноцветен пламък излетя и още един стълб от бял дим, който се наливаше и сгъстяваше, пред очите му тръгна към небето. Гръмна нов пукот. Долу дружно закрещяха и Роберт веднага видя далеч на изток още няколко факела. „Харибдите“ пламваха една след друга и след минута хилядакилометровата стена на Вълната, която напомняше сега класна дъска, изписана с тебешир, се олюя и запълзя напред, изхвърляйки пред себе си в степта черни раздуващи се петна. Роберт с мъка преглътна с пресъхналото си гърло, взе кутиите и се втурна надолу по стълбата.

По коридорите сновяха хора. Уплашената Зиночка притича, притиснala до гърдите си пачка кутии с ленти, Хасан Али-заде и Карл

Хофман влачеха със свръххестествена скорост към изхода тежкия саркофаг на лабораторния хемостазер така, сякаш вятырът ги носеше. Някой викаше: „Елате тук! Не мога сам! Хасан!...“ Във вестибиула звънна счупено стъкло. На площада моторите захъркаха. В диспечерската, тъпчейки разхвърляните карти и книжа, пред екрана подскачаше Пагава и нетърпеливо крещеше: „Зашо не чуваш? «Харибдите» горят! Горят «харибдите», казвам! Вълната тръгна! Разбираш ли, нищо не чувам!... Етиен! Ако си разбрал, кимни!...“

Мръщейки се от болка, Роберт метна кутията на рамо и почна да слиза към вестибиула. Отзад някой шумно дишаше и гърмеше по стъпалата. Вестибиулът беше осеян с амбалажна хартия и с парчета от някакъв уред. Вратата от нечупливо стъкло беше разцепена по дължина, Роберт се промъкна с едното рамо напред на входната площадка и се спря. Той видя как в небето излитат един след друг претъпкани птерокари. Той видя как Маляев мълком с каменно лице набълъска в последния птерокар момичетата-лаборантки. Той видя как Хасан и Карл, разтворили уста от напрежение, се мъчат да хвърлят саркофага си през вратата на вертолета, а някой отвътре се старае да им помогне и всеки път саркофагът го удря по пръстите. Той видя Патрик, съвсем спокойния, сънен Патрик, който беше опрял гръб в задния фенер на вертолета съсредоточен и замислен израз. А когато извърна глава, видя едва ли не над себе си въгленочерната стена на Вълната, която закриваше небето като кадифена завеса.

— Спрете да товарите! — изкрещя над ухoto му Пагава. — Опомните се! Веднага да хвърлите този ковчег!

Хемостазерът рухна с тежък звън върху бетона.

— Изхвърлете всичко! — крещеше Пагава, като тичаше от входната площадка. — Всички незабавно във вертолета! Не виждате ли? На кого говоря, Скляров! Патрик, спиш ли?

Роберт не се помръдна от мястото си. Патрик също. В това време Маляев се облегна върху вратата на птерокара, затвори я и взе да маха с ръце. Птерокарът разпери криле, подскочи тежко, наведе се на една страна и излетя зад покривите. От вертолета хвърчаха кутии. Някой викаше с плачещ глас: „Няма да дам, Шота Петрович! Това няма да им дам!...“ — „Ще дадеш, гъльбче! — ревеше Пагава. — И още как ще дадеш!“ Към Пагава изтича Маляев, като извика нещо и посочи небето. Роберт вдигна очи. Един малък вертолет-водач, набоден с

антени като таралеж, се понесе над площада с ужасния вой на прегрят двигател и като ставаше все по-малък, отлетя на юг. Пагава вдигна над главата си стиснати юмруци:

— Къде? — закрещя той. — Назад! Назад, да го вземе дяволът!
Стига паника! Спрете го!

В това време Роберт стоеше на входната площадка и крепеше на рамото си, което тъпо го болеше, тежката картонена кутия. Той имаше впечатление, че е на кино. Ето, разтоварват вертолета. Т.е. просто изхвърлят от него каквото им падне, вертолетът наистина е претоварен — то личи по спадналото шаси. До вертолета се бълскат. Отначало се бълскаха с викове, сега мълкнаха. Хасан смуче кокалчетата на пръстите си — сигурно се е одраскал. Патрик като че ли е заспал. Намерил е кога, и главното, къде!... Карт Хофман, човек педантичен (както се казва — „задълбочен и предпазлив учен“), хваща летящите от вертолета кутии и се мъчи да ги подреди акуратно — вероятно за самоутвърждаване. Пагава подскача нетърпеливо до вертолета и през цялото време поглежда ту към Вълната, ту към контролната кула. Той явно не иска да отлети и съжалява, че тук той е най-старият. Маляев стои на страна и също гледа към Вълната — без да откъсва очи, със студена враждебност. А в сянката на къщата, в която живееше Патрик, стои моят флаер. Интересно кой го е закарал там и защо? Никой не обръща внимание на флаера, а и той никому не трябва; останали са около десет души, не по-малко, вертолетът е добър, мощн, от класа „грифон“, но при такъв товар ще тръгне с половин скорост. Роберт постави кутията на стъпалото.

— Няма да успеем — каза Маляев.

В гласа му имаше такава тъга и горчивина, че Роберт се учуди. Но той вече знаеше, че всички ще успеят. Той отиде до Маляев.

— Има още една резервна „харибда“ — каза той. — Четвърт час ще ви стигне ли?

Маляев го гледаше, без да разбира.

— Има две резервни „харибди“ — каза студено той и изведенъж разбра.

— Добре — каза Роберт. — Не забравяйте Патрик. Той е от другата страна на вертолета.

Роберт се обърна и се затича. След него закрещяха, но той не се обърна. Тичаше с всичка сила, като прескачаше захвърлените апарати,

лехите с декоративни растения, старателно подстриганите храсти с ароматни бели цветове. Той тичаше към западния край. Вдясно над покривите стоеше черна кадифена стена, стигаща до зенита, а вляво препичаше ослепителното бяло слънце. Роберт задмина последната къща и веднага се натъкна на необятната кърма на „харибдата“. Той видя спопове зеленина, усукани в сглобките на исполинските гъсенични вериги, смачкани листчета от някакво ярко цвете, прилепнали към гъсеничната лента, одраното стъбло на една млада палма, стърчащо между зъбните колела, и, без да вдига очи, се покатери нагоре по тясната стълба, като гореше ръцете си в нажежените от слънцето напречници. Все така, без да вдига очи, той се плъзна по гръб в кабината за ръчно управление, седна на седалката, свали стоманения щит пред лицето си и отново ръцете му заработиха по навик, автоматично. Дясната му ръка се протегна напред и включи тока, едновременно лявата включи скачването, приведе управлението на ръчно, а дясната вече се протягаше назад да търси клавиша на стартера; и когато всичко наоколо зарева, загърмя и се затресе, лявата, вече съвсем ненужно включи системата на кондициониране. След това — вече съзнателно — той напипа лоста за управляване на поглъщателя, отведе го до крайна степен към себе си и едва тогава се реши да погледне напред през отметнатия щит.

Право срещу него беше Вълната. Вероятно нито един човек освен Лю никога не е бил толкова близо до Вълната. Тя беше просто черна, без ни най-малки жилки и задяната от слънцето степ ясно се очертаваше на нейния фон до самия хоризонт. Виждаше се всяка тревичка, всяко храстче. Роберт виждаше дори мишките-земеровки, замрели шашардисано като жълти стълбчета пред дупките си.

Над главата му се чу и почна стремително да нараства сух звънтящ вой — абсорберът заработи. „Харибдата“ плавно се олюляваше в движение. В огледалото зданията на селището подскачаха в праха, вертолетът още не се виждаше. Още стотина метра, не, още петдесетина метра — и край. Той хвърли поглед наляво и му се стори, че стената на Вълната вече малко се е огънала. Впрочем беше много трудно да се съди за това. А може би няма да успея, изведнъж си помисли той. Той не сваляше очи от белите димни стълбове, вдигащи се зад хоризонта. Димът бързо се разпръсваше и сега едва личеше. Интересно какво е могло да гори в „харибдите“?

Стига, помисли си той, като натискаше спирачките. Че инак няма да мога да избягам. Той отново погледна в огледалото. Ех, че дълго се суетят, помисли си той. Степта пред „харибата“ бавно потъмняваше като огромен триъгълник, във върха на който се намираше абсорберът. Мишките-земеровки изведнъж безпомощно заскачаха, една от тях внезапно падна по гръб на около двадесетина крачки и лапичките ѝ конвулсивно затрепераха.

— Бягайте, глупачета! — каза гласно Роберт. — Вие поне можете.

И тогава той видя втората „харибда“. Тя стоеше на половин километър, обърната на изток, алчно вдигнала черната тръба на абсорбера, и пред нея тревата точно така потъмняваше, потрепервайки от нетърпим студ.

Роберт ужасно се зарадва. Браво, помисли си той. Умен човек! Смелчага! Нима е Маляев? А защо не? Нали той е човек и нищо човешко не му е чуждо... А може да е самият Пагава? Впрочем него просто няма да го пуснат. Ще го вържат и ще го пъхнат под седалката, че и ще го натиснат с крака, да не рита. Браво, браво! Той бълсна бордовия люк, подаде се навън и взе да вика:

— Ехе-хе! Дръж се, приятелю! Двамата с тебе тук ще останем цяла година!

Той погледна уредите и веднага забрави всичко. Мощностите бяха на привършване: светещата стрелка под напрашеното стъкло опираше в ограничителя. Той погледна бързо огледалото и малко му олекна. В бялото небе над покривите на селището беше увиснало бързо намаляващо тъмно петънце. Още десетина минути, помисли си той. Сега се виждаше ясно, че фронтът на Вълната пред селището се беше огънал. Вълната минаваше край зоната на действие на „харибдите“ от изток и от запад.

Роберт поседя малко, стиснал зъби. С цялата си енергия се мъчеше да пропъди видението за обгорелия труп на седалката на водача. Добре би било да се научи да изключва по желание въображението си... Той се стресна и почна да отваря всички люкове, за които можеше да си спомни. Тежкия кръгъл люк над главата. Люкът вляво — да се отвори широко... Люкът отлясно е вече полуотворен — и той да се разтвори... Вратата зад гърба, която води към машинното отделение... Не, тя по-добре да се затвори — експлозията навярно

става тъкмо там, в мощностите... Да се заключи, да се заключи... Тъкмо в този момент съседната „харибда“ избухна.

Роберт чу оглушителен гръм, бълсна го горещ въздух и когато се подаде от люка, видя, че на мястото на съседа има огромен жълт прах, закриващ степта и небето и Вълната, а в дълбочината на облака нещо догаря с ярка трептяща светлина. Нещо изшумоля във въздуха и зънко се бълсна в бронята. Роберт погледна уредите и е едно движение се изхвърли през левия люк.

Той падна по очи в горещата суха трева, скочи, преви се и се втурна да бяга към селището. Никога през живота си не беше тичал така. Неговата „харибда“ избухна, когато той беше вече в градинката на крайната къща. Той дори не се озърна, само скри глава в раменете си, наведе се още по-ниско и взе да тича още по-бързо. Вечна ти слава, повтаряше той. Вечна ти слава!... После съобрази, че повтаря тези думи от момента, когато видя на мястото на съседната „харибда“ този страшен стълб от прах.

Площадът беше пуст, тревата стъпкана, навсякъде лежеше разхвърляна извънредно ценна уникална апаратура, кутии с уникални записи, а лек ветрец лениво прелистваше уникалните дневници на уникалните наблюдения.

Дишайки тежко, Роберт пресече площада и изтича към флаера. Двигателят на флаера работеше, а на мястото на водача беше седнал Патрик с обикновения си сънен вид.

— Ето те и тебе — каза мило Патрик. Роберт смяян го гледаше.
— Вече мислех, че си останал там. Сядай по-скоро, трябва да бягаме. Тя има една скорост сега — олеле, майко!...

Роберт падна на седалката до него.

— Чакай — каза той задъхано. — Може би вторият... също се е спасил? Кой беше това? Маляев, Хофман?...

Патрик несръчно завъртя ръчката и изведе флаера да се засили.

— Вторият съм аз — каза той стеснително.

— Ти?

— Аз — повтори Патрик и се изхили нервно. Той изкара флаера на пътечката и най-сетне го вдигна. — Почувствувах, че избухва, измъкнах се и избягах. Здравата гръмна, нали? Мене до самото селище ме понесе...

Селището бавно се обърна под тях и се плъзна назад. Браво на Патрик, помисли си Роберт с недоумение.

— А моята гръмна по-силно — каза Патрик. — Как ти се струва, Роб, а?

— Накъде летиш? — попита Роберт.

— Към Студените ручеи — каза Патрик. — Новата база ще бъде там.

ГЛАВА СЕДМА

Роберт погледна през рамо. Вече нищо не се виждаше освен белезникавото небе и зелените поля. Два пъти вече днес бягах от нея, помисли си той. Няма да се отърва и от трето бягане.

— Какво ще стане сега? — попита той.

Патрик изду дебелите си устни.

— Лошо ще стане. Тя има огромен запас от инерция.

— Опитвал ли си да го пресметнеш?

— Да.

— Е?

Патрик въздъхна тежко и нищо не отговори. Присвил вежди, Роберт гледаше пред себе си. После включи рацията на флаера и се настрои на Детското. Той натисна няколко пъти клавиша за повикване, но Детското не отговаряше. Не бива да се беспокоя, помисли си той. Имат летен празник и тъй нататък. Колко чудно, че те още нищо не знаят. И нека нищо не знаят. Ще знам само аз. Той пак попита:

— Накъде летим?

— Ти вече попита.

— Ах, да... Патрик, приятелю, трябва ли непременно да отидеш в тези Ручей?

— Разбира се. Къде другаде?

Роберт се облегна на седалката.

— Да — каза той. — Ти напразно остана.

— В какъв смисъл „напразно“?

— Можеш ли по-бързо?

— Мога...

— Ами още по-бързо?

Патрик не отвърна. Двигателят клокочеше, задавяйки се от въздуха.

— Ние винаги бързаме — измърмори Патрик. — Винаги нещо или някой ни кара да препускаме. По-бързо, още по-бързо... Ами не може ли още по-бързо? Може, отговаряме ние. Моля ви се!... Нямаме

време да се огледаме. Нямаме време да помислим. Нямаме време да размислим — защо и дали си струва? А после се появява Вълната. И ние пак бързаме.

— Подай повече гориво — каза Роберт. Той мислеше за съвсем друго нещо. — И карай по-надясно.

Патрик замълча. Долу бързо минаваха зелените нивя със зреещо жито, редките бели къщички на синоптичните станции. Виждаше се как караха добитъка на юг направо чрез житата. От тази височина кибернетичните овчари наглеждаха като блестящи звездички. Всичко това вече не беше нужно.

— Не си ли чувал нещо за „Стрелата“? — попита Роберт.

— Не. „Стрелата“ е далеч. Тя няма да успее. Престани да мислиш за това, Роб!

— Че за какво друго да мисля? — измърмори Роберт.

— Ами за нищо. Седни по-удобно и гледай наоколо си! Не знам дали и ти, но аз не забелязвах по-рано нищо от това. Мисля, че дори никога не съм виждал тази зелена вълна от вятъра върху житата... Вълна! Пфу! И знаеш ли кога видях за пръв път всичко това? Знаеш ли? Когато гледах към степта през железния щит на „харибдата“. Аз все гледах тази чернотия и изведенъж видях степта и разбрах, че това е краят на всичко. И ми стана ужасно мъчно. А мишките-земеровки гледаха Вълната и нищо не разбираха... И знаеш ли, какво открих, Роб? В нещо сме събркали.

Роберт мълчеше. Късно си се сетил, мислеше си той. Трябаше по-рано да гледаш, макар и през прозореца.

Долу преминаваха белите правоъгълници на зданията, бетонирани площици, раираните кули на енергоантените — това беше една от многобройните енергетични станции на северния пояс.

— Снишавай се — каза Роберт.

— Къде?

— Ето един площад — виждаш ли? — гдето са птерокарите.

Патрик погледна през борда.

— Действително — каза той. — Ами защо?

— Ще си вземеш един птерокар, а на мене ще дадеш флаера.

— Какво си намислил? — попита Патрик.

— Ще летиш сам по-нататък. Аз нямам работа в Ручеите.

Слизай.

Патрик послушно почна да се снишава. Все пак той караше флаера отвратително. Роберт разглеждаше площада.

— Превъзходна организация — измърмори насмешливо той. — Ние там се бълскаме, захвърляме всичко, а тук на двама дежурни се падат три птерокара.

Флаерът кацна тромаво между птерокарите. Роберт прехапа език.

— Ох! — каза той. — Хайде, излизай, излизай.

Патрик много бавно и неохотно слезе от седалката.

— Роб — каза той несигурно, — може и да не е моя работа, но все пак какво си намислил?

Роберт бързо, пъргаво се премести на неговото място.

— Не се беспокой, няма нищо страшно. Ти ще се справиш ли с птерокара?

Патрик стоеше с отпуснати ръце и лицето му доби жалостив израз.

— Роб — каза той. — Гледай трезво на нещата. Над Вълната има плазмена бариера от сто километра. Няма да можеш да я прескачиш.

Роберт смяяно го погледна.

— Той вече отдавна е загинал — каза Патрик. — Първият път можеше да сбъркаш, но сега там е минала Вълната.

— За какво говориш? — попита Роберт. — Нямам намерение да скачам през Вълната, проклета да е. Имам по-важна работа. Сбогом. Предай на Маляев, че няма да се върна. Сбогом, Патрик.

— Сбогом — каза Патрик.

— Ти така и не ми каза, ще се справиш ли с птерокара или не?

— Ще се справя — каза печално Патрик. — Познавам добре птерокарите. Ех, Роб!...

Роберт обърна ръчката за управление остро към себе си и когато се огледа след пет минути, енергостанцията вече се беше скрила зад хоризонта. До Детското имаше два часа път. Роберт провери горивото, вслуша се в двигателя, нагласи го на най-икономичен режим и включи киберпилота. После отново опита да извика Детското. Детското мълчеше. Роберт искаше да изключи рацията, но помисли и превключи приемника на самонастройка.

— ... от девети клас Асмодей Баро намери през време на екскурзия вкаменели организми, напомнящи морски таралежи. Мястото на находката се намира доста далеч от крайбрежието...

— ... съвещание при директора. Тук се носят никакви странни слухове. Казват, че Вълната била стигнала до Грийнфилд. Дали да се върна в базата? Мисля, че сега не е време за улмотрони.

— ... няма да успеем да я поставим със собствени сили. Ние нямаме Отело. Откровено казано, идеята да поставяме Шекспир ми се струва абсурдна. Не мисля, че сме способни на нова интерпретация, а да чакаме, докато...

— ... Витя, как ме чуваш? Витя, смайваща новина! Булит разкодира този ген. Вземи лист хартия и пиши. Шест... Единадесет... Единадесет, казвам...

— Внимание, Радуга! До началниците на всички групи за издиране. Да се започне евакуирането. Да се обърне специално внимание: всички летателни транспортни средства от клас, не понисък от „Медуза“, да бъдат докарани в Столицата.

— ... малка светлосиня виличка направо на брега. Тук има много свеж въздух, чудесно слънце. Никога не съм обичала Столицата и никога не можах да разбера защо са я построили на екватора. Какво? Ама, разбира се, ужасно е задушно...

— ... Сойер! Сойер! Аз съм Канеко. Веднага сменяй курса. Художниците се намериха вече. Върви на юг, намери третия вертолет. Третият вертолет не е пристигнал...

— Внимание, изпитатели! Днес в четири надесет часа ще се състои извънплановото нула-изпращане на човек към Земята. Моля да дойдете в Института не по-късно от три надесет часа...

— ... Нищо не разбирам. Все не мога да се свържа с директора. Всички канали са заети. Ти не знаеш ли какво става?

— Адолф! Адолф! Моля те, обади се! Моля те, върни се незабавно! Още има шанс да се качим на звездолета!... (Гласът почна да изчезва, но Роберт придържа нониуса.) Страшна катастрофа! Кой знае защо, нищо не съобщават за това, но ми казаха, че Радуга била обречена! Връщай се незабавно! Искам да съм с тебе сега...

Роберт пусна нониуса.

— ... както винаги. У Веселовски. Не, Синица ще чете нови стихове. Мисля, че са любопитни. Струва ми се, че ще ти харесат. Не, разбира се, това не е шедъровър, обаче...

— ... Че защо, аз много добре разбирам всичко. Но помисли сам, „Тариел-втори“ е десантен звездолет. Опитвал ли си да сметнеш колко

хора може да вземе? Не, аз ще остана тук. И Вера реши да остане. Не е ли все едно къде...

— Следотърсачи, Следотърсачи! Мястото на сбора е Столицата. Всички в Столицата! Вземете със себе си „къртиците“, ще копаем скривалище. Може би ще успеем...

— ... „Тариел“ ли казвате? Знам, разбира се, Горбовски. Да, за съжаление неговата товароподемност е малка. Е, нищо... Предлагам приблизително такъв списък: от дискретниците — Пагава, от вълновиците — Аристотел, може би Маляев, от бариерниците бих препоръчал Форестър... Какво от това, че е стар? Той е велик! Вие, гъльбче, сте на четиридесет години и виждам, че не си представяте психологията на старците. Остава им да живеят всичко на всичко към пет-десет години и пак не им дават...

— Габа! Габа! Чу ли за нула-изпращането? Какво? Зает ли си? Ех, че чуден човек... Аз летя към института. Защо да съм полулял? Ама знам всичко това, знам го... Тъкмо сега! Ами ако изведенъж стане? Е, прощавай. Търси онова, което остане от мене, някъде край Процион.

— Физиците пак са вдигнали нещо във въздуха край Северния полюс. Би трявало да отлетя да видя, но сега пристигна някакъв вертолет и всички ни канят в Столицата. Ах, и вас ли? Чудно!... Е, там ще се видим.

Роберт изключи рацията. „Тариел-втори“, десантник... Той взе управлението от киберпилота и увеличи до крайност оборотите на двигателя. Житата долу свършиха, почна ивицата на тропичните гори. Нищо не можеше да се види в тази пъстра жълто-зелена бъркотия, но Роберт знаеше, че там, под сянката на исполинските дървета, минават прави шосета и по тези шосета вероятно вече препускат на запад коли с бежанци. Няколко тежки товарни вертолета минаха на югозапад, някъде до самия хоризонт. Те се скриха от погледа и Роберт отново остана сам. Той извади радиофона и избра номера на Патрик. Патрик дълго не се обаждаше. Най-сетне се чу неговият глас:

— Ало?

— Патрик, аз съм, Скляров. Патрик, какво се знае за Вълната?

— Все същото, Роб. Брегът на Пушкин е потопен. Аодзора е изгоряла. Рибарският гори сега. Няколко „хариби“ са оцелели, мъкнат ги на буксир към Столицата. А ти къде си?

— Това не е важно — каза Роберт. — Колко е от Вълната до Детското?

— До Детското? За какво ти е Детското? До Детското е далеч. Слушай, Роб, ако оцелееш, бързо лети към Столицата, ние всички ще бъдем там след половин час. — Той изведнъж се изсмя. — Опитаха се да вкарат Маляев в звездолета. Жалко, че те нямаше. Той разби носа на Хасан. А Пагава се е скрил някъде.

— Ами тебе не се ли опитаха да те вкарат?

— Защо говориш така, Роб...

— Добре де, извинявай. Значи засега Вълната е далеч от Детското?

— Не е чак толкова далеч... Час, час и половина...

— Благодаря, Патрик. Довиждане.

Роберт отново се опита да се свърже с Таня, този път по радиофона. Той почака пет минути. Таня не отговаряше...

Детското беше празно. Над стъклените спални, над градините, над пъстрите вили беше увиснала тишина. Тук нямаше онова паническо безредие, което бяха оставили след себе си нулевиците в Грийнфилд. Пясъчните пътечки бяха старателно изметени, чиновете в градината, както винаги, стояха в равни редици, леглата бяха акуратно оправени. Само на пътечката пред Танината вила на пясъка лежеше една забравена кукла. До куклата седеше един пухкав питомен калам с големи очи. Той я душеше старателно и поглеждаше към Роберт с добродушно любопитство.

Роберт влезе в Танината стая. Тук, както винаги, беше чисто, светло и миришеше на хубаво. На масата лежеше разтворена тетрадка, през облегалката на стола беше метната голяма мъхеста кърпа за лице. Роберт я пипна — тя беше още влажна.

Роберт постоя до масата, после плъзна разсеяно поглед по тетрадката. Той прочете два пъти името си, докато това стигне до съзнанието му. Името беше написано с големи печатни букви.

„РОБИК! Спешно ни евакуираха към Столицата. Търси ме в Столицата. Непременно да ме намериш! Още нищо не са ни казали, но, изглежда, че наближава нещо страшно. Ти си ми нужен, Робик. Намери ме. Твоя Т.“

Роберт откъсна листчето от тетрадката, сгъна го на четири и го скри в джоба си. За последен път огледа Танината стая, отвори стенния

гардероб, попипа роклите ѝ, отново затвори гардероба и излезе от вилата.

От вилата на Таня се виждаше добре морето — спокойно, приличащо на застинало зелено масло. Десетки пътечки водеха през тревата към жълтия плаж, по който бяха разхвърляни шезлонги и скари. Няколко лодки лежаха нагоре с килове до самата вода. А хоризонтът на север гореше с нетърпимо ярки слънчеви петна. Роберт бързо отиде до флаера. Той прекрачи борда, спря се и отново се озърна към морето. И изведнъж разбра: това не беше слънцето, това беше гребенът на Вълната.

Той се отпусна уморено на седалката и подкара флаера. Същото е и на юг, помисли си той. Тя ни изтласква от север и от юг. Капан. Коридор между две смърти. Флаерът отново се понесе над тропическата гора. Колко остава още, мислеше той. Два часа, три? Две места в звездолета, десет?

Гората под флаера изведнъж се свърши и Роберт вида на една просторна поляна голям пътнически аеробус, обкръжен от тълпа хора. Той машинално забави движението и почна да слизат. Види се, аеробусът беше претърпял авария и всички тези хора до него — чудно нещо, колко са малки всичките! — чакаха, докато пилотът оправи повредата. Той видя пилота — огромен чернокож човек, който човъркаше двигателя. После разбра, че това са деца и веднага след това видя Таня. Тя беше застанала до пилота и поемаше от него никакви части.

Флаерът падна на десет крачки от аеробуса и веднага всички се обърнаха към него. Но Роберт виждаше само Таня, нейното прекрасно измъчено лице, тънките ѝ ръце, които притискаха към гърдите изцапаните железа, и учудено разширениите ѝ очи.

— Аз съм — каза Роберт. — Какво има, Таня?

Таня мълчаливо го гледаше и тогава той погледна към чернокожия пилот и позна Габа. Габа се усмихна широко и извика:

— А, Роберт! Я ела тук да ми помогнеш! Таня е чудесно момиче, но никога не е имала работа с аеробуси! И аз също! А пък двигателят му през цялото време загльхва!

Децата — седемгодишни момченца и момиченца — разглеждаха с интерес Роберт. Той се приближи до аеробуса, мимоходом докосна нежно с бузата си косата на Таня и надникна в двигателя. Габа го

потупа по гърба. Те се познаваха добре. Бяха се сприятелили много — Роберт и десет отчаяно скучаещи нула-изпитатели, които вече две години седяха тук без работа след несполучливия опит с кучето Фимка.

Онова, което видя в двигателя, накара Роберт за секунда да притай дъх. Да, Габа, както изглежда, наистина по-рано никога не е имал работа с аеробуси. Нищо не можеше да се направи — горивото беше свършило. Съвсем напразно Габа беше почти разглобил двигателя. То се случва. Случва се такова нещо дори на най-опитните водачи: в аеробусите горивото не свършва често. Роберт погледна крадешком към Таня. Тя все притискаше към гърдите си замърсените от смазка взривни цилиндри и чакаше.

— И тъй? — попита бодро Габа. — Правилно ли сме си служили с ей този лост, не зная как се назва той?

— Ами — каза Роберт, — много е възможно. — Той хвана лоста и го подръпна. — Някой знае ли, че сте заседнали тук?

— Аз съобщавах — отвърна Габа. — Но на тях там не им стигат коли. Знаеш ли историята с ембриозародишите?

— Кажи, кажи — каза Роберт, като очистваше безцелно, но много старателно канала на подаващия лост. Той се наведе така, че лицето му да не се вижда.

— Трябаше ни транспорт. Канеко почна да отглежда „медузи“, а пък се оказа, че това не са „медузи“, а кибернетични кухни. Грешка в снабдяването, а? — Габа почна високо да се смее. — Какво ще кажеш?

— Смехория — каза Роберт през зъби.

Той вдигна глава и огледа небето. Видя празната белезникава синева и на север над върхарите на далечните дървета ослепително яркия гребен на Вълната. Тогава пусна полека отметнатия кальф на двигателя, измърмори „Така-а... Ще видим!“ и обиколи аеробуса от другата страна, където нямаше никой. Там клекна и притисна чело до блестящата полирана обшивка. От другата страна на аеробуса Габа запя с гърмящ глас:

*One is none, two is some,
Three is a many, four is a penny.
Five is a little hundred...^[1]*

Когато отвори очи, Роберт видя неговата танцуваща сянка на тревата — сянка от вдигнатите ръце с разперени пръсти. Габа забавляваше децата. Роберт се изправи, отвори вратата и влезе в аеробуса. На седалката на водача седеше едно момче, което ожесточено се беше вкопчило в ръчките за управяване. То правеше с ръчките необичайни фигури и при това свиреше и бучеше.

— Внимавай — ще ги измъкнеш — каза Роберт.

Момчето не му обърна внимание.

Роберт искаше да включи SOS-фара, но видя, че фарът вече беше включен. Тогава той отново огледа небето. През електролита на фенера небето изглеждаше нежно синьо и беше съвсем празно. Трябва да решава, помисли си той и хвърли поглед към момчето. Момчето с увлечение подражаваше на рева на вятъра.

— Я излез тук, Роб — каза Габа. Той стоеше до вратата.

Роберт излезе.

— Притвори вратата — каза Габа.

Чуваше се как Таня разказва нещо на децата от другата страна на аеробуса и как свири и бучи момчето на седалката на пилота.

— Тя кога ще бъде тук? — попита Габа.

— След половин час.

— Какво се е случило с двигателя?

— Няма гориво.

Лицето на Габа посивя.

— Защо — попита той безсмислено. Роберт нищо не каза. — А в твоя флаер?

— На този сандък няма да стигне и за пет минути.

Габа се удари с юмруци по челото и седна на тревата.

— Ти си механик — каза той дрезгаво. — Измисли нещо.

Роберт се облегна на аеробуса.

— Спомняш ли си приказката за вълка, козата и зелето? Тук има една дузина девица, една жена и ние двамата. Жената, която обичам повече от всички хора на света. Жената, която ще спася на всяка цена. И така, флаерът е двуместен...

Габа кимна няколко пъти.

— Разбирам. Няма какво да се говори, то се знае. Нека Таня седне във флаера и да вземе толкова девица, колкото се поберат...

— Не — каза Роберт.

— Защо не? След два часа те ще бъдат в Столицата.

— Не — повтори Роберт. — Това няма да я спаси. Вълната ще бъде в Столицата след три часа. Там чака звездолет. Таня трябва да отлети с него. Недей да спориш с мене! — яростно прошепна той. — Възможни са само два варианта: или аз ще летя с Таня, или с Таня ще летиш ти, но тогава ще ми се закълнеш във всичко свято, че Таня ще отлети с този звездолет. Избирай.

— Ти си полудял! — каза Габа. Той се вдигна бавно от тревата.

— Това са деца! Ела на себе си!...

— Ами ония, които остават тук, те не са ли деца? Кой ще избере трите, които ще отлетят към Столицата и към Земята. Ти ли? Върви избирай!

Габа беззвучно отваряше и затваряше уста. Роберт погледна на север. Вълната вече се виждаше добре. Сияещата ивица се вдигаше все по-високо, влечейки след себе си тежка черна завеса.

— Е? — каза Роберт. — Заклеваш ли се?

Габа бавно поклати глава.

— Тогава сбогом — каза Роберт.

Той направи крачка напред, но Габа му препречи пътя.

— Деца! — каза той почти беззвучно.

Роберт го хвана с две ръце за реверите на куртката и доближи лицето си съвсем близо до неговото лице.

— Таня! — каза той.

Няколко секунди те мълчаливо се гледаха в очите.

— Тя ще те намрази — каза тихо Габа.

Роберт го пусна и се засмя.

— След три часа и аз ще умра — каза той. — Ще ми бъде все едно. Сбогом, Габа.

Te се разделиха.

— Тя няма да тръгне с тебе — каза Габа след него.

Роберт не отговори. Аз това го знам, помисли си той. Той заобиколи аеробуса и с дълги скокове се втурна към флаера. Видя лицето на Таня, обърнато към него, и смеещите се лица на дечицата, които бяха я наобиколили, и весело им помаха с ръка, като усещаше силна болка в мускулите на лицето, свити конвултивно в безгрижна усмивка. Той изтича към флаера, надникна вътре, сетне се изправи и извика:

— Танюшка, я ела ми помогни!

И в същия миг от другата страна на аеробуса се появи Габа. Той скачаше на четири крака.

— Защо скучаете? — закрещя той. — Кой ще хване Шир Хан^[2] — великия тигър на джунглите?

Той нададе проточен рев, ритна и побягна на четири крака към гората. Няколко секунди дечицата го гледаха с отворени уста, после някой весело изпищя, някой войнствено зарева и цялата тълпа се завтече след Габа, който вече надничаше с рев зад дърветата.

Таня се озърна, усмихна се учудено и отиде до Роберт.

— Колко чудно — каза тя. — Сякаш няма никаква катастрофа.

Роберт все гледаше след Габа. Вече никой не се виждаше, но от гората ясно се чуваха смях и писък, прашене на храсти и грозният рев на Шир Хан.

— Колко особено се усмихваш, Робик — каза Таня.

— Какъв чудак е този Габа — каза Роберт и веднага съжали: трябва да мълчи. Гласът му изневеряваше.

— Какво има, Роб? — попита веднага Таня.

Неволно той погледна над главата ѝ. Тя също се обрна и също погледна и уплашено се притисна до него.

— Какво е това? — попита тя.

Вълната вече стигаше до слънцето.

— Трябва да бързаме — каза Роберт. — Влез в кабината и вдигни седалката.

Тя скочи ловко в кабината и тогава с огромен скок той скочи след нея, обгърна раменете ѝ с дясната си ръка и я стисна така, че тя да не може да се помести, и от място подкара флаера към небето.

— Роби! — прошепна Таня. — Какво правиш, Роби?

Той не я гледаше. Той изстискваше от флаера всичко, което можеше. И само с края на окото си видя долу поляната, самотния аеробус и малкото лице, което поглеждаше с любопитство от кабината на водача.

[1] Английска детска песничка. ↑

[2] Персонаж от романа „Книга за джунглата“ на британския писател Ръдиард Киплинг. ↑

ГЛАВА ОСМА

Дневната жега вече беше почнала да спада, когато последните птерокари, препълнени и претоварени, чупейки шаситата, кацнаха на улиците до площада пред зданието на Съвета. Сега на този обширен площад се беше събрало почти цялото население на планетата.

От север и от юг бавно влизаха в града гърмящите колони на уродливите земериначни „къртици“ с отличителните знаци на Следотърсачите и с жълтите мълнии на строителите-енергетици. Те застанаха на лагер по средата на площада и след стремително съвещание, на което се изказаха само двама души — всеки по три минути полугласно, — започнаха да копаят дълбока шахтаскривалище. „Къртиците“ загърмяха оглушително, чупейки бетона на настилката, и след това една след друга, извивайки се нелепо, почнаха да влизат в земята. Край шахтата бързо израсна пръстеновидна могила от раздробена почва и над площада се появи и увисна задушлива възкисела миризма на денатуриран базалт.

Физиците-нулевици запълниха пустеещите етажи на театъра срещу зданието на Съвета. Целия ден те отстъпваха заедно с аварийните отряди на „харибдите“, като се забавяха във всеки наблюдален пункт, във всяка станция за далечен контрол, за да спасяват всичко, което смогват, от оборудването и научната документация, и всяка минута рискуваха живота си, докато категоричната заповед на Ламондоа и на директора не ги извика в Столицата. Познаваха ги по възбудения и виновно-предизвикателен вид, по неестествено оживените гласове, по безсмислените шеги, в които се позоваваха на специални обстоятелства и по нервния висок смях. Сега под ръководството на Аристотел и Пагава те отбираха и преснимаха на микрофилм най-ценните материали за евакуиране от планетата.

Една голяма група от механици и метеоролози беше излязла на края на града и се зае да строи конвейерни цехове за производство на малки ракети. Смятала да натоварят тези ракети с извънредно важна

документация и да ги пуснат извън пределите на атмосферата като изкуствени спътници, за да ги съберат после и да ги доставят на Земята. Към ракетниците се присъединиха част от аутсайдерите — онези, които инстинктивно усещаха, че нямат сила да чакат със скръстени ръце, и онези, които наистина можеха и желаеха да помогнат, и онези, които искрено вярваха, че е необходимо да бъде спасена извънредно важната документация.

Но на площада, задръстен от „гепарди“, „медузи“, „каруци“, „дилижанси“, „къртици“, „грифони“, оставаха още много хора. Тук бяха биолози и планетолози, изгубили за оставащите часове смисъла на живота, аутсайдери — художници и артисти, — смяяни от неочеквана изненада, сърдити, объркани, които не знаеха какво да правят, къде да отидат и пред кого да предявяват искания. Някакви много издръжливи и спокойни хора разговаряха бавно на разнообразни теми, като се събираха на купчини сред машините. И още някакви си тихи хора, които мълчаливо и умърлушен седяха в кабините или се притискаха до стените на зданията.

Планетата беше опустяла. Цялото население — всеки човек беше извикан, изкаран, заловен в най-отдалечените ѝ и затънти краища и докаран в Столицата. Тя се намираше на екватора и сега по всички ширини на планетата, северни и южни, беше пусто. Само няколко души бяха останали там, които бяха заявили, че им е все едно, и някъде над тропическите гори се беше изгубил един аеробус с деца и възпитател и един тежък „грифон“, изпратен да ги търси.

Под сребристия връх през последните часове непрекъснато заседаваше Съветът на Радуга. От време на време високоговорителят за всеобщо оповестяване извикваше с гласа на директора или на Канеко по име най-неочеквани хора. Те тичаха към зданието на Съвета и се скриваха зад вратата, а сетне изтичаха, качваха се в птерокари или флаери и отлетаха от града. Мнозина от онези, които не бяха заети с работа, ги изпращаха със завистливи погледи. Не се знаеше какви въпроси се обсъждат в Съвета, но високоговорителите за всеобщо оповестяване вече бяха изрекли главното: заплахата от катастрофа е съвсем реална; Съветът разполага само с един десантен звездолет с малка товароподемност; Детското е евакуирано и децата са поместени в градския парк под наблюдението на възпитатели и лекари; рейсовият кораб-звездолет „Стрела“ поддържа непрекъснато връзка с Радуга и се

намира на път към нея, но ще пристигне не по-рано от десет часа. Три пъти на час дежурният от Съвета осведомяваше площада за положението на фронтовете на Вълната. Високоговорителят гърмеше: „Внимание, Радуга! Предаваме информация...“ И тогава площадът мъкваше, всички се вслушваха напрегнато и се озъртаха с досада към шахтата, от която се чуваше екливият тътен на „къртиците“. Вълната се движеше странно. Нейното ускорение ту се увеличаваше — и тогава хората помрачняваха и навеждаха очи, — ту намаляваше — и тогава лицата просветляваха и се появяваха неуверени усмивки, — но Вълната се движеше, посевите горяха, горите избухваха, изоставените селища пламтяха.

Официална информация имаше твърде малко — може би защото нямаше кой и кога да се занимава с нея и, както винаги в такива случаи, основен вид информация ставаха слуховете.

Следотърсачите и строителите навлизаха все по-дълбоко в земята и излизящите от шахтата изкаляни и изморени хора весело се хилеха и крещяха, че им трябват още някакви си два-три часа — и ще завършат дълбокото и достатъчно просторно скривалище за всички. Гледаха ги с известна надежда и тази надежда се подкрепяше от упоритите слухове за пресмятането, което били направили Етиен Ламондоа, Пагава и някакъв си Патрик. Според това пресмятане северната и южната Вълна, след като се сблъскат на екватора, трябвало взаимно и енергетично да се ограничат и да деритринитират, след като погълнат голямо количество енергия. Казваха, че след това на Радуга трябва да падне слой от сняг, дебел метър и половина.

Казваха също, че преди половин час в Института за дискретно пространство, глухите бели стени на който можеше да види от площада всеки желаещ, били успели най-сетне да осъществят нула-изпращане на човек към Сълнчевата система и дори назоваваха името на пилота, първият в света нула-летец, който в настоящата минута уж благополучно пребивавал на Плутон.

Разказваха за сигнали, получени зад южната Вълна. Сигналите били извънредно изопачени от смущенията, но успели да ги дешифрират и тогава се изяснило, че няколко души, които доброволно били останали в една от енергоцентралите по пътя на Вълната, били останали живи и се чувствували задоволително, което доказва, че П-вълната за разлика от вълните от предишните познати типове не

представлява реална опасност за живота. Посочваха дори имената на щастливците и се намираха хора, които лично ги познават. За потвърждение предаваха разказа на един очевидец как прочутият Камил изскочил от Вълната със запален птерокар, профучал като чудовищна комета и викал нещо, и размахвал ръка.

Много се беше разпространил слухът, че един стар звезден летец, който сега работел в шахтата, бил казал нещо като: „Познавам командира на «Стрела» от сто години. Щом като той казва, че ще пристигне не по-рано от десет часа, това значи, че ще бъде тук не покъсно от три часа. И няма защо да кимате към Съвета. Там са дилетанти, които нямат представа какво представлява съвременният звездолет и на какво е способен в опитни ръце.“

Светът изведнъж изгуби простотата и яснотата си. Мъчно беше да се отдели истината от лъжата. Най-честният човек, когото познавате от детинство, можеше, без да му мисли, да ви изльже само за да ви подкрепи и успокои, а след двадесет минути ще го видите вече тъжно превит под тежестта на безсмисления слух, че Вълната, макар да не била опасна за живота, необратимо осакатява психиката, като я свеждала до равнището на пещерния човек.

Хората на площада видяха как в зданието на Съвета влезе една висока, едра, разплакана жена, която водеше за ръка момченце на около пет години с червени гащички. Мнозина я познаваха — това беше Женя Вязаницина, жената на директора на Радуга. Тя излезе много скоро, придружена от Канеко, който учтиво, но здраво я държеше за лакътя. Тя вече не плачеше, но по лицето ѝ личеше такава свирепа решителност, че хората уплашено се отдръпваха и ѝ правеха път. Момченцето спокойно гризеше бисквита.

Онези, които бяха заети, бяха много по-добре. Ето защо голяма група от художници, писатели и артисти, след като спориха до пресилване, взеха най-сетне окончателно решение и тръгнаха към края на града, към ракетчиците. Те едва ли можеха сериозно да помогнат, но бяха сигурни, че ще им намерят работа. Някои слязоха в шахтата, където вече се правеха хоризонтални галерии. А няколко опитни пилоти се качиха на птерокари и се понесоха на север и на юг, за да се присъединят към наблюдателите на Съвета, които вече няколко часа играеха на гоненица със смъртта.

Тези, които останаха, видяха как пред входа на Съвета кацна един обгорен, изпочукан и опръскан флаер. От него едва излязоха двама души, постояха на треперещите си крака и тръгнаха към вратата, като се подкрепяха взаимно. Лицата им бяха жълти и подпухнали и човек само с мъка можеше да познае, че това са младият физик Карл Хофман и изпитателят-нулевик Тимоти Сойер, прочут с изкусното свирене на банджо. Сойер само въртеше глава и мучеше, а Хофман похриптя и разказа неразбрано как те току-що се опитали да прескочат Вълната, приближили се до нея на разстояние двадесет километра, но тогава Тим усетил болка в очите и те били принудени да се върнат. Okaza се, че в Съвета била предложена идеята да прехвърлят населението отвъд Вълната. Сойер и Хофман били разузнавачи. И веднага някой разказа, че двама Следотърсачи се мъчели да се гмурнат под Вълната в открито море с изследователски батискаф, но още не се били върнали и за тях не се знаело нищо.

По това време на площада бяха останали около двеста души — по-малко от половината от възрастното население на Радуга. Хората гледаха да стоят на групи. Те бавно разменяха по някоя дума, без да откъсват очи от прозорците на Съвета. На площада ставаше тихо: „къртиците“ бяха влезли надълбоко и техният рев едва се чуваше. Водеха се тъжни разговори.

— Пак ми се провали отпускът. Тоя път май задълго.

— Скривалище, подземие... мазе... Отново настъпва черна стена и хората отиват в мазетата.

— Жалко, че нямам никакво настроение да рисувам. Погледнете колко е красиво зданието на Съвета. Каква цветна дълбочина. С голямо удоволствие бих го нарисувал... и бих предал това настроение на напрегнатост и очакване, но... не мога. Тежко ми е.

— Чудно нещо, все пак. Ние нали не сме избрали таен Съвет... Това са типично жречески похвати. Да се затворят в кабинета и да обсъждат там съдбата на планетата... В края на краишата за мене не е толкова важно за какво говорят там, но това е неприлично...

— Никак не ми харесва Ананиев. Погледнете го, ето вече два часа седи сам, с никого не говори и през всичкото време само си точи ножчето... Ще отида да поговоря с него. Искате ли да дойдете с мене?

— Аодзора е изгоряла... Моята Аодзора. Аз съм я строил. Сега пак трябва да я строя... А сетне пак ще я изгорят.

— Жал ми е за тях. Ето, ние с тебе седим заедно и, честна дума, че не ме е страх от нищо! А Матвей Сергеевич не може дори през последните часове да бъде с жена си. Всичко това е безсмислено. За какво е?

— Аз седя тук и дрънкам, защото смятам, че единствената възможност е звездолетът. А всичко друго е вята, напразно бълскане, самодейност.

— За какво пристигнах тук? Лошо ли ми беше на Земята? Радуга, Радуга, как ни обиди...

В това време високоговорителят за всеобщо оповестяване изрева:

— Внимание, Радуга! Говори Съветът! Свиква се общо събрание на населението на планетата! Събранието ще се състои на площада пред Съвета и ще почне след петнадесет минути. Повтарям...

* * *

Когато се промъкваше през тълпата към зданието на Съвета, Горбовски откри, че се ползва с необикновена популярност. Даваха му път, сочеха го с очи и дори с пръст, поздравяваха го, питаха го: „Е, как е, Леонид Андреевич?“ — и зад гърба му полугласно казваха фамилното му име, названията на звездите и планетите, на които е бил, както и названията на корабите, които беше командувал. Горбовски, който отдавна вече беше отвикнал от такава популярност, поздравяваше, махаше с ръка, усмихваше се, отвръщаше: „Ами засега всичко е наред“ — и си мислеше: „Нека само някой ми каже сега, че широките маси не се интересуват вече от звездоплаване.“ Същевременно той почти физически усещаше страшното нервно напрежение, което царуваше на площада. То малко приличаше на последните минути пред много мъчен и важен изпит. Това напрежение се предаде и на него. Той се усмихваше и се шегуваше, като се мъчеше да определи настроението и колективната мисъл на тази тълпа и да отгатне какво ще кажат, когато той обяви решението си. Имам доверие във вас, мислеше настойчиво той. Имам доверие във вас въпреки всичко. Имам доверие във вас, уплашени, настръхнали, разочаровани фанатици. Хора.

До самата врата го настигна и го спря непознат човек с работно миньорско облекло.

— Леонид Андреевич — каза той и загрижено се усмихна. — Една минутка. Буквално една минутка.

— Моля, моля — каза Горбовски.

Човекът припряно ровеше в джобовете си.

— Когато пристигнете на Земята — каза той, — ако обичате... Че къде изчезна то?... Не мисля, че това много ще ви затрудни. Аха, ето го... — Той извади сгънат на две плик. — Адресът е тук, с печатни букви... Бъдете така добър да го изпратите.

Горбовски кимна няколко пъти.

— Мога да чета дори и ръкописно — каза той любезно и взе плика.

— Почекът ми е отвратителен. Сам не мога да го разчета, а сега писах набързо... — Той помълча, после протегна ръка. — Добър път! Предварително ви благодаря.

— Как е вашата шахта? — попита Горбовски.

— Отлично — отвърна човекът. — Не се беспокойте за нас.

Горбовски влезе в зданието на Съвета и почна да се качва по стълбата, като обмисляше първата фраза на обръщението си към Съвета. Фразата все не излизаше. Преди да стигне втория етаж, той видя, че членовете на Съвета слизат срещу него. Отпред, докоснал с пръст перилата, леко стъпваше Ламондоа, съвсем спокоен и дори някак разсеян. Когато видя Горбовски, той се усмихна със странна, объркана усмивка и веднага отмести погледа си. Горбовски отстъпи настрани. Зад Ламондоа вървеше директорът, кървавочервен и свиреп. Той измърмори: „Готов ли си?“ — и без да дочека отговор, мина край него. След него минаха останалите членове на Съвета, които Горбовски не познаваше. Те обсъждаха високо и оживено устройството на входа на подземното скривалище и в този шум, и в тяхното оживление ясно се чувствуваше някаква престореност и личеше, че мислите им са заети със съвсем друго нещо. А последен — на известно разстояние от всички — слизаше Станислав Пища, точно толкова едър, почернял и къдрокос, както и преди двадесет и пет години, когато командуваше „Слънчоглед“ и заедно с Горбовски щурмуваше Сляпото петно.

— Я! — каза Горбовски.

— О! — каза Станислав Пища.

— Ти какво правиш тук?

— Карам се с физиците.

— Браво — каза Горбовски. — И аз ще се карам. А засега ми кажи кой завежда тук детската колония?

— Аз — отвърна Пища.

Горбовски недоверчиво го погледна.

— Аз, аз! — Пища се усмихна. — Не вярва ли? Сега ще се убедиш. На площада. Когато почне кавгата. Уверявам те, че това ще бъде съвсем непедагогично зрелище.

Те почнаха бавно да слизат към изхода.

— Нека има кавга — каза Горбовски. — Това не те засяга. Къде са децата?

— В парка.

— Много добре. Върви там и незабавно — чуваш ли? — незабавно почни да товариш децата на „Тариел“. Там те чакат Марк и Пърси. Вече натоварихме яслите. Върви бързо.

— Браво на тебе — каза Пища.

— Че как иначе — каза Горбовски. — А сега тичай.

Пища го удари по рамото и поклащайки се, се затича надолу. Горбовски излезе след него. Той видя стотици лица, обърнати към него, и чу гърмящия глас на Матвей, който говореше по мегафона:

— ... и фактически ние решаваме сега въпроса, кое е най-ценено за човечеството и за нас като част от човечеството. Пръв ще говори завеждащият детската колония другарят Станислав Пища.

— Той си отиде — каза Горбовски.

Директорът се озърна.

— Как си отиде? — попита той шепнешком. — Къде?

На площада беше много тихо.

— Тогава позволете ми — каза Ламондоа. Той взе мегафона.

Горбовски видя как тънките му бели пръсти легнаха пътно върху конвултивно стиснатите дебели пръсти на Матвей. Директорът не даде мегафона веднага.

— Ние всички знаем какво е Радуга — почна Ламондоа. — Радуга — това е планета, колонизирана от науката и предназначена за провеждане на физически експерименти. Резултатът от тези експерименти се очаква от цялото човечество. Всеки, който пристига в Радуга и живее тук, знае къде е пристигнал и къде живее. — Ламондоа

говореше рязко и уверено, той беше много хубав сега — бледен, изправен, напрегнат като струна. — Ние всички сме войници на науката. Ние отдахме на науката целия си живот. Отдахме ѝ цялата си любов и всичко най-хубаво, което имаме. И онова, което сме създали, въщност вече не ни принадлежи. То принадлежи на науката и на двадесетте милиарда жители на Земята, пръснати по Вселената. Разговорите на морални теми са винаги много тежки и неприятни. И в тези разговори прекалено често на разума и на логиката пречи нашето чисто емоционално „искам“ и „не искам“, „харесвам“ и „не харесвам“. Но съществува един обективен закон, който движи човешкото общество. Той не зависи от нашите емоции. И той гласи: човечеството трябва да получава познания. Това е най-важното за нас — борбата на знанието срещу незнанието. И ако искаме нашите действия да не изглеждат безсмислени в светлината на този закон, ние трябва да го следваме дори ако се наложи заради него да отстъпим от някои вродени или дадени ни от възпитанието идеи. — Ламондоа помълча и разкопча яката на ризата си. — Най-ценното за Радуга — това е нашият труд. Тридесет години ние изучавахме дискретното пространство. Ние сме събрали тук най-добрите нула-физици на Земята. Идеите, породени от нашия труд, досега още се намират в стадия на усвояването, толкова са дълбоки, перспективни и обикновено парадоксални. Няма да събркам, ако кажа, че само тук, на Радуга, съществуват хора — носители на новото разбиране на пространството, и че само на Радуга има експериментален материал, който ще послужи за теоретична разработка на това разбиране. Но дори ние, специалистите, не сме способни да кажем сега каква гигантска, необхватна власт над света ще донесе на човечеството нашата нова теория. Не с тридесет години — науката ще отиде напред със сто, двеста... триста години.

Ламондоа се спря, по лицето му се появиха червени петна, раменете му се отпуснаха. Мъртва тишина лежеше над града.

— Много ми се живее — каза изведенъж Ламондоа. — И децата... Аз имам две, момче и момиче; те са там в парка... Не знам. Решавайте.

Той пусна мегафона и остана да стои пред тълпата целият смачкан, състарен и жалък.

Тълпата мълчеше. Мълчаха нула-физиците, които стояха в първите редици, нещастните носители на новото разбиране на пространството, единствените в цялата Вселена. Мълчаха художниците, писателите и артистите, които добре знаеха какво представлява тридесетгодишният труд и които твърде добре знаеха, че никой шедьовър не може да се повтори. Мълчаха върху купчините изхвърлена руда строителите, които тридесет години работеха рамо до рамо с нулевиците и за нулевиците. Мълчаха и членовете на Съвета — хората, които бяха смятани за най-умните, най-знаещите, най-добрите и от които преди всичко зависеше онова, което трябаше да стане.

Горбовски виждаше стотици лица, млади и стари, мъжки и женски, и сега всички му се струваха еднакви, необикновено приличащи на лицето на Ламондоа. Той ясно си представяше какво мислят. Много им се живееше: на младия — защото толкова малко е живял, на стария — защото толкова малко оставаше да живее. С тази мисъл човек още може да се справи: едно усилие на волята и тя е вкарана в дълбочината и очистена от пътя. Който не може да го направи, вече за нищо не мисли и цялата му енергия е насочена към това да не издаде смъртния си ужас. А останалите... Много им е жал за труда. Много им е жал, непоносимо им е жал за децата. Дори не че им е жал — тук има много хора, които са равнодушни към децата, но им се струва подло да мислят за нещо друго. И трябва да решат. Ох, колко е мъчно това — да решиш! Трябва да избереш и да кажеш гласно, високо, какво си изbral. И с това да поемеш гигантската отговорност, съвсем непривичната по тежест отговорност пред самия себе си, за да се чувствува през останалите три часа от живота си като човек, да не се извиваш от непоносим срам и да не хабиш последната си въздишка, за да извикаш „Глупак! Подлец!“ на себе си. Милосърдие, помисли си Горбовски.

Той се приближи до Ламондоа и взе от него мегафона. Изглежда, че Ламондоа дори не забеляза.

— Виждате ли — каза с искрено вълнение Горбовски по мегафона, — страх ме е, че тук има някакво недоразумение. Другарят Ламондоа ви предлага да решите. Но, разбирате ли, всъщност няма какво да се решава. Всичко вече е решено. Яслите и майките с новородените са вече в звездолета. (Тълпата шумно въздъхна.) Останалите деца се товарят сега. Мисля, че всички ще се сместят.

Дори не мисля, а съм убеден. Извинете ме, но аз реших самостоятелно. Аз имам право на това. Дори имам правото решително да пресека всички опити да ми се попречи да изпълня това решение. Но това право според мен не ми е нужно. Общо взето, другарят Ламондоа изказа интересни мисли. На драго сърце бих спорил с него, но трябва да вървя. Другари родители, влизането в космодрума е съвсем свободно. Вярно, ще извинявате, но не бива да се качвате на борда на звездолета.

— Това е всичко — каза високо някой в тълпата. — И е правилно. Миньори, след мене!

Тълпата зашумя и се задвижи. Няколко птерокара излетяха.

— От какво трябва да изхождаме? — каза Горбовски. — Най-ценното, което имаме, е бъдещето...

— Ние го нямаме — каза един суров глас в тълпата.

— Напротив, имаме! Нашето бъдеще — това са децата. Съвсем нова мисъл, нали! И изобщо трябва да бъдем справедливи. Жivotът е прекрасен и ние всички вече го знаем. А девицата още не знаят. Само колко любов им предстои! Да не говоря за нула-проблемите. (В тълпата заръкопляскаха.) А сега да вървя.

Горбовски даде мегафона на един от членовете на Съвета и се приближи до Матвей. Матвей няколко пъти го удари здраво по гърба. Те гледаха тълпата, която се топеше, оживените лица, които изведнъж станаха много различни, и Горбовски измърмори с въздишка:

— Забавно е все пак. Ето, ние се усъвършенствуваме, усъвършенствуваме, ставаме по-хубави, по-умни, по-добри, ама все пак колко е приятно, когато някой вземе решение вместо тебе...

ГЛАВА ДЕВЕТА

„Тариел-втори“, десантният сигма-Д-звездолет, беше създаден за прехвърляне на малки групи изследователи с минимален комплекс лабораторно оборудване. Той беше много добър за слизане на планети с бесни атмосфери, имаше огромен запас от движеща енергия, беше здрав, сигурен и деветдесет и пет процента от него представляваха енергетични капацитети. Естествено в кораба имаше жилищен сектор от пет мънички каюти, мъничка каюткомпания, миниатюрна кухня и голяма кабина, от край до край отрупана с пултове на уредите за управляване и контрол. На кораба имаше и товарен сектор — доста обширно помещение с голи стени и нисък таван, без принудително кондициониране, удобно (в краен случай) за устройство на походна лаборатория. Нормално „Тариел-втори“ приемаше на борда си до десет души заедно с екипа.

Товареха децата през двата люка: малките — през пасажерския, големите — през товарния. Край люковете се тълпяха хора, и те бяха много повече, отколкото очакваше Горбовски. Още от пръв поглед се виждаше, че тук бяха не само възпитатели и родители. Малко по-настрана се издигаха сандъци с нераздадени улмотрони и с оборудване за Следотърсачите от Лаланда. Възрастните бяха мълчаливи, но край кораба се чуваше необичаен шум: писък, смях, тънкогласо нестройно пеене — онази гълъчка, която през всички времена е била така характерна за интернатите, детските площадки и амбулатории. Не се виждаха познати лица, само встриани Горбовски позна Аля Постишева. А и тя беше съвсем друга — умърлушена и тъжна, облечена много изящно и акуратно. Тя беше седнала на един празен сандък, сложила ръце на колене, и гледаше кораба. Тя чакаше.

Горбовски излезе от птерокара и се упъти към звездолета. Когато минаваше край Аля, тя му се усмихна тъжно и каза: „А пък аз чакам Марк.“ „Да-да, той скоро ще излезе“ — каза любезно Горбовски и отиде по-нататък. Но веднага го спряха и той разбра, че няма толкова лесно да стигне до люка.

Един едър брадат човек с широкопола шапка му прегради пътя.

— Другарю Горбовски — каза той. — Моля ви, вземете.

Той подаде на Горбовски дълъг тежък пакет.

— Какво е това? — попита Горбовски.

— Моята последна картина. Аз съм Йохан Сурд.

— Йохан Сурд — повтори Горбовски. — Не знаех, че сте тук.

— Вземете я. Тежи съвсем малко. Това е най-хубавото нещо, което съм направил през живота си. Бях я донесъл тук на изложба. Това е „Вятыр“...

Всичко се сви вътре в Горбовски.

— Дайте я — каза той и внимателно прие пакета.

Сурд се поклони.

— Благодаря, Горбовски — каза той и изчезна в тълпата.

Някой здраво стисна Горбовски за ръката. Той се извърна и видя една млада жена. Устните ѝ трепереха и лицето ѝ беше мокро от сълзи.

— Вие ли сте капитанът? — попита тя с пресекващ глас.

— Да, да. Аз съм капитанът.

Тя го стисна още по-силно за ръката.

— Там е моето момче... На кораба... — Устните ѝ почнаха да се кривят. — Страх ме е...

Горбовски направи учудена физиономия.

— Че от какво? Там то е в пълна безопасност.

— Сигурен ли сте? Обещавате ли ми?...

— То е там в пълна безопасност — повтори решително Горбовски. — Това е много добър кораб!

— Колко деца — каза тя, хълцайки. — Колко деца!...

Тя пусна ръката му и се извърна. Горбовски потъпка нерешително на място и тръгна по-нататък, като пазеше с ръце и с тяло шедьовъра на Сурд, но веднага от двете страни го хванаха под лактите.

— Това тежи само три кила — каза бледен недодялан мъж. — Никога не съм молил никого за нищо...

— Виждам — съгласи се Горбовски. Това наистина личеше.

— Тук е отчетът за наблюденията върху Вълната за десет години.

Шест милиона фотокопия.

— Това е много важно! — потвърди вторият човек, който държеше Горбовски за левия лакът. Той имаше дебели, добри устни, небръснати бузи и малки умоляващи очички. — Разбирате ли, това е

Маляев... — Той посочи с пръст първия. — Непременно трябва да вземете тази папка...

— Мълчете, Патрик — каза Маляев. — Леонид Андреевич, разберете... За да не се повтори вече това... Вече никога — той се задъха — вече никой никога да не ни кара така позорно да избираме...

— Носете я след мене — каза Горбовски. — Ръцете ми са заети.

Те го пуснаха и той направи крачка напред, но си удари коляното в един голям, увит в брезент предмет, който двама младежи с еднакви сини барети държаха с мъка във въздуха.

— Може би ще го вземете? — изпъхтя единият.

— Ако може... — каза другият.

— Ние две години го строихме...

— Моля ви се.

Горбовски поклати глава и почна предпазливо да ги заобикаля.

— Леонид Андреевич — жално каза първият. — Умоляваме ви.

Горбовски отново поклати глава.

— Не се унижавай — каза сърдито вторият. Той изведнъж отпусна своя ъгъл и увитият предмет се удари с трясък в земята. — Какво го държиш?

С неочеквана ярост той ритна апарата си с крак и се отдалечи, като накуцваше силно.

— Володка! — извика първият тревожно след него. — Не полудявай!

Горбовски се извърна.

— Скулптурите естествено няма на какво да се надяват — каза на ухoto му един мазен глас.

Горбовски само повъртя глава: не можеше да говори. Зад гърба му, настъпвайки го по петите, хръптяше Маляев.

Още една група от някакви хора с рула, вързопи и пакети в ръце изведнъж се раздвижи и тръгна с него.

— Може би има смисъл да направим така... — нервно и отсечено почна да говори единият от тях. — Може би всичко... Да наредим всичко до товарния люк... Разбираме, че шансовете са малко... Но ако все пак остане място... В края на краищата това не са хора, това са вещи... Ще ги мушнете някъде... как да е...

— Да... да... — каза Горбовски. — Моля ви, заемете се с това. — Той се спря за малко и премести шедъровъра на другото рамо. —

Съобщете на всички. Нека ги наредят до товарния люк. На десетина крачки встрани. Съгласни ли сте?

Тълпата се раздвижи, вече не беше толкова тясно. Хората с рулата и вързопите почнаха да се разотиват и Горбовски най-сетне се измъкна на свободното пространство до пътническия люк, където децата, строени в две редици, чакаха реда си, за да попаднат в ръцете на Пърси Диксън.

Дребосъчетата с разноцветни куртки, гащички и шапчици бяха в радостна възбуда, предизвикана от перспективата за истински звезден полет. Те се забавляваха много помежду си и със синкавата грамада на кораба и даряваха родителите си, които се тълпяха наоколо, само с разсеяни погледи. Не им беше до родителите. В кръглия отвор на люка стоеше Пърси Диксън, облечен в много старинна, отдавна забравена парадна униформа на звезден летец, тежка и задушна, с набързо посребрени копчета, със значки и ослепителни сърмени ширити. Пот се стичаше по косматото му лице и от време на време той изреваваше с морски глас: „По бим-бом-брамселите! Стойте по местата, вдигам котва!“ Това беше много весело и възторжените дребосъчета не сваляха очи от него. Тук бяха и двама възпитатели: мъжът държеше в ръце списъците, а жената много весело пееше с дечицата една песничка за храбрия носорог. Дечицата ѝ пригласяха, без да откъсват очи от Диксън, и всяко пееше различно.

Горбовски си помисли, че ако стои ей така с гръб към тълпата, човек може да повярва, че добрият чичо Пърси наистина е организирал за децата от предучилищна възраст весела обиколка на Радуга с този звездолет. Но ето че Диксън вдигна на ръце следващото дете, обръна се и го предаде на някого в тамбура^[1] и тогава зад гърба на Горбовски един женски глас истерично изкрещя: „Толик! Моят Толик...“ Горбовски се озърна и видя бледото лице на Маляев и напрегнатите лица на бащите, и лицата на майките, които се усмихваха с жалки изкривени усмивки, и сълзите в очите им, и прехапаните им устни, и отчаянието, мятащата се в истерия жена, която един човек с комбинезон, изцапан с пръст, бързо отвеждаше, прегърнал я през раменете. И един се отвърна, и друг се прегърби и бързо се отдалечи, като се блъскаше в минувачите, а някой просто легна на бетона и стисна глава с ръце.

Горбовски видя Женя Вязаницина, напълняла и разхубавяла, с огромни сухи очи и решително стисната уста. Тя държеше за ръка дебело спокойно момченце с червени гащички. Момченцето дъвчеше ябълка и беше вперило очи в блестящия Пърси Диксън.

— Здравей, Леонид — каза тя.

— Здравей, Женечка — каза Горбовски.

Маляев и Патрик се отдръпнаха встрани.

— Колко си слаб — каза тя. — Все си такъв слаб. И дори още си отслабнал.

— А ти си се разхубавила.

— Много ли ти преча?

— Не, всичко върви както трябва. Само трябва да прегледам кораба. Много ме е страх, че мястото все пак няма да ни стигне.

— Много лошо е да си сама. Матвей е зает, зает, зает... Понякога ми се струва, че му е абсолютно все едно.

— Съвсем не му е все едно — каза Горбовски. — Аз говорих с него. Знам, че съвсем не му е все едно... Но нищо не може да направи. Всички деца на Радуга са негови деца. Той не може другояче.

Тя слабо махна с ръка.

— Не знам какво да правя с Альошка — каза тя. — Той е съвсем домашен. Дори не е ходил никога в детска градина.

— Ще свикне. Децата много бързо свикват с всичко, Женечка. И не се страхувай: ще му бъде добре.

— Аз дори не знам към кого да се обърна.

— Всички възпитатели са добри. Нали знаеш. Всички са еднакви. Альошка ще бъде добре.

— Ти не ме разбиращ. Та него го няма в никакви списъци.

— Че какво страшно има? В списъците или не, нито едно дете няма да остане на Радуга. Списъците са само, за да не се загубят децата. Искаш ли да отида и да кажа да го запишат?

— Да — каза тя. — Не... Чакай. Може ли да се кача заедно с него на кораба?

Горбовски поклати печално глава.

— Женечка — каза меко той. — Недей. Недей да беспокоиш децата.

— Никого няма да беспокоя. Искам само да видя как ще бъде там... Кой ще бъде до него...

— Също такива дечица. Весели и добри.

— Может ли да се кача с него?

— Не бива, Женечка.

— Бива. Бива. Той няма да може сам. Как ще живее без мене? Ти нищо не разбираш. Всички вие абсолютно нищо не разбирате. Аз ще върша всичко, което трябва. Всяка работа. Ами че аз всичко мога. Не бъди така безчувствен...

— Женечка, огледай се. Това са майки.

— Той не е като другите. Той е слаб. Капризен. Свикнал е на постоянно внимание. Той няма да може без мене. Няма да може! Та аз знам по-добре от другите! Нима ще се възползваш от това, че нямам на кого да се оплача от тебе?

— Нима ще заемеш мястото на някое дете, което ще трябва да остане тук?

— Никой няма да остане — каза страстно тя. — Убедена съм, че никой! Всички ще се смесят! А пък на мене съвсем не ми трябва място! Нали имате някакви машинни помещения, някакви камери... Аз трябва да бъда с него!

— Нищо не мога да направя за тебе. Извинявай.

— Можеш! Ти си капитанът. Ти можеш всичко. Нали винаги си бил добър човек, Лъоня!

— Аз и сега съм добър. Ти не можеш да си представиш колко съм добър.

— Няма да се махна от тебе — каза тя и млъкна.

— Добре — каза Горбовски. — Само че да направим така. Аз ще отведа ей сега Альошка в кораба, ще прегледам помещенията и ще се върна при тебе. Съгласна ли си?

Тя го погледна втренчено в очите.

— Ти няма да ме изльжеш. Зная. Вярвам ти. Ти никога никого не си лъгал.

— Няма да те изльжа. Когато корабът стартира, ти ще бъдеш до мене. Дай ми момченцето.

Без да откъсва очи от лицето му, тя бутна като настън Альошка към него.

— Алик, върви, върви — каза тя. — Върви с чичо Лъоня.

— Къде? — попита момчето.

— На кораба — каза Горбовски, като го хвана за ръка. — Къде другаде? Ей в този кораб. При онзи чичо. Искаш ли?

— Искам при онзи чичо — каза момченцето. То повече не гледаше майка си.

Те заедно отидоха до стълбата, по която се качваха последните дечица. Горбовски каза на възпитателя:

— Впишете го в списъка. Алексей Матвеевич Вязаницин.

Възпитателят погледна момчето, после Горбовски, кимна и го записа. Горбовски бавно се качи по стълбата, вдигна за ръка Алексей Матвеевич и го пренесе през високия комингс.

— Това се нарича тамбур — каза той.

Момчето отдръпна ръката си, освободи се, доближи се съвсем близо до Пърси Диксън и почна да го разглежда. Горбовски свали от рамото си и сложи в ъгъла картината на Сурд. Какво имаше още? — помисли си той. — Да! Той се върна към люка, подаде се и взе от Маляев една папка.

— Благодаря — каза Маляев и се усмихна. — Не забравихте... Спокойна плазма.

Патрик също се усмихваше. Кимайки, те се отдръпнаха към тълпата. Женя беше застанала под самия люк и Горбовски ѝ махна с ръка. После се обърна към Диксън.

— Горещо ли ви е? — попита той.

— Ужасно. Да можех да взема един душ. А в банята има деца.

— Освободете банята — каза Горбовски.

— Лесно е да се каже — Диксън тежко въздъхна, наведе се и дръпна тясната яка на мундира. — Брадата ми влиза в яката — измърмори той. — Боде ме непоносимо. Цялото тяло ме сърби.

— Чично — каза момчето Альоша. — Брадата ти истинска ли е?

— Можеш да я дръпнеш — каза Пърси с въздишка и се наведе.

Момчето я дръпна.

— Все едно не е истинска — каза то.

Горбовски го хвана за рамото, но Альоша се измъкна.

— Не искам с тебе — каза то. — Искам с капитана.

— Много добре — каза Горбовски. — Пърси, заведете го при възпитателя.

Той направи крачка към вратата за коридора.

— Да не припаднете — каза Диксън след него.

Горбовски бутна вратата. Да, такова нещо на кораба още не беше имало. Писък, смях, свирене, цвърчене, гугукане, войнствени викове, чукане, звънене, трополене, скърцане на метал върху метал, мяукащ плач на бебетата... Неповторими миризми на мляко, мед, лекарства, разгорещени детски тела, сапун — въпреки кондиционирането, въпреки непрекъснатата работа на аварийните вентилатори... Горбовски тръгна по коридора, като си търсеше място къде да стъпи и със страх надничаше през разтворените врати, където скачаха, танцуваха, приспиваха кукли, целеха се с пушки, хвърляха ласо, бълскаха се в невъобразима теснотия, седяха и пълзяха по отворените легла, по масите, под масите, под леглата четиридесет момченца и момиченца на възраст от две до шест години. От каюта в каюта тичаха загрижени възпитатели. В каюткомпанията, от която бяха изхвърлени почти всички мебели, млади майки хранеха и повиваха новородените, тук бяха и яслите — пет деца си говореха на птичи език и пълзяха в заградения ъгъл. Горбовски си представи всичко това в състояние на безтегловност, замижка и отиде в кабината.

Горбовски не можа да познае кабината. Тук беше празно. Изчезнал беше грамадният контрол-комбайн, който заемаше една трета от помещението. Изчезнал беше пултът за управляване, изчезнало беше креслото на пилота-дубльор. Изчезнал беше пултът на обзорния екран. Изчезнало беше креслото пред изчислителя. А самият изчислител, наполовина разглобен, блестеше с оголените си блок-схеми. Корабът беше престанал да бъде звездолет. Той се беше превърнал в самоходен междупланетен шлеп, запазил добрия си ход, но годен само за полети по инерционни траектории.

Горбовски мушна ръце в джобовете си. Диксън сумтеше над ухото му.

— Така, така — каза Горбовски. — Ами къде е Валкенщайн?

— Тук. — Валкенщайн се подаде от дълбочините на изчислителя. Той беше мрачен и много решителен.

— Браво, Марк — каза Горбовски. — И на вас браво, Пърси. Благодаря.

— Вас вече три пъти ви търси Пища — каза Марк и отново се скри в изчислителя. — Той е до товарния люк.

Горбовски пресече кабината и излезе в товарния сектор. Стана му страшно. Тук в дългото и тясно помещение, слабо осветено от две

лампи с тлеещо изпразване, стояха, плътно притиснати едни към други, момчета и момичета ученици — от първокласните до горните класове. Те стояха мълком, почти без да се движат, само престъпваха от крак на крак и гледаха през разтворения люк, където се виждаха синьото небе и плоският бял покрив на далечния магазин. Няколко секунди, хапейки устни, Горбовски гледаше децата.

— Първокласниците да се отведат в коридора — каза той. — Втори и трети клас в кабината. Още сега.

— И това още не са всички — каза тихо Диксън. — Десет души са изостанали някъде по пътя от Детското... Впрочем те май са загинали. Група от горните класове отказва да се качи. И няма още една група деца на аутсайдерите, които едва сега пристигнаха. Впрочем ще видите сами.

— Вие пак направете, както казах — предложи Горбовски. — Първите три класа — в коридора и в кабината. А тук — да има светлина, еcran, прожектирайте филми. Исторически филми. Нека гледат какво е било по-рано. Действувайте, Пърси. И още нещо — наредете децата във верига до Валкенщайн, нека по конвейер подават части, това малко ще ги отвлече.

Той едва се промъкна към люка и изтича надолу. В подножието на стълбата, обкръжена от възпитатели, стоеше една голяма група дечица на различна възраст. Отляво беше струпано на голяма камара всичко най-ценно от предметите на материалната култура на Радуга: връзки с документи, папки, машини и модели на машини, увити в плат скулптури, картини, навити на рула. А вдясно, на двадесетина крачки, стояха навъсени петнадесет-шестнадесет годишни юноши и девойки и пред тях с ръце на гърба, навел глава, се разхождаше много сериозен Станислав Пища. Той казваше тихо, но ясно:

— ... Сметнете го за изпит. Мислете по-малко за себе си и повече за другите. Е, и какво от това, че ви било срам? Съвземете се, надвийте това чувство!

Учениците от горните класове упорито мълчаха. И потиснато мълчаха струпалите се пред товарния люк възрастни хора. Някои от момчетата крадешком се оглеждаха и се виждаше, че искат да избягат, но това беше невъзможно — наоколо бяха застанали бащите и майките им. Горбовски погледна към люка. Дори оттук личеше, че корабът е

натъпкан. В широкия като порта люк на тясна редица стояха децата. Лицата им бяха не детски — прекалено сериозни и прекалено печални.

Към Горбовски се приближи някак на една страна огромен, много хубав млад човек с тъжни молещи очи, които никак не отговаряха на целия му облик.

— Една дума, капитане — проговори той с треперещ глас. — Само една дума...

— Една минутка — каза Горбовски.

Той се приближи до Пища и го прегърна през раменете.

— Място има за всички — казваше Пища. — Нека това не ви беспокои.

— Станислав — каза Горбовски, — разпореди се да се качат останалите.

— Там няма място — възрази много непоследователно Пища. — Ние те чакахме. Добре би било да очистим резервната Д-камера.

— На „Тариел“ няма резервни Д-камери. Но сега ще има място. Разпореди се.

Горбовски остана лице с лице с учениците от горните класове.

— Ние неискаме да летим — съобщи един от тях, възrus с едър момък с ярки зелени очи. — Възпитателите трябва да летят.

— Правилно! — каза една дребна девойка със спортни, панталони. Отзад гласът на Пърси Диксън извика:

— Хвърляйте! Право на земята!

От люка се посипаха звънливите пластини на блок-схемите. Конвейерът почна да работи.

— Вижте какво, момчета и момичета — каза Горбовски. — Първо, вие нямаете право на глас, защото още не сте завършили училище. И, второ, трябва да имате съвест. Вярно е, че сте още млади и се стремите към геройски подвизи, но въпросът е там, че тук не сте необходими, а в кораба сте необходими. Страх ме е да си помисля какво ще стане там през инерционния полет. Необходими са по двама големи за всяка каюта при предучилищната възраст, поне три сръчни момичета за яслите, които да помогат и на жените с новородените. Накратко казано, ето къде се иска подвиг от вас.

— Извинете, капитане — каза подигравателно зеленоокият, — но всички тези задължения прекрасно могат да се изпълнят от възпитателките.

— Извинете, младежо — каза Горбовски, — но предполагам, че са ви известни правата на капитана. Като капитан ви обещавам, че от възпитателите ще излетят само двама души. И главното — напрегнете се и се опитайте да си представите как ще живеят по-нататък вашите възпитатели, ако заемат вашите места на кораба. Играйте свършиха, момчета и момичета, пред вас е животът такъв, какъвто бива понякога — за щастие, рядко. А сега, извинете, аз съм зает. За утеша мога да ви кажа само едно: на кораба вие ще влезете последни. Това е!

Той се обърна с гръб към тях и изведнъж се блъсна в младия човек с тъжните очи.

— Ох, извинете — каза Горбовски. — Съвсем ви забравих.

— Вие казахте, че двама възпитатели ще полетят — каза с пресипнал глас младият човек. — Кои?

— Кой сте вие? — попита Горбовски.

— Аз съм Роберт Скляров. Аз съм физик-нулевик. Но не става дума за мене. Сега ще ви разправя всичко. Но първо ми кажете кои от възпитателите ще летят?

Скляров... Скляров... Страшно познато име. Къде съм чувал за него?

— Камил — каза Скляров и се усмихна неестествено.

— А — каза Горбовски, — та вие се интересувате, кои ще летят?

— Той огледа Скляров. — Добре, ще ви кажа. Само на вас. Ще летят завеждащият и главният лекар. Те още не знаят.

— Не — каза Скляров и хвана Горбовски за ръцете. — Още един... Още една. Татяна Турчина. Тя е възпитателка. Много я обичат. Тя е извънредно опитен възпитател...

Горбовски освободи ръцете си.

— Не може — каза той. — Не може, мили Роберт! Ще летят само децата и майките с новородените, разбирайте ли? Само децата и майките с кърмачетата.

— И тя! — веднага каза Скляров. — И тя е майка! Тя ще има дете... Моето дете! Попитайте я... И тя е майка!

Някой блъсна силно Горбовски по рамото. Той се олюля и видя как Скляров уплашено се дърпа и отстъпва, а срещу него мълчаливо върви дребна жена, много изящна и стройна, с побелял кичур в златната коса и прекрасно, но сякаш вкаменено лице. Горбовски прокара ръка по челото си и се върна към стълбата.

Сега тук оставаха само учениците от горните класове и възпитателите. Останалите възрастни — бащи и майки и онези, които бяха донесли тук своите творби, и онези, които, види се, в смъртна и неосъзната надежда се стремяха към звездолета, бавно се отдръпваха, разпръсваха се и се разделяха на групи. В люка, разперил ръце, стоеше Станислав Пища и крещеше:

— Сгъстете се малко, деца! Майкъл, викни в каютата да се сгъстят! Още малко!

Отвръщаха му сериозни детски гласове:

— Няма къде вече! Всички стоят много нагъсто!

И плътният глас на Пърси Диксън пробуча:

— Как да няма къде? Ами ей тук зад пулта? Не се бой, малката, няма да те удари ток, мини, мини... И ти също... И ти, чипоносия... По-живо! И ти... Така... така...

И студеният, дрънкащ като желязо глас на Валкенщайн, повтаряше:

— Сгъстете се, деца... Дайте път... Отмести се, момиченце... Пусни момчето...

Пища се отдръпна и до него се появи Валкенщайн с куртка през рамо.

— Аз оставам на Радуга — каза той. — Вие ще минете без мене, Леонид Андреевич. — Очите му шареха в тълпата и търсеха някого.

Горбовски кимна.

— Лекарят на борда ли е? — попита той.

— Да — отвърна Марк. — От възрастните там са само лекарят и Диксън.

От люка изведнъж се чу смях.

— Ех, че сте! — каза с усилие гласът на Диксън. — Ето как трябва... Раз-два... раз-два...

В люка се показа Диксън. Той се показва над главата на Пища, обърнатото му лице беше изпотено и ярко малиново.

— Дръжте ме, Леонид — изсъска той. — Ей сега ще падна.

Децата високо се смееха. Това беше наистина много смешно: дебелият бордов инженер висеше като муха на тавана, като се вкопчваше с ръце и крака в карабинните ключалки за закрепване на товара. Той беше тежък и горещ; и когато Пища и Горбовски го измъкнаха навън и го сложиха на крака, той каза, дишайки тежко:

— Стар съм. Стар съм вече...

Той премигна виновно и погледна към Горбовски.

— Не мога там, Леонид. Тясно е, душно, горещо... Този нещастен костюм... Аз оставам тук, а вие с Марк летете. Пък и ми омръзнахте, да ви кажа правото.

— Сбогом, Пърси — каза Горбовски.

— Сбогом, приятелю — каза Диксън, развълнувано.

Горбовски се засмя и го потупа по сърмените ширити.

— Е, виж какво, Станислав — каза той. — Ще трябва да минеш без бордов инженер. Мисля, че ще можеш. Твоята задача е: да излезеш на орбитата на екваториалния спътник и да чакаш „Стрела“. Останалото ще свърши командирът на „Стрела“.

Няколко секунди Пища мълчеше объркано. После разбра.

— Какво е това, а? — каза той много тихо, като се вглеждаше в лицето на Горбовски. — Какво е това? Ти си десантник! Какви са тия жестове?

— Жестове ли? — каза Горбовски. — Аз не умеха. А пък ти върви. Ти отговаряш за всички тях докрай. — Той се извърна към учениците от горните класове: — Марш на борда! — извика той. — Върви напред, че иначе няма да се промъкнеш — каза той на Пища.

Пища погледна посърналите ученици, които бавно се влязаха към стълбата, погледна към люка, от който се подаваха лица на деца, неловко кътъвна Горбовски по бузата, кимна на Марк и на Диксън и като се вдигна на пръсти, се улови за карабинните ключове. Горбовски го тикна. Учениците от горните класове един след друг подчертано важно и бавно почнаха да се промъкват вътре, като викаха мъжествено: „Я се помръдни! Гледай да не те настъпят! Кой реве там? Горе главите!“ Последно влезе онова същото момиче със спортните панталони. За секунда то се спря и с надежда се озърна към Горбовски, но той направи каменна физиономия.

— Няма къде — каза то тихичко. — Виждате ли? Не се помествам.

— Ще отслабнеш — обеща Горбовски и като го хвани за раменете, предпазливо го мушна в тълпата. После попита Диксън: — Ами къде е киното?

— Всичко е пресметнато — важно отвърна Пърси. — Киното ще почне в момента на стартирането. Децата обичат изненадите.

— Пища! — извика Горбовски. — Готов ли си?

— Готов съм! — звънливо се обади Piща.

— Стартирай, Piща! Спокойна плазма! Затвори люковете!

Момчета и момичета, спокойна плазма!

Тежката плоча на люка безшумно се подаде от канала на обшивката. Горбовски махаше за сбогом и се отдръпна от комингса. Изведнъж си спомни.

— Ay! — извика той. — Ами писмото?

Писмото не беше в горния джоб, в страничния също. Люкът се затваряше. Писмото кой знае защо се откри във вътрешния джоб. Горбовски го даде на момичето със спортните панталони и бързо си отдръпна ръката. Люкът се затвори. Горбовски, без сам да знае защо, погали синкавия метал и без да гледа някого, слезе на земята и Диксън и Марк дръпнаха стълбата. Край кораба бяха останали съвсем малко хора, затова пък и в небето кръжаха десетки вертолети и флаери.

Горбовски заобиколи куп материални ценности, спъна се в някакъв бюст и тръгна край кораба към пътническия люк, където трябваше да го чака Женя Вязаницина. Поне Матвей да беше пристигнал — помисли си той с тъга. Той се чувствува изцеден и изсушен и много се зарадва, когато видя Матвей. Матвей вървеше срещу него. Но беше сам.

— Ами къде е Женя? — попита Горбовски.

Матвей се спря и се озърна наоколо си. Женя никъде я нямаше.

— Тя беше тук — каза той. — Говорих с нея по радиофона. Какво, люковете вече затворени ли са? — Той все се озърташе.

— Да, сега е стартът — каза Горбовски. И той се озърташе. Може би тя е на вертолета, помисли си той. Но знаеше, че това е невъзможно.

— Чудно, че Женя я няма — заговори Матвей.

— Възможно е да е на някой вертолет — каза Горбовски. Изведнъж той разбра къде е тя. Виж я ти нея, помисли си той.

— Така и не можах да видя Альошка — каза Матвей.

Странен широк звук, приличен на конвулсивна въздишка, се чу над космодрума. Огромната светлосиня грамада на кораба безшумно се откъсна от земята и бавно тръгна нагоре. За пръв път в живота си виждам старта на моя кораб, помисли си Горбовски. Матвей все следеше с очи кораба — и изведнъж като ужилен се извърна към Горбовски и смяяно се вторачи в него.

— Чакай... — измърмори той. — Как така?... Защо си тук? Ами корабът?

— Там е Пища — каза Горбовски.

Очите на Матвей се спряха.

— Ето я — прошепна той.

Горбовски се обърна. Над хоризонта сияеше ослепително една блестяща равна ивица.

[1] Тамбур — закрита площадка (платформа) на пътнически вагон. (бел.ред.) ↑

ГЛАВА ДЕСЕТА

На края на Столицата Горбовски помоли да спрат. Диксън натисна спирачката и го погледна с очакване.

— Ще вървя пеш — каза Горбовски.

Той слезе. Веднага след него слезе Марк, протегна ръка и помогна на Аля Постишева да излезе. През целия път от космодрума тази двойка мълчеше на задната седалка. Те се държаха за ръце здраво, по детски, и Аля, затворила очи, притискаше лице в рамото на Марк.

— Елате с нас, Пърси — каза Горбовски. — Ще берем цветенца, вече не е горещо. И ще бъде много полезно за сърцето ви.

Диксън поклати рунтавата си глава.

— Не, Леонид — каза той. — Хайде по-добре да се сбогуваме. Аз ще продължа.

Слънцето висеше над самия хоризонт. Беше прохладно. Слънцето светеше като в коридор с черни стени: двете Вълни — северната и южната — вече се бяха вдигнали високо над хоризонта.

— Ето по този коридор — каза Диксън. — Където ми видят очите. Сбогом, Леонид, сбогом Марк. И ти, момиче, прощавай. Вървете... Но първо ще опитам за последен път да отгатна какво ще направите. Сега това е съвсем просто.

— Да, това е просто — каза Марк. — Сбогом, Пърси. Да вървим, детенце.

Той се усмихна късо, погледна Горбовски, прегърна Аля през раменете и те тръгнаха към степта. Горбовски и Диксън гледаха след тях.

— Малко късно — каза Диксън.

— Да — съгласи се Горбовски. — И все пак им завиждам.

— Вие обичате да завиждате. Вие винаги завиждате толкова апетитно, Леонид. Ето, и аз завиждам. Завиждам му, че някой ще мисли за него в последните минути, а пък за мен... пък и за вас, Леонид, никой.

— Искате ли аз да мисля за вас? — попита сериозно Горбовски.

— Не, няма смисъл, не си струва. — Диксън присви очи и погледна ниското слънце. — Да — каза той. — Този път май няма да можем да се измъкнем. Сбогом, Леонид!

Той кимна и замина, а Горбовски, без да бърза, закрачи по шосето наред с други хора, които също така, без да бързат, кретаха към града. Беше му много леко и спокойно за пръв път през този объркан, напрегнат и страшен ден. Вече нямаше нужда за никого да се грижи, не трябваше да взема решения, всички наоколо бяха самостоятелни и той също стана съвсем самостоятелен. Толкова самостоятелен никога не е бил през живота си.

Вечерта беше красива и ако не бяха черните стени отлясно и отляво, които бавно растяха в синьото небе, тя щеше да бъде просто прекрасна: тиха, прозрачна, достатъчно прохладна, пронизана от косите възрозови лъчи на слънцето. По шосето оставаха все по-малко хора: мнозина бяха отишли в степта като Валкенщайн и Аля, другите бяха останали направо до самия път.

В града по продължение на главната улица като многоцветни петна личаха картини, изложени от художниците за последен път — до дърветата, до стените на къщите, на вълноводите напреко на пътя, на стълбовете за енергопредаване. Пред картините бяха застанали хора, те си спомняха, тихо се радваха, някой — неуморим — беше започнал спор, а една миловидна слабичка жена плачеше горчиво и повтаряше високо: „Обидно ми е... Колко ми е обидно!“ Горбовски си помисли, че я е виждал някъде, но тъй и не можа да си спомни къде.

Чуваше се непозната музика: в отвореното кафене до зданието на Съвета дребен, хилав човек с необикновена страст свиреше на концертна хориола и хората край масите го слушаха, без да се помръднат; и още много хора бяха седнали и слушаха на стъпалата и направо на тревата пред кафенето, а до хориолата беше опрян голям картон, на който с малко разкривени букви беше написано: „Далечна Радуга“. Песен. Незавърш.“

Край шахтата имаше много хора и всички бяха заети. Матово блещукаше огромният, още недостроен купол на входния кесон. От зданието на театъра се точеха на верига нула-физици, които носеха папки, вързопи, купища кутии. Горбовски веднага си помисли за папката, която му беше предал Маляев. Той се опита да си спомни къде я беше дянал. Май че я беше оставил в кабината. Или в тамбура? Не

бива да си спомня. Не е важно. Трябва да бъде съвсем безгрижен. Чудно нещо, нима физиците още се надяват? Вярно, че винаги можеш да се надяваш на някое чудо. Но е забавно, че сега се надяват на чудо най-скептичните и логични хора на планетата.

До стената на Съвета на входа беше седнал с протегнати крака един човек с изпокъсан пилотски комбинезон, сляп, с бинтовано лице. На коленете му лежеше блестящо никелирано банджо. Отметнал глава, слепият слушаше песента „Далечна Радуга“.

Иззад купола се показва лъжещурманът Ханс с огромен вързоп на рамо. Когато видя Горбовски, той почна да се усмихва и каза, без да спира: „А, капитане! Как са вашите улмотрони? Взехте ли ги? А пък ние, ето на, погребваме архивите. Много е изморително. Какъв побъркан ден, ужасен ден...“ Изглежда, че това беше единственият човек на Радуга, който тъй и не научи, че Горбовски е истинският капитан на „Тариел“.

От прозореца на Съвета Матвей повика Горбовски:

— „Тариел“ е вече на орбитата! — извика той. — Сега се сбогувахме. Там всичко е наред.

— Слез — предложи му Горбовски. — Да вървим заедно.

Матвей поклати глава.

— Не, приятелю — каза той. — Имам много работа и малко време... — Той помълча, после добави объркано: — Женя се намери, знаеш ли къде?

— Досещам се — каза Горбовски.

— Защо го направи? — попита Матвей.

— Честна дума, нищо не съм правил — каза Горбовски.

Матвей поклати укорително глава и се скри в дъното на стаята, а Горбовски тръгна по-нататък.

Той излезе на брега на морето, на прекрасния жълт плаж с пъстрите сеници и удобните шезлонги, с катерите и лодките, строени до ниския пристан. Той се отпусна в един от шезлонгите, протегна с удоволствие краката си, скръсти ръце на корема и започна да гледа на запад към кървавото залязыващо слънце. Отляво и отдясно надвисваха кадифеночерните стени, той се мъчеше да не ги гледа.

Сега трябваше да стартирам към Лаланда, мислеше си той и дремеше. Щяхме да седим тримата в кабината и аз щях да им разказвам каква хубава планета е Радуга и как я бях кръстосал цялата

за един ден. Пърси Диксън щеше да си мълчи и да си навива брадата на пръста, а Марк щеше да мърмори, че това са стари скучни работи и че навсякъде е едно и също. А утре по това време щяхме да излезем от деритринизацията...

Край него мина с наведена глава онова прекрасно момиче с белия кичур в златната коса, което така навреме беше прекъснало неприятния му разговор със Скляров на космодрума. То вървеше до самата вода и лицето му вече не изглеждаше каменно, то беше просто безкрайно изморено. На около петнадесет крачки то се спря, постоя, загледано в морето, и седна на пясъка, като заби брадичка в коленете си. Веднага над ухото на Горбовски някой тежко въздъхна и когато изви очи, той видя Скляров. И Скляров гледаше момичето.

— Всичко е безсмислено — каза той тихо. — Живях отегчително, ненужно! И всичко най-лошо ми беше запазено за последния ден...

— Гълъбче — каза Горбовски. — Ама какво хубаво може да има в последния ден?

— Вие още не знаете...

— Знам — каза Горбовски. — Всичко знам...

— Не можете всичко да знаете... Нали чувам как говорите с мене.

— Как?

— Като с обикновен човек. А пък аз съм страхливец и престъпник.

— Е, Роберт — каза Горбовски — Какъв страхливец и престъпник сте вие?

— Аз съм страхливец и престъпник — повтори упорито Роберт.

— Дори сигурно съм нещо по-лошо, защото смятах, че всичко, което върших, е правилно.

— Страхливици и престъпници няма — каза Горбовски. — Понескоро ще повярвам в човек, който е способен да възкръсне, отколкото в човек, който е способен да извърши престъпление.

— Недейте ме утешава. Нали ви казвам, че вие не знаете всичко.

Горбовски лениво извърна глава към него.

— Роберт — каза той, — я не си губете времето. Идете и седнете до нея... Много удобно съм легнал, но ако искате, ще ви помогна...

— Всичко става не така, както ми се иска — каза тъжно Роберт.
— Сигурен бях, че ще я спася. Струваше ми се, че съм готов на всичко.
Но се оказа, че не съм готов на всичко... Ще отида — каза той изведнъж.

Горбовски го следеше как крачи — отначало широко и уверено, а после все по-бавно и по-бавно, как все пак се доближи и седна до нея и тя не се отдръпна.

Известно време Горбовски ги гледаше и се мъчеше да разбере дали им завижда или не, а после наистина задряма. Събуди го допирът с нещо студено. Той отвори едно око и видя Камил, неговия вечен и нелеп шлем, неговото вечно умърлушено и навъсено лице и кръглите му немигащи очи.

— Знаех, че сте тук, Леонид — каза Камил. — Аз ви търсех.

— Здравейте, Камил — измърмори Горбовски. — Сигурно е много скучно да знаеш всичко...

Камил домъкна един шезлонг и седна до Горбовски в позата на човек със счупен гръбнак.

— Има и по-скучни неща — каза той. — Всичко ми омръзна. Това беше огромна грешка.

— Как е на онзи свят? — попита Горбовски.

— Там е тъмно — каза Камил. Той помълча. — Днес умирах и възкръсвах три пъти. Всеки път много ме болеше.

— Три пъти — повтори Горбовски. — Това е рекорд. — Той погледна Камил. — Камил, кажете ми истината. Аз все не мога да разбера. Вие човек ли сте? Не се стеснявайте. Аз вече никому няма да успея да го разкажа.

Камил се замисли.

— Не знам — каза той. — Аз съм последният от Тринадесетте. Опитът не успя, Леонид. Вместо състоянието „искаш, но не можеш“ е състоянието „можеш, но не искаш“. Това е непоносимо тъжно — да можеш и да не искаш.

Горбовски слушаше със затворени очи.

— Да, разбирам — каза той. — Да можеш и да не искаш — това е от машината. А тъжно — това е от човека.

— Вие нищо не разбирате — каза Камил. — Вие обичате понякога да мечтаете за мъдростта на патриарсите, които нямат нито желания, нито чувства, нито дори усещания. Безплътен разум. Мозък-

далтонист. Великият Логик. Логическите методи изискват абсолютна съсредоточеност. За да направиш нещо в науката, трябва денем и нощем да мислиш за едно и също, да четеш за едно и също, да говориш за едно и също... А как да се отървеш от психическата си призма? От вродената си способност да чувствуваш... Нали трябва да обичаш, да четеш за любовта, трябват ти зелени хълмове, музика, картини, незадоволеност, страх, завист... Вие се опитвате да се ограничавате — и губите огромен къс щастие. И много добре съзнавате, че го губите. И тогава, за да унищожите в себе си това съзнание и да прекратите мъчителната раздвоеност, вие се скопявате. Вие откъсвате от себе си цялата емоционална половина от човешкото и оставяте само реакцията към обкръжаващия ви свят — съмнението. „Подлагай на съмнение!“ — Камил помълча. — И тогава ви очаква самотата. — Той гледаше със страшна тъга вечерното море, изстиващия плаж, празните шезлонги, които хвърляха странна тройна сянка. — Самотата... — повтори той. — Вие винаги се отдръпвахте от мене, хора. Аз винаги съм бил твърде излишен, досаден и непонятен чудак. И сега вие също ще се отдръпнете. А пък аз ще остана сам. Тази нощ аз ще възкръсна за четвърти път, сам, на мъртвата планета, затрупана с пепел и сняг...

Изведнъж на плажа стана шумно. Затъвайки в пясъка, към морето слизаха изпитателите — осем изпитатели, осем неуспели нулалетци. Седмината носеха на раменете си осмия, слепия, с омотано с бинтове лице. Слепият, отметнал глава, свиреше на банджо и всички пееха:

*Когато хищна, зла беда
като размътена вода
те плискаше до гръд,
ти не склоняваše глава,
а с вяра в нова синева
вървеше в своя път.[\[1\]](#)*

Без да се озъртат, те влязоха с песен в морето до кръста, до гърдите, а същне заплуваха след залязыващото слънце, като държаха на гърбовете си слепия другар. Вдясно от тях беше черната висока почти

до зенита стена и отляво беше черната висока почти до зенита стена и оставаше само един тесен тъмносин прорез от небето, червеното слънце, пътечката от разтопено злато, по която те плуваха, и скоро престанаха да се виждат в трептящата светлина, а се чуваше само дрънкането на банджото и песента:

*...ти не склоняваše глава,
а с вяра в нова синева
вървеше в своя път...*

[1] От „Преводите“ на С. Я. Маршак. ↑

ТРУДНО Е ДА БЪДЕШ БОГ

„Това бяха дни, в които разбрах какво значи да страдаш, какво значи да се срамуваш, какво значи да се отчайваш.“

Пиер Абелар

„Ето за какво трябва да ви предупредя. Докато изпълнявате задачата си, вие ще имате оръжие за повдигане на авторитета. Но не в и се разрешава да го използвате при никакви обстоятелства. При никакви обстоятелства. Разбрахте ли ме?“

Ернест Хемингуей

ПРОЛОГ

Ложата на Анкиния арбалет беше изработена от черна пластмаса, а тетивата беше от хромова стомана и се опъваше с едно движение на безшумно плъзгащия се лост. Антон не признаваше нововъведенията: той имаше здраво оръжие в стила на маршал Тоц, крал Пиц Първи, обковано с черна мед, с колелце, на което се навиваше шнур от волски жили. А пък Пашка беше взел една пневматична карабина. Той смяташе, че арбалетите са от детството на човечеството, тъй като беше мързелив и не го биваше за дърводелство.

Те акостираха на северния бряг, където от жълтата пясъчна урва стърчаха възлестите корени на високите борове. Анка захвърли греблото и се озърна. Слънцето вече се беше вдигнало над гората и всичко беше светлосиньо, зелено и жълто — светлосиня мъгла над езерото, тъмнозелени борове и жълт бряг на отвъдната страна. И над всичко това небето беше ясно, белезниковосиньо.

— Там няма нищо — каза Паша.

Децата седяха, наведени през борда, и гледаха във водата.

— Една грамадна щука — каза уверено Антон.

— С ей такива перки? — попита Пашка.

Антон не отговори. И Анка погледна във водата, но видя само собственото си отражение.

— Да можехме да се окъпем — каза Пашка и мушна ръката си до лакът във водата. — Студена е — каза той.

Антон отиде до носа и скочи на брега. Лодката се заклати. Той се хвана за борда и погледна с очакване Пашка. Тогава Пашка стана, сложи греблото на раменете си като кобилица и извивайки долната част на тялото си, изпя:

*Ти, стар шкипер Вицлипуци!
Дръж се бодро в своя път,
че опечени акули*

на стада към теб вървят!

Антон мълчаливо дръпна лодката.

— Ей, ей! — изкреща Пашка и се хвана за борда.

— Защо печени? — попита Анка.

— Не знам — отвърна Пашка. Те излязоха от лодката. — Ама хубаво е, нали? Стада печени акули?

Те помъкнаха лодката към брега. Краката им потъваха във влажния пясък, пълен с изсъхнали иглички и борови шишарки. Лодката беше тежка и плъзгава, но те я измъкнаха до самата кърма и спряха задъхани.

— Премазах си крака — каза Пашка и почна да оправя червената кърпа на главата си. Той следеше внимателно възелът на кърпата да бъде точно над дясното му ухо като на ируканските пирати с големите носове. — Не ми е жал за живота, о-хей! — извика той.

Анка съсредоточено смучеше пръста си.

— Трънче ли ти влезе? — попита Антон.

— Не. Обелих го. Някой от вас има такива нокти...

— Я да видя. Тя го показва.

— Да — каза Антон. — Травма. Е, какво ще правим?

— На ра-мо и покрай брега — предложи Пашка.

— Защо трябваше да излизаме от лодката тогава — каза Антон.

— И кокошката може да се вози на лодка — обясни Пашка. — А по брега има, първо, тръстика, второ, урви, трето, вирове — с налими.
[1] Има и сомове.

— Стада печени сомове — каза Антон.

— Ами ти гмуркал ли си се във вир?

— Гмуркал съм се.

— Не съм виждал. Нещо не ми се е случвало да те видя.

— Колко неща не си виждал.

Анка се извърна с гръб към тях, вдигна арбалета и стреля на двадесетина крачки в един бор. Посипа се кора.

— Браво — каза Пашка и веднага стреля с карабината. Той се прицели в Анкината стрела, но не я улучи. — Не си задържах дъха — обясни той.

— Ами ако беше го задържал? — попита Антон. Той гледаше Анка.

С рязко движение Анка дръпна лоста на тетивата. Мускулите ѝ бяха чудесни — Антон гледаше с удоволствие как под мургавата ѝ кожа се изтърколи твърдата топка на бицепса.

Анка се прицели много старателно и стреля още веднъж. Втората стрела се заби с тръсък в стъблото малко по-долу от първата.

— Напразно правим това — каза Анка, като свали арбалета.

— Кое? — попита Антон.

— Повреждаме дърветата. Един дребосък вчера стреля с лък в едно дърво, та го накарах да издърпа стрелите със зъбите си.

— Пашка — каза Антон. — Я изтичай, ти имаш хубави зъби.

— Имам дупка на зъба — отвърна Пашка.

— Добре — каза Анка. — Хайде да правим нещо.

— Не ми се катери по урвите — каза Антон.

— И на мене не ми се иска. Хайде да вървим направо.

— Къде? — попита Пашка.

— Където ни видят очите.

— Е? — каза Антон.

— Значи в гората — каза Пашка. — Тошка, да отиде към Забравеното шосе. Помниш ли го?

— Разбира се!

— Знаеш ли, Анечка... — започна Пашка.

— Аз не съм ти Анечка — каза рязко Анка. Тя не: можеше да търпи, когато не я наричаха Анка, а никак другояче.

Антон добре го запомни. Той каза бързо:

— Забравеното шосе. По него не пътуват. И на картата го няма. И съвсем не се знае за къде води.

— Ами вие ходили ли сте там?

— Ходихме. Но не успяхме да го изследваме.

— Път от никъде към никъде — каза съзвезият се Пашка.

— Чудесно! — каза Анка. Очите ѝ станаха като тесни черни пролуки. — Да вървим. До довечера ще стигнем ли?

— Какво говориш! До обед ще стигнем.

Те почнаха да се катерят нагоре по урвата. На ръба на урвата Пашка се извърна. Долу бяха синьото езеро с жълтеникавите плитчини, лодката на пясъка и големите раздалечаващи се кръгове

върху спокойната мазна вода край брега — вероятно беше плеснала същата онази щука. И Пашка почувствува онзи обичаен неопределен възторг, както винаги, когато те с Тошка бягаха от интерната и им предстоеше ден, пълен с независимост, неизследвани места, горски ягоди, горещи безлюдни ливади, сиви гущери, ледена вода в неочаквани извори. Както винаги, поиска му се да изкреши и да подскочи високо и веднага го направи. Антон го погледна със смях и Пашка видя в неговите очи пълно разбиране. А пък Анка мушна два пръста в устата си, юнашки иззвири и те влязоха в гората.

Гората беше борова и рядка, краката им се плъзгаха по опадалите игли. Коси слънчеви лъчипадаха между правите стъбла и земята беше цялата в златни петна. Миришеше на смола, на езеро и на горски ягоди; някъде в небето писукаха невидими птичета.

Анка вървеше напред, държеше арбалета под мишница и от време на време се навеждаше да бере кървавочервени сякаш лакирани горски ягоди. Антон вървеше след нея със здравото оръжие на маршал Тоц на рамо. Колчанът с добрите бойни стрели го удряше тежко по задника. Той вървеше и поглеждаше към шията на Анка — загоряла, почти черна, с изпъкнали прешлени. Понякога се озърташе и търсеше Пашка, но Пашка не се виждаше, само от време на време ту отлясно, ту отляво пламваше на слънцето червената му кърпа. Антон си представи как Пашка се плъзга безшумно между боровете с готова за стрелба карабина, протегнал напред хищното си слабо лице с обелен нос. Пашка се промъкваше в гората, а тя не се шегува. Гората, приятелю, ще те попита и трябва да успееш да отговориш, помисли си Антон и понечи да се наведе, но пред него беше Анка и тя можеше да се огледа. Щеше да изглежда глупаво.

Анка се озърна и попита:

— Вие тихо ли излязохте?

Антон сви рамене.

— Че кой излиза шумно?

— Аз май че вдигнах шум — каза загрижено Анка. — Изтървах легена — и изведнъж в коридора се чуха стъпки. Сигурно е била Момата Катя — тя днес е дежурна. Трябваше: да скоча в лехата. Как мислиш, Тошка, какви цветя растат в тази леха?

Антон сбръчка чело.

— Под твоя прозорец ли? Не знам. Защо?

— Много издръжливи цветя. „Вятърът не ги огъва, бурята не ги поваля.“ От няколко години децата скачат в тях и нищо не им става.

— Интересно — каза дълбокомислено Антон. Той си спомни, че и под неговия прозорец има леха с цветя, които „вятърът не огъва, бурята не поваля“. Но никога не беше обръщал внимание на това.

Анка се спря, почака го и му подаде шепа горски ягоди. Антон внимателно взе три ягоди.

— Вземи си още — каза Анка.

— Благодаря — каза Антон. Обичам да си бера по една. А Момата Катя, общо взето, не е лоша, нали?

— Зависи — каза Анка. — Когато на човек всеки ден му казват, че краката му били ту кални, ту прашни...

Тя мълкна. Много хубаво беше да вървиш с нея из гората рамо до рамо, да я докосваш с голите си лакти и да я поглеждаш — колко е хубава, пъргава и необичайно доброжелателна и какви големи сиви очи има с черни мигли.

— Да — каза Антон и протегна ръка, за да свали блесналата на слънцето паяжина. — Виж нейните крака не са прашни. Ако те носят на ръце през локвите, тогава, разбиращ ли, няма да се напрашиш.

— Че кой я носи?

— Хенрих от метеорологичната станция. Знаеш ли го, един такъв здравеняк с много светла коса.

— Наистина ли?

— Че какво толкова? Всеки хлапак знае, че са влюбени.

Те пак мълкнаха. Антон погледна Анка. Очите ѝ бяха като тесни черни пролуки.

— Кога е било това? — попита тя.

— В една лунна нощ — отвърна Антон без всякакво желание. — Само да не го раздрънкаш.

Анка се засмя.

— Никой не те е карал да казваш, Тошка — рече тя. — Искаш ли ягоди?

Антон машинално събра ягодите от изцапаната ѝ длан и ги пъхна в устата си. Не обичам клюкарите, помисли си той. Не мога да търпя дърдорковците. Изведнъж той намери аргумент.

— И тебе някой ден ще те мъкнат на ръце. Приятно ли ще ти бъде, ако почнат да го разправят?

— Откъде ти дойде на ума, че смятам да го раздрънкам? — попита разсейно Анка. — Аз изобщо не обичам клюкарите.

— Слушай, какво си намислила?

— Нищо особено. — Анка сви рамене. Малко по-късно тя съобщи поверително: — Знаеш ли, ужасно ми е омръзнато всяка божа вечер да си мия по два пъти краката.

Горката Мома Катя, помисли си Антон. Това не ти е гората.

Те излязоха на една пътечка. Тя водеше надолу и гората ставаше все по-тъмна и по-тъмна. Тук буйно растяха папрати и висока влажна трева. Стъблата на боровете бяха покрити с мъх и бяла пяна от лишиei. Но гората не се шегува. Един пресипнал глас, в който нямаше нищо човешко, изрева неочаквано:

— Стой! Хвърли оръжието — ти, благородни доне, и ти, дона!

Когато гората пита, трябва да успееш да отговориш. С точно движение Антон повали Анка в папратите вляво, а той скочи в папратите вдясно, изтърколи се и залегна зад един гнил пън. Пресипналото ехо още отекваше в боровите стъбла, а пътечката вече беше празна. Настъпи тишина.

Облегнат на една страна, Антон въртеше колелцето и обтягаше тетивата. Изплюща изстрел, върху Антон се посипа някаква смет. Пресипналият нечовешки глас съобщи:

— Донът е улучен в петата!

Антон изпъшка и си вдигна крака.

— Не на този, на десния крак — поправи го гласът.

Чуваше се как Пашка се кикоти. Антон предпазливо надникна зад пъна, но в дрезгавината на зеления гъсталак не се виждаше нищо.

В този момент се чу пронизително иззвирване и шум като от паднало дърво.

— Ay!... — извика сподавено Пашка. — Милост! Милост! Не ме убивайте!

Антон веднага скочи. Срещу него от папратите излезе Пашка и почна да отстъпва. Ръцете му бяха вдигнати над главата. Гласът на Анка попита:

— Тошка, виждаш ли го?

— Като на длан — отвърна одобрително Антон. — Не се извръщай! — викна той на Пашка. — Сложи си ръцете зад главата!

Пашка сложи покорно ръце зад главата си и изрече:

— Нищо няма да кажа.

— Какво да правим с него, Тошка? — попита Анка.

— Сега ще видиш — каза Антон и се разположи удобно на пъна, като сложи арбалета на коленете си. — Кажи си името! — ревна той с гласа на Хекса Ирукански.

Пашка изрази с гърба си презрение и неподчинение Антон стреля. Тежката стрела се заби с тръсък в един клон над главата на Пашка.

— Ох! — извика Анка.

— Казвам се Бон Скакалеща — призна неохотно Пашка. — „И, както изглежда, тук той ще падне — един от онези, които бяха с него.“

— Известен насилиник и убиец — обясни Антон. — Но той никога не върши нищо бесплатно. Кой те изпрати?

— Изпрати ме дон Сатарина Безмилостния — изльга Пашка.

Антон каза презрително:

— Ей тази ръка прекъсна нишката на вонящия живот на дон Сатарина преди две години в местността Тежките мечове.

— Да му забия ли една стрела? — предложи Анка.

— Съвсем бях забравил — каза бързо Пашка. — Всъщност ме прати Арата Красивия. Той ми обеща 100 жълтици за вашите глави.

Антон се плесна по коленете.

— Какъв лъжец! — провикна се той. — Как може Арата да се свърже с такъв негодник като тебе!

— Може ли все пак да му забия една стрела? — попита кръвожадно Анка.

Антон взе да се смее демонично.

— Между другото — каза Пашка — дясната ти пета е пропстреляна. Време е да припаднеш от загуба на кръв.

— Глупости! — възрази Антон. — Първо, през цялото време дъвча кора от бяло дърво и, второ, две прекрасни варварки вече са ми превързали раните.

Папратите се раздвижаха и Анка излезе на пътешката. Бузата ѝ беше одраскана, коленете ѝ бяха изцапани с пръст и зеленина.

— Време е да го хвърлим в блатото — обяви тя. — Когато врагът не се предава, унищожават го.

Пашка отпусна ръце.

— Ти изобщо не играеш по правилата — каза той на Антон. — При тебе все излиза, че Хекса е добър човек.

— Много знаеш! — каза Антон и също излезе на пътечката. — Гората не се шегува, мръсен наемнико.

Анка върна на Пашка карабината.

— Ама вие винаги ли така се стреляте? — попита тя със завист.

— Че как иначе! — учуди се Пашка. — Да викаме: „Кх-кх! Пу-пу!“ — така ли? В играта трябва да има елемент на риск!

Антон каза небрежно:

— Например често играем на Вилхелм Тел.

— Поред — подхвана Пашка. — Днес аз стоя с ябълката, а утре той.

Анка ги огледа.

— Така ли? — каза бавно тя. — Би било интересно да видя.

— На драго сърце — каза хапливо Антон. — Ама нямаме ябълка.

Пашка се усмихваше самодоволно. Тогава Анка дръпна от главата му пиратската кърпа и бързо я сгъна на дълга фуния.

— Ябълката е нещо условно — каза тя. — Ето чудесна мишена. Да играем на Вилхелм Тел.

Антон взе червената фуния и внимателно я огледа. Той погледна към Анка — очите ѝ бяха като малки пролуки. А Пашка се забавляваше — беше му весело. Антон му подаде фунийката.

— Ще улуча картата от тридесет крачки — каза той с равен глас.

— Разбира се, с пистолети, които познавам.

— Наистина ли? — каза Анка и се обрна към Пашка: — Ами ти, приятелю, ще улучиш ли картата от тридесет крачки?

Пашка нагласяваше шапката на главата си.

— Ще опитаме някой ден — каза той и си показва зъбите. — На времето си не стрелях лошо.

Антон се извърна, тръгна по пътечката, като броеше крачките си гласно.

— Петнадесет... шестнадесет... седемнадесет...

Пашка каза нещо, Антон не го чу и Анка високо се изсмя. Някак прекалено високо.

— Тридесет — каза Антон и се обрна.

На тридесет крачки Пашка изглеждаше съвсем малък. Червената фуния стърчеше на главата му като шутовска шапка. Пашка се

усмихваше самодоволно. Той все още играеше. Антон се наведе и почна бавно да опъва тетивата.

— Благославям те, татко мой Вилхелм! — извика Пашка. — И ти благодаря за всичко, каквото и да се случи.

Антон сложи стрелата и се изправи. Пашка и Анка го гледаха. Те стояха един до друг. Пътечката беше като тъмен влажен коридор между високи зелени стени. Антон вдигна арбалета. Бойното устройство на маршал Тоц стана необикновено тежко. Ръцете ми треперят, помисли си Антон. Лошо. Напразно. Той си спомни как през зимата те с Пашка замерваха цял час със снежни топки едно чугунено кълбо на стълба на оградата. Замерваха го от двадесет крачки, от петнадесет и от десет — и все не можеха да го улучат. А после, когато вече им омръзна и тръгнаха да си ходят, Пашка небрежно, без да гледа, хвърли последната снежна топка и го улучи. С все сила Антон натисна приклада в рамото си. Анка стои прекалено близо, помисли си той. Искаше да й извика да се отдръпне, но разбра, че ще бъде глупаво. По-нагоре. Още по-нагоре... Още... Изведнъж почувствува със сигурност, че дори да се обърне с гръб към тях, тежката стрела все едно ще се забие точно в лицето на Пашка, между веселите му зелени очи. Той отвори очи и погледна към Пашка. Пашка вече не се усмихваше. А Анка бавно-бавно вдигаше ръка с разперени пръсти и лицето й беше напрегнато и много възрастно. Тогава Антон вдигна арбалета още по-високо и натисна спусъка. Той не видя къде отиде стрелата.

— Не улучих — каза той много високо.

Стъпвайки с вдървени крака, той тръгна по пътечката. Пашка избърса с червената фунийка лицето си, тръсна я, разгъна я и взе да си връзва главата. Анка се наведе и вдигна арбалета си. Ако тя ме цапне с това нещо по главата, помисли си Антон, ще й кажа благодаря. Но Анка дори не го погледна.

Тя се извърна към Пашка и попита:

— Ще вървим ли?

— Ей сега — каза Пашка.

Той погледна Антон и мълчаливо се чукна с прегънат пръст по челото си.

— А ти се уплаши — каза Антон.

Пашка още веднъж се чукна по челото и тръгна след Анка. Антон се влячеше подир тях и се мъчеше да потисне съмненията си.

Че какво съм направил всъщност, вяло помисли той. Защо се цупят? Пашка, разбираам, той се изплаши. Само че не се знае кой се страхуваше повече — таткото Вилхелм или синът Тел. Но Анка защо? Сигурно се е уплашила за Пашка. А какво трябваше да направя? Ето че се мъкна след тях като роднина. Ще взема да си отида. Сега ще завия наляво, там има едно хубаво блато. Може да хвана някоя сова. Но той дори не забави крачка. Това значи завинаги, помисли си той. Той беше чел, че така ставало много често.

Те излязоха на изоставения път дори по-рано, отколкото мислеха. Сънцето беше високо, беше горещо. Борови иглички ги бодяха по врата. Пътят беше бетонен, с два реда сивочервеникави напукани плочи. В процепите между плочите растеше гъста суха трева. Край пътя беше пълно с прашни тръни. Над пътя прелитаха и свиреха бронзовки и една чукна нахално Антон право по челото. Беше тихо и знойно.

— Погледнете! — каза Пашка.

Над средата на пътя на ръждясал тел, опънат напреко, беше окачен кръгъл тенекиен диск, покрит с олющена боя. По всичко изглеждаше, че там беше нарисувал жълт правоъгълник на червен фон.

— Какво е това? — попита без особен интерес Анка.

— Пътен знак — каза Пашка. — „Минаването забранено“.

— „Тухла“^[2] — поясни Антон.

— За какво е? — попита Анка.

— Значи, че нататък не бива да се кара — каза Пашка.

— За какво е тогава пътят?

Пашка сви рамене.

— Това е много старо шосе — каза той.

— Анизотропно шосе — каза Антон. Анка стоеше с гръб към него. — Движението е еднопосочно.

— Много умни са били старите — каза замислено Пашка. — Карап, караш така около двеста километра и изведнъж — хоп! — „тухла“. И по-нататък не бива да караш и няма кого да попиташ.

— Представяш ли си какво може да има там зад този знак! — каза Анка. Тя се огледа. Наоколо на много километри имаше безлюдна гора и нямаше кого да попита какво може да има зад този знак. — Ами ако това изобщо не е „тухла“? — каза тя. — Нали цялата боя се е олющила...

Тогава Антон старателно се прицели и стреля. Много хубаво щеше да бъде, ако стрелата пречупеше тела и знакът паднеше право в краката на Анка. Но стрелата попадна в горната част на знака, проби ръждясалата тенекия и долу се посипа само изсъхнала боя.

— Глупак — каза Анка, без да се извърне.

Това беше първата дума, с която тя се обърна към Антон след играта на Вилхелм Тел. Антон криво се усмихна.

— „And enterprises of great pitch and moment — каза тържествено той — with this regard their current turn away and loose the name of action.“^[3]

Верният Пашка закреща:

— Деца, тук е минала кола! Вече след бурята! Ето тревата е смачкана! И ето...

Има късмет Пашка, помисли си Антон. Той почна да разглежда следите по пътя и също видя смачканата трева и една черна следа от протектори на онова място, където автомобилът бе спрял пред вдълбнатината в бетона.

— Аха! — каза Пашка. — Той е минал зад знака!

Това беше ясно за всеки, но Антон възрази:

— Нищо подобно, той е идвал от онази страна.

Пашка вдигна учудени очи към него.

— Ти да не си сляп?

— Той е идвал от онази страна — повтори упорито Антон. — Да вървим по дирята.

— Глупости дрънкаш! — възмути се Пашка. — Първо, никой свестен шофьор няма да тръгне срещу тухлата. Второ, гледай: ето вдълбнатината, ето следата от спирачките... Тогава откъде е идвал?

— Какво ме интересуват твоите свестни шофьори! Аз самият не съм свестен и ще мина зад знака.

Пашка побесня.

— Върви където щеш! — каза той, малко заеквайки. — Глупчо. Съвсем си се побъркал от жегата!

Антон се извърна и гледайки право пред себе си, отиде под знака. Искаше му се само едно: пред него да се окаже някакъв разрушен мост и да трябва да си пробива път към отвъдната страна. Какво ме интересува този свестният! — мислеше си той. — Нека вървят, където

искат... със своя Пашенка. Той си спомни как Анка сряза Павел, когато я нарече Анечка, и малко му поолекна. Озърна се.

Той веднага видя Пашка: Бон Скакалеца вървеше превит на две по дирята на тайнствената кола. Ръждясалият диск над пътя лекичко се олюляваше и през дупката се мяркаше синьото небе. А край пътя беше седнала Анка, опряла лакти в голите си колене и сложила брадичка върху стиснатите си юмруци.

* * *

... Те се връщаха вече по здрач. Момчетата гребяха, а Анка седеше на кормилото. Над черната гора изгряваше червена луна. Жабите яростно квакаха.

— Толкова хубаво бяхме намислили всичко — каза тъжно Анка.
— Е-ex!...

Момчетата не отвърнаха. После Пашка попита полугласно:

— Тошка, какво имаше там зад знака?

— Разрушен мост — отвърна Антон. — И скелет на фашист, прикован с вериги към картечница. — Той помисли и добави: — Картечницата цяла беше потънала в земята...

— М-да... — каза Пашка. — Й това се случва. А пък аз помогнах там на един да си поправи колата.

[1] Налим — сладководна хищна риба от семейство трескови с продълговато тяло и петниста кожа (бел.ред.). ↑

[2] В Съветския съюз този знак се рисува така, че донякъде напомня тухла (бел.прев.). ↑

[3] „И начинанията, понесли се мощно, когато свиват встриани, губят името действие“ (Шекспир, „Хамлет“). ↑

ГЛАВА ПЪРВА

Когато Румата отмина гроба на свети Мика — седмия поред и последен по този път, беше вече съвсем тъмно. Прехваленият хамахарски жребец, който беше спечелил от дон Тамео на карти, се оказа истински боклук. Той се изпоти, краката му се набиха и се движеше в лош олюляващ се тръс. Румата притискаше с колене хълбоците му,шибаше го с ръкавица между ушите, но той само оклюманско въртеше глава, без да ускори крачките си. Край пътя се простираха храсти, които в здрача приличаха на кълба застинал дим. Нетърпимо пищяха комари. В мътното небе тук-там трептяха звезди. Слаб вятър духаше на пориви, едновременно топъл и студен, както винаги през есента в тази крайморска страна със задушни, прашни дни и хладни вечери.

Румата се загърна по-плътно с наметалото и хвърли поводите. Нямаше смисъл да бърза. До полунощ оставаше един час, а Хълцащата гора вече личеше над хоризонта като черна назъбена ивица. От двете страни се простираха разорани ниви, под звездите мъждукаха блата, които миришеха на гнило, тъмнееха могили и изгнили огради от времето на Нахлуването. Далеч вляво пламваше и угасваше мрачно зарево: вероятно гореше някое селце, едно от безбройните еднообразни — Мъртвилово, Обесниково, Грабилово, от скоро преименувани с августейши указ в Желаново, Благодатново и Ангелско. На стотици мили — от бреговете на Пролива чак до Хълцащата гора — се простираше тази страна, покрита с одеяло от облаци комари, раздирана от дерета, наводнявана от блата, поразена от треска, епидемии и воняща хрема.

На завоя на пътя от храстите се отдели една тъмна фигура. Жребецът отскочи и вдигна глава. Румата хвана поводите, по навик дръпна нагоре дантелите на дясната си ръка, сложи длан върху дръжката на меча си и се вгледа. Човекът край пътя свали шапка.

— Добър вечер, благородни доне — каза тихо той. — Моля за извинение.

— Какво има? — попита Румата и се ослуша.

Няма безшумни засади. Разбойниците се издават със скърцането на тетивите, сивите щурмоваци се оригват неудържимо от лошата бира, дружинниците на барона алчно сумтят и гърмят с железата си, а монасите — ловци на роби — шумно се чешат. Но в храстите беше тихо. Както изглежда, този човек не беше помощник на шайка разбойници. Пък той и не приличаше на помощник — дребен, пълен гражданин със скромно наметало.

Ще ми позволите ли да тичам редом с вас? — каза той и се поклони.

— Моля — каза Румата и раздвижи поводите. — Можеш да се хванеш за стремето.

Гражданинът тръгна редом. Той държеше шапката си в ръка и на темето му личеше доста голямо плешиво петно. Търговец, помисли си Румата. Обикаля бароните и търговците на едро, купува лен или коноп. Смел търговец все пак... А може и да не е търговец. Може би е книжник. Беглец. Парий. Сега те често се срещат нощем по пътищата, повече от търговците... А може би е шпионин.

— Кой си ти и откъде идваш? — попита Румата.

— Казвам се Киун — каза печално гражданинът. — Идвам от Арканар.

— Бягаш от Арканар — каза Румата и се наведе.

— Бягам — съгласи се печално гражданинът.

Някакъв чудак, помисли си Румата. Или все пак е шпионин? Трябва да проверя... Всъщност защо трябва? За кого трябва? Кой съм аз, че да го проверявам? Не желая да го проверявам! Защо просто да не повярвам? Ето върви един гражданин, явен книжник, бяга, за да спаси живота си. Самотен е, страхува се, слаб е, търси защита... Среща един аристократ. Аристократите от глупост и от високомерие не разбират от политика, а имат дълги мечове и не обичат сивите. Защо гражданинът Киун да не намери безкористна защита от глупавия и високомерен аристократ? И толкова. Няма да го проверявам. Няма защо да го проверяваш. Ще си поговорим, за да мине по-бързо времето, и ще се разделим като приятели...

— Киун... — рече той. — Познавах един Киун. Продавач на билки и алхимик от Тенекиената улица. Ти роднина ли си му?

— Уви, да — каза Киун. — Вярно е, че съм негов далечен роднин, но за тях е все едно... до дванадесето коляно.

— И къде бягаш, Киун?

— Къде да е... По-далеч. Мнозина бягат към Ирукан. Ще се опитам и аз към Ирукан.

— Тъй, тъй — каза Румата. — И си въобразяваш, че благородният дон ще те прекара през заставата?

Киун нищо не каза.

— Или може би си мислиш, че благородният дон не знае кой е алхимикът Киун от Тенекиената улица?

Киун мълчеше. Бъркам нещо, помисли си Румата. Той се надигна на стремената и изкрешя, като подражаваше на глашатая от Кралския площад:

— Обвинява се и е виновен в ужасни, непростими престъпления срещу бога, короната и спокойствието!

Киун мълчеше.

— Ами ако благородният дон обожава безумно дон Реба? Ако с цялото си сърце е предан на сивата дума и на сивото дело? Или ти смяташ, че това е невъзможно?

Киун мълчеше. От тъмнината вдясно от пътя се показва начупената сянка на една бесилка. Под напречната ѝ греда се белееше едно голо тяло, окачено за краката. Е-е, все едно нищо не излиза, помисли си Румата. Той опъна поводите, сграбчи Киун за рамото и го извърна с лице към себе си.

— Ами ако благородният дон те окачи още сега до този скитник? — попита той, като се вглеждаше в бялото лице с тъмните ями на очите. — Сам. Бързо и сръчно със здраво арканарско въже. В името на идеалите. Защо мълчиш, книжнико Киун?

Киун мълчеше. Зъбите му тракаха и той слабо се извиваше под ръката на Румата като притиснат гущер. Изведнъж нещо падна с тръсък в канавката край пътя и веднага, сякаш да заглуши този тръсък, той изкрешя отчаяно:

— Хайде, обеси ме! Обеси ме, предателю!

Румата пое дъх и пусна Киун.

— Пошегувах се — каза той — Не се бой.

— Лъжа, лъжа е... — хълцаше и мърмореше Киун. — Навсякъде лъжа!...

— Добре де, не се сърди — каза Румата. — По-добре вдигни онова, което хвърли — ще се намокри...

Киун постоя малко, като се олюляваше и хълцаше, плесна безцелно с длани по наметалото си и отиде в канавката. Румата чакаше, изморен и прегърбен на седлото. Значи така трябва, мислеше си той, значи иначе просто не може... Киун излезе от канавката, като криеше в пазвата си един вързоп.

— Книги, разбира се — каза Румата.

Киун завъртя глава.

— Не — каза той пресипнало. — Само една книга. Моята книга.

— За какво пишеш?

— Страх ме е, че за вас няма да бъде интересно, благородни доне.

Румата въздъхна.

— Хвани се за стремето — каза той. — Да вървим.

Дълго време мълчаха.

— Слушай, Киун — каза Румата. Аз се пошегувах. Не се страхувай от мене.

— Чудесен свят — каза Киун. — Весел свят. Всички се шегуват. И се шегуват еднакво. Дори благородният Румата.

Румата се учуди.

— Ти ми знаеш името?

— Знам го — каза Киун. — Познах ви по обръча на челото. Толкова се зарадвах, когато ви срещнах на пътя...

Да, разбира се, ето какво е имал предвид, когато ме нарече предател, помисли си Румата, и каза:

— Виждаш ли, мислех, че си шпионин. Аз винаги убивам шпионите.

— Шпионин... — повтори Киун. — Да, разбира се. В наше време е толкова лесно и доходно да бъдеш шпионин. Нашият орел, благородният дон Реба, има грижата да знае какво говорят и мислят поданиците на краля. Бих искал да бъда шпионин. Обикновен осведомител в хана „Сивата радост“. Колко е хубаво, колко е почтено! В шест часа вечерта влизам в кръчмата и сядам на моята маса. Стопанинът бърза към мене с първата чаша. Мога да пия колкото поема, за бирата плаща дон Реба — по-скоро никой не плаща. Аз седя, пия си бира и слушам. Понякога се преструвам, че записвам

разговорите, и уплашените хорица се спускат към мене и ми предлагат приятелството и кесията си. В техните очи аз виждам само онова, което ми се иска: кучешка преданост, почтителен страх и възхитителна безсилна омраза. Аз мога безнаказано да се задявам с девойките и с жените пред очите на мъжете им, здравеняци, които само угоднически ще се хилят. Какво прекрасно разсъждение, благородни доне, нали? Чух го от един петнадесетгодишен хлапак, студент от Патриотичното училище...

— И ти какво му каза? — попита с любопитство Румата.

— Че какво можех да кажа? Той нямаше да разбере. Разказах му, че хората на Вага Колелото, когато хванат някой осведомител, му разпарят корема и посипват вътрешностите с пипер... А пияните войници пъхат осведомителя в чувал и го давят в нужника. И това е чиста истина, но той не повярва. Каза, че те в училището не били учили това. Тогава аз извадих хартия и записах нашия разговор. Това ми трябваше за моята книга, а той горкият реши, че лиша донос и се подмоクリ от страх...

Отпред пред храстите се мярнаха светлинките на кръчмата на Скелета Бако. Киун се препъна и мъкна.

— Какво има? — попита Румата.

— Там има сив патрул — измърмори Киун.

— Че какво от това? — каза Румата. — Изслушай по-добре още едно разсъждение, почтений Киун. Ние обичаме и ценим тези прости, груби момчета, нашия сив боен добитък. Те ни трябват. От днес простолюдието трябва да си затваря устата, ако не иска да го окачват на бесилка! — Той се засмя високо, защото това беше казано отлично — според най-добрите традиции на сивите казарми.

Киун се сви и главата му потъна в раменете.

— Езикът на человека от народа трябва да си знае мястото. Бог е дал на человека от народа език не за да разговаря, а за да ближе ботуша на своя господар, какъвто господар е отреден на человека от народа от векове...

До коневръза пред кръчмата тъпчеха на място оседланите коне на сивия патрул. През отворения прозорец се чуваха буйни пресипнали ругатни. Тракаха зарове. На вратата, препречил изхода с чудовищното си шкембе, беше застанал самият Скелет Бако със съдрана кожена куртка с навити ръкави. В косматата си лата държеше войнишки нож

— види се, току-що беше сякъл кучешко месо за чорба, беше се изпотил и беше излязъл да си поеме дъх. На стъпалата седеше оклюман един сив щурмовак, сложил бойната секира между коленете си. Дръжката на секирата му дърпаše лицето встради. Личеше си, че е капнал от препиване. Когато забеляза конника, той преглътна и изрева пресипнало:

— С-стой! Кой си ти там, bla-агороднико!...

Румата издаде брадичката си напред и мина край него, без дори да го погледне.

— ... А ако езикът на человека от народа не ближе онзи ботуш, който трябва — каза високо той, — тогава този език трябва да се откъсне, защото е казано: „Език твой — враг мой“.

Криейки се зад задника на коня, Киун крачеше до него. С крайчеца на окото Румата видя как блести от пот плешивото му теме.

— Стой, казвам ти! — закрещя щурмовакът.

Чуваше се как секирата му трополи, докато той се търкаля по стъпалата и споменава наред и господа, и дявола, и всяка благородна гстан.

Петима души, помисли си Румата, като подръпваше маншетите си. Пияни месари. Глупости.

Те отминаха кръчмата и завиха към гората.

— Бих могъл да вървя по-бързо, ако трябва — каза Киун с неестествено твърд глас.

— Глупости! — каза Румата, като дърпаše юздите на жребеца.

— Щеше да бъде скучно да изминем толкова мили и нито веднъж да не се сбием. Нима никога не ти се иска да се биеш, Киун. Само разговори, разговори...

— Не — каза Киун. — Никога не ми се бие.

— Там е лошото — измърмори Румата, обърна жребеца и бавно сложи ръкавиците си.

От завоя изскочиха двама конници и като ги видяха, спряха едновременно.

— Ей, благородни доне! — изкрещя единият. — Я си покажи пътния лист!

— Селяндури! — каза със студен глас Румата. — Та вие сте неграмотни, защо ви е пътният лист?

Той бълсна жребеца с коляно и тръгна в тръс срещу щурмовациите. Страхуват се, помисли той. Колебаят се... Е, поне един-два плесника! Не... Нищо няма да излезе. Толкова ми се иска да излея омразата, която се насъбра през това денонощие и, изглежда, нищо няма да излезе. Да останем хумани, да простим на всички и да бъдем спокойни като божове. Нека те колят и оскуверняват, ние ще бъдем спокойни като божове. Божовете няма защо да бързат, пред тях е вечността.

Той се приближи до тях. Щурмовациите вдигнаха неуверено секирите и почнаха да отстъпват.

— Хайде де! — каза Румата.

— Та това, значи какво е? — каза смутено първият щурмовак. — Това значи е благородният дон Румата?

Вторият щурмовак веднага обърна коня си и избяга в галоп. Първият все отстъпваше със спусната секира.

— Молим за извинение, благородни доне — каза той много бързо. — Припознахме се. Грешка стана. То е държавна работа и винаги могат да станат грешки. Момчетата са малко пийнали и горят от усърдие... — Той тръгна на една страна. — Нали разбирате, времената са тежки... Ловим избягали книжници. За нас няма да е желателно да се оплаквате, благородни доне...

Румата му обърна гръб.

— Добър път на благородния дон! — каза с облекчение щурмовакът след него.

Когато той се отдалечи, Румата тихо извика:

— Киун!

Никой не се обади.

— Ей, Киун!

И пак никой не се обади. Румата се ослуша иолови шумолене на храсти през бръмченето на комарите. Киун се промъкваше бързо през полето на запад, там, където на двадесет мили минаваше ируканската граница. Това е всичко, помисли си Румата. Това е целият разговор. Винаги едно и също. Проверка, предпазлива размяна на двусмислени притчи... По цели седмици си хабиш душата за празно дрънкане с всякакви отрепки, а когато срећнеш истински човек, нямаш време да си поговориш. Трябва да го прикриеш, да го спасиш, да го изпратиш на безопасно място и той си отива, без да разбере дали

е имал работа с приятел или с капризен изрод. А пък и ти самият не научаваш нищо за него. Какво иска, какво може, защо живее.

Той си спомни за Арканар вечер. Солидни каменни къщи по главните улици, приветливо фенерче над входа на странноприемницата, благодушни, сити дюкянджии пият бира край чисти маси и разсъждават, че светът съвсем не е лош, цената на хляба спада, цената на ризниците расте, заговорите се разкриват навреме, магьосниците и подозрителните книжници биват набучвани на кол, кралят, както обикновено, е велик и светъл, а дон Реба безкрайно умен и винаги нашрек. „Какви ги измислят!... Светът бил кръгъл! Ако питаш мен, ако ще и квадратен да е, но не им размътвай главите!...“ „От грамотността, от грамотността идва всичко, братя! Щастietо не било в парите, казват, селянинът, казват, и той бил човек, а после — още по-лошо, осърбителни стихчета, а след тях и бунт...“. „Всички трябва да се набучат на кол, братя...! Какво бих направил аз? Направо бих питал: грамотен ли си? На кол! Стихчета пишеш ли? На кол! Таблиците знаеш ли? На кол, прекалено много знаеш!“ „Бина, дебеланке, дай още три чашки и порция задушен заек!“. А по калдъръма — грррум, грррум, грррум — тропат с подковани ботуши широкоплещести червендалести момци със сиви ризи, с тежки секири на дясното рамо. „Братя! Ето ги защитниците! Нима те ще допуснат? За нищо на света! Ами моя, моя... На десния фланг! Довчера го биех още! Да, братя, това не е смутното време! Стабилен престол, благосъстояние, непоклатимо спокойствие и справедливост. Ура, сиви роти! Ура, дон Реба! Слава на нашия крал! Ex, братя, колко хубав стана животът!“

А по тъмната равнина на Арканарското кралство, озарявана от заревата на пожарите и искрите на борините, по пътищата и пътеките, изядени от комари, с побити до кръв крака, изпотени и прашни, измъчени, уплашени, смазани от отчаяние, но твърди като стомана в своето единствено убеждение, тичат, вървят, кретат и обикалят заставите стотици нещастници, обявени вън от закона за това, че могат и искат да лекуват и да учат своя изтощен от болести и потънал в невежество народ; за това, че подобно на боговете създават от глина и камък втора природа, за да украсят живота на непознаващия красотата народ; за това, че проникват в тайните на природата и се надяват да ги поставят в служба на своя несръчен, наплашен от старинната дяволска

сила народ... Беззащитни, добри, непрактични, изпреварили далеч своя век...

Румата дръпна ръкавицата си, замахна и плесна с нея жребеца между ушите.

— Дий, конъо! — каза той на руски.

* * *

Сега никой не може да каже точно откъде се е взело това странно название Хълща гора. Имаше едно официално предание, според което преди триста години железните роти на имперския маршал Тоц, впоследствие пръв арканарски крал, си пробивали път през гората, преследвайки отстъпващите орди на меднокожите варвари, и тук на местата за почивка варели от кората на дърветата брага, която предизвиквала неудържимо хълцане. Според преданието една сутрин, когато обикалял лагера, маршал Тоц намръщил аристократичния си нос и казал: „Наистина това е нетърпимо! Цялата Тора хълца и вони на брага!“ Оттук уж и дошло странното название.

Така или иначе това не беше съвсем обикновена гора. В нея растяха огромни дървета с твърди бели стъбла, каквито не бяха се запазили никъде другаде в империята — нито в Ируканското херцогство, а още по-малко в търговската република Соан, която отдавна беше превърната всичките си гори в кораби. Говореше се, че имало много такива гори зад Червената северна планинска верига в страната на варварите, но какво ли не се говори за страната на варварите...

През гората минаваше път, изсечен преди около два века. Този път водеше към сребърните рудници и според васалното право принадлежеше на бароните Пампа, потомци на един от сподвижниците на маршал Тоц. Васалното право на бароните Пампа струваше на арканарските крале дванадесет пуда чисто сребро годишно, ето защо всеки нов крал, щом се качеше на престола, събираще армията и тръгваше да воюва срещу замъка Бау, където живееха бароните. Стените на замъка биха здрави, бароните храбри, всеки поход струваше тридесет пуда сребро и след връщането на разбитата армия арканарските крале отново и отново потвърждаваха васалното право на

бароните Пампа наред с другите им привилегии, а именно: да си човъркат носа край кралската маса, да ходят на лов западно от Арканар и да наричат принцовете направо по име, без да прибавят титли и звания.

Хълцащата гора беше пълна с тъмни тайни. Денем по пътя се точеха обози с обогатена руда, а нощем пътят беше пуст, защото малко смелчаци се решаваха да ходят по него на звездна светлина. Разправяха, че нощно време от Башата-дърво се обаждала птицата Сиу, която никой не е виждал и която не можеше да се види, тъй като не е проста птица. Разправяха, че големи космати паяци скачали от клоните по шията на конете и в един миг им прегризвали жилите, като се задавяли от кръв. Разправяха, че из гората скитал огромният древен звяр Пех, който бил покрит с люспи, имал поколение веднъж на дванадесет години и влачел след себе си дванадесет опашки, които се потели с отровна пот. А някои били видели как посред бял ден, мърморейки жалбите си, пресякъл пътя един гол глиган Ъ, прокълнат от свети Мика — свирепо животно, неуязвимо за желязото, но което лесно се пробивало с кост.

Тук можеше да се срещне и избягалият роб с клеймо от смола между племките — мълчалив и безмилостен като космат паяк-кръвопиец. И превитият на три магьосник, който събира тайни гъби за магьосническите си отвари, с които човек може да стане невидим, да се превърне в някое животно или да получи втора сянка. По пътя вървяха и нощните юнаци на страшния Вага Колелото, и бегълци от сребърните рудници с черни длани и бели прозрачни лица. Тук се събираха знахари за своите нощни бдения, а смелите ловци на барон Пампа печаха нарядко срещащите се поляни крадени бикове, набучени на шиш.

Едва ли не в самия гъсталак на гората, на една миля от пътя, под едно грамадно дърво, изсъхнало от старост, беше сраснала със земята изкривена къща от грамадни грани, с Почерняла ограда. Тя стоеше тук от незапомнени времена, вратата ѝ беше винаги затворена, а на изгнилата входна площадка стърчаха изкривени идоли, изрязани от цели стъбла. Тази къща беше най-опасното място в Хълцащата гора. Разправяха, че тъкмо тук веднъж на дванадесет години идвал древният Пех, за да роди потомък, и че пак тук се промъквал да умре, така че цялото мазе на къщата било залято с черна отрова, а когато отровата

потече навън, тогава вече щял да настъпи краят на всичко. Разправяха, че в дъждовните нощи идолите сами се изравяли от земята, излизали на пътя и давали знаци. Разправяха още, че понякога в мъртвите прозорци пламвала нечовешка светлина, чували се звуци и от комина излизал гъст дим чак до небето.

Немного отдавна трезвият селски глупак Ирма Кукиш от село Благовоние (по-просто казано Смердуни) отишъл, от глупост до къщата и надникнал през прозореца. Той се върнал в къщи вече съвсем оглулял и след като се посъзвел, разправил, че в къщата имало силна светлина и до грубата маса, с крака върху пейката, седял човек и сърбал направо от една бъчва, която държал с една ръка. Лицето на човека било увиснало едва ли не до кръста и цялото било на петна. Ясно е, че това бил самият свети Мика, преди още да се приобщи към вярата, многоженец, пияница и безсрамник. Човек можел да го гледа само след като си надвие страхът. От прозорчето се носел сладникав тежък мирис и по дърветата наоколо ходели сенки. От целия окръг се събираха хора да слушат разказа на глупака. И всичко свърши с това, че пристигнаха щурмоваци, извиха му ръцете, на гърба и го откараха към град Арканар. Все едно не престанаха да говорят за къщата и я наричаха сега само Пияната бърлога...

Румата си проправи път през гигантските папрати, слезе от коня до входа на Пияната бърлога, нави поводите около един от идолите. В къщата светеше, вратата беше разтворена и висеше на една панта. Отец Кабани беше седнал до масата в пълна апатия. В стаята мириеше силно на спирт, на масата сред оглозгани кости и парчета варена ряпа се издигаше огромна пръстена чаша.

— Добър вечер, отец Кабани — каза Румата, като прекрачи прага.

— Приветствувам ви — отвърна отец Кабани с пресипнал като боен рог глас.

Дрънкайки с шпорите, Румата се приближи до масата, хвърли ръкавиците си на пейката и пак погледна към отец Кабани! Отец Кабани седеше неподвижно, сложил увисналото си лице върху дланиТЕ си. Косматите му прошарени вежди висяха над бузите му като суха трева над пропаст. От носа му, покрит с широки пори, при всяко издишване излизаше със свистене въздух, пропит от неусвоен алкохол.

— Аз сам го измислих! — каза той изведнъж, като вдигна с усилие дясната си вежда и плъзна по Румата плувнало в тълстина око.

— Сам! Защо?... — Той освободи дясната си ръка от бузата и повъртя космат пръст. — А все пак аз нямам нищо общо!... Аз го измислих,... а пък нямам нищо общо, а?!... Вярно, нямам нищо общо... И изобщо ние не измисляме, а дявол знае какво правим!...

Румата развърза колана си и взе да дърпа през глава портупая^[1] с мечовете.

— Стига, стига — каза той.

— Кутия! — изрева отец Кабани и мъкна за дълго, като правеше странни движения с бузата си.

Без да сваля очи от него, Румата прехвърли прашните си крака през лейката, седна и сложи мечовете до себе си.

— Кутия... — повтори отец Кабани със спаднал глас. — Ние казваме, че измисляме. А всъщност всичко е измислено много отдавна. Някой много отдавна е измислил всичко, наредил е всичко в една кутия, пребил в нея дупка и си отишъл... Отишъл да спи... Тогава какво става? Идва отец Кабани, затваря очи, м-мушка си ръката в дупката. — Отец Кабани погледна ръката си. — Х-хоп! Измисля го! Аз измислих това, казва!... А който не вярва, е глупак... Мушкам си ръката — р-раз! Какво има? Бодлив тел. За какво? За двор за добитъка срещу вълците... Браво! Мушкам си ръката — д-два! Какво има? Най-хитро нещо — мелница за месо се нарича. За какво? За мека кайма... Браво! Мушкам си ръката — три! Какво има? Г-горяща вода... За какво? В-влажни дърва да разпалва... А?!

Отец Кабани мъкна и почна да се наклонява напред, сякаш някой го беше хванал за врата и го навеждаше. Румата взе чашата, надникна в нея, после изля няколко капки на опакото на ръката си. Капките бяха лилави и миришеха на фузелово масло. Румата изтри старательно ръката си с дантелена носна кърпа. По кърпата останаха мазни петна. Несресаната глава на отец Кабани докосна масата и веднага се дръпна.

— Който е наредил всичко в кутията, той е знал за какво е измислено това... Бодли срещу вълци ли?! Аз, глупакът, съм срещу вълци... Рудниците, рудниците трябва да се оградят с тези бодли... Та да не бягат от рудниците държавните престъпници. А пък аз не искам!... Аз самият съм държавен престъпник! А мене питаха ли ме?

Питаха ме! Бодли ли, кайш? Бодли. Срещу вълци ли, кайш? Срещу вълци... Добре, кайш, браво! Да оградим рудниците... Самият дон Реба ги огради. И мелницата за месо ми взе. Браво, вика! Глава имаш, вика!... И сега значи прави във Веселата кула мека кайма... Много помагала, казват...

Знам, мислеше си Румата. Всичко знам. И как си викал в кабинета на дон Реба, как си пълзял в краката му и си го молил: „Върни ми я, недей така!“ Късно било. Завъртя се твоята мелничка за месо.

Отец Кабани грабна чашата и залепи на нея косматата си уста. Докато гълташе отровната смес, той ръмжеше като глигана Ъ, сетне сложи чашата на масата и почна да дъвче парче ряпа. По бузите му пълзяха сълзи.

— Горяща вода! — извика той най-после с пресекващ глас. — За разпалване на огньове и правене на весели фокуси. Как ще е горяща, щом като може да се пие? Ако я смесиш с бира — бирата цена няма да има! Няма да я дам! Сам ще я изпия... И я пия. Денем пия. Нощем. Целият съм подпухнал. През всичкото време падам. Одеве, няма да повярваш, дон Румата, отидох до огледалото и се уплаших... Гледам — боже помогни — къде е отец Кабани?! Морски звяр октопод — цял се покривам с цветни петна. Ту почервенявам, ту посинявам. Измислил съм, дето се казва, вода за фокуси...

Отец Кабани се изплю на масата и си потътри крака под пейката, като разтриваше. После изведнъж попита:

— Кой ден сме днес?

— Навечерието на праведния Kata — каза Румата.

— Ами защо няма слънце?

— Защото е нощ.

— Пак ли нощ... — каза с тъга отец Кабани и падна по очи върху остатъците от храната.

Известно време Румата свиреше през зъби и го гледаше. После се измъкна от масата и отиде в килера. Там между куп ряпа и куп стърготини проблясваха стъклени тръбички на един тежък агрегат за варене на ракия на отец Кабани — чудесна творба на инженер по рождение, инстинктивен химик и майстор-стъклодув. Румата обиколи на два пъти „адската машина“, после напипа в тъмнината един прът, замахна и удари няколко пъти, без да се цели някъде. В килера нещо

задрънча, зазвъня и заклокочи. Гнусен мириз на вкиснати джибри го удари в носа.

Скърцайки с токове по счупеното стъкло, Румата стигна до отдалечения ъгъл и включи електрическото фенерче. Там под куп вехтории в здрава силикатова каса стоеше един малък преносим синтезатор „Мидас“. Румата разхвърли вехториите, набра на диска една комбинация от цифри и вдигна капака на касата. Дори при бялата електрическа светлина синтезаторът изглеждаше странно сред разхвърляните вехтории. Румата хвърли във входната фуния няколко лопати стърготини и синтезаторът тихичко запя, като автоматично включи индикаторното табло. С върха на ботуша си Румата придвижи към изходния канал една ръждясала кофа. И веднага — звън, звън, звън! — по смачканото ламаринено дъно се посипаха златни кръгчета, с аристократичния профил на Пиц Шести, крал Арканарски.

* * *

Румата пренесе отец Кабани на скърцащия нар, съмкна обувките му, обърна го на дясната страна и го покри с проскубаната кожа на някакво отдавна умряло животно. В това време отец Кабани се събуди за минута. Той не можеше да се движи, нито да съобразява. Само изпя няколко стиха от забранения светски романс „Аз съм като малка тревичка в твоята ръчичка“, след което шумно захърка.

Румата раздигна масата, измете пода и изтри стъклото на единствения прозорец, почернял от мръсотия и от химическите експерименти, които отец Кабани правеше на него. Зад олющената печка той намери бъчва със спирт и я изля в една миша дупка. След това напои хамахарския жребец, сипа му овес от дисагите, изми се и седна да чака, загледан в димящата светлина на маслената лампа. Шеста година вече водеше този странен двоен живот и като че ли беше свикнал напълно с него, но от време на време, както например сега, изведенъж му идваше наум; че в действителност няма никакво организирано зверство и напираща сивота, а се разиграва никакво чудновато театрално представление и той, Румата, играе главната роля. Че ей сега след някоя особено сполучлива негова реплика ще гръмнат ръкопляскания и ценителите от Института за експериментална история

възхитително ще изкрещят от ложите: „Чудесно, Антон! Чудесно! Браво, Тошка!“ Той дори се озърна, но нямаше препълнена зала, имаше само почернели, покрити с мъх стени от голи греди, зацепани с наслоени сажди.

На двора хамахарският жребец тихичко иззвили и пристъпи с копита. Чу се ниско равно бучене, до сълзи познато и съвсем невероятно тук. Румата се ослуша с полуутворена уста. Бученето спря, езичето на пламъка над светилника се олюя и пламна по-ярко. Румата почна да се надига и в същата минута от нощната тъмнина в стаята влезе дон Кондор, генерален съдия и пазител на големите търговски печати на търговската република Соан, подпредседател на Конференцията на дванадесетте търговци и кавалер на имперския Орден на десницата на милосърдието.

Румата скочи и едва не обърна пейката. Той беше готов да се хвърли и да го целуне по двете бузи, но следвайки етикета, краката му от само себе си се свиха в коленете, шпорите му тържествено звъннаха, дясната му ръка описа широк полуокръг от сърцето встрани, а главата му се наведе така, че брадичката му потъна в пяната на дантеленото му жабо. Дон Кондор свали кадифената си барета с просто пътно перо, бързо махна с нея към Румата, като че ли отпъждаше комари, а след това захвърли баретата на масата, разкопча с две ръце закопчалката на наметалото си. То още бавно се свличаше от гърба му, когато той вече седеше на пейката, разкрначен, подпрял лявата си ръка на хълбока, а с дясната държеше настрана дръжката на позлатения си меч, забит в изгнилите дъски на пода. Той беше дребен, слаб, с големи изпъкнали очи на тясното бледо лице. Черната му коса беше прихваната със също като на Румата массивен златен обръч с голям зелен камък по средата.

— Сам ли сте, дон Румата? — отсечено попита той.

— Да, благородни доне — тъжно отвърна — Румата.

Отец Кабани каза изведенъж високо и трезво: „Благородни дон Реба!... Вие сте хиена и толкоз.“

Дон Кондор не се извърна.

— Аз долетях — каза той.

— Да се надяваме — каза Румата, — че не са ви видели.

— Една легенда повече или по-малко — каза нервирано дон Кондор. — Нямам време да пътувам на кон. Какво се е случило с

Будах? Къде се е дянал? Ама седнете, дон Румата, моля ви! Вратът ме боли.

Румата послушно се отпусна на пейката.

— Будах изчезна — каза той. — Чаках го в местността Тежките мечове. Но дойде само един едноок дрипльо, който каза паролата и ми предаде торба книги. Чаках още два дена, след това се свързах с дон Гуг и той ми съобщи, че завел Будах до самата граница и че дон Будах се придружавал от някакъв благороден дон, в когото можем да имаме доверие, защото бил изгубил всичко на карти и се бил продал телом и духом на дон Гуг. Следователно Будах е изчезнал някъде тук, в Арканар. Това е всичко, което зная.

— Не е много това, което знаете — каза дон Кондор.

— Не става въпрос за Будах — възрази Румата. — Ако е жив, ще го намеря и ще го измъкна. Това мога. За друго искам да говоря с вас. Искам пак да ви обърна внимание, че положението в Арканар излиза от пределите на базисната теория... — Лицето на дон Кондор доби кисел израз. — Не, изслушайте ме — каза твърдо Румата. — Чувствувам, че по радиото няма никога да се обясня с вас. А в Арканар всичко се промени! Появи се някакъв нов систематически действуващ фактор. И излиза, че уж дон Реба съзнателно насьсква цялата сивота срещу учените в кралството. Всичко, което поне малко се издига над средното сиво равнище, се оказва под заплаха. Слушайте, дон Кондор, това не са емоции, това са факти! Ако си умен, образован, съмняваш се и говориш необикновени неща — най-сетне, просто ако не пиеш вино! — ти си под заплаха. Всеки бакалин има право да те преследва до смърт. Стотици и хиляди хора са обявени извън закона. Щурмовациите ги ловят и ги бесят край пътищата. Голи, с краката нагоре... Вчера на нашата улица пребиха с ботуши един старец, защото научиха, че бил грамотен. Казват, че го тъпкали два часа тъпаци с потни животински муцуни... — Румата се овладя и завърши спокойно: — С една дума, в Арканар скоро няма да остане нито един грамотен човек, както в областта на светия орден след барканското клане.

Дон Кондор го гледаше втренчено, стиснал устни.

— Не ми харесваш, Антон — каза той на руски.

— И на мене много неща не ми харесват, Александър Василевич — каза Румата. — Не ми харесва, че си вързахме ръцете и краката със самата постановка на проблемата. Не ми харесва, че тя се нарича

проблема на безкръвното въздействие. Защото при моите условия това е научно обосновано бездействие... Знам всичките ви възражения! Знам и теорията. Но тук няма никакви теории, тук има типична фашистка практика, тук зверовете ежеминутно убиват хора! Тук всичко е безполезно. Знанията не стигат, а златото губи цената си, защото закъснява.

— Антон... — каза дон Кондор. — Не се гневи. Вярвам, че положението в Арканар е съвсем изключително, но съм убеден, че ти нямаш нито едно конструктивно предложение.

— Да — съгласи се Румата, — аз нямам конструктивни предложения. Но за мене е много мъчно да се владея.

— Антон — каза дон Кондор. — Ние сме двеста и петдесет души на цялата планета. Всички се владеят и за всички това е много трудно. Най-опитните живеят тук вече двадесет и две години. Те са пристигнали тук само като наблюдатели. Забранено им било изобщо да предприемат каквото и да е. Представи си го за минута: изобщо забранено. Те не биха имали право дори да спасят Будах. Дори ако го тъпчат с крака пред очите им.

— Не бива да говорите с мене като с дете — каза Румата.

— Вие сте нетърпелив като дете — каза дон Кондор. — А трябва да бъдете много търпелив.

Румата тъжно се усмихна.

— А докато изчакваме — каза той, — докато се примерваме и прицелваме, зверовете всеки ден и всяка минута ще унищожават хората.

— Антон — каза дон Кондор. — Във Вселената има хиляди планети, където още не сме ходили и където историята си върви по реда.

— Но нали тук вече сме дошли!

— Да, дошли сме, но за да помогнем на това човечество, а не да задоволяваме справедливия си гняв. Ако си безсилен, върви си. Върни се у дома. В края на краишата ти наистина не си дете и знаеше какво ще видиш тук.

Румата мълчеше. Някак отпуснат и изведенъж състарен, дон Кондор направи няколко крачки край масата и хванал меча за дръжката, той го влачеше като бастун и кимаше печално.

— Разбирам всичко — каза той. — Нали съм преживял всичко това. Някога това чувство на безсилие и на собствена подлост ми се струваше най-страшното. Някои по-слаби полудяваха от това и ги изпращаха на Земята, сега ги лекуват. Петнадесет години ми трябваха, гъльбче, за да разбера кое е най-страшното. Да изгубиш човешкия си облик е страшното, Антон. Да омърсиш душата си, да се ожесточиш. Ние тук сме богове, Антон, и трябва да бъдем по-умни от боговете от легендите, които тукашните хора създават как да е по свой образ и подобие. А нали ходим по ръба на тресавището. Отстъпиш ли, и падаш в калта, цял живот не можеш да се измиеш. Горан Ирукански в „История на пришествието“ пише: „Когато спусналият се от небето бог излезе пред народа от Питанските блата, нозете му бяха кални.“

— За което изгориха Горан — каза мрачно Румата.

— Да, изгориха го. А това е казано за нас. Аз съм тук от петнадесет години. Аз, гъльбче, вече престанах и да сънувам Земята. Веднъж, когато се ровех в книжата си, намерих снимка на една жена и дълго време не можах да се сетя коя е. Понякога изведнъж със страх съзнавам, че вече отдавна не съм сътрудник на института, а съм експонат в музея на този институт, генерален съдия на търговска феодална република и че в музея има зала, в която трябва да ме сложат. Ето кое е най-страшното — да влезеш в ролята си. Във всеки от нас благородната отрепка се бори с комунаря. И всичко, което ни заобикаля, помага на отрепката, а комунарят е сам-самичък — до Земята има хиляда години и хиляда парсека. — Дон Кондор помълча и си поглади коленете. — Така е то, Антон — каза той с по-твърд глас. — Нека си останем комунари.

Той не разбира. Пък и как да разбере? Той има късмет, не знае какво е сивият терор, какво е дон Реба. Всичко, на което е бил свидетел за петнадесет години работа на тази планета, тъй или иначе влиза в рамките на базисната теория. И когато му говоря за фашизъм, за сиви щурмоваци, за активизиране на еснафството, той го възприема като емоционални изрази. „Не си играйте с терминологията, Антон! Терминологичната бъркотия влече след себе си опасни последици.“ Той съвсем не може да разбере, че нормалното равнище на средновековното зверство е щастливият вчерашен ден на Арканар. Дон Реба за него е нещо като херцог Ришельо, умен и далновиден политик, който защища абсолютизма от феодалните своеволия. Единствено аз

на цялата планета виждам страшната сянка, която пълзи към страната, но тъкмо аз не мога да разбера чия е тази сянка и за какво е... И как да го убедя, когато по очите му личи, че ей сега ще ме изпрати на Земята да се лекувам.

— Как е почтеният Синда? — попита той.

Дон Кондор престана да го пронизва с поглед и измърмори: „Добре е, благодаря.“ Сетне каза:

— Трябва най-после добре да разберем, че нито ти, нито аз, никой от нас няма да види реално осезаеми плодове от своята работа. Ние не сме физици, ние сме историци. При нас единицата за време не е секундата, а векът, и нашите работи не са дори сеитба, ние само подготвяме почвата за сеитба. А пък понякога от Земята идват... ентузиасти, да ги вземат дяволите... Спринтьори...

Румата се усмихна накриво и без особена необходимост почна да си опъва ботушите. Спринтьори. Да, имаше спринтьори.

Преди десет години Стефан Орловски, иначе казано, дон Капада, командир на ротата на арбалетистите на негово императорско величество, по време на публичната инквизиция на осемнадесет есторски вещици заповядда на войниците си да открият огън по палачите, съсече имперския съдия и двамата съдебни пристави и беше намушен с копията на дворцовата охрана. Гърчейки се в предсмъртни мъки, той крещеше: „Нали сте хора! Бийте ги, бийте ги!“ — но малцина го чуха в кряська на тълпата: „Огън! Дайте още огън!...“.

Приблизително по същото време в другото полукълбо Карл Розенблум, един от най-големите познавачи на селските войни в Германия и Франция, известен на планетата като търговец на вълна под името Пани-Па, вдигна въстание на муриските селяни, завзе с щурм два града и бе убит със стрела в тила, когато се опитваше да прекрати грабежите. Той беше още жив, когато пристигнаха да го вземат с вертолет, но не можеше да говори и само гледаше виновно и с недоумение с големите си сини очи, от които непрекъснато течаха сълзи...

А малко преди пристигането на Румата великолепно конспирираният приятел-довереник на кайсанския тиранин (Джереми Тафнат, специалист по история на поземлените реформи) изведенъж най-неочаквано направи дворцов преврат, завзе властта и в продължение на два месеца прави опити да внедри Златния век, като

упорито не отговаряше на яростните въпроси на съседите си и на Земята, спечели си славата на луд, избягна щастливо осем покушения и най-сетне бе похитен от аварийната команда на сътрудниците от института и бе откаран с подводна лодка на островната база до южния полюс...

— Като си помисля само! — измърмори Румата. — Досега цялата Земя си въобразява, че с най-сложните проблеми се занимава нула-физиката...

Дон Кондор вдигна глава.

— О, най-сетне! — каза той тихо.

Зачаткаха копита, злобно и високо иззвили хамахарският жребец, чу се енергично проклятие със силен ирукански акцент. На вратата се показа дон Гуг, старши придворен на негова светлост херцог Ирукански, дебел, румен, с юнашки засукани мустаци, с усмивка до уши, с малки весели очички под буклите на кестеневата перука. И отново Румата направи движение да се хвърли и да го прегърне, защото това беше Пашка, но дон Гуг изведнъж се стегна, дебелото му бузесто лице стана сладникаво любезно, той малко се наведе, притисна шапка до гърдите си и изду устни като свирка. Румата хвърли поглед към Александър Василевич. Александър Василевич беше изчезнал. На пейката седеше генералният съдия и пазител на големите печати — разкрачен, опрял лявата си ръка на хълбока, а с дясната хванал дръжката на позлатения си меч.

— Вие много закъсняхте, дон Гуг — каза той с неприятен глас.

— Хиляди извинения! — провикна се дон Гуг и се приближи плавно към масата. — Кълна се в рахита на моя херцог, случиха се съвършено непредвидени обстоятелства! Четири пъти ме спира патрулът на негово величество Арканарския крал и два пъти се бих с някакви селяндури. — Той вдигна изящно лявата си ръка, омотана в окървавен парцал. — Впрочем, благородни донове, чий е този вертолет зад къщата.

— Това е моят вертолет — каза свадливо дон Кондор. — Аз нямам време да се бия по пътищата.

Дон Гуг се усмихна приятно, яхна пейката и каза:

— И тъй, благородни донове, ние сме принудени да констатираме, че ученият доктор Будах е изчезнал по тайнствен начин някъде между ируканска граница и местността Тежките мечове...

Отец Кабани изведнъж се завъртя на леглото си.

— Дон Реба — каза той с плътен глас, без да се събужда.

— Оставете Будах на мене — каза отчаяно Румата — и все пак се опитайте да ме разберете...

[1] Портупей — ремък през рамо или около кръста за носене на оръжие или чанта (бел.ред.). ↑

ГЛАВА ВТОРА

Румата трепна и отвори очи. Беше вече ден. Под прозорците на улицата имаше скандал. Някой, види се военен, крещеше: „П-подлецо! Ще изближеш тази кал с езика си!“ („Добро утро!“ — помисли си Румата.) „Млък!... Кълна се в свети Мика, ти ще ме изкараш от кожата!“ Друг глас, груб и пресипнал, боботеше, че по тази улица човек трябва да си гледа краката. „Сутринта валя дъжд, а пък сам знаете кога я настилаха...“ — „Той ще ме учи къде да гледам!...“ — „По-добре ме пуснете, благородни доне, не ме дръжте за ризата“. — „Той ще ме учи!...“ Чу се силно изплющяване. Види се, това бе втора плесница — първата беше събудила Румата. „Вие по-добре не ме бийте, благородни доне...“ — боботеха долу.

Познат глас, кой ли можеше да бъде? Изглежда, че е дон Тамео. Ще трябва днес да изгубя на карти и да му върна хамахарската кранта. Интересно, ще се науча ли някога да разбирам от коне? Вярно, че ние, родът Румата Есторски, от край време не разбираме от коне. Ние сме познавачи на бойни камили. Добре, че в Арканар почти няма камили. Румата се протегна, мускулите му изпращаха, напира до главата си усукан копринен шнур и няколко пъти го дръпна. В дъното на къщата задрънчаха звънчета. Хлапакът, разбира се, зяпа скандала, помисли си Румата. Можеше да стане и да се облече сам, но това ще доведе до излишни слухове. Той се вслуша в ругатните под прозорците. Какъв могъщ език! Невероятна ентропия! Да не го съсече дон Тамео... Напоследък в гвардията се появиха хора, които обявиха, че за благороден бой имат само един меч, а другия употребяват специално за улична гонитба — благодарение на грижите на Дон Реба тя взе да се среща много често в славния Арканар. Впрочем дон Тамео не е такъв. Страхливичък си е нашият дон Тамео, пък и е известен политик...

Отвратително е, когато денят започва с дон Тамео... Румата седна и обхвана коленете си под разкошното скъсано одеяло. Добиваш чувството за оловна безпросветност, иска ти се да се разтъжиш и да размишляваш колко сме слаби и нищожни пред обстоятелствата... На

Земята това и наум не ни идва. Там ние сме здрави, сигурни момчета, минали през психологично кондициониране и готови на всичко. Ние имаме отлични нерви: знаем да не се извръщаме, когато бият и изпълняват смъртни присъди. Ние имаме нечувана издръжливост: способни сме да понасяме излиянията на най-безнадеждни кретени. Ние сме забравили да се гнусим, приемаме съдове, които, според обичая дават на кучетата, да ги изближат и след това за красота се избърсват с мръсна пола. Ние сме велики имперсонатори, дори на сън не говорим на езиците на Земята. Ние имаме сигурно оръжие — базисната теория за феодализма, разработена в тишината на кабинетите и лабораториите, на прашните разкопки, през време на солидните спорове.

Жалко само, че дон Реба няма понятие от тази история. Жалко само, че психологическата подготовка се измива като почерняла кожа и ние се впускаме в крайности и сме принудени да се занимаваме с непрекъснато допълнително зареждане: „Стискай зъби и помни, че си маскиран бог, че те не знаят какво вършат и че почти никой от тях не е виновен и затова ти трябва да бъдеш търпелив и толерантен...“ Оказа се, че кладенците от хуманизъм в нашите души, които на земята изглеждаха бездънни, се изчерпват със страшна бързина. Свети Мика, нали бяхме истински хуманисти там, на Земята, хуманизмът беше скелетът на нашата природа, от прекланяне пред Човека, от любов към Човека ние стигахме до антропоцентризъм, а тук изведнъж с ужас забелязваме, че не сме обичали Човека, а само комунаря, жителя на Земята, равния на нас... Все по-често забелязваме, че мислим: „Нима това са хора? Нима са способни да станат хора, макар и след време?“ И тогава си спомняме за такива хора като Кира, Будах, Арат Гърбавия, за великолепния барон Пампа и ни става срамно, а и на това не сме свикнали и ни е неприятно и най-главното то не ни помага...

Не мисли за това, каза си Румата. Само не сутрин. Да го вземат мътните този дон Тамео!... В душата ми се е насьбрала горчилка и няма къде да я излея в тази самота. Именно в самота! А пък ние, здрави, самоуверени мислехме ли, че ще се намерим тук в самота? Ами че никой няма да повярва! Антон, приятелю, какво говориш? На запад от тебе, на три часа с вертолет е Александър Василевич, добряк, умен човек; на изток е Пашка, седем години седяхме на един чин, верен весел приятел. Ти просто си се разкинал, Тошка. Жалко,

разбира се, мислехме, че си по-силен, но на кого ли не се случва това?! Работата е адска, разбираме. Я се върни на Земята, почини си, заеми се малко с теорията, а после ще видим...

А Александър Василевич между другото е същински доктор. Щом като базисната теория не предвижда сивите („Аз, гъльбче, за петнадесет години работа такива отклонения от теорията май не съм забелязвал...“), значи сивите ми се привиждат. Щом като ми се привиждат, значи нервите ми не са издържали и трябва да ме изпратят на почивка. „Е, добре, обещавам ви, ще видя сам и ще ви съобщя мнението си. Но засега дон Румата, моля ви, никакви ексцесии...“ А Павел, приятелят ми от детинство, ерудит, видите ли, познавач, извор на информация,... се впусна на провала из историята на двете планети и доказа лесно, че сивото движение не е нищо друго освен обикновена акция на гражданите срещу бароните. „Впрочем тия дни ще дойда при тебе и ще видя. Честно казано, малко ми е неудобно заради Будах...“ Благодарим и за това! И стига вече! Ще се заема с Будах, щом като не съм способен за нищо друго.

Големият учен доктор Будах. Кореняк ируканец, велик медик, на когото херцог Ирукански едва не даде дворянско звание, но размисли и го затвори в кулата. Най-големият специалист в империята по лекуване с отрова. Автор на известния трактат „За тревите и другите растения, които тайнствено могат да служат за причина на скръб, радост и успокоение, както и за слюнката и соковете на влечугите, паяците и на голия глиган Ъ, притежаващ същите и много други качества“. Човек, без съмнение забележителен и истински интелигент, убеден хуманист и безсребренник: цялото му имущество беше торба с книги. Та кой можеше да има нужда от тебе, доктор Будах, в мрачната невежествена страна, затънала в кървавото тресавище на заговори и користолюбие?

Да предположим, че си жив и се намираш в Арканар. Не е изключено, разбира се, да са те заловили нападатели-варвари, спуснали се от склоновете на Червената северна планина. В такъв случай дон Кондор има намерение да се свърже с нашия приятел Шщщулетидоводус, специалист по история на първобитните култури, който работи сега като магьосник-епилептик при един вожд с име от четиридесет и пет срички. Ако все пак си в Арканар, преди всичко са могли да те заловят нощните работници на Вага Колелото. И дори не да те заловят, а да те вземат със себе си, защото за тях главната плячка

би била твоят придружител, благородният дон, изгубил всичко на комар. Но тъй или иначе те няма да те убият: Вага Колелото е прекалено стиснат за това.

Би могъл да те залови и някой глупак барон. Без всякакъв лош умисъл, просто от скука и хипертрофирано гостоприемство. Ако му се поискан да си попишува с някой благороден събеседник, ще изкара на пътя дружинници и ще замъкне у дома си твоя придружител. И ти ще седиш във вонящата лакейска стая, докато доновете не се напият до забрава и не се разделят. В този случай пак нищо не те заплашва.

Но има още укрили се някъде в Гниловражие остатъци от неотдавна разбитата селска армия на дон Кса и на Перта Гръбнака, които самият орел наш дон Реба тайно издържа в случай на твърде възможните усложнения с бароните. Виж, тези не знаят милост и по-добре да не мисля за тях. Има освен това дон Сатарина, най-родовития имперски аристократ, сто и две годишен, съвсем изкуфял. Той е в родова вражда с херцозите Ирукански и от време на време става деен и почва да залавя всички, които пресичат ируканска граница. Той е много опасен, защото под действието на холецистита е способен да издава такива заповеди, че гробарите не сварват да иззвозват труповете от неговите тъмници.

И накрая главното. Не е главно, защото е най-опасно, а защото е най-вероятно. Сивите патрули на дон Реба. Щурмоваци по големите пътища. Ти си могъл да попаднеш случайно в ръцете им и тогава трябва да разчитаме на благоразумието и хладнокръвието на твоя придружител. Ами ако дон Реба има интерес от тебе? Дон Реба има такива неочеквани интереси... Неговите шпиони са могли да донесат, че ще пътуваш през Арканар, изпратили са да те посрещне наряд под командата на някой старателен сив офицер, негодник от малоимотните дворяни, и ти лежиш сега в някая килия под Веселата кула...

Румата отново подръпна нетърпеливо шнура. Вратата на спалнята се отвори с отвратително скърцане, влезе едно момче-слуга, слабичко и навъсено. Името му беше Уно и съдбата му можеше да послужи като тема за балада. То се поклони на прага, като тътреше скъсаните си обувки, отиде до леглото и сложи на масичката табла с писма, кафе и топчица кора за дъвчене за заздравяване на зъбите и чистенето им. Румата сърдито го погледна.

— Кажи ми, моля ти се, ще смажеш ли някой ден вратата?

Момчето гледаше към пода, без да отговори. Румата отметна одеялото, спусна голите си крака от леглото и се пресегна към таблата.

— Изми ли се днес? — попита той.

Момчето пристъпи от крак на крак, без нищо да отговори и почна да ходи из стаята и да събира разхвърляните дрехи.

— Аз май че те попитах дали си се измил днес? — каза Румата, като разпечатваше първото писмо.

— С вода не можеш да измиеш греховете — измърмори момчето.

— Да не съм благородник, та да се мия?

— Аз какво ти разправях за микробите? — каза Румата.

Момчето сложи зелените панталони на облегалката на креслото и размаха палеца си, за да пропъди дявола.

— Три пъти се молих през нощта — каза то. — Какво ви трябва повече?

— Ти си глупак — каза Румата и почна да чете писмото.

Беше писано от дона Окана, придворна дама, новата фаворитка на дон Реба. Предлагаше му още тази вечер да навести нея, „нежно страдащата“. В послеписа беше писано с прости думи какво всъщност тя очаква от тази среща. Румата не издържа и се изчерви. Крадешком погледна към хлапака й измърмори: „Ама как може...“ За това трябваше да се помисли. Да отиде му беше противно, да не отидеше беше глупаво — дона Окана знаеше много неща. Той изпи на един дъх кафето и сложи в устата си кората за дъвчене.

Следващият плик беше от плътна хартия, печатът от червен воськ беше размазан; личеше си, че писмото е било отваряно. Пишеше дон Рипат, решителен кариерист, лейтенант от сивата рота на галантеристите. Питаше за здравето му, изразяваше увереност в победата на сивото дело и молеше да се отсрочи плащането на един негов малък дълг, като се позоваваше на глупави обстоятелства. „Добре, добре...“ — измърмори Румата, сложи писмото настрана, отново взе плика и го огледа с интерес. Да, почнаха по-деликатно да работят. Личи си, че по-деликатно.

В третото писмо му предлагаша да се сражава с мечове заради дона Пифа, но се съгласяваха да оттеглят предложението си, ако дон Румата бъде така любезен да приведе доказателства, че той, благородният дон Румата, не е имал и няма отношения с дона Пифа. Писмото беше стандартно: основният текст беше писан от калиграф, а

в оставените празни места бяха вписани разкривено и с граматически грешки имената и сроковете.

Румата хвърли писмото и почеса изхапаната си от комари лява ръка.

— Хайде, дай да се мия — заповяда той.

Момчето изчезна зад вратата и скоро се върна, като вървеше заднишком и влечеше по пода едно дървено корито с вода. След това изтича още веднъж и домъкна едно празно корито и канче.

Румата скочи на пода, смъкна през главата си вехтата изкусно бродирана нощница и с дрънчене измъкна окачените по леглото му мечове. Момчето за по-сигурно застана зад креслото. След като се поупражнява десетина минути да напада и да отблъска, Румата захвърли мечовете към стената, наведе се над празното корито и заповяда: „Поливай!“ Без сапун беше лошо, но Румата вече беше свикнал. Момчето изливаше канче след канче на гърба, на шията, на главата и мърмореше: „Всички правят като хората, само ние си ги измисляме. Къде се е видяло — в два съда да се мият. В отходното място някакво гърне измисли... Всеки ден чиста кърпа за лице иска... А пък сам, без да се помоли, скача гол с мечове...“

Докато се разтриваше с кърпата, Румата каза назидателно:

— Аз съм придворен, а не някакъв въшлив барон. Придворният трябва да бъде чист и да благоухае.

— Няма си друга работа негово величество, та ще ви мирише — възрази момчето. — Всички знаят, че негово величество денем и нощем се моли за нас, грешните. А пък дон Реба изобщо никога не се мие. Аз самият чух неговият лакей разправяше.

— Добре де, стига си мърморил — каза Румата, обличайки найлонова фланелка.

Момчето гледаше тази фланелка с неодобрение. За нея отдавна се говореше сред арканарската прислуга. Но тук Румата нищо не можеше да направи поради естествената си човешка гнусливост. Когато той обуваше гащетата си, момчето извърна глава и направи с устните си движение, като че ли оплюваше дявола.

Добре би било все пак да се въведе модата на долните дрехи, помисли си Румата. Обаче по естествен път това би могло да се направи само чрез жените, а Румата и в това отношение се отличаваше с непозволена за разузнавача придирчивост. Кавалерът и развойпрахът,

който познава столичните нрави и е заточен в провинцията заради дуел по любов, би трябвало да има поне двадесет възлюблени. Румата полагаше героични усилия, за да поддържа славата си. Половината от неговата агентура, вместо да върши работа, разпространяваше отвратителни слухове за него, които събуждаха завистта и възхищението на арканарската гвардейска младеж. Десетки разочаровани дами, у които Румата специално оставаше по-дълго, за да им чете стихове до късна нощ (третата стража, братска целувка по бузката и скачане от балкона в прегръдките на командира на нощната обиколка, познат офицер), една през друга си разказваха за истинския столичен стил на кавалера от метрополията. Румата се държеше само благодарение на тщеславието на тези глупави и отвратително развратни жени, но проблемата за долните дрехи оставаше нерешена. Колко по-просто беше с носните кърпи! Още на първия бал Румата извади от маншета си изящна дантелена кърпичка и попи с нея устните си. На следващия бал напети гвардейци вече бършеха потните си лица с големи и малки парчета плат с различни цветове, с бродерии и монограми. А след месец се появиха контета, които носеха на прегънатата си ръка цели чаршафи, краищата на които елегантно се влачеха по пода.

Румата облече зелените си панталони и бялата батистена риза с изхабена от пране яка.

— Някой чака ли ме? — попита той.

— Берберинът ви чака — отвърна момчето. — И освен това двама донове седят в гостната, дон Тамео и дон Сера. Заповядаха да им поднесат вино и играят на зарове. Чакат ви за закуска.

— Върви да извикаш берберина. Кажи на благородните донове, че скоро ще дойда. И да не ги нагрубяваш, говори учтиво...

* * *

Закуската не беше много изобилна и оставаше място за скорошния обед. Поднесено беше печено месо с много подправки и кучешки уши, изкиснати в оцет. Пиеха пенливо ируканско, гъсто кафяво есторско, бяло соанско. Разрязвайки сръчно с два ножа овнешкия крак, дон Тамео се оплакваше от безочието на низшите

съсловия. „Смятам да подам докладна записка до краля — съобщи той.
— Дворянството настоява да се забрани на селяните и на занаятчийската сган да се показват на публични места и по улиците. Нека ходят през дворовете и по крайните улици. А в онези случаи, когато явяването на селянина на улицата е неизбежно, например когато докарва хляб, месо и вино за благородните къщи, нека има специално разрешение от министерството за охрана на короната.“ — „Светъл ум! — каза възхитено дон Сера, като пръскаше плюнка и сок от месо. — А пък вчера в двореца...“ И той разказа последната новина. Любимата на дон Реба, придворната дама Окана, непредпазливо настъпила краля по болния крак. Негово величество изпаднал в ярост, обърнал се към дон Реба и му заповядал да накаже престъпницата за назидание, на което, без да му мигне окото, дон Реба отвърнал: „Ще бъде изпълнено, ваше величество. Още тази нощ!“ „Аз толкова се смях — каза дон Сера, като завъртя глава, — че две телени копчета от камизолата ми отхвръкнаха...“

Протоплазма, мислеше си Румата. Просто плюскаща и размножаваща се протоплазма.

— Да, благородни донове — каза той. — Дон Реба е извънредно умен човек...

— Охо-хо! — каза дон Сера. — И то какъв! Най-светъл ум!...

— Изтъкнат деец — каза важно и с чувство дон Тамео.

— Сега дори ми е чудно, когато си спомня — продължи Румата, като се усмихна приветливо — какво се говореше за него само преди година. Спомняте ли си, дон Тамео, колко остроумно се присмивахте на кривите му крака?

Дон Тамео се задави и изпи на един дъх чаша ируканско.

— Не си спомням — измърмори той. — Пък и какъв присмехулник съм аз...

— Присмивахте се, присмивахте се — каза дон Сера и поклати укорително глава.

— Наистина! — възклика Румата. — Та вие присъствувахте на този разговор, дон Сера! Спомням си, че така се смяхте на остроумните забележки на дон Тамео, че нещо ви изхвръкна от тоалета...

Дон Сера стана аленочервен и почна дълго и неясно да се оправдава, като през цялото време лъжеше. Дон Тамео се навъси и се

залови със силното есторско и тъй като според собствените му думи, „като почнал от завчера сутринта, та и досега не можел да спре“, когато излизаха от къщата, трябваше да го подкрепят от двете му страни.

Денят беше слънчев, ярък. Простият народ се бълскаше между къщите, търсейки нещо за гледане, хлапаците пищяха и свиреха с уста и се замерваха с кал, от прозорците надничаха хубавички граждани с бонета, вятърничави прислужнички свенливо стрелкаха с влажните си очички и настроението почна малко да се повдига. Дон Сера събори много умело един селянин и едва не умря от смях, докато гледаше как селянина се вардаля в локвата. Дон Тамео изведенъж откри, че е сложил портупейте с мечове отзад напред и закрещя: „Стойте!“ — и почна да се върти на място, като се мъчеше да се обърне вътре в портупейте. Нещо пак изхвръкна от камизолата на дон Сера. Румата хвана за розовото ушенце една прислужничка, която изтича край тях, и я помоли да помогне на дон Тамео да се оправи. Около благородните донове веднага се събра тълпа от зяпльовци, които даваха съвети на прислужничката, от които тя стана яркочервена, а от камизолата на дон Сера се сипеха като град закопчалки, копченца и токички. Когато най-сетне тръгнаха по-нататък, дон Тамео захвана на всеослушание да съчинява допълнение към своята докладна записка, в което сочеше, че е необходимо „да не се причисляват към селяните и простолюдието хубавичките личности от женски пол“. В този момент една кола с гърнета им препречи пътя. Дон Сера извади и двата меча и заяви, че не подхожда на благородните донове да заобикалят някакви си коли и че той ще си проправи път през тази кола. Но докато се примерваше и се мъчеше да различи докъде свършва стената на къщата и откъде започват гърнетата, Румата хвана колелата, извърна колата и освободи пътя. Зяпльовците, които наблюдаваха с възхищение това, което стана, извикаха на Румата тройно „ура“. Благородните донове щяха да тръгнат по-нататък, но от прозореца на третия етаж се подаде един дебел побелял дюкянджия и почна да говори надълго и нашироко за безчинствата на придворните, които „нашият орел дон Реба скоро ще озапти“. Трябваше да се забавят и да прехвърлят през този прозорец целия товар от гърнета. В последното гърне Румата хвърли две златни монети с профил на Пиц Шести и го връчи на втрещения собственик на колата.

— Колко му дадохте? — попита дон Тамео, когато тръгнаха по-нататък.

— Дреболия — отвърна небрежно Румата. — Две жълтици.

— Кълна се в свети Мика! — провикна се дон Тамео. — Вие сте богат! Искате ли да ви продам моя хамахарски жребец?

— По-добре да го спечеля от вас на зарове — каза Румата.

— Вярно! — каза дон Сера и се спря. — Защо да не изиграем някоя игра на зарове!

— Направо тук ли? — попита Румата.

— Че защо не? — попита дон Сера. — Не виждам защо трима благородни донове да не играят на зарове там, където им се иска!

Дон Тамео изведнъж падна. Дон Сера се спъна в краката му и също падна.

— Съвсем бях забравил — каза той. — Ние вече трябва да отидем на пост.

Румата ги вдигна и ги поведе, като ги хвана за лактите. Той се спря до огромната мрачна къща на дон Сатарина.

— Няма ли да влезем при стария дон? — попита той.

— Съвсем не виждам защо трима благородни донове да не влязат при стария дон Сатарина — каза дон Сера.

Дон Тамео отвори очи.

— Намирайки се на служба при краля — каза тържествено той, — ние трябва всемерно да гледаме в бъдещето. Д-дон Сатарина е изминат етап. Напред благородни донове! Трябва да отида на пост...

— Напред — съгласи се Румата.

Дон Тамео отново обори глава на гърдите си и повече не се събуди. Дон Сера прегъваше пръсти и разказваше за любовните си победи. Така стигнаха до двореца. В караулното помещение Румата сложи с облекчение дон Тамео на една пейка, а дон Сера седна до масата, бутна небрежно настрани пачка ордери, подписани от краля, и каза, че най-сетне е дошло време да пият студено ируканско. „Нека стопанинът докара една бъчва, заповядда той, а тези момиченца (той посочи караулните гвардейци, които играеха на карти край другата маса) нека дойдат насам.“ Дойде началникът на караула, лейтенант от гвардейската рота. Той дълго се вглежда в дон Тамео и дон Сера; когато дон Сера го попита „защо са увехнали всички цветя в

тайнствената градина на любовта“, реши, че може би е по-добре да не ги праща сега на пост. Нека засега си полежат така.

Румата игра на зарове с лейтенанта, изгуби една жълтица и си поговори с него за новите униформени портуупеи и за начините на точене на мечове. Той каза между другото, че се канел да намине при дон Сатарина, който има оръжие, наточено по стариен начин, и много се огорчи, когато научи, че почтеният велможа окончателно се бил побъркал: още преди месец освободил пленниците си, разпуснал дружината и предал безвъзмездно на хазната богатия си арсенал от средства за инквизиране. Сто и две годишният старец бил казал, че смятал да посвети остатъка от живота си на добри дела, и сега навярно нямало дълго да изкара.

След като се сбогува с лейтенанта, Румата излезе от двореца и тръгна към пристанището. Той вървеше, като заобикаляше локвите и прескачаше ровините, пълни с плесенясала вода, бълскаше безцеремонно зазяпалите се прости хора, намигаше на девойките, на които, както изглежда, неговата външност правеше неотразимо впечатление, поздравяваше дамите, носени на кресла, приятелски поздравяваше познатите дворяни и умишлено не забелязваше сивите щурмоваци.

Той се отби за малко от пътя, за да влезе в Патриотичната школа. Тя беше учредена преди две години на разноски на дон Реба за подготовка на военни и административни кадри от малоимотни и търговски юноши. Къщата беше каменна, строена съвременно без колони и барелефи, с дебели стени, с тесни, прилични на бойници прозорци и полукръгли кули от двете страни на главния вход. В случай на нужда къщата можеше да издържи за известно време.

Румата се качи по тесните стъпала на втория етаж и звънкайки с шпори, се запъти край класните стаи към кабинета на прокуратора на школата. От класните стаи се чуваше гълчка, хорови провиквания. „Какъв е кралят? Светло величество. Какви са министрите? Верни, непознаващи съмнения...“, „... И бог, нашият създател, каза: «Ще те прокълна». И го прокле...“, „А ако рогът изsvири два пъти, да се разпръснем по двама като във верига и да свалим пиките...“, „А когато изтезаваният падне в несвяст, да не се увличаме и да прекратим изпитанието...“

Школа, мислеше си Румата. Гнездо на мъдростта. Опора на културата...

Без да чука, той бълсна ниската сводеста врата и влезе в един кабинет, тъмен и леден като зимник. Насреща му скочи от грамадната маса, затрупана с книжа и тояги за наказания, един дълъг недодялан човек, плешив, с хълтнали очи, стегнат в тесен сив мундир с нашивки на министерството на охрана на короната. Тъкмо той беше прокураторът на Патриотичната школа, ученият отец Кин — садист-убиец, покалугерил се, автор на „Трактат за доноса“, с който беше обърнал върху себе си вниманието на дон Реба.

След като кимна небрежно в отговор на надутото приветствие, Румата седна в креслото и сложи крак върху крак. Отец Кин остана наведен в позата на почтително внимание.

— Е, как е? — попита благосклонно Румата. — Едни грамотни колим, други учим, така ли?

Отец Кин се ухили.

— Грамотният човек не е враг на краля — каза той. — Враг на краля е грамотният мечтател, усъмнилият се грамотен, невярващият грамотен човек! А пък ние тук.

— Добре, добре — каза Румата. — Вярвам. Какво пишеш? Четох твоя трактат — полезна книга, но глупава. Че как можа? Не е хубаво. Ти си прокуратор!...

— Не съм се старал да поразя с ума си — отвърна с достойнство отец Кин. — Единственото, към което се стремях, беше да бъда полезен на държавата. Умните не ни трябват. Трябват ни верни. И ние...

— Добре, добре — каза Румата. — Вярвам. Та пишеш ли нещо ново, или не?

— Кая се да дам за разглеждане на министъра едно разсъждение за новата държава, образец на която смятам, че е областта на Светия орден.

— А бе какво правиш? — учуди се Румата. — Всички, ли искаш да ни покалугериш?

Отец Кин стисна ръце и се наведе напред.

— Позволете ми да ви обясня, благородни доне — каза той разпалено и облиза устните си. — Същността е съвсем другаде! Същността е в основните повели на новата държава. Повелите са

прости и са само три: сляпа вяра в непогрешимостта на законите, безпрекословно подчинение на тях и неуморно наблюдение на всеки над всички!

— Хм — каза Румата. — А защо?

— Кое „защо“?

— Все пак си глупав — каза Румата. — Добре де, вярвам ти. Та за какво говорех?... Да! Утре ще приемеш двама нови наставници. Казват се: отец Тара, много почен старец, занимава се със, кажи я де,... космография, и брат Нанин, също верен човек, силен по история. Това са мои хора, приеми ги почтително. Ето ти гаранцията. — Той хвърли на масата една торбичка, която иззвънтя. — Твоят пай е пет жълтици... Разбра ли всичко?

— Да, благородни доне — каза отец Кин.

Румата се прозина и се озърна.

— Добре, че ме разбра — каза той. — Баща ми, кой: знае защо, много обичаше тези хора и ми завеща да им уредя живота. Ето обясни ми, учени човече, отде един благороден дон може да има такава привързаност към книжниците?

— Може би за някакви специални заслуги? — предположи отец Кин.

— За какво говориш? — попита с подозрение Румата. — Макар че защо не?... Да... Някоя хубава дъщеря или сестра... Ти, разбира се, нямаш вино тук, нали?

Отец Кин виновно разпери ръце. Румата взе от масата едно от листчетата и го подържа известно време пред очите си.

— „Съдействуване“... прочете той. — Мъдреци! — Той изпусна листчето на земята и стана. — Гледай твоята учена сган да не ги обижда. Аз някой ден ще ги навестя и ако науча... — Той приближи до носа на отец Кин юмрука си. — Добре де, добре, не се бой, няма...

Отец Кин се изсмя почтително. Румата му кимна и се упъти към вратата, като драскаше пода с шпорите си.

На улица Премногодарение той се отби в дюкяна за оръжие, купи нови халки за ножниците, опита един-два кинжала (замери ги в стената, изprobва ги върху дланта си — не му харесаха), след това седна на тезгяха и си поговори със собственика отец Гаук. Отец Гаук имаше печални добри очи и малки бледи ръце с неизмити мастилени петна по тях. Румата малко поспори с него за достойнствата

на стиховете на Цурен, изслуша един интересен коментар към стиха „Като увехнал лист пада върху душата...“, помоли го да му прочете нещо ново и след като повъздиша заедно с автора над неизразимо тъжните строфи, на излизане издекламира „Да бъдеш или да не бъдеш?“ в свой превод на ирукански език.

— Свети Мика! — провикна се разпалено отец Гаук. — От кого са тия стихове?

— Мои са — каза Румата и излезе.

Той влезе в „Сивата радост“, изпи чаша арканарски киселаж, потупа гостилиничарката по бузата, сръчно премести меча си, като обърна масичката на щатния осведомител, който го беше зяпнал с празните си очи, след това отиде в отдалечения ъгъл и намери там един дрипав брадат човек с мастилница на шията.

— Здрави, брат Нанин — каза той. — Колко прошения написа днес?

Брат Нанин се усмихна срамежливо и показа дребните си развалени зъби.

— Сега се пишат малко прошения, благородни доне — каза той.

— Едни смятат, че да молиш е безполезно, а други се надяват в най-близко време да вземат без разрешение.

Румата се наведе над ухото му и му разказа, че работата му с Патриотичната школа е уредена.

— Ето ти две жълтици — каза той в заключение. — Облечи се, оправи се. И бъди по-предпазлив... поне през първите дни. Отец Кин е опасен човек.

— Аз ще му прочета моя „Трактат за слуховете“ — каза весело брат Нанин. — Благодаря, благородни доне.

— Какво ли не прави човек за паметта на баща си! — каза Румата. — А сега ми кажи, къде да намеря отец Тара?

Брат Нанин престана да се усмихва и смутено взе да мига.

— Вчера тук се сбиха — каза той. — А пък отец Тара малко си беше пийнал. И освен това нали е червенокос... Счупиха му едно ребро.

Румата изпъшка от досада.

— Какво нещастие! — каза той — И защо пиете толкова много?

— Понякога е мъчно да се устои — каза тъжно брат Нанин.

— Вярна — каза Румата. — Е, ето ти още две жълтици, пази го.

Брат Нанин се наведе и искаше да му хване ръката. Румата се отдръпна.

— Моля, моля — каза той. — Това не е най-добрата ти шега, брат Нанин. Сбогом.

* * *

На пристанището миришеше, както никъде другаде в Арканар. Миришеше на солена вода, на вмирисана тиня, на подправки, на смола, на дим, на развалена сланина, от кръчмите лъхаше на дим, на пържена риба и вкиснала брага. В задушния въздух се носеха непрекъснати разноезични ругатни. По кейовете, в тесните проходи между складовете, край кръчмите се бълскаха хиляди хора с чудноват изглед: разпасани моряци, надути търговци, навъсени рибари, търговци на роби, търговци на жени, намацани проститутки, пияни войници, никакви тъмни личности, окичени с оръжие, фантастични дрипльовци със златни гривни по мръсните си лапи. Всички бяха възбудени и сърдити. По заповед на дон Реба вече трети ден нито един кораб, нито един члун^[1] не можеше да напусне пристанището. Край пристаните поклащаха ръждясали касапски секири сивите щурмоваци. Те плюеха и поглеждаха нахално и злорадо към тълпата. По задържаните кораби клечаха на групи меднокожи кокалести хора, облечени с кожи с козината отвън и с медни шапки — наемници-варвари, които нищо не представляваха в ръкопашен бой, но бяха страшни ей тъй на разстояние с много дългите си тръбички, с които издухваха отровни шипове. А зад гората от мачти, в открития залив, се чернееха в мъртвото затишие дългите бойни галери на кралския флот. От време на време те изпускаха червени огненодимни струи, които възпламеняваха морето — горяха нефт, за да всяват страх.

Румата отмина митническата канцелария, пред затворените врати на която се бяха струпали мрачни морски вълци, които напразно очакваха разрешение за излизане, проби си път през кресливата тълпа, която търгуваше с каквото ѝ падне (от робини и черен маргарит до наркотици и дресирани паяци), излезе на кея, изви поглед към подутите трупове с матроски куртки, изложени за всеобщо разглеждане на самия припек, и след като описа дъга по затрупаното с

боклуци празно място, влезе във вонящите улички край пристанището. Тук беше по-тихо. На вратите на бедняшки малки вертепи дремеха полуголи проститутки, на кръстопътя лежеше с разбита муцуна пиян войник с обърнати навън джобове, край стените се прокрадваха подозрителни фигури с бледи нощи физиономии.

Румата идваше тук за пръв път денем и отначало се учуди, че не привлича вниманието: хората, които срещаше, гледаха с подпухнали очи или край него, или като че ли през него, макар че се отдръпваха и му даваха път. Но когато завиваше на ъгъла, той случайно се обърна и успя да види как петнадесетина разнокалибрени глави, мъжки и женски, рошави и плешиви, мигновено се дръпнаха към вратите, прозорците и входовете. Тогава той усети странната атмосфера на това гнусно място, атмосфера не на вражда или на опасност, а на някакъв лош, користен интерес.

Той бълсна с рамо вратата и влезе в един от вертепите, където в полуутъмното салонче зад тезгяха дремеше едно дългоносо старче с лице на мумия. Масите бяха празни. Румата се приближи безшумно до тезгяха и вече се целеше да чукне стареца по дългия нос, когато изведнъж забеляза, че спящият старец съвсем не спи, а го разглежда внимателно през голите си присвирти клепачи. Румата хвърли на тезгяха малка сребърна монета и очите на стареца веднага широко се отвориха.

— Какво желае благородният дон? — осведоми се той делово. — Тревичка? Нещо за мирисане? Момиче?

— Не се преструвай — каза Румата. — Ти знаеш за какво идват.

— А-а, ама това бил дон Румата! — провикна се с необикновено учудване старецът. — А бе гледам, нещо познато...

След като каза това, той отново отпусна клепачи. Всичко беше ясно. Румата заобиколи тезгяха и се промъкна през тясната врата в съседната стаичка. Тук беше тясно, тъмно и вонеше на вкиснато. По средата зад високо писалище стоеше наведен над някакви книжа един сбръчкан възрастен човек с плоска черна шапчица. На писалището трепкаше светилник и в здрача се виждаха само лицата на хората, които седяха неподвижно край стените. Румата, прикрепляйки мечовете, също напипа една табуретка до стената и седна. Тук си имаше свои закони и свой етикет. Никой не обърна внимание на новодошлия: щом е дошъл човек, значи така трябва, а ако не трябва, само да смигнат — и

човекът ще изчезне. Търси го, ако щеш, по целия свят... Сбръчканият старец скърцаше прилежно с перо, хората край стените бяха неподвижни. От време на време ту един, ту друг проточено въздишаше. По стените с лек тропот тичаха невидими гущери-мухоловки.

Неподвижните хора край стените бяха главатари на банди — някои от тях Румата отдавна познаваше по физиономия. Сами по себе си тези тъпи животни не струваха много. Тяхната психология не беше по-сложна от психологията на средния дюкянджия. Те бяха невежи, безмилостни и си служеха добре с ножовете и късите тояги. А виж човекът до писалището...

Казваше се Вага Колелото и беше всемогъщ, незнаещ конкуренти главатар на всички престъпни сили на Запроливието — от Питанските блата на запад от Ирукан до морските граници на търговската република Соан. Той беше прокълнат от трите официални църкви на империята за безмерната си горделивост, защото се наричаше по-млад брат на царствуващите особи. Разполагаше с нощна армия, с общ брой до десет хиляди души, с богатство от няколко стотици хиляди жълтици, а агентурата му проникваше в светая светих на държавния апарат. През последните двадесет години четири пъти го бяха екзекутирали, всеки път при голямо струпване на хора; според официалната версия в настоящия момент той гниеше едновременно в три най-мрачни зандана на империята, а дон Реба нееднократно беше издавал заповеди „относно възмутителното разпространяване от страна на държавните престъпници и другите злосторници на легенди за така наречения Вага Колелото, който в действителност не съществува и следователно е легендарен“. Същият този дон Реба според слуховете викал при себе си някои барони, разполагащи със силни дружини, и им предлагал възнаграждение: петстотин жълтици за Вага мъртъв и седем хиляди жълтици за жив. Самият Румата трябваше на времето си да изхаби доста сили и злато, за да влезе в контакт с този човек. Вага предизвикващ у него най-силно отвращение, но понякога биващ извънредно полезен — буквально незаменим. Освен това Вага беше заинтересувал много Румата като учен. Той беше извънредно любопитен експонат в неговата колекция от средновековни чудовища, личност, която, както изглежда, нямаше абсолютно никакво минало...

Най-сетне Вага сложи перото, изправи се и каза със скърцащ глас:

— Така е то, деца мои. Две и половина хиляди жълтици за три, дни. А разходите са само хиляда деветстотин деветдесет и шест. Петстотин и четири малки кръглички жълтички за три дни. Не е лошо, деца мои, не е лошо...

Никой не се помръдна. Вага се отдръпна от писалището, седна в един ъгъл и разтърка силно сухите си длани.

— Има с какво да ви зарадвам, деца мои — каза той. — Настъпват добри времена, изобилни... Но ще трябва да се потрудим. Ох, колко много! Моят по-стар брат, Арканарският крал, е решил да изтреби всички учени хора в нашето общо кралство. Няма що, той си знае. Пък и кои сме ние, та да обсъждаме неговите високи решения? Обаче ние можем и трябва да извлечем печалба от това решение. И понеже сме негови верни поданици, ще му услужим. Но тъй като сме негови нощи поданици, няма да изпуснем и нашия малък дял. Той няма да забележи и няма да ни се сърди. Какво?

Никой не се помръдна.

— Стори ми се, че Пига въздъхна. Вярно ли е, Пига, сине?

В тъмнината се разшаваха и се изкашлиха.

— Не съм въздишал, Вага — каза един груб глас. — Как може...

— Не бива, Пига, не бива! Правилно! Всички трябва сега да ме слушате със затаен дъх. Всички вие ще се разпръснете оттук, ще се заловите за тежък труд и няма да има кой да ви посъветва. Моят по-стар брат, негово величество, чрез устата на своя министър дон Реба ни обеща за главите на някои от избягалите и укрили се учени хора доста пари. Ние трябва да му доставим тези глави и да зарадваме стареца. А, от друга страна, някои учени хора искат да се скрият от гнева на моя по-стар брат и няма да пожаят за това средствата си. В името на милосърдието и за да облекчим душата на моя по-стар брат от бремето на излишни, злодейства, ние ще помогнем на тези хора. Впрочем впоследствие, ако негово величество има нужда и от тези глави, той ще ги получи. Евтино, съвсем евтино...

Вага мълкна и обори глава. По бузите му изведнъж потекоха старчески бавни сълзи.

— Ами че аз оставям, деца мои — каза той и изхлипа. — Ръцете ми треперят, краката ми се подгъват и паметта ми почва да ми

изневерява. Забравих, съвсем забравих, че сред нас в тази задушна тясна стаичка се измъчва един благороден дон, когото съвсем не интересуват нашите дребни сметки. Ще се оттегля от работа. А засега, деца мои, хайде да се извиним пред благородния дон...

Той стана и охкайки, се наведе в поклон. Останалите също станаха и се поклониха, но с явна нерешителност и дори с уплаха. Румата буквально чуваше как пращят тъгите им примитивни мозъци и напразно се мъчат да стигнат до смисъла на думите и постъпките на това прегърбено старче.

Работата, разбира се, беше ясна: разбойникът използуваше още един шанс да уведоми дон Реба, че нощната армия смята да действува в настоящия погром заедно със сивите. А сега, когато дойде време да се дават конкретни указания, да се посочват имена и срокове за операциите, присъствието на благородния дон ставаше, неко казано, обременително и на благородния дон се предлагаше да изложи побързо работата си и да се измита оттук. Тъмен старец. Страшен. И защо ли е в града? Вага не може да търпи града.

— Имаш право, почтений Вага — каза Румата. — Аз нямам време. Обаче аз трябва да ти се извиня, понеже те безпокоя по съвсем нищожна работа. — Той продължаваше да седи и всички го слушаха прави. — Така се случи, че имам нужда от твоя съвет... Можеш да седнеш.

Вага се поклони още веднъж и седна.

— Виж каква е работата — продължи Румата. — Преди три дни трябваше да се срещна в местността Тежките мечове с мой приятел, благороден дон от Ирукан. Но не се срещнахме. Той изчезна. Знам със сигурност, че е пресякъл благополучно ируканска граница. Може би ти знаеш нещо за по-нататъшната му съдба?

Вага дълго не отговаряше. Бандитите сумтяха и въздишаха. Сетне Вага се изкашля.

— Не, благородни доне — каза той. — Ние нищо не знаем за тази работа.

Румата веднага стана.

— Благодаря ти, почтений — каза той. После направи крачка по средата на стаята и сложи върху писалището торбичка с десетина

жълтици. — Оставям ти ги с молба: ако научиш нещо, да ми известиш.
— Той докосна шапката си. — Прощавай.

Вече до вратата той се спря и каза небрежно през рамо:

— Ти каза нещо тук за учените хора. Сега ми дойде на ума. Струва ми се, че благодарение на труда на краля в Арканар след месец няма да можеш да намериш нито един свестен книжник. А пък аз трябва да основа в метрополията университет, защото дадох обет, когато се излекувах от черната епидемия. Бъди добър, когато наловиш книжници, извести първо мене, а след туй дон Реба. Може да се случи да си подбера един-двама за университета.

— Няма да ви излезе евтино — предупреди го със сладък глас Вага. — Стоката е рядка, не се залежава.

— Честта ми е по-скъпа — каза високомерно Румата и излезе.

[1] Члун — малка лодка (бел.ред.). ↑

ГЛАВА ТРЕТА

Този Вага, мислеше си Румата, би било много интересно да го заловя и да го закарам на Земята. Технически това не е сложно. Можех да го направя просто сега. Какво щеше да прави той на Земята? Румата се опита да си представи какво щеше да прави Вага на Земята. В светла стая с огледални стени и кондициониран въздух, с мириз на бор или на море, са хвърлили един огромен мъхнат паяк. Той се притиска към блестящия под, движи конвултивно злобните си очички и — какво да прави? — тича на една страна и се хвърля в най-тъмния ъгъл, мушка се и заплашително показва отровните си челюсти. Разбира се, преди всичко Вага щеше да потърси обидени хора. И естествено най-глупавият обиден човек би му се сторил прекалено чист и непригоден, за използване. И ще залине старчето. Може би дори ще умре. А впрочем кой го знае! Там е работата, че психологията на тези чудовища е тъмна гора. Свети Мика! Много по-сложно е да се ориентираш в нея, отколкото в психологията на нехуманоидните цивилизации. Всичките им действия могат да се обяснят, но е дяволски трудно да се предвидят. Да, може би щеше да умре от мъка. А може би щеше да се огледа, да се приспособи, да види кое как е и да постъпи като лесничей в някой резерват. Та нали не е възможно да няма някаква дребна безобидна страсть, която тук само му пречи, а там би могла да стане същността на живота му. Май че обича котки. В бърлогата му, казват, имало цяло стадо и бил назначил специален човек да ги гледа. И дори плащал на този човек, макар че е стиснат и би могъл просто да го сплаши. Но какво щеше да прави той на Земята със своето чудовищно властолюбие — това е непонятно!

Румата се спря пред една кръчма и искаше да влезе, но видя, че му е изчезнала кесията. Той стоеше пред входа напълно объркан (все не можеше да свикне с такива неща, макар че не му се случваше за пръв път) и дълго бъркаше във всичките си джобове. Имаше всичко три торбички, по десетина жълтици във всяка. Една получи прокураторът отец Кин, другата получи Вага. Третата беше изчезнала.

Джобовете му бяха празни, на левия крачол бяха изрязани акуратно всички златни токички, и от пояса му беше изчезнал кинжалът.

Тогава той забеляза, че наблизо се бяха спрели двама щурмоваци, които го зяпаха и се хилеха. Сътрудникът на института не даваше пет пари за това, но благородният дон Румата Есторски се озвери. За секунда той изгуби контрол върху себе си. Направи крачка към щурмовациите, ръката му се вдигна от само себе си и се сви в юмрук. Види се, лицето му се беше променило страшно, защото присмехулниците отскочиха и със замръзнали като на паралитици усмивки бързо се шмугнаха в кръчмата.

Тогава той се уплаши. Стана му така страшно, както само веднъж през живота му, когато той — по онова време пилот на рейсов звездолет — усети първия пристъп на малария. Не се разбра откъде се взе тази болест и още след два часа с учудени шеги и остроумни поговорки то излекуваха, но запомни завинаги удара, който почувствува той, абсолютно здравият и никога неболедувал човек, при мисълта, че в него нещо се беше повредило, че е станал непълноценен и сякаш е изгубил едноличната власт над тялото си.

Ами че аз не исках, помисли си той. И наум не ми идваше. Та те не правеха нищо особено — е, стояха, хилеха се... Много глупаво се хилеха, но аз навярно съм бил много смешен, когато тършувах по джобовете си. Та аз едва не ги съсякох, изведнъж разбра той. Ако не се бяха махнали, щях да ги съсека. Той си спомни как съвсем наскоро се хвана на бас и разсече с един удар от горе до долу едно чучело, облечено с двойна соанска ризница, и по гърба му полазиха тръпки... Сега те щяха да лежат ей тук като заклани свине, а пък аз щях да стоя с меч в ръка, без да зная какво да правя... Ама че бог! Озверял съм...

Той почувствува изведнъж, че всички мускули го болят като след тежка работа. Е-е, каза си той тихо. Няма нищо страшно. Всичко мина. Това беше просто избухване. Мигновено избухване. Аз все пак съм човек и нищо животинско не ми е чуждо... Това са просто нерви. Нервите и напрежението от последните дни... И главното — това е усещането за сянката, която настъпва. Не ми е ясно чия е тя, не ми е ясно откъде е, но тя настъпва, и то съвсем неизбежно...

Тази неизбежност се чувствуваше по всичко. И по това, че щурмовациите, които още доскоро се свиваха в казармите, сега свободно се разхождаха с голи секири по средата на улиците, където

по-рано беше позволено да ходят само благородните донове. И от това, че от града бяха изчезнали уличните певци, разказвачи, танцьори, акробати. И в това, че гражданините престанаха да пеят куплети с политическо съдържание, станаха много сериозни и знаеха съвсем точно кое е необходимо за благото на държавата... в това, че внезапно и необяснимо беше затворено пристанището. И в това, че бяха разгромени и изгорени от „възмутения народ“ всички дюкянчета, които продаваха редки стоки — единствените места в кралството, където можеше да се купят или да се заемат книги и ръкописи на всички езици на империята и на древните, сега мъртви езици на туземците от Запроливието. И в това, че украсението на града, блестящата кула на астрологическата обсерватория, стърчеше сега в синьото небе като черен гнил зъб, изгорена при „случаен пожар“. И в това, че консумацията на алкохол за последните две години нарасна четири пъти — и то в Арканар, който открай време се слави с неудържимо пиянство! И в това, че подплашените, измъчени селяни окончателно се заровиха под земята в своите Благовония, Райски гъсталаци и Въздушни целувки, като не се решаваха да излизат от землянките си дори за необходимите полски работи. И най-сетне в това, че старият лешояд Вага Колелото се пресели в града, подушвайки голяма плячка... Някъде в дъното на двореца, в разкошните апартаменти, където болният от подагра крал, който от двадесет години не беше виждал сънцето от страх от всичко на света, син на собствения си прадядо, подписва с идиотски смях една след друга ужасни заповеди, които обричат на мъчителна смърт най-честните и безкористни хора, някъде там назряваше един чудовищен цирей и този цирей можеше да се пукне всеки момент...

Румата се подхълзna на пъпешова кора и вдигна глава. Беше на улица Премногодарение, в царството на солидните търговци, сарафи и майстори-златари. От двете страни стояха солидни старинни къщи с дюкянчета и житарници, тротоарите тук бяха широки, а улицата беше настлана с гранитни блокове. Обикновено тук можеха да се срещнат благородници и по-богати хора, но сега срещу Румата прииждаше гъста тълпа от възбудени хора от простолюдието. Те го заобикаляха предпазливо, поглеждаха го работелно и мнозина за всеки случай се покланяха. На прозорците на горните етажи се виждаха дебели лица, по тях изстиваше възбуденото любопитство. Някъде

отпред от време на време викаха началнически: „Я минавай!... Разпръснете се!... Я по-бързо!...“ В тълпата си говореха:

— В тях е истинското зло, от тях трябва да се боиш най-много. На вид са тихи, благонравни, почтени, като погледнеш — търговец като търговец, а отвътре горчива отрова!...

— Какво го направиха дявола... Аз, дето съм свикнал, вярвах ли, догади ми се, като гледах...

— А на тях нищо им няма... Какви момчета! Просто сърцето ми се радва. Такива няма да те предадат.

— А може би така не бива? Все пак човек е, живо дихание... Е, грешен бил — накажете го тогава, поучете го, но защо така?...

— Остави тая работа!... По-тихо: първо, наоколо има хора...

— Господарю, господарю! Има хубаво сукно, ще ни го дадат, ако ги притиснем... Само че трябва по-бързо, инак пак ще го пипнат продавачите на Пакин...

Пак са пребили някого, помисли си Румата. Поиска му се да завие и да заобиколи мястото, откъдето идваше тълпата и където викаха да минават и да се разпръсват. Но той не зави. Само прокара ръка по косата си, та падналият кичур да не закрива камъка на златния обръч. Камъкът не беше камък, а обектив на телепредавател и обръчът не беше обръч, а радиостанция. Историците на Земята виждаха и чуваха всичко, което виждаха и чуваха двеста и петдесетте разузнавачи на деветте континента на планетата. И затова разузнавачите бяха длъжни да гледат и да слушат.

Той вирна брадичка, разпери мечовете си, за да закачат повече хора, и тръгна право срещу тях по средата на улицата, като тези, които идваха срещу него, бързо се отдръпваха и му правеха път. Четирима яки носачи с боядисани муцуни пренесоха през улицата едно сребристо кресло. Зад завеските надникна красиво студено лице с изрисувани очи. Румата бързо свали шапка и се поклони. Това беше дона Окана, сегашната фаворитка на нашия орел дон Реба. Когато видя великолепния кавалер, тя се усмихна нежно и многозначително. Без да се замисля, човек можеше да посочи двадесет благородни донове, които, след като бъдат удостоени с такава усмивка, ще се втурнат към жените и любовниците си с радостната новина: „Сега другите да се пазят, на всички ще им видя сметката сега, всичко ще им припомня!...“ Такива усмивки са нещо рядко и понякога неоценимо скъпо. Румата се

спря и изпрати с поглед креслото. Трябва да се решава, помисли си той. Трябва най-сетне да се решава... Той потръпна при мисълта какво ще му струва това. Но нали трябва! Трябва... Решено е, помисли си той, все едно, друг път нямам. Тази вечер. Той стигна до дюкянчето за оръжие, където се беше отбил одеве да види цените на кинжалите и да послуша стихове, и отново се спря. Ето какво било... Значи е дошъл твой ред, добри ми отец Гаук.

Тълпата вече се беше разпръснала. Вратата на дюкяна беше откъсната от пантите, прозорците избити. В отвора на вратата стоеше опрял крак в касата огромен щурмовак със сива риза. Друг щурмовак, по-мършав, беше клекнал до стената. Вятърът разнасяше по улицата смачкани изписани листове.

Огромният щурмовак мушна пръста си в устата, посмука го, после го извади от устата и го огледа внимателно. Пръстът му беше окървавен. Щурмовакът улови погледа на Румата и изхриптя благодушно:

— Хапе мръсникът като пор...

Вторият щурмовак бързо се изсмя. Един такъв мършавичък, бледен хлапак, неуверен, с пъпчива муцуна, веднага си личи, че е нов, змийче, кутре...

— Какво е станало? — попита Румата.

— Заловихме един скрит книжник — каза нервно кутрето Дангалакът почна отново да смуче пръста си, без да си променя позата.

— Мир-но! — изкомандува тихо Румата.

Кутрето бързо скочи и вдигна секирата. Дангалакът се позамисли, но все пак свали крака си изостана доста изправено.

— Та какъв книжник беше? — осведоми се Румата.

— Съвсем не знам — каза кутрето. — По заповед на отец Цупик.

— Е и какво? Заловихте ли го?

— Тъй вярно! Заловихме го!

— Това е хубаво — каза Румата.

Това наистина съвсем не беше лошо. Имаше още време. Нищо не е по-скъпо от времето, помисли си той. Един час струва колкото живота, денят е безценен.

— И къде го закарахте? В кулата ли?

— А? — попита объркано кутрето.

— Питам той сега в кулата ли е?

По пъпчивата му мускулка се разтегна несигурна усмивка. Дангалакът се изсмя. Румата стремително се обърна. Там, на другата страна на улицата, висеше като чувал с парцали на напречната греда на портата трупът на отец Гаук. Няколко окъсани момчета го гледаха с отворени уста от двора.

— Днес не пращат всеки в кулата — изхриптя благодушно дангалакът зад гърба му. — Днес я караме бързо. Един възел на ухoto — и хайде на разходка.

Кутрето отново се захили. Румата го погледна, без да вижда, и бавно пресече улицата. Лицето на печалния поет беше черно и непознато. Румата наведе очи. Само ръцете му бяха познати, дълги слаби пръсти, изцапани с мастило...

*Сега не напушкат живота,
живота сега го крадат.
Дори ако някой поискა
да тръгне по друг някой път,
безсилният сам ще отпусне
несръчните слаби ръце,
незнаещ къде в октопода
и има ли всъщност сърце...*

Румата се обърна и се отдалечи. Добрият слаб Гаук. Октоподът има сърце. И ние знаем къде е то. И това е най-страшното, мили безпомощни приятелю. Знаем къде е то, но не можем да го съсечем, без да пролеем кръвта на хиляди сплашени, замаяни, слепи, незнаещи що е съмнение хора. А те са толкова много, безнадеждно много, невежи, разединени, озлобени от вечния неблагодарен труд, унижени, неспособни още да се издигнат над мисълта за някой допълнителен грош... И ние още не можем да ги научим, да ги обединим, да ги насочим, да ги спасим от самите тях. Рано, твърде рано, цяло столетие по-рано, отколкото е възможно, се е вдигнала в Арканар сивата тиня, тя няма да срещне отпор и остава само едно: да спасяваме малцината, които още можем: да спасим — Будах, Тара, Нанин — е, още десетина души, е, още двадесетина.

Но само мисълта, че хиляди други, може би по-малко талантливи, но също честни, истински благородни хора са фатално обречени, пораждаше в гърдите му леден студ и чувство за подлост. От време на време това чувство ставаше толкова остро, че съзнанието му се помрачаваше и Румата виждаше като наяве гърбовете на сивата паплач, озарени от лилавите пламъци на изстрелите, и изкривеното от животински ужас винаги бледо лице на дон Реба и бавно стромолясващата се отвътре Весела кула... Да, това би било радостно. Това би било истинска работа. Истинско микроскопично въздействие. Но след това... Да, хората от института имаха право. След това ще дойде неизбежното. Кървав хаос в страната. Нощната армия на Вага ще излезе на повърхността, десет хиляди главорези, отльчени от всички църкви, насилици, убийци, развратители; орди от меднокожи варвари, които слизат от планините и изтребват всичко живо — от бебетата до старците; грамадни тълпи от заслепени от ужас селяни и граждани, които бягат към горите, към планините, към пустините; и твоите привърженици — весели хора, смели хора! — които си разпарят взаимно коремите в най-жестока борба за власт и за правото да владеят картечицата след твоята неизбежно насиествена смърт... И тази безсмислена смърт ще дойде от чашата вино, която ще ти подаде най-добрия ти приятел, или от арбалетната стрела, изsvирила към гърба ти от завесата. И вцепененото лице на онзи, който ще бъде изпратен от Земята да те смени, който ще намери страната обезлюдена, залята от кръв, догаряща в пожарища, в която всичко, всичко, всичко ще трябва да започне отначало...

Румата ритна вратата на къщата си и влезе като черен облак във великолепния овехтял пруст. Муга — побелял, прегърben слуга с четиридесетгодишен лакейски стаж, само гледаше, сгущил глава в раменете си, как свирепият млад господар бързо сваля шапката, наметалото и ръкавиците си, хвърля на пейката портупейте с мечовете и се качва в своите апартаменти. В гостната момчето Уно чакаше Румата.

— Кажи да поднесат обеда — изръмжа Румата. — В кабинета.

Момчето не се помръдна от мястото си.

— Там ви чакат — каза то навъсено.

— Кой пък сега?

— Някаква мома. А може да е дона. По държане като че е мома — любезна е, а е облечена като благородница... Хубава е.

Кира, помисли си Румата с нежност и облекчение. Ох, че хубаво. Как си почувствува, мъничката ми... Той постоя със затворени очи, за да дойде на себе си.

— Да я изпъдя ли? — попита делово момчето.

— Тъпак — каза Румата. — Аз ще ти дам едно изпъждане!...
Къде е тя?

— Ами че в кабинета — каза момчето и неумело се усмихна.

Румата се упъти с бързи крачки към кабинета.

— Кажи да поднесат обед за двама — заповяда той. — И внимавай: никого да не пускаш! Ако ще кралят, ако ще дяволът, ако ще самият дон Реба да е...

Тя беше в кабинета, седнала със свити крака в креслото, опряла се на юмрук, и разсеяно прелистваше „Трактата за слуховете“. Когато той влезе, тя подскочи, но той не ѝ позволи да стане, изтича, прегърна я, мушна носа си в нейната пухкава ароматна коса и измърмори: „Колко навреме, Кира!... Колко навреме идваш!...“

В нея нямаше нищо необикновено. Момиченце като момиченце, осемнадесетгодишна, с вирнато носле, баща ѝ беше помощник писар в съда, брат ѝ — сержант при щурмовациите. И никой не бързаше да се жени за нея, защото беше червенокоса, а червенокосите в Арканар не ги обичаха. Поради същата причина тя беше учудващо тиха и стеснителна и по нищо не приличаше на устаратите, пищни еснафки, които много се ценяха във всички съсловия. Не приличаше и на нежните придворни красавици, които прекалено рано за цял живот научаваха къде е смисълът на женската съдба. Но тя знаеше да обича така, както обичат сега на Земята — спокойно и без колебания...

— Защо си плакала?

— Защо си такъв сърдит?

— Не, кажи защо си плакала?

— После ще ти разкажа. Очите ти са съвсем, съвсем изморени...

Какво се е случило?

— После ще ти кажа. Кой те е обидил?

— Никой не ме е обидил. Отведи ме оттук.

— Непременно.

— Кога ще заминем?

— Не зная, мъничката ми. Но ние непременно ще заминем.

— Нададен ли?

— Много надалеч.

— В метрополията?

— Да... в метрополията. У нас.

— Хубаво ли е там?

— Там е чудно хубаво. Там никой никога не плаче.

— Няма такова нещо.

— Да, разбира се. Няма такова нещо. Но ти там никога няма да плачеш.

— Ами какви са хората там?

— Като мене.

— Всички ли са такива?

— Не всички. Има много по-добри.

— Виж, такова нещо няма.

— Тъкмо такова нещо има!

— Защо ти вярвам толкова лесно? Баща ми никому не вярва. Брат ми казва, че всички са свине, само че едните са мръсни, а другите не. Но аз не им вярвам, а на тебе винаги вярвам...

— Обичам те...

— Чакай... Румата... Свали обръча... Нали казваше, че било грехота.

Румата се засмя щастливо, смъкна от главата си обръча, сложи го на масата и го покри с една книга.

— Това е окото на бога — каза той. — Нека се затвори... — Той я вдигна на ръце. — Това е много грешно, но когато съм с тебе, нямам нужда от бог. Така ли?

— Така е — каза тя тихичко.

* * *

Когато седнаха на масата, печеното беше изстинало, а виното, донесено от ледницата, се беше стоплило. Дойде момчето Уно и с тихи стъпки, както го беше учили старият Муга, отиде да пали светилниците, макар че беше още светло.

— Това твоят роб ли е? — попита Кира.

— Не, това е свободно момче. Много мило момче, само че е много стиснато.

— Трябват бели пари за черни дни — забеляза Уно, без да се обръща.

— Тъй и не купи нови чаршафи, нали — попита Румата.

— Какво толкова — каза момчето. — И старите ще свършат работа.

— Слушай, Уно — каза Румата. — Аз не мога цял месец да спя на едни и същи чаршафи.

— Хе — каза момчето. — Негово величество по половин година спи и не се оплаква...

— Ами масълцето — каза Румата и намигна на Кира, — масълцето в светилниците. То да не е бесплатно?

Уно се спря.

— Та нали имате гости — каза той най-сетне решително.

— Виждаш ли го какъв е! — каза Румата.

— Той е добър — каза сериозно Кира. — Той те обича. Хайде да го вземем с нас.

— Ще видим — каза Румата.

Момчето попита подозрително:

— Къде да ходя? Никъде няма да отида.

— Ще заминем за там — каза Кира, — където всички хора са като дон Румата.

Момчето помисли и каза презрително: „Да не е в рая за благородници?...“ След това подигравателно прихна и излезе от кабинета, като тътреше скъсаните си обувки. Кира погледна след него.

— Мило момче — каза тя. — Мрачно като мече. Добър приятел си имаш.

— Всичките ми приятели са добри.

— Ами барон Пампа?

— Откъде го познаваш? — учуди се Румата.

— Ами че ти само за него говориш. От тебе чувам само — барон Пампа, та барон Пампа.

— Барон Пампа е отличен другар.

— Как така баронът е другар?

— Искам да кажа, добър човек. Много добър и весел и много обича жена си.

— Искам да се запозная с него... Или ти се срамуваш от мене?

— Н-не, аз не се срамувам. Но макар че е добър човек, той е барон.

— А... — каза тя.

Румата отмести чинията.

— Все пак ми кажи защо си плакала. И си изтичала тук сама. Може ли сега да тичаш сама по улиците?

— Не можех да остана в къщи. Повече няма да се върна. Може ли да ти стана слугиня? Без пари.

Румата се изсмя и се задави и нещо сви гърлото му.

— Баща ми преписва всеки ден доноси — продължи тя с тихо отчаяние. — А книжата, от които преписва, са делите в кръв. Дават му ги във Веселата кула. И защо ти трябваше да ме учиш да чета? Всяка вечер, всяка вечер... Препише записките от изтезанията — и пие... Толкова е страшно, толкова е страшно!... „Ето, Кира — казва, — нашият съсед, калиграфът, учеше хората на писмо. Какъв мислиш, че е? Когато го изтезаваха, даде показания, че е магьосник и ирукански шпионин. Кому да вярвам — казва — сега? Аз — казва — самият съм се учен от него на писмо.“ А като дойде брат ми от патрула — по-пиян от бира, целите му ръце в засъхнала кръв... „Всички — казва — ще ги изколим до дванайсето коляно...“ Разпитва баща ми защо бил грамотен... Днес домъкна в къщи с приятелите си някакво човече... Биха го, изпръскаха всичко с кръв. Той дори престана да вика. Не мога вече, няма да се върна, по-добре ме убий!...

Румата се изправи до нея и почна да й гали косата. Тя гледаше в една точка с блестящи суhi очи. Какво можеше да й каже? Вдигна я на ръце, отнесе я на дивана, седна до нея и почна да й разказва за кристални храмове, за весели градини, дълги много мили, без гнила смет, комари и отвратителни насекоми, за вълшебната покривка, за килими-самолети, за вълшебния град Ленинград, за приятелите си — хора горди, весели и добри, за чудната страна зад моретата, зад планините, която се нарича особено — Земя... Тя слушаше тихо и внимателно и само се притискаше по-силно към него, когато под прозорците на улицата — грррум, грррум, грррум — изтрополяха подковани ботушки.

Тя имаше едно чудесно качество — свято и безкористно вярваше в доброто. Ако разправиш такава приказка на някой крепостен

селянин, ще изхъмка със съмнение, ще си избърше сополите с ръкав и ще си тръгне, без да каже дума, само ще се извръща към добрия, трезвия, но — ах, какво нещастие) — побъркан благороден дон. Ако почнеш да разправяш такива работи на дон Тамео и на дон Сера, няма да те изслушат: единият ще заспи, а другият ще се оригне ѹ ще каже: „Това е много благородно, ами как е там с жените?...“ А дон Реба би изслушал докрай внимателно и след като го изслуша, би сминал на щурмовациите да извият на благородния дон лактите до плешките и да изяснят точно от кого е чул благородният дон тези опасни приказки и кому е успял вече да ги разкаже...

Когато тя се успокои и заспа, той я целуна по спокойното спящо лице, покри я със зимното си наметало, обточено с кожа и излезе на пръсти, като затвори след себе си противно скръцналата врата. Мина през тъмната къща, слезе в стаята на слугите и каза, като гледаше над навелите се в поклон глави:

— Взех си домоуправителка. Казва се Кира. Ще живее горе при мене. Стаята, дето е зад кабинета, още утре да се разтреби старателно. Да слушате домоуправителката както мене. — Той огледа слугите: някой да не се хили. Никой не се хилеше, слушаха го с дължимата почитителност. — А пък ако някой почне да дрънка зад портата, ще му откъсна езика!

След като свърши речта си, той постоя още известно време за внушителност, след това се извърна и отново се качи в стаята си. В гостната, обкичена с ръждясало оръжие, затрупана с чудновати проядени от червеи мебели, той се изправи до прозореца и загледан в улицата, опря чело на студеното тъмно стъкло. Удари първата стража. В отсрешните прозорци палеха светилниците и затваряха капаците, да не привличат лоши хора и лоши духове. Беше тихо, само веднъж някъде долу изкрещя с ужасен глас някакъв пиян — или го събличаха, или той напираше да влезе в чужда врата.

Най-страшни бяха тези вечери, отегчителни, самотни, безпросветни. Ние мислеме, че ще има вечен бой, яростен и победоносен. Смятахме, че винаги ще пазим ясна представа за доброто и злото, за врага и за приятеля. И, общо взето, мислеме правилно, само че много неща не взехме предвид. Например тези вечери не си бяхме представяли, макар че добре знаехме, че ще има...

Долу загърмя желязо — залостваха резето, приготвяха се за нощта. Готовчаката се молеше на свети Мика да ѝ прати какъв да е мъж, само да бъде човек самостоятелен и с разбиране. Старият Муга се прозяваше, като си махаше с палец. Слугите в кухнята си допиваха вечерната бира и клюкарствуваха, а Уно святкаше с лоши очи и им казваше като възрастен: „Я стига сте дрънкали, кучета такива...“

Румата се отдръпна от прозореца и се заразходжа из гостната. Това е безнадеждно, помисли си той. Никакви сили няма да стигнат, за да ги откъснем от обичайния кръг на грижи и представи. Може да им се даде всичко. Може да ги заселим в най-съвременните спектрогласови къщи и да ги научи и на йонни процедури и вечер те пак ще се събират в кухнята, ще играят на карти и ще се смеят на съседа, дето го бие жена му. И за тях няма да има по-добро прекарване на времето. В този смисъл дон Кондор има право: Реба е нищо, дреболия в сравнение с грамадата традиции, правила на стадното чувство, осветени от вековете, непоклатими, проверени, достъпни за всеки тъпак на тъпаците, освобождаващи от необходимостта да мислиш и да се интересуваш. А дон Реба сигурно няма да влезе дори в училищната програма. „Дребен авантюрист в епохата на укрепване на абсолютизма.“

Дон Реба, дон Реба! Не е висок, но не е и нисичък, не е дебел и не е много слаб, няма много гъста коса, но далеч не е плешив. Движенията му не са резки, но не са и бавни, има лице, което не се запомня, което прилича едновременно на хиляди лица. Учив, галантен е с дамите, внимателен събеседник, който между другото не блести с никакви особени мисли...

Преди три години той изскочи от някакво мухлясало мазе на дворцовата канцелария, дребен, незабележим чиновник, подмазващ се, бледичък, дори някак възсинкав. След това тогавашният пръв министър изведенъж беше арестуван и екзекутиран, загинаха при изтезания няколко побъркали се от ужас нищо неразбиращи велможи и сякаш върху техните трупове израсна като исполинска бледа гъба този упорит, безмилостен гений на посредствеността. Той е никой. Той е отникъде. Това не е могъщ ум при slab владетел, каквито познаваше историята, не е велик и страшен човек, който отдава целия си живот на идеята за борба за обединяване на страната в името на автокрацията. Това не е златолюбец-фаворит, който мисли само за злато и за жени,

който убива наляво и надясно заради властта и който властвува, за да убива. Шепнешком разправят дори, че той съвсем не е дон Реба, че дон Реба е съвсем друг човек, а този е господ знае кой, таласъм, двойник, сменен човек...

Каквото и да замисляше, всичко се проваляше. Той насьска един срещу друг два влиятелни рода в кралството, за да ги отслаби и да почне широко настъпление срещу баронството. Но родовете се помириха при звънтенето на металните чаши, провъзгласиха вечен съюз и отнеха от краля едно доста голямо парче земя, което принадлежеше открай време на Тоци Арканарски. Той обяви война на Ирукан, сам поведе армията към границата, удави я в блатата и я разпиля в горите, захвърли всичко на произвола на съдбата и избяга назад в Арканар. Благодарение на дон Гуг, за съществуването на когото той, разбира се, и не подозираше, той можа да подпише мир с херцог Ирукански — с цената на два гранични града, а след това кралят трябваше да изгребе до дъно празната хазна, за да се бори със селските въстания, обхванали цялата страна. За такива грешки всеки друг министър щеше да бъде обесен за краката на върха на Веселата кула, но дон Реба остана по някакъв начин на власт. Той затвори министерството на образованието и благосъстоянието, учреди министерство на охрана на короната, свали от правителствените постове родовата аристокрация и малцината учени, разруши окончателно икономиката, написа трактат „За скотската същност на земеделеца“ и накрая, преди една година, организира „охранителна гвардия“ — „Сивите роти“. Зад гърба на Хитлер стояха монополите. Зад гърба на дон Реба не стоеше никой и беше очевидно, че в края на краищата щурмовациите ще го издадат като муха. Но той продължаваше да навива и да върти, да трупа безсмислица върху безсмислица, да се измъква, сякаш се мъчеше сам да се изльъже, сякаш не знаеше нищо друго освен налудничавата задача — да унищожи културата. Подобно на Вага Колелото той нямаше никакво минало. Преди две години всяка аристократична отрепка говореше с презрение за „нищожния простак, който е измамил краля“, затова пък сега, когото и да попиташи от аристократите, всеки ще се нарече роднина по майчина линия на министъра на охрана на короната.

А ето сега му е потрябал Будах. Отново безсмислица. Отново никаква глупава хитрина. Будах е книжник. Книжниците — на кол. С

шум, с церемонии, та всички да знаят. Но шум и церемонии няма. Значи му трябва жив Будах. За какво? Та Реба не е толкова глупав, че да се надява да накара Будах да работи за него? А може би е глупав? А може би дон Реба е просто глупав интригант с късмет, който сам не знае добре какво иска и с хитър вид прави щуротии пред очите на всички? Смешна работа, следя го от три години и тъй и не съм разбрал какво представлява. Впрочем, ако той ме следеше, и той нямаше да разбере. Той може да бъде всичко, ето кое е забавно! Базисната теория конкретизира само основните видове психологична целенасоченост, а всъщност има толкова видове, колкото са хората, на власт може да бъде кой да е! Например човече, което цял живот се занимава с оскърбяване на съседите си. Плюе в чуждите тенджери със супа, подхвърля счукано стъкло в чуждото сено. Разбира се, че ще го пометат, но той ще успее до насита да плюе, да напакости, да се забавлява... И хич не го интересува, че в историята няма да остане следа от него или че далечните потомци ще си бълскат главата да нагаждат поведението му според развитата теория за историческите последователности.

Сега нямам време за теория, помисли си Румата. Знам само едно: човекът е обективен носител на разума; всичко, което пречи на человека да развива разума, е зло и то трябва да се отстрани в най-кратки срокове и по всякаакъв начин. По всякаакъв? По всякаакъв ли?... Не, сигурно не по всякаакъв. Или по всякаакъв? Лигльо! — си каза той. — Трябва да се решава. Рано или късно, все едно ще трябва да се решава.

Изведнъж той си спомни за дона Окана. Ето, решавай се, помисли си той. Почни тъкмо с това. Ако един бог се заеме да чисти нужник, нека не мисли, че пръстите му ще останат чисти... Прилоша му, като си помисли какво му предстои. Но това е по-добре, отколкото да убива. По-добре мръсотия, отколкото кръв. Той отиде на пръсти а кабинета, за да не събуди Кира, и се преоблече. Повъртя в ръце обръча с предавателя и решително го пъхна в чекмеджето на масата. След това мушна в косата си зад дясното ухо бяло перо — символ на страстна любов, окачи мечовете си и си наметна най-хубавата пелерина. Вече долу, когато отдръпваше резето, си помисли: а пък ако дон Реба научи, свършено е с дона Окана. Но беше вече късно да се връща.

ГЛАВА ЧЕТВЪРТА

Гостите вече се бяха събрали, но дона Окана още не беше се появила. До една позлатена масичка с мезета живописно си пийваха, превили гръб и изпъчили мускулестите си задници, кралските гвардейци, прославени с дуелите и сексуалните си похождения. До камината се хилеха малокръвни възрастни дамички, които с нищо не се отличаваха и затова дона Окана ги беше избрала за свои доверени приятелки. Те седяха една до друга на ниски кушетки, а пред тях се суетяха три старчета на тънки, непрекъснато движещи се крака — прочути контета от времето на миналото регентство, последните разказвачи на отдавна забравени анекdotи. Всички знаеха, че без тези старчета салонът не е салон. По средата на залата беше застанал разкрачен, обут в ботуши, дон Рипат, верен и умен агент на Румата, лейтенант от сивата рота на галантеристите, с великолепни мустаци и без каквito и да е принципи. Мушнал големите си червени ръце в кожения си колан, той слушаше дон Тамео, който объркано излагаше новия проект за накърняване на селяните в полза на търговското съсловие, и от време на време мърдаше мустак към дон Сера, който сновеше от стена към стена и видимо търсеше вратата. В ъгъла, хвърляйки в страни предупредителни погледи, доизяждаха задушения крокодил с лук двама прочути художници-портретисти, а до тях в нишата на прозореца беше седнала една възрастна жена в черно — прислужницата, която дон Реба беше назначил при дона Окана. Тя гледаше пред себе си със строг неподвижен поглед, понякога неочеквано се навеждаше с цялото си тяло напред. Настрана от другите играеха на карти една особа от кралска кръв и секретарят на соанското посолство. Особата шмекеруваше, секретарят търпеливо се усмихваше. В гостната това беше единственият човек, зает с работа: той събираще материал за поредното посланическо донесение.

Гвардейците до прозореца поздравиха Румата с бодри възгласи. Румата приятелски им намигна и обиколи гостите. Той се поздрави със старчетата-контета, направи няколко комплиманта на доверените

приятелки, които веднага се вторачиха в бялото перо зад ухото му, потупа особата от кралска кръв по тълстия гръб и се упъти към дон Рипат и дон Тамео. Когато минаваше край нишата на прозореца, прислужничката отново политна и лъхна силно на алкохол.

Като видя дон Румата, дон Рипат извади ръце от ремъка и тракна с токове, а дон Тамео се провикна полугласно:

— Вие ли сте, приятелю? Колко хубаво, че дойдохте, аз вече бях изгубил надежда... „Кат лебед с ранено крило извиква плачливо към теб...“ Толкова ми беше скучно... Ако не беше милият дон Рипат, щях да умра от мъка!

Чувствуващ се, че дон Тамео беше малко изтрезнял към обед, но после не можа да се въздържи да не пие повече.

— Я виж ти! — учуди се Румата. — Цитираме бунтовника Цурен?

Дон Рипат веднага се изправи и погледна хищно към дон Тамео.

— А-а... — каза объркан дон Тамео. — Цурен? Защо в същност?... А да, аз го казвам в ироничен смисъл, уверявам ви, благородни донове! Та какво е Цурен? Долен, неблагодарен демагог. И аз исках само да подчертая...

— Че дона Окана не е тук — подхвани Румата — и ви е скучно без нея.

— Тъкмо това исках да подчертая.

— Впрочем къде е тя?

— Чакаме я всяка минута — каза дон Рипат, поклони се и се отдалечи.

Доверените приятелки, еднакво отворили уста, не откъсваха поглед от бялото перо. Старчетата-контета неестествено се смееха. Най-сетне и дон Тамео забеляза перото и се разтрепери.

— Приятелю мой! — зашепна той. — За какво ви е това? Току-виж, че дойде дон Реба... Вярно, че не го чакат днес, но все едно...

— Да не говорим за това — рече Румата и се озвърна нетърпеливо. Искаше му се всичко да свърши по-скоро.

Гвардейците вече се приближаваха с чаши.

— Вие сте толкова бледен... — шепнеше дон Тамео. — Разбирам, любов, страсть... Но, свети Мика! Държавата преди всичко... И най-сетне това е опасно... Оскърбяване на чувствата...

Нешо се промени в лицето му и той почна да върви заднешком, да отстъпва, да се отдръпва и непрекъснато да се кланя. Гвардейците наобиколиха Румата. Някой му подаде пълна чаша.

— За честта и за краля! — каза един гвардеец.

— И за любовта — добави друг.

— Покажете ѝ какво нещо е гвардията, благородни Румата — каза трети.

Румата взе една чаша и изведнъж видя дона Окана. Тя стоеше на вратата, вееше си с ветрило и тъжно поклащаше рамене. Да, тя беше хубава! Отдалеч изглеждаше дори прекрасна. Тя съвсем не беше по вкуса на Румата, но беше безспорно хубава, тази глупава, похотлива кокошка. Огромни сини очи без сянка от мисъл и топлина, нежна, много опитна уста, разкошно, умело и старателно разголено тяло... Един гвардеец зад Румата, изглежда, не издържа и млясна доста високо. Без да гледа, Румата му даде чашата си и с дълги крачки се упъти към дона Окана. Всички в гостната извърнаха очи от тях и заговориха дейно за празни неща.

— Вие сте ослепителна — измърмори Румата, като се поклони дълбоко и издрънча с мечовете си. — Позволете ми да падна в краката ви... Като хрътка да легна в краката на голата равнодушна красавица...

Дона Окана закри лицето си с ветрилото и лукаво присви очи.

— Вие сте много смел, благородни доне — каза тя. — Ние, бедните провинциалистки, не сме способни да устоим на такова изкушение... — Тя имаше нисък, малко пресипнал глас. — Уви, не ми остава друго, освен да отворя портата на крепостта и да пусна победителя...

Румата изскърца със зъби от срам и злоба и се поклони още подълбоко. Дона Окана свали ветрилото и извика:

— Благородни донове, забавлявайте се! Ние с дон Румата сега ще се върнем! Аз обещах да му покажа новите ми ирукански килими...

— Не ни оставяйте за дълго, вълшебнице! — изbleя едно от старчетата.

— Съблазнителка! — сладко изрече другото старче. — Фея!

Гвардейците дружно изтрополяха с мечовете. „Наистина, той има вкус...“ — каза ясно кралската особа. Дона Окана хвана Румата за ръкава и го задърпа след себе си. Вече в коридора Румата чу как дон

Сера с обида в гласа каза: „Не виждам защо един благороден дон да не погледа ирукански килими...“

В края на коридора дона Окана се спря внезапно, улови Румата за шията и с пресипнало стенание, което трябаше да означава изближка на страсть, се впи в устните му. Дъхът на Румата спря. Феята лъхаше остро на смесен аромат от неумито тяло и есторски парфюм. Устните ѝ бяха горещи, мокри и лепкави от сладкиши. Той направи усилие и се помъчи да отвърне на целувката ѝ и това, както изглежда, му се удаде, тъй като дона Окана изстена отново и увисна в ръцете му със затворени очи. Това трая цяла вечност. Сега ще ти покажа, развратнице, помисли си Румата и я стисна в прегръдките си. Нещо изпраща, корсажът ѝ или някое ребро, хубавицата изписка жално, смяяно отвори очи и почна да се дърпа, като се мъчеше да се освободи. Румата бързо разтвори ръце.

— Противен човек — каза тя с възхищение, като дишаше тежко.
— Едва не ме смачка...

— Изгарям от любов — измърмори той виновно.
— И аз. Толкова те чаках! Да вървим по-скоро...

Тя го помъкна след себе си през никакви студени тъмни стаи. Румата извади кърпичка и крадешком си избърса устата. Сега този замисъл му се виждаше съвсем безнадежден. Трябва, мислеше си той. Какво ли не трябва!... Тук с разговори няма да се отърва. Свети Мика, защо в двореца никога не се мият? Ама че темперамент. Поне дон Реба да дойдеше... Тя го мъкнеше мълчаливо, настойчиво, както мравка мъкне умряла гъсеница. Чувствуващи се като последен идиот, Румата взе да дрънка никакви любезни глупости за бързите ѝ крачета и за алените ѝ устнички — дона Окана само се смееше. Тя го замъкна в силно затоплен будоар, по стените на който наистина бяха окачени килими, хвърли се на огромното легло, просна се върху възглавниците и почна да го гледа с влажни хиперистерични очи. Румата стоеше като дърво. В будоара остро миришеше на дървеници.

— Ти си прекрасен — прошепна тя. — Ела при мене. Толкова дълго чаках!...

Румата изви очи, повдигаше му се. По лицето му се стичаха капки пот и го гъделничкаха неприятно. Не мога, помисли си той. Да върви по дяволите цялата информация... Лисица... Маймуна... Ами че

това е противоестествено, мръсно... Мръсотията е по-добра от кръвта, но това е много по-лошо от mrъсотия!

— Защо се бавите, благородни доне? — изкрешя с писклив, пресекващ глас дона Окана. — Елате тук, аз ви чакам!

— По д-дяволите — каза прегракнало Румата.

Тя скочи и изтича към него.

— Какво ти е? Пиян ли си?

— Не зная — процеди той. — Задушно ми е.

— Може би трябва да ти донесат легенче?

— Какво легенче?

— Нищо, нищо... Ще ти мине... — С треперещи от нетърпение пръсти тя почна да разкопчава камизолата му. — Ти си прекрасен... — мърмореше тя, задъхвайки се. — Но си плах като новак. Никога нямаше да помисля... Ами че това е прелестно: кълна се в света Бара!...

Трябваше да я хване за ръцете. Той я гледаше от горе на долу и виждаше блестящата от лака нечиста коса, кръглите голи рамене с топчици от падналата пудра, малките малинови уши. Лошо, помисли си той. Нищо няма да излезе. Жалко, тя сигурно знае някои неща... Дон Реба говори на сън... Той я води на разпитите, тя много обича разпитите... Не мога.

— Е? — каза тя нервно.

— Вашите килими са прекрасни — каза високо той. — Но е време да си вървя.

Отначало тя не разбра, после лицето ѝ се обезобрази.

— Как смееш? — прошепна тя, но той вече беше напипал с плещките си вратата, изскочи в коридора и бързо си отиде. От утрe преставам да се мия, помисли си той. Тук трябва да бъдеш шопар, а не бог!

— Скопен кон! — изкрешя подире му тя. — Сополив кастрат! Баба! Да те забият на кол!...

Румата разтвори някакъв прозорец и скочи в градината. Известно време той стоя под едно дърво и гълташе жадно студен въздух. После си спомни за глупашкото бяло перо, дръпна го, смачка го яростно и го хвърли. И Пашка нямаше да може нищо да направи, помисли си той. Никой нямаше да може. „Сигурен ли си?“ — „Да, сигурен съм.“ — „Тогава всички нищо не струвате!“ — „Но на мене ми се повръща от

това!“ — „Експериментът не се интересува от твоите преживявания. Като не можеш — не се захващай.“ — „Че аз не съм животно!“ — „Ако Експериментът го изисква, трябва да станеш животно.“ — „Експериментът не може да го изисква.“ — „Както виждаш, може.“ — „Тогава!...“ — „Какво «тогава»?“ Той не знаеше какво тогава. „Тогава... Тогава... Добре, ще сметнем, че съм лош историк. — Той сви рамене. — Ще се помъча да стана по-добър. Ще се науча да се превръщам на свиня...“

Беше около полунощ, когато се прибра в къщи. Без да се съблича, само развърза токите на портуупите, тръшна се на дивана в гостната и заспа като заклан.

Събудиха го негодувашите викове на Уно и благодушният басов рев:

- Махни се, махни се, вълче, ще ти смачкам ухото!...
- А бе той спи, казвам ви!...
- Марш оттук, не се мотай в краката ми!...
- Не бива, казвам ви!

Вратата се разтвори и в гостната нахълта огромният като звяра Пех барон Пампа дон Бау, червенобузест, с бели зъби и щръкнали напред мустаци, с кадифена барета и разкошно малиново наметало, под което слабо блестеше медна ризница. След него се влачеше Уно, който се беше вкопчил в десния крачол на барона.

— Бароне! — провикна се Румата и спусна краката си от дивана.
— Как се озовахте в града, приятелю? Уно, остави барона на мира!

— Рядко заядлив хлапак — бърбореше баронът, докато се приближаваше с разтворени прегръдки. — От него ще стане човек. Колко искате за него? Впрочем после ще говорим за това... Позволете ми да ви прегърна!

Те се прегърнаха. Баронът мириеше приятно на прашен път, конска пот и на букет от различни вина.

— Виждам, че и вие сте съвсем трезвен, приятелю мой — каза с огорчение той. — Впрочем вие винаги сте трезвен. Щастливец!

— Седнете, приятелю — каза Румата. — Уно! Донеси ни есторско, и то повечко)

Баронът вдигна огромната си длан.

— Нито капка!

— Нито капка есторско? Уно, недей есторско, донеси ируканско!

— Не искам изобщо вино! — каза с тъга баронът. — Аз не пия.

Румата седна.

— Какво има? — попита разтревожено той. — Болен ли сте?

— Здрав съм като бик. Но тези проклети семейни сцени...

Накратко казано, аз се скрах с баронесата — и ето ме тук.

— Скарахте се с баронесата?! Вие?! Стига, бароне, какви са тези странни шеги!

— Представете си. Аз самият съм като в мъгла. Сто и двадесет мили препусках като в мъгла!

— Приятелю — каза Румата. — Още сега ще яхнем конете и ще отидем в Бау.

— Но моята кобила още не си е починала! — възрази баронът. — И после искам да я накажа!

— Кого?

— Баронесата, дявол да го вземе! Аз мъж ли съм, или не в края на краишата?! Тя, виждате ли, е недоволна от пияния Пампа, нека види какъв е трезвият! По-добре да изгния тук от влага, отколкото да се върна в замъка...

Уно каза навъсено:

— Кажете му да не ми дърпа ушите...

— Ма-хай се, вълче! — избърбори добродушно баронът. — И донеси бира! Изпотих се и трябва да наваксам загубата на течност.

Баронът наваксваше загубата на течност в продължение на половин час и малко се оклюма. В паузите между глътките той разправи на Румата за своите неприятности. На няколко пъти прокле „тези пияници съседите, които свикнаха да идват в замъка. Пристигат от сутринта уж да ходят на лов, а сетне, докато се озърнеш, всички са пияни и секат мебелите. Те плъзват из целия замък, цапат навсякъде, обиждат прислугата, осакатяват кучетата и дават отвратителен пример на младия баронет. Сетне се разотиват по къщите си, а ти, мъртво пиян, оставаш на четири очи с баронесата...“

В края на разказа си баронът съвсем се разстрои и дори щеше да поиска есторско, но се опомни и каза:

— Румата, приятелю, да излезем оттук. Вие имате прекалено богата изба!... Да излезем!

— Но къде?

— Не е ли все едно къде! Е, ако щете, в „Сивата радост“...

— Хм... — каза Румата. — Ами какво ще правим в „Сивата радост“?

Известно време баронът мълча и ожесточено си дърпа мустака.

— Как какво? — каза той най-сетне. — Дори ми е чудно...
Просто ще си поседим, ще си поговорим...

— В „Сивата радост“? — попита Румата със съмнение.

— Да. Разбирам ви — каза баронът. — Това е ужасно... Но все пак да излезем. Тук през всичкото време ми се ще да поискам есторско!...

— Пригответе ми коня — каза Румата и отиде в кабинета да вземе предавателя.

След няколко минути те яздеха един до друг по тясната улица, потънала в непрогледна тъмнина. Баронът се посъживи и почна да разказва на висок глас какъв глиган уловили онзи ден, за чудните качества на младия баронет, за чудото в манастира на свети Тука, където отец игумен родил от бедрото си момче с шест пръста... При това той не забравяше да се забавлява: от време на време виеше като вълк, дюдюкаше и удряше с камшик по затворените капаци на прозорците.

Когато стигнаха до „Сивата радост“, баронът спря коня и се замисли дълбоко. Румата чакаше. Ярко светеха възмръсните прозорци на пивницата, край коневръза тъпчеха коне, намащани проститутки, седнали една до друга на пейката под прозорците, лениво си подхвърляха обидни думи, двама слуги с мъка търколиха през отворената врата една огромна бъчва, покрита с петна от селитра.

Баронът каза тъжно:

— Сам... Страх ме е да си помисля, цяла нощ пред мене и — сам!... И тя там е сама...

— Не се огорчавайте толкова, приятелю — каза Румата. — Нали с нея е баронетът, а пък с вас съм аз.

— Това е съвсем друго нещо — каза баронът. — Вие нищо не разбираете, приятелю. Вие сте твърде млад и лекомислен... На вас сигурно ви прави удоволствие дори да гледате тези развратници...

— Защо не? — възрази Румата и погледна с любопитство барона.
— Мисля, че са много приятни момичета.

Баронът поклати глава и саркастично се усмихна.

— Онази там, дето стои — каза високо той, — има нисък задник. А онази, дето сега се реши, пък съвсем няма задник... Това са крави, приятелю, в най-добрия случай това са крави.^[1] Спомнете си баронесата! Какви ръце, каква грация!... Каква фигура, приятелю!...

— Да — съгласи се Румата. — Баронесата е прекрасна. Да си вървим оттук.

— Къде? — каза тъжно баронът. — И защо? — Лицето му изведнъж изрази решителност. — Не, приятелю, никъде няма да ходя. А вие, както искате. — Той почна да слиза от коня. — Макар че ще ми бъде много мъчно, ако ме оставите сам тук.

— Разбира се, че ще остана с вас — каза Румата. — Но...

— Никакво „но“ — каза баронът.

Те хвърлиха поводите на един слуга, който изтича към тях, минаха гордо край проститутките и влязоха в залата. Тук не можеше да се диша. Пламъците на светилниците с мъка си пробиваха място през мъглата от изпарения като в голяма и много мръсна парна баня. На пейките до дългите маси изпотени войници с разкопчани мундири, морски скитници с цветни кафтани на голо, жени с едва покрита гръд, сиви щурмоваци със секири между коленете, занаятчии с изгорели дрипи пиеха, ядяха, кълняха се, смееха се, плачеха, целуваха се и пееха мръсни песни. Отляво в мъглата едва се забелязваше тезгях, където стопанинът, седнал на специално високо място сред гигантски бъчви, управляваше рояка крадливи слуги, а отдясно като ярък правоъгълник светеше входът към чистите стаи — за благородни донове, почтени търговци и за сивото офицерство.

— В края на краищата, защо да не пием? — попита нервно барон Пампа, улови Румата за ръкава и се запъти към тезгях в тесния проход между масите, като драеще гърбовете на седналите с шиповете по колана на ризницата си. До тезгях той грабна от ръцете на стопанина обемистия черпак, с който наливаше вино по чашите, изпи го мълчаливо до дъно и обяви, че сега вече всичко е загубено и му остава само да се повесели, както трябва. След това се обърна към стопанина, попита гръмогласно дали има в това заведение място, де го благородните хора могат прилично и скромно да си прекарат времето, без да се стесняват от съседството на всякакви негодници, дрипльовци и крадци. Стопанинът го увери, че тъкмо в това заведение има такова място.

— Отлично! — каза величествено баронът и хвърли на стопанина няколко жълтици. — Поднесете на мене и на ей този дон всичко най-хубаво и нека ни прислужва не някоя лекомислена хубавица, а почтена възрастна жена!

Стопанинът сам заведе благородните донове в чистата стая. Тук имаше малко хора. В един ъгъл мрачно се веселеше компания от сиви офицери — четирима лейтенанти с тесни мундирчета и двама капитани с къси пелерини с нашивки на министерството на охрана на короната. До прозореца пред една голяма кана скучаше една двойка млади аристократи с кисели физиономии поради общото разочарование. Близо до тях се бяха разположили куп безпарични донове с проторити куртки и кърпени наметала. Те пиеха бира на малки гълтъки и всяка минута оглеждаха помещението с жадни погледи.

Баронът се строполи до една свободна маса, изви поглед към сивите офицери и измърмори: „Но и тук има негодници...“ Точно тогава една дебела лелка с престилка поднесе първото ястие. Баронът ахна, извади от пояса си кинжала и почна да се весели. Той погълъща мълчаливо големи парчета печено еленско месо, кушища мариновани миди, кушища морски раци, качета със салата и майонеза, като ги поливаше с водопади от вино, бира, брага и вино, смесено с бира и брага. Безпаричните донове по един и по двама почнаха да се промъкват на неговата маса и баронът ги посрещаше с юнашко махване с ръка и с оригване.

Изведнъж той престана да яде, впери опулени очи в Румата и изрева с див глас:

— Отдавна не съм идвал в Арканар, благородни приятелю! И ще ви кажа честно, тук нещо не ми харесва.

— Какво именно, бароне? — попита с интерес Румата, като смучеше едно пилешко крилце.

Лицата на безпаричните донове изразиха почтително внимание.

— Кажете ми, приятелю! — изрече баронът, като бършеше омазнените си ръце в края на наметалото си. — Кажете, благородни донове! Откога в столицата на негово величество нашия крал потомците на най-древни родове в империята не могат крачка да направят, без да се натъкнат на разни дюкянджии и месари?!

Безпаричните донове се спогледаха и почнаха да се отдръпват. Румата погледна към ъгъла, където седяха сивите. Там бяха престанали

да пият и гледаха барона.

— Ще ви кажа каква е работата, благородни донове — продължаваше барон Пампа. — Всичко това става, защото вие тук сте се уплашили. Търпите ги, защото се боите. Ето ти се боиш! — изрева той, като се вторачи в най-близкия безпаричен дон, лицето на когото се удължи и той се отдръпна със слаба усмивка. — Страхливци! — кресна баронът. Мустасците му щръкнаха.

Но от безпаричните донове нямаше голяма полза. Те явно не искаха да се бият, искаше им се да си пийнат и да си похапнат.

Тогава баронът преметна крак през пейката, хвана в юмрук десния си мустак, впери очи в ъгъла, където седяха сивите офицери, и заяви:

— А пък ето мене от нищо не ме е страх! Бия сивата паплач, щом ми се падне!

— Какво хръпти там тази бирена бъчва? — попита високо сивият капитан с дългото лице.

Баронът се усмихна със задоволство. Той се измъкна с грохот от масата и се изправи на пейката. Румата, вдигнал вежди, се залови за второто крилце.

— Ей вие, сива стан! — закрещя баронът, като се напъваше, сякаш офицерите бяха на една верста от него. — Да знаете, че онзи ден аз, барон Пампа дон Бау, ударих един ху-убав бой на вашите! Разбирате ли, приятелю — обърна се той към Румата отвисоко, — пиехме си с отец Кабани вечерта в моя замък. Изведнъж се втурва конярят ми и казва, че някаква шайка от сиви р-руши кръчмата „Златната подкова“. Моята кръчма, на моята родова земя! Аз командувам: „На коне!...“ — и право там. Кълна се в шпората си, те бяха цяла шайка, двадесетина души! Пленили някакви си трима, напили се като свине... Тези дюкянджии не знаят да пият... и почнали да пердашат всички и да чупят всичко. Хванах един за краката, че като се почна една! Гоних ги чак до Тежките мечове... Кръв имаше — няма да повярвате, приятелю, до коляно, а пък останаха толкова секири...

На това място разказът на барона бе прекъснат. Капитанът с дългото лице замахна с ръка и един тежък нож за хвърляне тракна по нагръдената пластина на бароновата ризница.

— Откога чакам! — каза баронът и извади от ножницата си огромен меч с две дръжки.

С неочеквана ловкост той скочи на земята, мечът му проряза въздуха като блестяща ивица и пресече една греда на тавана. Баронът изруга. Таванът се огъна, по главите на хората се посипа прах.

Сега всички бяха на крака. Безпарицните донове се отдръпнаха към стените. Младите аристократи се покачиха на масата, за да виждат по-добре. Сивите извадиха сабите си, строиха се в полукръг и със ситни крачки занасъпваха срещу барона. Само Румата остана да седи, като пресмяташе от коя страна на барона може да стане, без да попадне под меча му.

Широкото острие съскаше зловещо, като описваше святкащи кръгове над главата на барона. Баронът поразяваше въображението. Той малко напомняше товарен вертолет с витло на празен ход.

След като го обкръжиха от три страни, сивите бяха принудени да спрат. Един от тях застана несполучливо с гръб към Румата. Румата се протегна през масата, улови го за яката, обърна го по гръб върху чиниите с остатъците от храната и го чукна с ръба на ръката си под ухото. Сивият затвори очи и дори замря. Баронът изкрешя:

— Заколете го, благородни Румата, а пък аз ще довърша, останалите!

Той всички ще избие, помисли си с недоволство Румата.

— Слушайте — каза той на сивите. — Да не си разваляме взаимно веселата нощ. Вие няма да можете да устоите срещу нас. Хвърлете оръжието и си вървете.

— Хубава работа — възрази сърдито баронът. — Аз искам да се бия! Нека се бият! Бийте се де, дявол да ви вземе!

С тези думи той тръгна срещу сивите, като ускоряваше въртенето на меча. Сивите отстъпваха, като видимо пребледняваха. Те явно никога през живота си не бяха виждали товарен вертолет. Румата скочи през масата.

— Чакайте, приятелю — каза той. — Ние абсолютно няма защо да се караем с тези хора. На вас не ви харесва тяхното присъствие тук? Те ще си отидат.

— Без оръжие няма да си отидем — каза мрачно един от лейтенантите. — Ще ни накажат. Аз съм в патрул.

— Дявол да ви вземе, вървете си с оръжието — позволи им Румата. — Сабите в ножниците, ръцете зад главата, минавайте един по един! И да няма никакви подлости! Ще ви счупя кокалите!

— Че как ще излезем? — попита ядосано капитанът с дългото лице. — Този дон ни прегражда пътя!

— И ще го преграждам! — каза упорито баронът.

Младите аристократи оскърбително се изсмяха.

— Добре — каза Румата. — Аз ще държа барона, а вие изтичайте, ама по-бързо — дълго няма да го задържа! Ей, вие там на вратата, освободете изхода!... Бароне — каза той, като прегърна Пампа през широкия кръст. — Струва ми се, приятелю, че сте забравили едно важно обстоятелство. Та нали този славен меч е бил използуван от вашите прадеди само в благороден бой, защото е казано: „Не оголвай меч в странноприемниците.“

Лицето на барона, който продължаваше да върти меча, изрази замисленост.

— Но аз нямам друг меч — каза той нерешително.

— Толкова по-добре!... — каза важно Румата.

— Така ли мислите? — баронът все още се колебаеше.

Та вие го знаете по-добре от мене!...

— Да — каза баронът. — Имате право. — Той погледна нагоре към китката си, която се движеше бясно. — Няма да повярвате, драги Румата, но аз мога така три-четири часа наред — и няма никак да се изморя... Ах, защо не ме види тя сега?!

— Аз ще ѝ разкажа — обеща Румата.

Баронът въздъхна и свали меча. Сивите, превити на две, се втурнаха край него. Баронът ги изпрати с поглед.

— Не знам, не знам... — каза той нерешително. — Как мислите, добре ли направих, че не ги изпратих с ритници по задниците?

— Много добре — увери го Румата.

— Няма що — каза баронът, като мушна меча си в ножницата. — Щом като не можахме да се бием, поне сега имаме право малко да си пийнем и да си похапнем.

Той измъкна изпод масата сивия лейтенант, който все още лежеше в безсъзнание, и изрева със силен глас:

— Ей, стопанке! Дай ни вино и храна!

Младите аристократи се приближиха и учтиво ги поздравиха за победата.

— Дребна работа, дребна работа — каза благодушно баронът. — Шестима хилави нехранимайковци, страхливи като всички

дюкянджии. В „Златната подкова“ проснах двайсетина... Колко хубаво — обърна се той към Румата, — че тогава не носех бойния си меч. Можех тогава по разсейност да го извадя. И макар че „Златната подкова“ не е странноприемница, а е само кръчма...

— Някои точно така казват — каза Румата. — „Не оголвай меча в кръчмата.“

Стопанката донесе нови блюда с месо и нови кани с вино. Баронът запретна ръкави и се захваша за работа.

— Впрочем — каза Румата — кои бяха онези трима пленници, които сте освободили в „Златната подкова“?

— Които съм освободил? — Баронът престана да дъвче и се вторачи в Румата. — Но, благородни приятелю, вероятно не съм се изразил достатъчно точно! Никого не съм освобождавал. Та те бяха арестувани, това е държавна работа... От къде на къде ще ги освобождавам? Някакъв дон, вероятно голям страхливец, един старец-книжник ѝ слугата... — Той сви рамене.

— Да, естествено — каза тъжно Румата.

Баронът изведнъж стана кървавочервен и страшно се опули.

— Какво?! Пак ли? — изрева той.

Румата се озърна. На вратата беше застанал дон Рипат. Баронът се завъртя, като обърна пейките и събори блюдата. Дон Рипат погледна многозначително Румата в очите и излезе.

— Моля за извинение, бароне — каза Румата и стана. — Кралската служба...

— А... — изрече разочаровано баронът. — Съчувствувам ви... За нищо на света не бих отишъл на служба!

Дон Рипат чакаше веднага зад вратата.

— Какво ново? — попита Румата.

— Преди два часа — съобщи делово дон Рипат — по заповед на министъра на охраната дон Реба аз арестувах и препратих във Веселата кула дона Окана.

— Така — каза Румата.

— Преди един час дона Окана умря, тъй като не издържа изпитанието с огън.

— Така — каза Румата.

— Официално я обвиниха в шпионаж. Но... — дон Рипат се смущи и наведе очи. — Мисля... Струва ми се...

— Разбирам — каза Румата.

Дон Рипат вдигна към него виновни очи.

— Аз бях безсилен... — почна той.

— Това не е ваша работа — каза пресипнало Румата.

Очите на дон Рипат отново станаха калаени. Румата му кимна и се върна на масата. Баронът привършваше едно блюдо с пълнени сепии.

— Дайте ми есторско! — каза Румата. — И нека донесат още! — Той се изкашля. — Да се веселим. Да се веселим, дявол да го вземе...

* * *

... Когато Румата дойде на себе си, забеляза, че се намира сред обширно празно място. Пукваше се сива зора, в далечината с пресипнали гласове пееха петли-часомери. Грачеха врани, които кръжаха нагъсто над никаква неприятна купчина наблизо, миришеше на влага и на гнило. Мъглата в главата му бързо се разпръсваше, настъпваше познатото състояние на пронизителна яснота и острота на възприятията, на езика му приятно се топеше горчивина на мента. Смъдяха го силно пръстите на дясната ръка. Румата доближи до очите си стиснатия си юмрук. Кожата по кокалчетата беше издрана, а юмрукът му стискаше празна ампула от каспарамид, мощно средство срещу алкохолно отравяне, с което Земята снабдяваше предвидливо своите разузнавачи на изостаналите планети. Изглежда, че вече тук, на празното място, преди да изпадне окончателно в свинско състояние, несъзнателно, почти инстинктивно той беше изсипал в устата си цялото съдържание на ампулата.

Местата му бяха познати — право срещу него се чернееше кулата на изгорената обсерватория, а малко по-вляво личаха в здрача тънките като минарета кули на кралския дворец. Румата пое дълбоко влажния и студен въздух и тръгна към къщи.

Барон Пампа чудесно се беше веселил тази нощ. Придружен от куп безпарични донове, които бързо губеха човешкия си облик, той направи гигантска обиколка на арканарските кръчми и пропи всичко, дори и разкошния си колан, унищожи неимоверно количество алкохол и мезета и стана причина за не по-малко от осем сбивания. Във всеки

случай Румата ясно си спомняше осем сбивания, в които той се намеси и се помъчи да ги разтърве, за да не се стигне до убийство. Понататъшните му спомени тънха в мъгла. От тази мъгла изплуваха ту хищни муцуни с нож в зъбите, ту безсмислено тъжното лице на последния безпаричен дон, когото барон Пампа се опитваше да продаде в робство на пристанището, ту един разярен дългонос ируканец, който злобно настояваше благородните донове да му върнат конете.

В началото той се държеше още като разузнавач. Пиеше наравно с барона: ируканско, есторско, соанско, арканарско, но преди всяко вино слагаше крадешком под езика си таблетка каспарамид. Той все още запазваше разсъдъка си и по навик отбелязваше струпването на сиви патрули по кръстопътищата и край мостовете, охраната от конни варвари на соанския път, където сигурно щяха да застрелят барона, ако Румата не знаеше наречията на варварите. Той си спомни ясно колко беше поразен от мисълта, че неподвижните редици от необикновени войници с дълги черни пелерини с качулки, строени пред Патриотичната школа, са манастирска дружина. Какво общо има тук църквата? — помисли си той тогава. Откога църквата в Арканар се намесва в светските работи?

Той се опиваше бавно, но все пак се напи, някак изведнъж със скок; и когато в миг на просветление видя пред себе си една разсечена дъбова маса в съвсем непозната стая, гол меч в ръката си и ръкопляскащите безпарични донове наоколо, помисли за малко, че е време да си върви в къщи. Но беше късно. Вълна от ярост и отвратителна, неприлична радост, че се е освободил от всичко човешко, вече го беше обхванала. Той все още оставаше жител на Земята, разузнавач, наследник на хората на огъня и желязото, които не се щадяха и не щадяха в името на великата цел. Той не можеше да стане Румата Есторски, плът от плътта на двадесет поколения войнствени прадеди, прославени с грабежи и пиянство. Но той вече не беше и комунар. Той нямаше повече задължения пред Експеримента. Тревожеха го само задълженията му пред самия него. Той нямаше вече съмнения. Ясно му беше всичко, абсолютно всичко. Той знаеше точно кой е виновен за всичко и знаеше точно какво иска: да сече със замах, да подпалва, да хвърля от стъпалата на двореца върху копията и вилите на ревящата тълпа...

Румата се стресна и извади мечовете си от ножниците. Остриетата бяха нащърбени, но чисти. Той помнеше, че се е сражавал с някого, но с кого? И как свърши всичко?...

Те си пропиха конете. Безпарицните донове изчезнаха някъде. Румата — той и това си спомняше — завлече барона у дома си. Пампа дон Бау беше бодър, напълно трезвен и изпълнен с готовност да продължи веселието — просто той повече не можеше да се държи на краката си. Освен това, кой знае защо, смяташе, че току-що се е разделил с милата баронеса и се намира сега в боен поход срещу своя вечен враг барон Каска, който станал дързък до последна степен. („Съдете сам, приятелю мой, този негодник родил от бедрото си момче с шест пръста и го нарекъл Пампа...“) „Слънцето залязва — съобщи той, като гледаше гоблена, който изобразяваше изгрев. — Ние бихме могли да се повеселим цялата тази нощ, благородни донове, но бойните подвизи ни налагат да спим. Нито капка вино в похода. А при това и баронесата би била недоволна.“

„Какво? Легло ли? Какви легла на открито поле? Нашето легло е чулът на бойния кон!“ С тези думи той съмъкна от стената нещастния гоблен, зави се с него през глава и с грохот се строполи вътре под светилника. Румата заповяда на момчето Уно да сложи до барона една кофа зелева чорба и едно каче с туршия. Хлапакът имаше сърдито, заспало лице. „Я какво сте се натряскали — мърмореше той. — Очите ви гледат на различни страни...“ — „Мълчи, глупако“ — каза тогава Румата и... Нещо стана след това. Нещо много лошо, което го подгони през целия град до празното място. Нещо много, много лошо, непростимо, срамно...

Той си спомни за това, когато вече наближи къщата си, и когато си спомни, се спря.

... След като хвърли Уно настрана, той тръгна нагоре по стълбата, разтвори вратата и се втурна при нея като господар и при светлината на нощния светилник видя бялото ѝ лице, огромните очи, изпълнени с ужас и отвращение, и в тези очи — самия себе си, олюляващ се, с увисната разлигавена устна, с одрани юмруци, с изцапани с мръсотии дрехи, нагъл и подъл простак със синя кръв, и този поглед го изхвърли назад, на стълбата, долу в пруста, зад вратата, на тъмната улица и по-далеч, по-далеч, колкото може по-далеч...

Стиснал зъби с чувството, че всичко вътре в него се вледенява и смразява, той отвори тихично вратата и влезе на пръсти в пруста. В ъгъла подобно на гигантски морски бозайник сумтеше в мирен сън баронът. „Кой е тук?“ — извика Уно, който дремеше на пейката с арбалет на коленете. „Тихо — каза шепнешком Румата. — Хайде в кухнята. Дай ми бъчва с вода, оцет и нови дрехи, бързо!“

Дълго, яростно, с остра наслада той се обливаше с вода и се разтриваше, с оцет, като смъкваше от себе си нощната мръсотия. Уно, по изключение мълчалив, се суетеше край него. И едва по-късно, когато помагаше на дона да закопчее идиотските си светлолилави панталони с токи отзад, каза навъсено:

— Тази нощ, след като излязохте, Кира слезе и попита идвал ли е доњът, или не, види се е решила, че е сънуvalа. Казах ѝ, че откакто сте излезли вечерта на караул, повече не сте се връщали...

Румата въздъхна дълбоко и се извърна. Не му стана по-леко. Плошо.

— ... А пък аз цяла нощ седях с арбалета над барона: страх ме беше, че както е пиян, ще отиде горе.

— Благодаря ти, момченце — каза с мъка Румата.

Той обу обувките си, излезе на пруста, постоя малко пред тъмното метално огледало. Каспарамидът работеше сигурно. В огледалото се виждаше един изящен, благороден дон с малко отслабнало от изморителното нощно дежурство, но напълно благоприлично лице. Влажната коса, прихваната със златен обръч, меко и красиво падаше от двете страни на лицето му. Румата машинално оправи обектива над носа си. Хубави сцени са наблюдавали днес на Земята, помисли си мрачно той.

В това време се развиделя. През прашните прозорци надникна слънцето. Затракаха капаците на прозорците. На улицата си подвикваха заспали гласове. „Как спахте, брат Кирис?“ — „Благодарение на господа спокойно, брат Тика. Нощта мина и слава богу.“ — „А у нас някой искал да влезе през прозореца. Казват, че благородният дон Румата гулял тази нощ.“ — „Казват, че имал гост.“ — „Че нима днес гуляят? През време на младия крал си спомням как гуляеха — не забелязаха как изгориха половината град.“ — „Да ви кажа, брат Тика, да благодарим на бога, че имаме за съсед такъв дон. Веднъж в годината да се разгуляе, и това е много...“

Румата се качи горе, почука и влезе в кабинета си. Кира седеше на креслото, както вчера. Тя вдигна очи и със страх и тревога го погледна в лицето.

— Добро утро, малката ми — каза той, приближи се, целуна ѝ ръцете и седна срещу нея.

Тя го гледаше все така изпитателно, после попита:

— Изморен ли си?

— Да, малко. И трябва пак да вървя.

— Да ти пригответя ли нещо?

— Няма нужда, благодаря. Уно ще ми приготви. Виж, ако искаш, ми напарфюмирай яката...

Румата чувствуваше как между тях израства стена от лъжа. Отначало тъничка, после все по-дебела и по-здрава. За цял живот! — помисли си той с огорчение. Той седеше с притворени очи, докато тя внимателно мокреше по малко с различни парфюми пищната му яка, бузите, челото, косата му. След това каза:

— Ти дори не ме питаш как съм спала.

— Как, малката ми?

— Сънувах. Разбираш ли, страшен, страшен сън.

Стената стана дебела като крепостна.

— На ново място е винаги така — каза фалшиво Румата. — Пък и баронът сигурно е вдигал много шум долу.

— Да заповядам ли да донесат закуската? — попита тя.

— Заповядай.

— Ами какво вино обичаш сутрин?

Румата отвори очи.

— Кажи да донесат вода — каза той. — Аз сутрин не пия.

Тя излезе и той я чу как говори със спокоен зърнлив глас с Уно. После се върна, седна на страничната облегалка на креслото и почна да разказва съня си, а той слушаше, свиваше вежди и чувствуваше как с всяка минута стената става по-дебела и по-непоклатима и как го отделя завинаги от единствения му наистина близък човек в този безобразен свят. И тогава той замахна и удари стената с цялото си тяло.

— Кира — каза той. — Това не беше сън.

И не се случи нищо особено.

— Горкичкият ми — каза Кира. — Чакай, ей сега ще ти донеса зелева чорба...

[1] Иронична реминисценция към афоризъм от „Тъй рече Заратустра“ на Фридрих Ницше: „... все още жените са котки и птици. Или в най-добрия случай — крави.“ (прев. Жана Николова-Гълъбова). — Бел. NomaD. [↑](#)

ГЛАВА ПЕТА

До много скоро дворът на Арканарските крале беше един от най-просветените в империята. При двора имаше учени, разбира се, повечето шарлатани, но и такива като Багир Кисенски, който беше открил, че планетата е сферична, придворния захар Тата, който беше изказал гениалната догадка, че епидемиите възникват от дребни, незабележими за окото червеи, разнасяни от вятъра и водата, алхимика Синда, който, както всички алхимици, търсеше начин да превръща глината в злато, а откри закона за запазване на веществото. При Арканарския двор имаше и поети, повечето използвачи и ласкатели, но и такива като Пепин Славни, автора на историческата трагедия „Походът на север“, Цурен Правдивия, който беше написал повече от петстотин балади и сонети, за които народът съчини музика, а така също Гур Съчинителя, който създаде първия в историята на империята светски роман — печалната история на един принц, обикнал една прекрасна варварка. При двора имаше и великолепни артисти, танцьори, певци. Забележителни художници покриваха стените с непотъмняващи фрески, прочути скулптори украсяваха дворцовите паркове със своите творби. Не може да се каже, че Арканарските крале бяха радетели на просветата или познавачи на изкуствата. Просто това се смяташе за прилично, както церемонията на сутрешното обличане или пищните гвардейци на главния вход. Аристократичната търпимост понякога стигаше дотам, че някои учени и поети ставаха видими пружини в държавния апарат. Така само преди половин столетие високоученият алхимик Ботса заемаше закрития днес поради ненужност пост на министър на недрата. Той построи няколко рудника и прослави Арканар с чудни сплави, тайната на които се загуби след неговата смърт. А Пепин Славни доскоро ръководеше държавната просвета, докато министерството на историята и литературата, което той възглавяваше, не беше признато за вредно и развращаващо умовете.

Разбира се, и по-рано се случваше някой художник или учен, който не се хареса на кралската фаворитка, тъпа и сладострастна личност, да бъде продаден в чужбина или отровен с арсен, но само дон Реба се залови истински за работа. През годините, когато заемаше поста на всесилен министър на охрана на короната, той направи в света на арканарската култура такива опустошения, че предизвика неудоволствието дори на някои благородни велможи, които казваха, че дворът станал скучен и по баловете не можеш да чуеш нищо друго освен глупави клюки.

Багир Кисенски, обвинен в лудост, граничеща с престъпление срещу държавата, беше хвърлен в тъмница и с голяма мъка беше освободен от Румата и изпратен в метрополията. Неговата обсерватория, изгоря, а оцелелите му ученици се пръснаха кой където види. Придворният знахар Тата заедно с петима други придворни знахари изведнъж се оказа отровител, който, подбуден от херцог Ирукански, имал престъпни намерения срещу личността на краля. При изтезанията той призна всичко и беше обесен на Кралския площад. Опитвайки се да го спаси, Румата раздаде тридесет килограма злато, загуби четирима агенти (благородни донове, които не знаеха какво вършат), той самият едва не бе заловен; и го раниха, когато се опитваше да освободи осъдените, но нищо не можа да направи. Това беше първото му поражение, след което той най-сетне разбра, че дон Реба не е случайна фигура. Когато една седмица след това научи, че смятат да обвинят алхимика Син да, че е скрил от хазната тайната на философския камък, Румата, разярен от поражението, направи засада пред къщата на алхимика, обви лицето си с черен плат, обезоръжи щурмовациите, които бяха дошли да вземат алхимика, нахвърли ги вързани в мазето и още същата нощ изпрати Синда, който нищо не можа да разбере, в Соан, където остана да търси философски камък под наблюдението на дон Кондор. Поетът Пепин Славни изведнъж се покалугери и се оттегли в един усамотен манастир. Цурен Правдивия, изобличен в престъпна двусмисленост и поощряване на вкусовете на низшите съсловия, бе лишен от честта: и имуществото си. Той се опита да спори, почна да чете в кръчмите сега вече откровено разрушителни балади, на два пъти го биха до смърт някакви патриотични личности и едва тогава се вслушаша в съветите на своя голям приятел и ценител дон Румата и замина за метрополията. Румата

го запомни завинаги синкаво-бледен от пиянства как стои, вкопчил тънките си ръце във въжетата на палубата на заминаващия кораб, и декламира със звънлив младежки глас своя прощален сонет „Като увехнал лист пада върху душата“. А пък Гура Съчинителя след един разговор в кабинета на дон Реба разбра, че арканарският принц не е могъл да обикне вражеска девойка и сам хвърли на Кралския площад книгите си в огъня, а сега прегърбен, с мъртво лице стоеше в тълпата от придворни при появяването на краля: и при най-малкия знак на дон Реба излизаше напред и декламираше ултрапатриотични стихове, които предизвикваха досада и прозевки. Артистите поставяха сега една и съща пиеса — „Гибелта на варварите, или маршал Тоц, крал Пиц Първи Арканарски“. А певците предпочитаха главно концерти за глас и оркестър. Художниците, които бяха останали живи, рисуваха табели. Впрочем двама или трима се изхитриха да останат в двора и рисувана портрети на краля и дон Реба, който почтително го подкрепя под лакътя (разнообразието не се поощряваше: кралят биваше изобразяван като двадесетгодишен хубавец с ризница, а дон Реба — като зрял мъж с изразително лице).

Да, Арканарският двор бе станал отегчителен. Въпреки това велможите, благородните донове без занятия, гвардейските офицери и лекомислените хубавици доните — едни от тъщеславие, други по навик, трети от страх, — както и преди, всяка сутрин изпълваха дворцовите приемни. Честно казано, мнозина изобщо не забелязаха никакви промени. В концертите и състезанията на поетите в миналото те ценяха най-много антрактите, през време на които благородните донове обсъждаха достойнствата на ловджийските кучета и си разказваха анекдоти. Те можеха още да водят немного продължителен спор за качествата на съществата от задгробния свят, но въпросите за формата на планетата и за причините на епидемиите смятаха просто за неприлични. Известна тъга у гвардейските офицери предизвика изчезването на художниците, някои от които бяха майстори в изобразяването на голи модели...

Румата дойде в двореца с малко закъснение. Сутрешният прием вече беше започнал. В залите се тълпяха хора, чуха се нервният глас на краля и мелодичните команди на министъра на церемониите, който ръководеше обличането на негово величество. Придворните обсъждаха главно нощното произшествие. Някакъв престъпник с лице на

ируканец, въоръжен със стилет^[1], влязъл през нощта в двореца, убил часовоя и се втурнал в спалнята на негово величество, където уж бил обезоръжен лично от дон Реба, бил заловен и по пътя за Веселата кула бил разкъсан на парчета от обезумяла от преданост тълпа патриоти. Това беше вече шестото покушение през последния месец и затова самият факт на покушението почти не предизвикаше интерес. Обсъждаха се само подробностите. Румата научи, че когато видял убиеца, негово величество се повдигнал на ложето си, прикрил с тялото си прекрасната дона Мидара и произнесъл историческите думи: „Марш оттук, мръснико!“ Мнозинството напълно вярваше на историческите думи, като предполагаше, че кралят е взел убиеца за лакай. И всички бяха на мнение, че дон Реба е, както винаги, нащрек и е несравним в ръкопашна схватка. Румата с любезни думи се съгласи с това мнение и в отговор разказа историята, която току-що бе измислил, как дванадесет разбойници нападнали дон Реба, той убил на място трима, а останалите накарал да побегнат. Историята бе изслушана с голям интерес и одобрение, след което Румата забеляза уж случайно, че тази история му бил разправил дон Сера. Проявеният интерес изчезна незабавно от лицата на присъстващите, защото всеки знаеше, че дон Сера е прочут глупак и лъжец. За дона Окана никой не казваше нито дума. За това или още не знаеха, или се преструваха, че не знаят.

Сипейки любезности и стискайки ръчичките на дамите, Румата малко по малко си пробиваше път към първите редици на гиздавата, парфюмирана, обилно потяща се тълпа. Благородното дворянство разговаряше полугласно. „Да, да, същата кобила. Тя си нарани предния крак, но проклет да съм, ако още тази вечер не я изгубя на комар с дон Key...“ „Що се отнася до бедрата, благородни доне, те имат необикновена форма. Както казва Цурен... М-м-м... Хълмове от пяна прохладна... м-м-м... не, хълмове от прохладна пяна... Изобщо мощнни бедра.“ „Тогава отварям полекичка прозореца, хващам кинжала със зъбите си и, представете си, приятелю, усещам, че решетката се огъва под мене...“, „Аз така го ударих през зъбите с дръжката на меча, че това сиво куче се обърна два пъти през глава. Можете му се полюбувате, ето го там стои така, сякаш има право на това...“, „А дон Тамео повърна на земята, подхлъзна се и падна с главата надолу върху

камината...“, „... И тогава монахът й казва: «Я ми разправи, хубавице, съня си...», ха-ха-ха!“

Много ми е обидно, мислеше си Румата. Ако ме убият сега, тази колония от най-прости хора ще бъде последното нещо, което виждам през живота си. Само нещо внезапно. Ще ме спаси само нещо внезапно. Мене и Будах. Да издебна момента и внезапно да нападна. Да го изненадам, да не му позволя да си отвори устата, да не му позволя да ме убие, аз съвсем няма защо да умирам.

Той се промъкна до вратата на спалнята, обхвана с две ръце мечовете си, сви малко съгласно етикета краката си в коленете и се приближи до кралското легло. Обуваха чорапите на краля. Министърът на церемониите със затаен дъх следеше внимателно ловките ръце на двама слуги. Вдясно от разхвърляното ложе беше застанал дон Реба и тихо говореше с един висок костелив човек във военна униформа от сиво кадифе. Това беше отец Цупик, един от вождовете на арканарските щурмоваци, полковник от дворцовата охрана. Дон Реба беше опитен придворен. Ако се съдеше по лицето му, ставаше дума най-много за някоя кобила или за добродетелното поведение на кралската племенница. А отец Цупик като военен човек и бивш бакалин не умееше да владее лицето си. Той помрачняваше, хапеше устни, пръстите му върху дръжката на меча се свиваха и отпускаха; и в края на краишата изведнъж бузата му потрепна, той се обърна рязко и нарушавайки всички правила, излезе от спалнята право срещу тълпата придворни, вцепенени от такова невъзпитание. Дон Реба погледна след него с извиняваща го усмивка, а Румата, след като изпрати с очи тромавата сива фигура, си помисли: „Ето още един мъртвец.“ Той знаеше за търканията между дон Реба и сивото ръководство. Историята на кафявия капитан Ернст Рем беше готова да се повтори.

Чорапите бяха обути. Като се покоряваха на мелодичната заповед на министъра на церемониите, слугите благоговейно, с крайчеца на пръстите си взеха кралските пантофи. Тогава кралят ритна с крака слугите и се обърна така рязко към дон Реба, че коремът му, подобен на здраво натъпкан чувал, се претърколи на едното му коляно.

— Омръзнаха ми вашите покушения! — запищя той истерично.
— Покушения! Покушения! Покушения!... Нощем искам да спя, а не да се сражавам с убийци! Защо не направите така, че да правят покушения денем? Вие сте негоден министър, Реба! Още една такава

нощ и ще заповядам да ви задушат! (Дон Реба се поклони, притиснал ръка до сърцето си.) След покушенията ме боли глава!

Той внезапно мъкна и тъпо се вторачи в корема си. Моментът беше подходящ. Слугите взеха да се суетят. Преди всичко трябваше да обърне внимание върху себе си. Румата дръпна от слугата десния пантоф, отпусна се на коляно пред краля и почна почтително да наглася пантофа на тъстия, обут в коприна крак. Това беше много древна привилегия на рода Румата — собственоръчно да обуват десния крак на коронованите особи на империята. Кралят го погледна с мътен поглед. В очите му пламна светлинка на интерес.

— А, Румата! — каза той. — Жив ли сте още? А Реба ми беше обещал да ви удушчи! — Той взе да се смее. — Той е негоден министър, този Реба. Той само обещава. Обеща да изкорени измяната, а измяната расте. Набълска двореца с някакви сиви селяндури... Аз съм болен, а той избеси всички придворни знахари.

Румата му обу пантофа, поклони се и отстъпи две крачки. Той улови върху себе си внимателния поглед на дон Реба и побърза да придаде на лицето си високомерно-тъп израз.

— Аз съм съвсем болен — продължи кралят, — та мене всичко ме боли. Искам да се оттегля. Отдавна вече да съм се оттеглил, но вие ще загинете без мене, овни такива...

Обуха му втория пантоф. Той стана и веднага изохка, изкриви се и се хвана за коляното.

— Къде са знахарите? — изрева печално той. — Къде е добрият ми Тата? Вие го обесихте, глупако! А на мене само от гласа му ми олекваше! Мълчете, аз сам зная, че е отровител! Пет пари не давам за това! Какво от това, че е отровител? Той беше знаха-а-а-ар! Разбирайте ли, убиецо? Знахар! Един ще отрови, друг ще излекува! А пък вие само тровите! По-добре сам се обесете! (Дон Реба се поклони, притиснал ръка до сърцето си, и остана в това положение.) Нали всички обесихте! Останаха само вашите шарлатани! И поповете, които ме поят със светена вода вместо с лекарства... Кой ще ми направи сироп? Кой ще ми разтрие крака с мехлем?

— Господарю! — каза с пълен глас Румата и му се стори, че в двореца всичко е замряло. — Стига да заповядате и най-добрият декар на империята ще бъде след половин час в двореца!

Кралят слисано се вторачи в него. Рискът беше страшен. Достатъчно бе дон Реба да намигне... Румата физически усети колко вперени очи го гледат сега над перата на стрелите — той поне знаеше за какво са редиците от кръгли черни отвори под тавана на спалнята. Дон Реба го гледаше с израз на учтиво и благожелателно любопитство.

— Какво значи това? — попита недоволно кралят. — Добре де, заповядвам, къде е вашият лекар?

Румата цял се напрегна. Стори му се, че върховете на стрелите вече бодат плещките му.

— Господарю — каза бързо той, — заповядайте на дон Реба да ви представи прочутия доктор Будах!

Изглежда, че дон Реба все пак се смути. Главното беше казано, а Румата беше жив. Кралят плъзна мътните си очи по министъра на охрана на короната.

— Господарю — продължаваше Румата, сега вече без да бърза и в подходящ стил. — Тъй като зная за вашите наистина непоносими страдания и помня добре за дълга на моя род пред господарите, аз изписах от Ирукан прочутия учен лекар доктор Будах. Обаче за съжаление пътят на доктор Будах бе прекъснат. Сивите войници на уважаемия дон Реба го заловиха миналата седмица и по-нататъшната му съдба е известна само на дон Реба. Предполагам, че лекарят е някъде наблизо, най-вероятно във Веселата кула, и се надявам, че странната неприязнь на дон Реба към лекарите още не се е отразила гибелно на съдбата на доктор Будах.

Румата млъкна, затаил дъх. Май че всичко мина превъзходно. Дръж се дон Реба! Той погледна министъра и замръзна. Министърът на охраната на короната никак не беше смутен. Той кимаше на Румата с мил бащински укор. Това Румата съвсем не очакваше. Ами че той е във възорг, помисли си смяяно Румата. Затова пък кралят се държеше, както се очакваше.

— Мошеник! — взе да креши той. — Ще ви удуша! Къде е докторът? Къде е докторът, питам ви! Млък! Аз ви питам къде е докторът?

Дон Реба излезе напред, приятно усмихнат.

— Ваше величество — каза той, — вие наистина сте щастлив крал, тъй като имате толкова много верни поданици, че понякога те си пречат в стремежа си да вя услугат. (Кралят го гледаше тъпо). Няма да

скрия, че, както всичко, което става във вашата страна, ми беше известен и благородният замисъл на пламенния Руматв. Няма да скрия, че аз изпратих нашите сиви войници да посрещнат доктор Будах, изключително за да опазят почтения възрастен човек от случайностите на далечния път. Няма да крия и това, че не бързах да представя Будах Ирукански на ваше величество...

— Как посмяхте? — укорително попита кралят.

— Ваше величество, дон Румата е млад и толкова неопитен в политиката, колкото е опитен в благородния бой. Той не знае на каква низост е способен херцог Ирукански в бясната си злоба против ваше величество. Но ние с вас знаем това, господарю, нали? (Кралят кимна.) И затова сметнах за необходимо да направя предварително едно малко разследване. Аз не бих бързал толкова, но ако вие, ваше величество (нисък поклон на краля), и дон Румата (кимване към Румата) настоявате толкова, още днес следобед, ваше величество, доктор Будах ще се яви пред вас, за да започне лечението.

— А вие не сте глупав, дон Реба — каза кралят, след като помисли. — Разследването е хубаво нещо. То никога не пречи. Проклетият ируканец... — Той изстена и отново се хвана за коляното. — Проклетият крак! Та, значи следобед? Ще чакаме, ще чакаме.

И като се опираше на рамото на министъра на церемониите, кралят бавно тръгна към тронната зала край смаяния Румата. Когато навлезе в тълпата на отдръпващите се придворни, дон Реба се усмихна приветливо на Румата и го попита:

— Тази нощ вие, струва ми се, дежурите пред спалнята на принца? Не греша ли?

Румата мълком се поклони.

* * *

Румата бродеше безцелно по безкрайните коридори и галерии на двореца — тъмни, влажни, вмирисани на амоняк и на гнило, край разкошни, украсени с килими стаи, край прашни кабинети с тесни прозорци с решетки, край складове, затрупани с вехтории с олющена позлата. Тук почти нямаше хора. Рядко някой придворен рискуваше да посещава този лабиринт в задната част на двореца, където кралските

апартаменти преминаваха незабелязано в канцеларии на министерството на охрана на короната. Тук човек лесно можеше да се изгуби. Всички помнеха случая, когато гвардейският патрул, който правел обиколка на двореца, се уплашил от отчаяните викове на един човек, който протягал към него издрасканите си ръце през решетката на един отвор в стената. „Спасете ме! — викал човекът. — Аз съм камерюнкер! Не зная как да се измъкна! От два дена нищо не съм ял! Изведете ме оттук!“ (Десет дни между министъра на финансите и министъра на двора се води оживена кореспонденция, след което бе решено все пак да се счупи решетката, и в продължение на тези десет дни хранеха нещастния камерюнкер, като му подаваха месо и хляб на върха на копие.) Освен това тук беше опасно. В тесните коридори ставаха сблъсквания между пийнали гвардейци, които пазеха личността на краля, и пийнали щурмоваци, които пазеха министерството. Биеха се отчаяно и след удовлетворение се разделяха, като отнасяха ранените. Най-сетне тук скитаха и убитите. За два века в двореца се бяха насьбрали доста много.

От дълбоката ниша в стената излезе един щурмовак-часовой със секира, готова за бой.

— Не е позволено — каза мрачно той.

— Какво разбиращ ти, глупако! — отвърна небрежно Румата, като го отклони с ръка.

Той чу как щурмовакът тъпче нерешително отзад и изведнъж осъзна, че оскърбителните думички и небрежните жестове излизат при него рефлекторно, че той вече не играе на благороден простак, а в значителна степен е станал такъв. Той си представи себе си такъв на Земята и му стана отвратително и срамно. Защо? Какво стана с мене? Къде изчезна възпитанието ми и насаденото от детинство уважение и доверие към себеподобните, към човека, към прекрасното същество, наречено „човек“? А вече нищо няма да ми помогне, помисли си той с ужас. Та аз истински ги мразя и ги презирям... Не ги съжалявам, не, мразя ги и ги презирям. Аз мога колкото си искам да оправдавам тъпотата и жестокостта на този момък, край когото минах, социалните условия, страшното възпитание, всичко, каквото си искам, но аз сега виждам ясно, че той е мой враг, враг на всичко, което обичам, враг на приятелите ми, враг на онова, което смяtam за най-свято. И го мразя не теоретично, не като „типичен представител“, а мразя самия него като

личност. Мразя лигавата му музуна, вонята на неумитото му тяло, сляпата му вяра, злобата му към всичко, което излиза от границите на половите функции и пиенето. Ето той тъпче на място, този глупав младеж, когото още преди половин година шишкавият татко е биел, като се е мъчил да го научи да търгува с мухлясало брашно и захаросано сладко, той сега сумти дръвникът му с дръвник и мъчително се опитва да си спомни параграфите на лошо заучения устав и съвсем не може да съобрази трябва ли да сече благородния дон със секирата, да вика за помощ, или просто да го остави — все едно никой няма да научи. И той ще вдигне ръце от всичко, ще се върне в нишата си, ще пъхне в устата си топка кора за дъвчене и ще мляска, и ще му текат лиги. И не иска да знае нищо на този свят, и за нищо не иска да мисли. Да мисли! А с какво е по-добър нашият орел, дон Реба? Да, разбира се, неговата психология е по-объркана и рефлексите му са по-сложни, но мислите му са подобни на ей тези вмирисани на амоняк и престъпления лабиринти в двореца и той е вече съвсем непоносимо гнусен — страшен престъпник и безсъвестен кръвопиец. Аз дойдох тук, за да обичам хората, да им помогна да се изправят, да видят небето. Не, аз съм лош разузнавач, помисли си той с разкаяние. Аз съм абсолютно негоден историк. И кога успях да хълтна в тресавището, за което говори дон Кондор? Нима богът има право на някакво друго чувство освен състраданието?

Зад него се чу бързо бух-бух-бух от някакви обувки по коридора. Румата се извърна и отпусна ръцете си, кръстосани върху дръжките на мечовете. Към него тичаше дон Рипат, придръжайки меча към хълбока си.

— Дон Румата!... Дон Румата!... — извика той още отдалеч с пресипнал шепот.

Румата оставил мечовете. Когато изтича до него, дон Рипат се огледа и каза едва чуто на ухото му:

— Търся ви вече от цял час. В двореца е Вага Колелото! Разговаря с дон Реба в лилавите апартаменти.

Румата дори замижа за секунда. После се отдръпна предпазливо и каза с учтиво учудване:

— Имате предвид прочутия разбойник ли? Но нали той е или екзекутиран, или изобщо измислен.

Лейтенантът облиза сухите си устни.

— Той съществува. Той е в двореца... Мислех, че ще ви интересува.

— Мили дон Рипат — каза внушително Румата, — аз се интересувам от слухове. Клюки. Анекдоти... Животът е толкова скучен... Вие очевидно лошо ме разбирате... (Лейтенантът го гледаше с безумни очи.) Съдете сам — какво ме засягат нечистите връзки на дон Реба, когото впрочем твърде уважавам, за да го съдя?... И освен това, извинете, аз бързам... Чака ме една дама.

Дон Рипат облиза отново устните си, поклони се неловко и си тръгна. Изведнъж една щастлива мисъл озари Румата.

— Впрочем, приятелю — любезно извика той. — Какво ще кажете за малката интрига, която изиграхме тази сутрин с дон Реба?

Дон Рипат се спря с готовност.

— Ние сме много задоволени — каза той.

— Нали беше много мило?

— Това беше великолепно! Сивото офицерство се радва много, че най-сетне открито заставахте на наша страна. Такъв умен човек като вас, дон Румата, да се събира с бароните, с благородните изроди...

— Драги ми Рипат! — каза високомерно Румата, като се обърна, за да си върви. — Вие забравяте, че от висотата на моя произход не се вижда никаква разлика дори между краля и вас. Довиждане.

Той закрачи широко по коридорите, като завиваше със сигурност в напречните галерии и мълком отстраняваше часовите. Той не си представяше ясно какво смята да направи, но разбираше, че това е чуден, рядък късмет. Той трябва да чуе разговора между двамата кръвопийци. Не току-тъй дон Реба беше обещал за жив Вага четиринаесет пъти повече, отколкото за мъртъв...

Иззад лилавите завеси срещу него излязоха двама сиви лейтенанти с голи мечове.

— Здравейте, приятели — каза дон Румата, като се спря между тях. — Министърът тук ли е?

— Министърът е заест, дон Румата — каза единият от лейтенантите.

— Аз ще почакам — каза Румата и мина под завесата.

Тук беше непрогледна тъмнина. Румата се промъкваше пипнешком сред креслата, масите и чугунените подставки за светилници. На няколко пъти той явно чу нечие сумтене над ухото си и

го лъхна гъста чесново-бирена миризма. След това видя слаба ивица светлина, чу познатия гъгнлив тенор на почтения Вага и се спря. В същата секунда острието на едно копие предпазливо се опря между плещките му. „По-полека, тъпако — каза той ядосано, но тихо. — Това съм аз, дон Румата.“ Копието се отдръпна. Румата помъкна едно кресло към ивицата светлина, седна, изпъна крака и се прозина така, че да се чуе. След това почна да гледа.

Кръвопийците се бяха срещнали. Дон Реба седеше в напрегната поза, с лакти върху масата и сплетени пръсти. Вдясно от него върху купчина книжа лежеше тежък нож за хвърляне с дървена дръжка. По лицето на министъра беше изписана приятна, макар и малко вцепенена усмивка. Уважаемият Вага беше седнал на един диван с гръб към Румата. Той приличаше на стар чудат велможа, прекарал последните тридесет години неотлично в двореца си извън града.

— Моите апаши са готови — каза той, — много бързо ще ги оправим. Ама я дайте двадесет стотачки. Харно ще е да ги кръцнем. Но парите са малко. Само тъй ще се спазарим. Това ни е условието.

Дон Реба опипа бръснатата си брадичка.

— Ще ни съдерете кожата — каза замислено той.

Вага сви рамене.

— Това ни е условието. Каква файда имаме да се млатим заради вас? Ставате ли таф?

— Ставам — каза решително министърът на охрана на короната.

— Готова работа — рече Вага, като ставаше.

Румата, който се мъчеше да дочуе нещо от разговора им, забеляза на лицето на Вага пухкави мустаци и остра сива брадичка. Истински придворен от времето на миналото регентство.

— Приятно ми беше да си поговорим — каза Вага.

Дон Реба също стана.

— Разговорът с вас ми достави огромно удоволствие — каза той.

— За пръв път виждам такъв смел човек като вас, почтени...

— И аз също — каза с отегчен глас Вага. — И аз се учудвам на смелостта на първия министър на нашето кралство и се гордея с нея.

Той се обърна с гръб към Дон Реба и закрета към изхода, като се опираше на един жезъл. Дон Реба, без да сваля от него замислен поглед, разсеяно сложи пръстите си върху дръжката на ножа. Веднага зад гърба на Румата някой страшно взе да диша и едно дълго кафяво

стъбло на тръбичка за дуране се провря край ухото му към цепнатината между завесите. Една секунда дон Реба стоя, сякаш се ослушваше, след това седна, издърпа чекмеджето на масата, извади куп книжа и се отдаде на четене. Зад гърба на Румата някой се изплю, тръбичката се махна. Всичко беше ясно. Кръвопийците се бяха споразумели. Румата стана и като настъпваше нечии крака, почна да се промъква назад към изхода на лилавите апартаменти.

* * *

Кралят обядваше в огромна зала с два реда прозорци. Тридесетметровата маса се подреждаше за сто души: самия крал, дон Реба, лицата от кралска кръв (двадесетина пълнокръвни личности, гладници и пияници), министрите на двора и на церемониите, група родовити аристократи, канени по традиция (включително и Румата), дузина гости — барони с непохватните си баронети, и на най-отдалечения край на масата — всякакви дребни аристократи, които с всички средства се бореха да получат покана за кралската трапеза. Когато връчваха поканата и номера на креслото, предупреждаваха дребните аристократи: „Седете неподвижно, кралят не обича, когато се въртят. Дръжте ръцете си на масата, кралят не обича, когато си крият ръцете под масата. Не се озъртайте, кралят не обича, когато се озъртат.“ На всеки такъв обед се изяждаше огромно количество фина храна, изпиваха се цели езера от стари вина, чупеха се и се развалиха много съдове от прочутия есторски порцелан. Министърът на финансите в един от докладите си пред краля се беше похвалил, че един-единствен обед на негово величество струва толкова, колкото издръжката на Соанската академия на науките за половин година.

Докато чакаше, министърът на церемониите тържествено призвуците на тръбите три пъти да обяви „на трапезата!“, Румата стоеше сред група придворни и за десети път слушаше разказа на дон Тамео за кралския обед, на който той, дон Тамео, имал честта да присъствува преди половин година.

— ... Намирам креслото си, ние стоим, влиза кралят, сядам и ние сядаме. Обедът върви по реда си. И изведенъж, представете си, драги донове, усещам, че под мене е мокро... Мокро! Не се решавам нито да

се извърна, нито да се завъртя, нито да пипна с ръка. Обаче издебвам един момент и мушкам ръка под себе си — и какво мислите? Наистина е мокро! Мириша пръстите си — не, на нищо особено не мирише. Каква е тази дяволия! В това време обедът свършва, всички стават, а пък аз, представете си, благородни донове, някак се страхувам да стана... Виждам, че към мене идва кралят — кралят!, — но продължавам да седя на мястото си, сякаш съм някой барон-селяндур, който не знае етикета. Негово величество се приближава до мене, любезно ми се усмихва и слага ръката си на рамото ми. „Драги ми дон Тамео — казва той, — ние всички вече станахме и отиваме да гледаме балет, а вие все още седите. Какво ви е, да не сте преял?“ — „Ваше величество — казвам аз, — отсечете ми главата, но под мене е мокро.“ Негово величество благоволи да се изсмее и ми заповядва да стана. Аз станах и какво да видя? Наоколо се смеят! Благородни донове, през време на целия обед аз съм седял върху торта с ром! Негово величество благоволи много да се смее. „Реба, Реба — каза той най-сетне, — това са все вашите шеги! Благоволете да почистите благородния дон, вие сте му изцапали седалището!“ Дон Реба се залива от смях, вади кинжала си и почва да чисти тортата от гащите ми. Представяте ли си моето състояние, благородни донове? Няма да скрия, аз треперех от страх при мисълта, че унижен пред всички, дон Реба ще ми отмъсти. За щастие всичко мина. Уверявам ви, благородни донове, че това е най-щастливото ми впечатление през живота! Как се смя кралят! Колко беше доволен негово величество!

Придворните се смееха. Впрочем такива шеги бяха нещо обикновено на кралската трапеза. Слагаха гостите да седнат върху пастети, на кресла с подрязани крака, върху гъши яйца. Слагаха и върху отровни игли. Кралят обичаше да го забавляват. Румата си помисли изведнъж: интересно как ли бих постъпил аз на мястото на този идиот? Страх ме е, че кралят би трябвало да си търси друг министър на охраната, а институтът би трябвало да изпрати в Арканар друг човек. Изобщо трябва да бъда нащрек. Както нашият орел дон Реба...

Забучаха тръби, министърът на церемониите melodично изрева, кралят влезе, накуцвайки, и всички почнаха да сядат. По ъглите на залата, опрени на мечове с две дръжки, стояха неподвижно дежурните гвардейци. Румата попадна на мълчаливи съседи. Отдясно запълваше

креслото треперещият дебелан, мрачният гладник дон Пифа, съпруг на известна хубавица, а отляво безсмислено гледаше в празната си чиния Гур Съчинителя. Гостите замряха, загледани в краля. Кралят напъха в яката си една сивкава салфетка, хвърли поглед върху блюдата и грабна един кокоши крак. Той едва беше впил зъби в него, когато сто ножа с дрънчене се сложиха на чиниите и сто ръце се протегнаха над блюдата. Залата се изпълни с мляскане и смучене, забълбука вино. Мустасците на неподвижните гвардейци с мечовете с две дръжки алчно се размърдаха. Някога Румата усещаше, че му се повдига на тези обеди. Сега беше свикнал.

Докато разделяше с кинжала овнешката плешка, той погледна надясно и веднага се извърна: дон Пифа се беше надвиснал над опечения цял овен и работеше като земериначка. След него не оставаха кости. Румата задържа дъха си и наведнъж изпи чаша ируканско. След това погледна наляво. Гур Съчинителя вяло човъркаше с лъжица в чинийката със салата.

— Какво ново пишете, отец Гур? — попита Румата полугласно.

Гур трепна.

— Пиша ли?... Аз?... Не зная... Много.

— Стихове?

— Да... стихове...

— Вашите стихове са отвратителни, отец Гур (Гур го погледна особено.) Да, да, вие не сте поет.

— Не съм поет... Понякога си мисля какъв съм? И от какво се страхувам? Не зная.

— Гледайте си в чинията и продължавайте да ядете. Аз ще ви кажа какъв сте. Вие сте гениален писател, откривател на нов и най-плодотворен път в литературата. (По бузите на Гур бавно избира руменина.) След сто години, а може би и по-рано по вашите стъпки ще тръгнат десетки писатели.

— Господ да им е на помощ! — изтръгна се от Гур.

— Сега ще ви кажа от какво се страхувате.

— Страхувам се от мрака.

— От тъмнината?

— И от тъмнината. На тъмно ние сме във властта на призраците.

Но най-много се страхувам от мрака, защото в него всички стават еднакво сиви.

— Много добре казано, отец Гур. Между другото може ли още да се намери вашето съчинение?

— Не знам... И не искам да знам.

— За всеки случай знайте: един екземпляр се намира в метрополията, в библиотеката на императора. Друг се пази в Музея на рядкостите в Соан. Третият е у мене.

С разтреперана ръка Гур си сложи лъжица желе.

— Аз... не знам... — Той погледна тъжно Румата с огромните си хълтнали очи. — Бих искал да прочета... да препрочета...

— На драго сърце ще ви го дам...

— И после?...

— И после ще го върнете.

— И после ще ви го върнат! — каза рязко Гур.

Румата поклати глава.

— Дон Реба много ви е наплашил, отец Гур.

— Наплашил ме е... Случвало ли ви се е някога да изгаряте собствените си деца? Какво знаете вие за страх, благородни доне!...

— Прекланям глава пред онова, което сте преживели, отец Гур. Но от душа ви осъждам за това, че се предадохте.

Гур Съчинителя изведнъж започна така тихо да шепне, че Румата едва го чуваше сред мляскиното и шума от гласовете:

— А за какво е всичко това?... Къде е истината?... Принц Хаар наистина обичаше прекрасната меднокожа Яиневнивора... Те имаха деца... Аз познавам техния внук... Наистина я отровиха... Но ми обясниха, че истината е онова, което сега е полезно за краля... Всичко друго, е лъжа и престъпление. Цял живот съм писал лъжи... И едва сега пиша истината...

Изведнъж той стана и високо и напевно се провикна:

*Велик и славен като вечност
е кралят с име Благородство!
Отстъпва всяка безконечносг,
отстъпва всяко пъвгородство!*

Кралят престана да дъвче и тъпо се втренчи в него. Гостите се свиха. Само дон Реба се усмихна и беззвучно плесна няколко пъти с

ръце. Кралят изплю на покривката костите и каза:

— Безконечност?... Вярно. Правилно, отстъпи... Хваля; те. Можеш да ядеш.

Мляскането и разговорите се възобновиха. Гур седна.

— Лесно и сладостно е да казваш истината в очите на краля — продума той пресипнало.

Румата замълча.

— Ще ви дам екземпляра от вашата книга, отец Гур — рече той.
— Но при едно условие. Незабавно да почнете да пишете следващата книга.

— Не — каза Гур. — Късно е. Нека Киун да пише. Аз съм отровен. И изобщо това вече не ме интересува. Сега искам само едно — да се науча да пия. И не мога... Стомахът ме боли...

Още едно поражение, помисли си Румата. Закъснял съм.

— Слушайте, Реба — каза изведнъж кралят. — Ами къде е лекарят? Вие ми обещахте лекарят да дойде след обеда.

— Той е тук, ваше величество — каза дон Реба. — Ще заповядате ли да го повикам?

— Дали ще заповядам? И таз добра! Ако ви болеше така коляното, вие щяхте да квичите като свиня!... Дайте го насам, веднага!

Румата се облегна на гърба на креслото и се приготви да гледа. Дон Реба вдигна ръка над главата си и щракна с пръсти. Вратата се отвори и в залата влезе, като се покланяше непрекъснато, един прегърбен възрастен човек с дълга мантия, украсена е изображения на сребърни паяци, звезди и змии. Под мишниците си държеше плоска продълговата чанта. Румата беше озадачен: той си представяше Будах съвсем иначе. Мъдрецът и хуманистът, авторът на всеобхватния „Трактат за отровите“ не можеше да има такива трепкащи избелели очи, разтреперани от страх устни и такава угодническа усмивка, но той се сети за Гур Съчинителя. Вероятно следствието над заподозрения ирукански шпионин струваше колкото един литературен разговор в кабинета на дон Реба. Да уловя Реба за ухoto, помисли си той с наслада. Да го замъкна в тъмницата. Да кажа на палачите: „Ето един ирукански шпионин, който се е преоблякъл като нашия славен министър, кралят заповядда да го накарате да признае къде е истинският министър, вършете си работата и горко ви, ако той умре

по-рано от една седмица...“ Той дори се прикри с ръка, за да не види никой лицето му. Какво страшно нещо е омразата...

— Хайде, хайде, ела насам, лекарю — каза кралят. — Както си мършав, братче. Я направи реверанс, реверанс направи ти казвам!

Горкият Будах почна да прави реверанс. Лицето му се обезобрази от ужас.

— Още, още — гъгнеше кралят. — Още веднъж! Още! Не те болят коленете, все пак си излекувал коленете си. Я си покажи зъбите! Та-ка, не ти са лоши зъбите. Да имах и аз такива... И ръцете ти не са лоши, силни са... Здрав си, здрав си, макар че си мършав... Е, хайде, гъльбче, лекувай ме, какво стоиш...

— Ва-ваше величество... ще благоволи ли да си покаже крачето... Крачето... — чу Румата. Той вдигна очи.

Лекарят стоеше на колене пред краля и предпазливо му мачкаше крака.

— Е,... е! — каза кралят. — Какво правиш? Не ме пипай! Като си се наел да ме лекуваш, лекувай ме!

— Всичко ми е я-ясно, ваше величество — измърмори лекарят и почна бързо да се рови в чантата си.

Гостите престанаха да дъвчат. Аристократчетата на крайния ъгъл на масата дори се изправиха и проточиха, вратове, изгаряйки от любопитство.

Будах извади от чантата си няколко каменни флакона, отпуши ги, помириса ги поред и ги нареди на масата. След това взе чашата на краля и я наля до половината с вино. Той направи няколко бавни движения с двете ръце над чашата, прошепна някакви заклинания и бързо изпразни във виното всички флакони. Из залата се понесе миризма на амоняк. Кралят сви устни, надникна в чашата, изкриви нос и погледна дон Реба. Министърът се усмихна съчувствено. Придворните притаиха дъх.

Какво прави той, помисли си учудено Румата, та старецът има подагра! Какво забърка там? В трактата е казано ясно: да се разтриват подутите стави със запарка от тридневна отрова от бялата змия Ку. Да не би това да е за разтриване?

— Това за разтриване ли е? — попита кралят, като кимна страхливо към чашата.

— Съвсем не, ваше величество — каза Будах. Той вече се беше посъзвел. — Това е вътрешно.

— Въ-вътрешно ли? — кралят се нацупи и се облегна на креслото. — Не желая вътрешно. Разтривай ме.

— Както желаете, ваше величество — каза покорно Будах. — Но ще се осмеля да ви предупредя, че от разтривката няма да има никаква полза.

— Кой знае защо, всички ме разтриват — каза недоволно кралят, — а ти искаш непременно да влееш в мене тази мръсотия.

— Ваше величество — каза Будах, като се изправи гордо, — това лекарство зная само аз! Аз излекувах чичото на херцог Ирукански. Що се отнася до разтривачите, нали те не са ви излекували, ваше величество...

Кралят погледна към дон Реба. Дон Реба съчувственно се усмихна.

— Ти си мръсник — с неприятен глас каза кралят на лекаря. — Невзрачен селянин. Калпав слабак. — Той взе чашата. — Като те цапна с чашата през зъбите... — Той надникна в чашата. — Ами ако повърна?

— Ще трябва да повторите, ваше величество — каза скръбно Будах.

— Е, хайде, добре, от мене да мине! — каза кралят и доближи уж чашата до устата си, но изведнъж така рязко я отстрани, че я изплиска върху покривката. — Я пий първо ти! Знам ви аз ируканците, вие продадохте свети Мика на варварите! Пий, ти казвам!

Будах с оскърен израз взе чашата и отпи няколко гълтки.

— Е как е? — попита кралят.

— Горчи, ваше величество — каза със сподавен глас Будах. — Но трябва да се пие.

— Тря-ябва, тря-ябва... — замърмори кралят. — Знам, че трябва. Дай тук! Ето, докопа се и половината чаша излока...

Той обърна на един дъх чашата. Край масата се чуха съчувствени въздишки — и изведнъж всичко стихна. Кралят замръзна със зяпнала уста. От очите му рукаха сълзи. Той бавно почервеня, след това посиня. Протегна ръка над масата, като тракаше конвултивно с пръсти. Дон Реба бързо му подаде солена краставичка. Кралят мълчаливо запрати краставичката по дон Реба и пак протегна ръка.

— Вино... — изхриптя той.

Някой се втурна, подаде каната. Кралят бясно въртеше очи и шумно гълташе. Червени струи течаха по бялата му камизола. Когато каната се изпразни, кралят я хвърли към Будах, но не го улучи.

— Подлецо! — каза той с неочекван бас. — За какво, ме уби? Малко сме ви бесили! Да пукнеш!

Той мълкна и опира коляното си.

— Боли! — каза той с предишния си гъгнлив глас. — Все едно, боли!

— Ваше величество — каза Будах. — За пълното излекуване трябва да пияте сиропа всеки ден в продължение поне на една седмица...

В гърлото на краля нещо изписка.

— Вън! — изскимтя той. — Всички вън оттук!

Обръщайки креслата, придворните се втурнаха на куп към вратите.

— Въ-ъ-ън! — викаше диво кралят, като помитаše съдовете от масата.

След като изскочи от залата, Румата се шмугна зад някаква завеса и почна да се смее. Зад съседната завеса също се смееха — истерично, задъхано, пискливо.

[1] Стилет — триръба кама (бел.ред.) ↑

ГЛАВА ШЕСТА

На дежурство в спалнята на принца встъпваха в полунощ и Румата реши да се отбие в къщи, за да види дали всичко е наред и да се преоблече. Вечерният град го порази. Улиците бяха потънали в гробна тишина, кръчмите бяха затворени. По кръстовищата бяха застанали, подрънквайки с оръжие, групи от щурмоваци с факли в ръце. Те мълчаха и сякаш чакаха нещо. На няколко пъти се приближаваха до Румата, вглеждаха се, познаваха кой е и също така мълчаливо му правеха път. Когато до дома му оставаха петдесетина крачки, след него тръгна една групичка от подозрителни личности. Румата се спря, удари ножниците една в друга и личностите изостанаха, но веднага в тъмнината заскърца един арбалет, който се зареждаше. Румата тръгна бързо по-нататък, като се притискаше в стените, напипа вратата, завъртя ключа в ключалката, като чувствуващ през всичкото време незащитения си гръб, и се вмъкна с въздишка на облекчение в пруста.

Там се бяха събрали всички слуги, въоръжени кой с каквото намери. Okaza се, че някой се опитвал на няколко пъти да отвори вратата. Това не се хареса на Румата. „Може би е по-добре да не отивам? — помисли си той. — Да върви по дяволите принцът.“

— Къде е барон Пампа? — попита той.

Уно, крайно възбуден, с арбалет на рамо, отговори, че баронът се събудил още по пладне, изпил всичката зелева чорба в къщи и отишъл пак да се весели. След това сниши гласа си и каза, че Кира много се беспокояла и вече няколко пъти питала за господаря.

— Добре — каза Румата и заповяда на слугите да се строят.

Слугите бяха шестима, без да се брои готвачката — все врели и кипели хора, навикнали на улични сбивания. Те, разбира се, няма да се захванат със сивите, ще се уплашат от гнева на всесилния министър, но ще могат да устоят срещу дрипльовците от нощната армия, още повече, че тази нощ разбойниците ще търсят лесна плячка. Два арбалета, четири брадви, тежки касапски ножове, железни шапки,

здрави врати, обковани по обичая с желязо... Или може би все пак да не отивам?

Румата се качи горе и влезе на пръсти в стаята на Кира. Тя спеше облечена, свита на кравайче върху неоправеното легло. Румата постоя над нея със светилника. Да отиде или да не отиде? Никак не му се ходеше. Той я покри с едно одеяло, целуна я по бузата и се върна в кабинета. Трябва да отиде. Каквото и да става, разузнавачът трябва да бъде в центъра на събитията. И историците ще имат полза. Той се засмя, свали обръча от главата си, старательно избърса обектива с мека гюдерия и отново си сложи обръча. След това извика Уно и заповядва да му донесе военните дрехи и лъснатата медна каска. Облече под камизолата направо върху фланелката си, като се свиваше от студ, металнопластова риза, изработена като ризница (тукашните ризници защищаваха добре срещу меч и кинжал, но арбалетната стрела ги пробиваше). Когато стягаше униформения си колан с металните плочки, каза на Уно:

— Чувай, момченце. На тебе вярвам повече, отколкото на всички. Каквото и да се случи тук, Кира трябва да остане жива и здрава. Нека къщата изгори, нека разграбят всичките пари, но ми запази Кира. Отведи я по покривите; през мазетата, както искаш, но я запази. Разбрали?

— Разбрах — каза Уно. — Да можехте да не излизате днес...

— Слушай. Ако след три дни не се върна, вземи Кира и я откарай в Хълцащата гора. Знаеш ли къде е тя? И тъй в Хълцащата гора ще намериш Пияната бърлога, една такава къща, намира се близо до пътя. Като попиташи ще ти я покажат. Само внимавай кого питаш. Там ще бъде един човек, казва се отец Кабани. Ще му разкажеш всичко. Разбрали?

— Разбрах. Ама по-добре да не отивате...

— На драго сърце, но не мога: това е служба... Е, внимавай.

Той чукна лекичко момченцето по носа и се усмихна в отговор на неговата неумела усмивка. Долу той произнесе къса ободрителна реч пред слугите, излезе през вратата и отново се озова в тъмнината. Зад гърба му затракаха резетата.

Покоите на принца през всички времена се охраняваха лошо. Може би тъкмо затова никой никога не беше извършвал покушение срещу арканарските принцове. И специално никой не се интересуваше

от сегашния принц. Никой на тоя свят нямаше нужда от това хилаво синеоко момче, което приличаше на всеки, но не и на баща си. Румата харесваше момчето. За възпитанието му се грижеха извънредно лошо и затова то беше съобразително, не беше жестоко и не можеше да понася — вероятно по инстинкт — дон Реба, обичаше да пее високо различни песнички по текст на Цурен и да играе с корабчета. Румата изписваше за него от метрополията книги с картички, разказваше му за звездното небе и веднъж завинаги покори момчето с приказката за звездните кораби. За Румата, който рядко срещаше деца, десетгодишният принц беше антипод на всички съсловия в тази дива страна. Тъкмо от такива обикновени синеоки момчета, еднакви във всички съсловия, израстваха по-късно и жестокостта, и невежеството, и покорността, а пък в тях, в децата, нямаше никакви следи и наклонности към тази мръсотия. Понякога той си мислеше колко хубаво би било, ако от планетата изчезнат всички хора, по-възрастни от десет години.

Принцът вече спеше. Румата прие дежурството — постоя до сменящия се гвардеец край спящото момче, като извърши сложните, изисквани от етикета движения с оголени мечове, по традиция провери дали всички прозорци са затворени, дали всички бавачки са по местата си, дали във всички стаи горят светилниците, върна се в пруста, изигра една игра на зарове със сменящия се гвардеец и се заинтересува как се отнася благородният дон към онова, което става в града. Благородният дон, много умен мъж, се замисли дълбоко и изказа предположението, че простият народ се готови да празнува деня на свети Мика.

Когато остана сам, Румата премести креслото си до прозореца, седна по-удобно и почна да гледа към града. Домът на принца се намираше на хълм и денем градът можеше да се наблюдава чак до морето. Но сега всичко тънеше в мрак, виждаха се само разпръснати купчинки от светлини — там, където на кръстовищата стояха и чакаха сигнал щурмоваци с факли. Градът спеше или се преструваше, че спи. Интересно дали жителите предчувствуваха, че тази нощ срещу тях бавно се приближава нещо ужасно? Или като благородния много умен дон те също смятала, че някой се готови за празнуването на деня на свети Мика. Двеста хиляди мъже и жени. Двеста хиляди ковачи, майстори на оръжие, месари, галантеристи, златари, домакини, проститутки, монаси, сарафи, войници, скитници, оцелели книжници се въртяха сега в задушните, вмирисани на дървеници легла: спяха,

любеха се, пресмятаха наум печалбите си, плачеха, скърцаха със зъби от злоба или от обида... Двеста хиляди души! Имаше ли в тях нещо общо според пришелецата от Земята? Сигурно това, че всички те почти без изключение не бяха още хора в съвременния смисъл на думата, а полуфабрикати, слитъци, от които само кървавите векове на историята ще извият някога истинския горд и свободен човек. Те бяха пасивни, алчни и невероятно, фантастично egoистични. Психологично те бяха почти всички роби — роби на вярата, роби на себеподобните си, роби на малките си страсти, роби на користолюбието. И ако по волята на съдбата някой от тях се раждаше или ставаше господар, той не знаеше какво да прави със свободата си. Той бързаше да стане отново роб — роб на богатството, на противоестествената неумереност, на развратните приятели, на своите роби. Огромното мнозинство от тях не беше виновно за нищо. Те бяха прекалено пасивни и прекалено невежи. Тяхното робство почиваше на пасивността и невежеството, а пасивността и невежеството отново и отново пораждаха робство. Ако те бяха всички еднакви, щях да скръстя ръце и нямаше на какво да се надявам. Но все пак те бяха хора, носители на искрата на разума. И постоянно ту тук, ту там в гъбините им пламваха и се разгаряха светлинките на неимоверно далечното и неизбежно бъдеще. Пламваха въпреки всичко. Въпреки привидната си нищожност. Въпреки насилията. Въпреки това, че ги мачкаха с ботуши. Въпреки това, че те не бяха нужни на никого на този свят и че всички по света бяха срещу тях. Въпреки това в най-добрия случай можеха да разчитат само на презрително недоумяващо съжаление...

Те не знаеха, че бъдещето е за тях, че бъдещето без тях е невъзможно. Те не знаеха, че в този свят на страшни призраци от миналото те са единствената реалност на бъдещето, че те са ферментът, витаминът в организма на обществото. Унищожете този витамин, и обществото ще загние, ще започне национален скорбут, мускулите ще отслабнат, очите ще изгубят остротата си, ще изпадат зъбите. Никоя държава не може да се развива без наука — ще я унищожат съседите й. Без изкуство и обща култура държавата губи способност към самокритика, започва да поощрява погрешни тенденции, почва всяка секунда да ражда лицемери и престъпници, развива у гражданите стремеж към задоволяване само на собствените нужди и самонадеяност и в края на краишата става все пак жертва на

по-благоразумните си съседи. Можете да преследвате колкото си искате книжниците, да забранявате науките, да унищожавате изкуството, но рано или късно ще трябва да се опомните дори със скърцане на зъби, но да отворите път на всичко онова, което е толкова омразно на властолюбивите тъпаци и невежите. И колкото и да презират знанието тези сиви хора, които са на власт, те нищо не могат да направят срещу историческата обективност, те могат само да я забавят, но не и да я спрат. Като презират знанието и се страхуват от него, те все пак неизбежно стигат до поощряването му, за да се задържат. Рано или късно те трябва да разрешат университетите, научните дружества, да създадат изследователски центрове, обсерватории, лаборатории, да създадат кадри от хора на мисълта и знанието, хора, които вече те не могат да контролират, хора със съвършено друга психология, със съвършено други потребности, а тези хора не могат да съществуват и още повече да действуват в предишната атмосфера на ниско користолюбие, кухненски интереси, тъпо самодоволство и изключително пълтски потребности. Те имат нужда от нова атмосфера — атмосфера на всеобщо и всеобхватно познание, проникната от творческо напрежение, те имат нужда от писатели, художници, композитори и сивите хора, които са на власт, ще бъдат принудени да направят и тази отстъпка. Онзи, който се противопоставя, ще бъде пометен от по-хитрите съперници в борбата за власт, но онзи, който прави тази отстъпка, неизбежно ѝ парадоксално против волята си копае гроба си. Защото за невежите egoисти и фанатици е смъртоносно повишаването на културата на народа в целия диапазон — от естественонаучните изследвания до способността да се възхищава от голямата музика... А след това идва епохата на гигантските социални сътресения, съпроводени от невиждано по-рано развитие на науката и от свързания с това извънредно широк процес на интелектуализация на обществото, епоха, в която сивотата води последните си боеве, които по своята жестокост връщат човечеството към средновековието, търпи поражение в тези боеве и вече в свободното от класов гнет общество завинаги изчезва като реална сила.

Румата все гледаше към замрелия в мрака град. Някъде там, във воняща стаичка, свит върху жалко легло, изгаряше от треска осакатеният отец Тара, а край него седеше брат Нанин до една крива

масичка, пиян, весел и зъл, и довършващо своя „Трактат за слуховете“, като маскираше с наслада с шаблонни фрази яростната си подигравка над сивия живот. Някъде там в празните разкошни апартаменти ходеше слепешката Гур Съчинителя и с ужас чувствуваше как въпреки всичко от глъбините на изтерзаната му, смачкана душа под натиска на нещо неизвестно възникват и навлизат в съзнанието му ярки светове, изпълнени с чудесни хора и с потресаващи чувства. И някъде там, кой знае как, прекарваше нощта сломен, поставен на колене, доктор Будах, смазан, но жив... Братя мои, помисли си Румата. Аз съм ваш, ние сме плът от плътта ви! Изведнъж той почувствува с огромна сила, че той не е никакъв бог, който пази в дланите си светулчиците на разума, а брат, помагащ на брат си, син, спасяващ баща си. „Ще убия дон Реба.“ — „За какво?“ — „Той уби братята ми.“ — „Той не знае какво върши.“ — „Той убива бъдещето.“ — „Той не е виновен, той е син на своето време.“ — „Тоест, не знае, че е виновен ли? Какво ли знае той? Аз, аз знам, че той е виновен.“ — „Ами какво ще направиш с отец Цупик? Той много нещо би дал някой да убие дон Реба. Мълчиш? Ще трябва да убиеш мнозина, нали?“ — „Не зная, може би мнозина. Един след друг. Всички, които поsegнат на бъдещето.“ — „Това се е случвало вече. Тровели, хвърляли самodelни бомби. И нищо не се е променяло.“ — „Не, променяло се. Така се създавала стратегията на революцията.“ — „За тебе не е нужно да създаваш стратегия на революцията. Нали искаш просто да убиеш.“ — „Да, искам.“ — „Ами можеш ли?“ — „Вчера аз убих дона Окана. Аз знаех, че я убивам още когато отивах при нея с перо зад ухото. И съжалявам само, че я убих без полза. Така че почти са ме научили.“ — „Ами че това е лошо. Това е опасно. Спомняш ли си Сергей Кожин? А Джордж Лени? А Сабина Крюгер?“ Румата прокара длан по влажното си чело. Ей така мислиш, мислиш и в края на краищата измисляш барута...

Той скочи и разтвори прозореца. Купчинките светлини в тъмния град се раздвишиха, разпаднаха се и се проточиха на върволици, като ту се показваха и ту изчезваха между невидимите къщи. Някакъв звук се чу над града — далечен многогласен вой. Пламнаха два пожара и озариха съседните покриви. Нещо запламтя на пристанището. Събитията почнаха. След няколко часа ще стане ясно какво значи съюз между сивите и нощните армии, противостоен съюз между дюкянджии и пладнешки разбойници, ще се разбере към какво се

стреми дон Реба и каква нова провокация е намислил. По-просто казано, кого колят днес. Най-вероятно е да е почната нощта на дългите ножове, унищожаването на самозабравилото се сиво ръководство и наред с това изтребването на намиращите се в града барони и най-неудобни аристократи. Какво ли прави Пампа, помисли си той. Стига да не спи — ще се отбрани...

Той не успя да си довърши мисълта. С див вик: „Отворете! Дежурният, отворете!“ — почнаха да бълскат с юмруци по вратата. Румата отметна резето. Втурна се един полуоблечен, посивял от ужас човек, улови Румата за реверите на камизолата и разтреперан закрещя:

— Къде е принцът? Будах отрови краля! Иrukанските шпиони са вдигнали бунт в града! Спасете принца!

Това беше министърът на двора, глупав човек и крайно предан. Той отблъсна Румата и се втурна в спалнята на принца. Запищяха жените. А през вратите вече навлизаха със секирите напред потни, муцунести щурмоваци със сиви ризи. Румата извади мечовете.

— Назад! — каза студено той.

Зад гърба му от спалнята се чу къс сподавен вик. Лоша работа, помисли си Румата. Нищо не разбирам. Той отскочи в един ъгъл и се загради с масата. Щурмоваци, дишайки тежко, изпъльваха стаята. Бяха се събрали към петнадесет души. Отпред излезе един лейтенант със сива тясна униформа и гол меч.

— Дон Румата? — каза той, задъхвайки се. — Вие сте арестуван. Дайте си мечовете.

Румата се изсмя оскърбително.

— Вземете ги — каза той и хвърли поглед към прозореца.

— Хванете го! — изкряска офицерът.

Петнадесет охранени мечока със секири не са много за човек, владеещ бойни похвати, които ще станат известни тук едва след три столетия. Тълпата връхлетя и се отдръпна. На пода останаха няколко секири, двама щурмоваци се превиха, притиснаха предпазливо навехнатите си ръце до корема и се промъкнаха в задните редици. Румата владееше съвършено веерната^[1] защита, при която пред нападателите стоманата се върти като непрекъсната блестяща завеса и на човек му се струва невъзможно да си пробие път през нея. Запъхтели, щурмоваци се споглеждаха нерешително. Те лъхаха остро на бира и на лук.

Румата отмести масата и тръгна предпазливо към прозореца покрай стената. Някой от задните редици метна нож, но не улучи. Румата пак се изсмя, стъпи на прозореца и каза:

— Ако дойдете още веднъж — ще ви отсека ръцете. Вие ме познавате...

Те го познаваха. Те много добре го познаваха и нито един от тях не се помръдна от мястото си въпреки ругатните и подвикванията на офицера, който между другото също се държеше много предпазливо. Румата се изправи на прозореца, като продължаваше да заплашва с мечовете си, и в тази минута от тъмнината, от двора едно тежко копие го удари в гърба. Ударът беше страшен. Той не проби металнопластовата ризница, но свали Румата от прозореца и го събори на пода. Румата не изпусна мечовете, но вече нямаше никаква полза от тях. Цялата глутница го натисна едновременно. Навярно заедно те тежаха повече от един тон, но си пречеха и той можа да се изправи на крака. Той удари с юмрук в нечии мокри устни, някой изцвърча като заек под мишницата му, той биеше ли биеше с лакти, с юмруци, с рамене (отдавна не се беше чувствувал толкова свободно), но не можеше да ги махне от себе си. С голяма мъка, като влачеше подире си купчина тела, той тръгна към вратата, като се навеждаше по пътя да откъсва вкопчилите се в краката му щурмоваци. Сетне усети болезнен удар по рамото и падна по гръб. Под него се бълскаха онези, които беше смачкал. Той стана отново и почна да нанася кратки силни удари, от които щурмоваците с разперени ръце и крака, тежко се удряха в стените; пред него вече се мяркаше изкривеното лице на лейтенанта, който беше сложил пред себе си незаредения арбалет, но в този миг вратата се разтвори и срещу него нахлуха нови потни муцуни. Хвърлиха отгоре му мрежа, стегнаха въжетата на краката му и го събориха.

Той веднага престана да се отбранява, за да пести сили. Известно време го тъпчеха с крака — съсредоточено, мълчаливо, и сумтяха сладострастно. След това го уловиха за краката и го повлякоха. Когато го мъкнеха край разтворената врата на спалнята, той успя да види министъра на двора, прикован с копие към стената, и куп окървавени чаршафи на леглото. „Значи това е преврат! — помисли си той. — Горкото момче...“ Повлякоха го по стъпалата и той изгуби съзнание.

[1] Ветрилообразна (бел.ред.). ↑

ГЛАВА СЕДМА

Той лежеше на една обрасла с трева могила и гледаше облаците, които плуваха в дълбокото синьо небе. Беше му добре и спокойно, но на съседната могила стоеше остра костелива болка. Тя беше вън от него и същевременно вътре, особено в десния хълбок и в тила. Някой изкряска: „Да не е пукнал? Главите ви ще откъсна!“ И тогава от небето се стовари една ледена водна маса. Той наистина лежеше по гръб и гледаше небето, само че не на могила, а в една локва, и небето не беше синьо, а оловно-черно, осветено с червено. „Няма нищо — каза друг глас. — Жив е, пули се.“ Аз съм живият, помисли си той. За мене говорят. Аз се пуля. Но защо се преструват? Да не са се отучили да говорят човешки?

До него някой се размърда и зашляпа по водата. На небето се показва червен силует с островърха шапка на главата.

— Е, благородни доне, сам ли ще вървите или да ви влечим?

— Развържете ми краката — каза сърдито Румата, като усети остра болка в наранените си устни. Той ги опипа с език. Ама че устни, помисли си той, палачинки, а не устни.

Някой почна да се суети над краката му, като ги дърпаше и въртеше безцеремонно. Около него разговаряха тихо.

— Добре сте го обработили...

— Ами че как инак, той едва не си отиде... Омагъосан е, стрелите отскачат от него...

— Аз познавах един такъв, ако щеш с брадва го удрий, нищо не му става.

— Ама той сигур е бил селянин...

— Ами да, селянин...

— Видя ли. А пък този е от благородна кръв.

— Их, да те вземат мътните... Като сте навързали едни възли, върви се оправяй... Дай светлината насам!

— Карай с ножа.

— Олеле братя, не го развързвайте. Като почне пак да ни удря. Насмалко не ми смачка главата.

— Добре де, май че няма да почне...

— Както щете, братя, ама аз го ударих истински с копието. Че аз така ризници съм пробивал.

Един властен глас извика от тъмнината:

— Ей, скоро ли ще свършите?

Румата усети, че краката му са свободни. Той направи усилие и седна. Няколко ниски щурмоваци мълчаливо го гледаха как се върти в локвата. Румата стисна челюсти от срам и унижение. Той размърда плешките си: ръцете му бяха извити на гърба, и то така, че дори не разбираше къде му са лактите и къде китките. Той събра всичките си сили и отведенъж се изправи на крака, но веднага се сви от страшна болка в хълбока. Щурмоваци се изсмяха.

— Май че няма да избяга — каза един.

— Да, изморил се е, да го вземат мътните...

— Е, доне, хубаво ли е?

— Стига сте дрънкали — каза от тъмнината властният глас. — Елате тук, дон Румата.

Румата тръгна към гласа и усети как се олюява от една страна на друга. Отнякъде изскочи едно човече с факел и тръгна пред него. Румата позна това място: един от безбройните малки вътрешни дворове на министерството на охрана на короната, някъде до кралските конюшни. Той бързо съобрази — ако го поведат надясно, значи към кулата, към зандана. Ако го поведат наляво — към канцеларията. Той разтърси глава. Няма нищо, помисли си той. Щом съм жив, ще се преборим. Те завиха наляво. Няма изведнъж, помисли си Румата. Ще има предварително следствие. Чудно. Ако работата е стигнала до следствие, в какво могат да ме обвинят? Май че ми е ясно. Покана до отровителя Будах, отравяне на краля, заговор срещу короната... Възможно е за убийството на принца. И, разбира се, шпионаж в полза на Ирукан, Соан, варварите, бароните, Светия орден и прочее и прочее... Просто да се чуди човек как съм още жив. Значи тази бледна гъба е намислила още нещо.

— Насам — каза човекът с властния глас.

Той разтвори една нисичка врата. Румата се наведе и влезе в едно обширно помещение, осветено с дузина светилници. По средата върху

протрит килим седяха и лежаха вързани окървавени хора. Някои от тях бяха вече мъртви или в безсъзнание. Почти всички бяха боси с окъсани нощници. Покрай стените, опрени небрежно върху брадви и секири, бяха застанали червендалести щурмоваци, свирепи и самодоволни — победителите. Пред тях се разхождаше с изваден меч — с ръце на гърба — един офицер в сив мундир с много омазнена яка. Спътникът на Румата, висок човек с черно наметало, отиде до офицера и му прошепна нещо на ухото. Офицерът кимна, погледна с интерес към Румата и се скри зад пъстрите завеси на противоположния край на стаята.

И щурмовациите разглеждаха с интерес Румата. Един от тях, с помътняло око, каза:

— Ама че хубаво камъче си има донът!

— Камъчето си го бива — съгласи се друг. — Като за крал. И обръчът е от лято злато.

— Днес ние самите сме крале.

— Да го свалим ли тогава?

— О, стига — каза тихо човекът с черното наметало.

Щурмовациите се вторачиха с недоумение в него.

— Този пък откъде ни дойде до главата? — каза щурмовакът с помътнялото око.

Без да отговори, човекът с наметалото му обрна гръб, приближи се до Румата и застана до него. Щурмовациите го оглеждаха недруженлюбно от главата до петите.

— Нима е поп? — каза щурмовакът с помътнялото око. — Ей, попе, искаш ли сопа?

Щурмовациите взеха да се кикоят. Щурмовакът с помътнялото око плю на ръцете си, прехвърли секирата от ръка в ръка и тръгна към Румата. Ex, как ще го ударя сега, помисли си Румата, като отмести бавно десния си крак назад.

— Ако съм бил някого — продължи щурмовакът, като се спря пред тях и почна да разглежда човека в черно, — това са поповете, разните му книжници и майсторите. Случвало ми се е...

Човекът с наметалото отметна ръката си с дланта нагоре. Нещо звънко щракна под тавана. Ж-ж-ж! Щурмовакът с помътнялото око изпусна секирата и падна по гръб. От средата на челото му стърчеше къса дебела арбалетна стрела с гъста перушина. Стана тихо.

Щурмоваците отстъпиха заднешком и очите им почнаха бързо да шарят по отворите на тавана. Човекът с наметалото свали ръката си и заповяда:

— Приберете мършата, бързо!

Няколко щурмоваци се хвърлиха, хванаха убития за краката и ръцете и го повлякоха навън. От завесата се подаде сивият офицер и ги покани с ръка.

— Елате, дон Румата — каза човекът с наметалото.

Румата отиде до завесата, като заобиколи купчината пленени. Нищо не разбирам, помисли си той. Зад завесата в тъмното го хванаха, претършуваха го, откъснаха от колана му празните ножници и го изблъскаха към светлината.

Румата веднага разбра къде е попаднал. Това беше познатият кабинет на дон Реба в лилавите апартаменти. Дон Реба седеше на същото място и в абсолютно същата поза, напрегнато изправен, опрял лакти на масата и сплел пръстите си. А пък старецът има хемороиди, ни в клин, ни в ръкав си помисли Румата със съжаление. Вдясно от дон Реба седеше тържествено отец Цупик, важен, съредоточен, със стиснати устни, а вляво — благодушно усмихнат дебелан с нашивки на капитан върху сивия си мундир. В кабинета нямаше никой друг. Когато Румата влезе, дон Реба каза тихо и любезно:

— А ето, приятели, и благородния дон Румата.

Отец Цупик направи пренебрежителна гримаса, а дебеланът взе да кима благосклонно.

— Наш стар и твърде последователен враг — каза дон Реба.

— Щом е враг — да се обеси — каза пресипнало отец Цупик.

— А вашето мнение, брат Аба? — попита дон Реба, като се наклони любезно към дебелана?

— Знаете ли... Аз дори... — Брат Аба объркано и по детски се усмихна, като разпери късите си ръчички. — За мене е някак все едно. Но може би все пак да не го бесим?... Може би е по-добре да го изгорим, как смятате, дон Реба?

— Да, съгласен съм — каза замислено дон Реба.

— Разбираете ли — продължи очарователният брат Аба, като се усмихна любезно на Румата, — бесят се отрепките, нищожните хора... А ние трябва да запазим в народа уважението към съсловията. Все пак вие сте потомък на древен род, голям ирукански шпионин...

Ирукански, нали не греша? — Той грабна от масата едно листче и се вгледа с късогледите си очи. — Ах, и соански освен това... Толкова по-добре!

— Като искате да го горим, да го горим! — съгласи се отец Цупик.

— Добре — каза дон Реба. — Разбрахме се. Ще го горим.

— Впрочем, мисля, че дон Румата може да облекчи своята участ — каза брат Аба. — Разбирайте ли ме, дон Реба?

— Да си призная, не съвсем...

— Имуществото! Благородни доне, имуществото! Руматовци са приказно богат род!...

— Вие, както винаги, имате право — каза дон Реба.

Отец Цупик се прозина, като прикри устата си с ръка и изви поглед към лилавите завеси вдясно от масата.

— Е, тогава да почнем по установения ред — каза с въздишка дон Реба.

Отец Цупик все хвърляше поглед към завесата. Той явно чакаше нещо и абсолютно не се интересуваше от разпита. Каква е тази комедия? — мислеше си Румата. — Какво значи това?

— И тъй, благородни доне — каза дон Реба, като се обърна към Румата, — би било извънредно приятно да чуем вашите отговори на някои интересуващи ни въпроси.

— Развържете ми ръцете — каза Румата.

Отец Цупик се стресна и със съмнение подъвка устни. Брат Аба отчаяно завъртя глава.

— А? — каза дон Реба и погледна отначало към брат Аба, а после към отец Цупик. — Разбирам ви, приятели мои. Обаче, като се вземат предвид обстоятелствата, за които дон Румата вероятно се досеща... — Той обиколи с изразителен поглед редиците отвори на тавана. — Развържете му ръцете — каза той без да повишава глас.

Някой безшумно се приближи зад него. Румата усети как нечии странно меки, сръчни пръсти се докоснаха до ръцете му, чу се скърцане от разрязваните въжета. Брат Аба с неочеквана за телосложението си буйност измъкна изпод масата един огромен боен арбалет и го сложи пред себе си направо върху книжата. Ръцете на Румата паднаха като отсечени край тялото му. Той почти не ги усещаше.

— И тъй да почнем — каза бодро дон Реба. — Вашето име, род, съсловие?

— Румата от рода Румата Есторски. Благороден дворянин до двадесет и втория прадядо.

Румата се озърна, седна на един диван и почна да си масажира китките на ръцете. Брат Аба, сумтейки развълнувано, се примери в него.

— Баща ви?

— Моят благороден баща беше имперски съветник, предан слуга и личен приятел на императора.

— Жив ли е?

— Той умря.

— Отдавна ли?

— Преди единадесет години.

— На колко сте години?

Румата не успя да отговори. Зад лилавата завеса се чу шум, брат Аба се озърна недоволно. Отец Цупик, усмихнат зловещо, бавно стана.

— Е, това е всичко господа! — почна той весело и злорадо.

От завесата изскочиха трима души, които Румата най-малко очакваше да види тук. Изглежда, че и отец Цупик също. Това бяха едри монаси, с черни раса, с нахлупени до очите калимавки. Те скочиха бързо и безшумно до отец Цупик и го хванаха за лактите.

— А... н-ня... — измънка отец Цупик. Лицето му стана смъртно бледо. Без съмнение той очакваше нещо съвсем друго.

— Как смятате, брат Аба? — попита спокойно дон Реба, като се наклони към дебелана.

— Ама, разбира се! — отвърна решително той. — Безспорно!

Дон Реба направи слабо движение с ръка. Монасите повдигнаха отец Цупик и стъпвайки все тъй безшумно, го изнесоха зад завесата. Румата се намръщи с отвращение. Брат Аба потърка меките си лапички и бодро каза:

— Всичко мина превъзходно, как мислите, дон Реба?

— Да, не беше лошо — съгласи се дон Реба. — Но да продължим. И тъй на колко сте години, дон Румата?

— На тридесет и пет.

— Кога пристигнахте в Арканар?

— Преди пет години.

— Откъде?

— Дотогава живеех в Естор, в родовия си замък.

— А каква беше целта на това преместване?

— Обстоятелствата ме принудиха да напусна Естор. Аз търсех столица, която да може да се сравни по блясък със столицата на метрополията.

Най-сетне по ръцете му минаха огнени тръпки. Румата търпеливо и настойчиво продължаваше да масажира подпухналите си китки.

— И все пак какви обстоятелства бяха това? — попита дон Реба.

— Аз убих на дуел член от августейшото семейство.

— Така ли? Кого именно?

— Младия херцог Екина.

— Каква беше причината за дуела?

— Една жена — каза накратко Румата.

Той имаше чувството, че всички тези въпроси нищо не значат. Че това е също такава игра, както и обсъждането на начина на екзекутирането. И тримата чакаме нещо. Аз чакам да ми минат ръцете. Брат Аба — глупакът — чака кога ще му се изсипе на коленете златото от родовата съкровищница на дон Румата. Дон Реба също чака нещо... Но монасите, монасите! Откъде има в двореца монаси? При това такива сръчни, пъргави момчета?...

— Името на жената?

Ама че въпроси, помисли си Румата. По-глупави от това няма. Я да се опитам да ги раздвижа...

— Дона Рита — отвърна той.

— Не очаквах, че ще отговорите. Благодаря ви...

— Винаги на вашите услуги.

Дон Реба се поклони.

— Случвало ли ви се е да ходите в Ирукан?

— Не.

— Сигурен ли сте?

— И вие сте сигурен.

— Ние искаме истината! — каза поучително дон Реба. Брат Аба кимна. — Единствено само истината!

— Аха — каза Румата. — А пък на мене ми се стори... — Той мълъкна.

— Какво ви се е сторило?

— Стори ми се, че вие искате главно да сложите ръка върху родовото ми имущество. Съвсем не мога да си представя, дон Реба, как се надявате да го получите?

— Ами дарение? Ами дарение? — провикна се брат Аба.

Румата се засмя колкото може по-нагло.

— Ти си глупак, брат Аба, или как ти беше името... Веднага си личи, че си дюкяндзия. Не знаеш ли, че майоратът не подлежи на предаване в чужди ръце?

Личеше си, че брат Аба здравата се ядоса, но се сдържа.

— Не би трябвало да говорите с такъв тон — каза меко дон Реба.

— Искате истината? — възрази Румата. — Ето ви истината, чистата истина и само истината: брат Аба е глупак и дюкяндзия.

Обаче брат Аба вече се беше овладял.

— Струва ми се, че се отвлякохме — каза той с усмивка. — Как смятате, дон Реба?

— Вие, както винаги, имате право — каза дон Реба. — Благородни доне, а не ви ли се е случвало да ходите в Соан?

— Ходил съм в Соан.

— С каква цел?

— Да посетя Академията на науките.

— Странна цел за млад човек с вашето положение.

— Това беше мой каприз.

— А познавате ли генералния съдия на Соан дон Кондор?

Румата наостри уши.

— Той е стар приятел на нашето семейство.

— Извънредно благороден човек, нали?

— Много почтена личност.

— Ами знаете ли, че дон Кондор е участник в заговора срещу негово величество?

Румата вирна брадичка.

— Запомнете веднъж завинаги, дон Реба — каза той високомерно. — За нас, за старото дворянство от метрополията, всички тези Соани и Ирукани, пък и Арканар са били и завинаги ще останат васали на имперската корона. — Той сложи крак върху крак и се извърна.

Дон Реба го гледаше замислено.

— Богат ли сте?

— Бих могъл да купя целия Арканар, но не ме интересуват помийни ями...

Дон Реба въздъхна.

— Сърцето ми се облива в кръв — каза той. — Да отсека толкова славна издънка на толкова славен род!... Това би било престъпление, ако не го налагаше интересът на държавата.

— Мислете по-малко за интереса на държавата — каза Румата — и повече за собствената си кожа.

— Имате право — каза дон Реба и щракна с пръсти.

Румата бързо се напрегна и отпусна отново мускулите си. Изглежда, че тялото му работеше. От завесата отново изскочиха трима монаси. Все със същата неуловима бързина и точност, които говореха за огромен опит, те обкръжиха брат Аба, който все още продължаваше да се усмихва угоднически, сграбчиха го и му извиха ръцете на гърба.

— Ау-ей-ей-ей!... — почна да вика брат Аба. Дебелото му лице се изкриви от болка.

— По-бързо, по-бързо, не се бавете! — каза с отвращение дон Реба.

Дебеланът бясно се опъваше, докато го влачеха към завесата. Чуваше се как крещи и изписква, след това изведнъж извика със страшен, неузнаваем глас и веднага утихна. Дон Реба стана и предпазливо изпразни арбалета. Румата смяяно го следеше.

Дон Реба се разхождаше из стаята, като се почесваше замислено по гърба с една арбалетна стрела. „Добре, добре — мърмореше той почти нежно — Прелестно!...“ Той сякаш беше забравил Румата. Крачките му станаха все по-бързи, той размахваше стрелата като диригентска палка. След това изведнъж рязко се спря зад масата, хвърли стрелата, седна внимателно и каза усмихнат до уши:

— Как ги пипнах, а?... Никой дори гък не каза!... Мисля, че у вас така не могат...

Румата мълчеше.

— Да-а... — каза проточено и замечтано Дон Реба. — Добре! Е, а сега да си поговорим, дон Румата... А може и да не сте Румата? И може дори да не сте и дон? А?...

Без да отговори, Румата го разглеждаше с интерес. Бледичък, с червени жилки по носа, целият трепери от възбуда, просто му се иска

да закрещи и да запляска с ръце: „Знам! Знам!“ А пък нищо не знаеш, кучи сине! А като узнаеш, няма да повярваш. Хайде говори, говори, слушам те.

— Слушам ви — каза той.

— Вие не сте дон Румата — заяви дон Реба. — Вие сте самозванец. — Той погледна строго Румата. — Румата Есторски е умрял преди пет години и лежи в семейната гробница на своя род. И светиите отдавна са успокоили неговата бунтовна и, да кажем направо, не много чиста душа. Какво ще направите, сам ли ще си признаете, или да ви помогна?

— Сам ще си призная — каза Румата. — Казвам се Румата Есторски и не съм свикнал да се съмняват в думите ми.

Я да опитам да те поразсърдя, помисли си той. Боли ме хълбокът, инак щях да те поразиграя.

— Виждам, че ще трябва да продължим разговора си на друго място — каза зловещо дон Реба.

По лицето му ставаха учудващи промени. Изчезнала бе приятната усмивка, устните му се свиха в права линия. Странно и доста страшно се раздвижи кожата по челото му. Да, помисли си Румата, от такъв човек можеш да се уплашиш.

— Наистина ли имате хемороиди? — попита той съчувствено.

Нешто трепна в очите на дон Реба, но той не промени израза на лицето си. Направи се, че не е чул.

— Вие лошо използвахте Будах — каза Румата. — Той е отличен специалист. Беше... — добави той многозначително.

В избелелите очи отново нещо трепна. Аха, помисли си Румата, Будах е още жив... Той седна по-удобно и обгърна с ръце коляното си.

— И тъй вие отказвате да признаете — изрече дон Реба.

— Какво?

— Това, че сте самозванец.

— Почтени Реба — каза Румата назидателно, — такива неща се доказват. Та вие ме оскърбявате.

Лицето на дон Реба стана сладникаво любезно.

— Драги ми Румата — каза той. — Извинете, засега ще ви наричам с това име. Вижте, аз обикновено никога нищо не доказвам. Доказват там, въз Веселата кула. За това поддържам опитни, добре платени специалисти, които с помощта на мелницата на свети Мика,

ботушите на господа бога, ръкавиците на великомъченица Пата или, да речем, седалките... ъ-ъ-ъ,... извинявам се, креслата на воина Тоц могат да докажат, каквото искат. И че има бог, и че няма бог. Че хората ходят по ръце и че ходят по лице. Разбирайте ли ме? Вие може би не знаете, но има цяла наука за получаване на доказателства. Съдете сам: защо ми е да доказвам онова, което зная? И после нали признанието с нищо не ви застрашава...

— Не застрашава мене — каза Румата. — То застрашава вас.

Известно време дон Реба размишляваше.

— Добре — каза той. — Изглежда, че все пак аз ще трябва да започна. Нека видим с какво е забележителен дон Румата Есторски през петте години от задгробния си живот в Арканарското кралство. А пък вие после ще ми обясните смисъла на всичко това. Съгласен ли сте?

— Не бих искал да давам необмислени обещания — каза Румата, — но ви слушам с интерес.

Дон Реба се порови в писалищната си маса, извади едно квадратче от пътна хартия, вдигна вежди и го прегледа.

— Нека ви бъде известно — каза той, като се усмихна любезно, — нека ви бъде известно, че аз, министърът на охраната на арканарската корона, предприех някои действия срещу така наречените книжници, учени и други безполезни и вредни за държавата хора. Тези акции срещнаха някакво странно противодействие. Докато целият народ, запазил верността към краля и към арканарските традиции, в единен порив всячески ми помогаше — издаваше укрилите се, сам ги унищожаваше, посочваше подозрителните, изплъзнали се от моето внимание, — в същото време някакъв неизвестен, но твърде енергичен човек измъкваше изпод носа ми и препращаше извън пределите на кралството най-важните, най-непоправимите и отвратителни престъпници. Така се изплъзнаха от нас: безбожният астролог Багир Кисенски, престъпният алхимик Синда, свързан, както бе доказано, с дявола и с ируканските власти, подлият памфлетист и нарушител на спокойствието Цурен и редица други от по-малък ранг. Някъде се скри лудият магьосник и механик Кабани. Някой похарчи безчет злато, за да попречи да се излее народният гняв върху богоненавистните шпиони и отровители, бившите придворни захари на негово величество. Някой при наистина фантастични обстоятелства, които ни карат отново да си

спомним за врага на човешкия род, освободи от стражата чудовището на разврата и опорочителя на народните души, главатаря на селския бунт Арата Гърбавия... — Дон Реба се спря, раздвижи кожата на селото си и погледна многозначително Румата. Румата, вдигнал очи към тавана, мечтателно се усмихваше. Той беше отвлякъл Арата Гърбавия, като беше пристигнал да го вземе с вертолет. Това направи огромно впечатление на стражата. А впрочем и на Арата. Все пак браво на мене, помисли си той. Добра работа съм свършил.

— Нека ви бъде известно — продължи дон Реба, — че същият главатар Арата сега се скита начело на разбунтувалите се крепостни из източните области на метрополията и пролива изобилно благородна кръв, без да чувствува липса нито на пари, нито на оръжие.

— Вярвам — каза Румата. — Той веднага ми се стори много решителен човек.

— И тъй, вие признавате? — каза тутакси дон Реба.

— Кое? — учуди се Румата.

Известно време те се гледаха в очите.

— Продължавам — каза дон Реба. — За спасяването на тези развратители на душите вие, дон Румата, според моите скромни и непълни пресмятания сте изхарчили не по-малко от три пуда злато. Не говоря за това, че така навеки сте се осквернили с общуване с дявола. Не говоря също и за това, че през цялото време на пребиваването си в пределите на Арканарското кралство вие не сте получили от вашите есторски владения дори един меден грош, а пък и от къде на къде? Защо да снабдяват с пари един мъртвец, ако ще и роднина? Но вашето злато!

Той отвори едно ковчеже, затрупано от книжата на масата, и извади от него шепа златни монети с профил на Пиц Шести.

— Достатъчно е само това злато, за да ви изгорят на кладата! — почна да вика той. — Това е дяволско злато! Човешките ръце не са в състояние да направят метал с такава чистота.

Той пробиваше Румата с поглед. Да, великолично си помисли Румата, браво за това. Това май не го дообмислихме. И вероятно той пръв е забелязал. То трябва да се вземе предвид... Реба изведнъж отново угасна. В гласа му зазвучаха бащински нотки:

— И изобщо вие се държите много непредпазливо, дон Румата. През цялото това време толкова съм се вълнувал за вас... Вие сте такъв

дуелист, такъв побойник! Сто двадесет и шест дуела за пет години! И нито един убит... В края на краищата от това могат да се направят изводи. Аз например ги направих. И не само аз. Тази нощ например брат Аба — не е хубаво да се говори лошо за умрелите, но той беше много жесток човек, аз едва го понасях, да си призная... Та брат Аба отдели за вашето арестуване не най-сръчните бойци, а най-дебелите и най-силните. И се оказа, че той има право. Няколко изкълчени ръце, няколко смачкани шии, избитите зъби не се броят... и ето ви тук! А пък вие не можехте да не знаете, че се биете за живота си. Вие сте майстор. Вие сте безспорно най-добрият меч на империята. Вие безспорно сте продали душата си на дявола, защото само в ада човек може да научи тези невероятни, приказни похвати в боя. Готов съм да допусна, че това умение ви е било дадено при условие да не убивате. Макар че мъчно мога да си представя защо му е потрябало на дявола такова условие. Но нека това преценят нашите схоластици...

Тънко свинско изквичаване го прекъсна. Той погледна недоволно към лилавата завеса. Зад завесата се биеха. Чуваха се глухи удари и писък: „Пуснете ме! Пуснете ме!“ — и още някакви пресипнали гласове, ругатни, възгласи на непонятно наречие. След това завесата с трясък се скъса и падна. В кабинета нахълта и падна по ръце и крака някакъв човек, плешив, с окървавена брадичка и диво облечени очи. От завесата се подадоха огромни лапи, грабнаха човека за краката и го повлякоха назад. Румата го позна: това беше Будах. Той викаше диво:

— Измамихте ме! Измамихте ме!... Ами че това беше отрова! За какво?...

Измъкнаха го към тъмнината. Някой, облечен в черно, бързо вдигна и окачи завесата. В настъпилата тишина зад завесата се чуха отвратителни звуци — някой повръщаше. Румата разбра.

— Къде е Будах? — попита той рязко.

— Както виждате, случило му се е някакво нещастие — отвърна дон Реба, но си личеше, че е смутен.

— Не ме баламосвайте — каза Румата. — Къде е Будах?

— Ах, дон Румата — каза дон Реба и поклати глава. Той веднага се съвзе. — За какво ви е Будах? Да не ви е роднина? Та вие никога дори не сте го виждали.

— Слушайте, Реба! — каза яростно Румата. — Аз не се шегувам с вас! Ако се случи нещо с Будах, вие ще пукнете като куче. Аз ще ви

смачкам.

— Няма да успеете — каза бързо дон Реба. Той беше много блед.

— Вие сте глупак, Реба. Вие сте опитен интригант, но нищо не разбирате. Никога през живота си не сте се захващали с такава опасна игра, както сега. И вие дори не го подозирате.

Дон Реба се сви зад масата, очичките му светеха като въгленчета. Румата чувствуваше, че и той самият никога още не е бил толкова близо до смъртта. Картите се разкриваха. Решаваше се кой да бъде господарят в тази игра. Румата се напрегна и се приготви да скочи. Никакво оръжие — нито копието, нито стрелата — не убива мигновено. Тази мисъл ясно се изписа по лицето на дон Реба. Хемороидният старец искаше да живее.

— Какво ви стана наистина — каза той плачливо. — Седяхме си, приказвахме си... Жив е вашият Будах, успокойте се, жив и здрав. Той има още да ме лекува. Не бива да се огорчавате.

— Къде е Будах?

— Във Веселата кула.

— Той ми трябва.

— Той и на мене ми трябва, дон Румата.

— Слушайте, Реба — каза Румата, — не ме ядосвайте. И престанете да се преструвате. Та вие се страхувате от мене. И добре правите. Будах е мой, разбирайте ли? Мой!

Сега те и двамата стояха прави. Реба беше страшен. Той беше посинял, устните му конвултивно се движеха, той мърмореше нещо и пръскаше плюнка.

— Хлапак! — изсъска той. — Аз не се страхувам от никого! Аз съм този, който може да те смачка като пиявица!

Изведнъж той се извърна и дръпна гоблена, който беше окачен зад гърба му. Откри се широк прозорец.

— Погледни!

Румата се приближи до прозореца. Той гледаше към площада пред двореца. Вече се зазоряваше. В сивото небе се вдигаха пушещи от пожари. По площада лежаха трупове. А в центъра му се чернееше един равен неподвижен квадрат. Румата се вгледа. Това бяха конници, застанали в невероятно точен строй, с дълги черни наметала, с черни калимавки, които закриваха очите им, с черни триъгълни щитове на лявата ръка и с дълги копия в дясната.

— М-моля! — каза дон Реба с треперещ глас. Той цял се тресеше. — Смирените деца на господа нашего, конницата на Светия орден. Пристигнали са тази нощ в арканарското пристанище, за да смажат варварския бунт на ношните дрипловци на Вага Колелото наред със самозабравилите се дюкянджии! Бунтът е смазан. Светият орден владее града и страната, от днес Арканарската област на Ордена...

Румата неволно се почеса по тила. Бива си го, помисли си той. Ето за кои са проправяли път нещастните дюкянджии. Това се казва провокация! Дон Реба тържествуващо се усмихваше.

— Ние още не се познаваме — продължи той със същия треперещ глас. — Позволете ми да ви се представя: наместникът на Светия орден в Арканарската област, епископ и боен магистър, раб божий Реба!

А все пак можех да се досетя, мислеше си Румата. Там, където тържествува сивотата, винаги идват черните на власт. Ех, историци, да ви вземат мътните... Той сложи ръце на гърба си и се залюля на пръсти.

— Уморен съм — каза той с отвращение. — Искам да спя. Искам да се поизмия с гореща вода и да измия от себе си кръвта и плюнките на вашите главорези. Утре... по-точно днес,... да речем, един час след изгрева ще дойда във вашата канцелария. Заповедта за освобождаване на Будах трябва да бъде готова по това време.

— Те са двадесет хиляди! — извика дон Реба, като посочи с ръка към прозореца.

Румата се намръщи.

— Малко по-тихо, моля ви се — каза той. — И запомнете, Реба, че зная много добре, че не сте никакъв епископ. Познавам ви отлично. Вие сте просто мръсен предател и несръчен евтин интриган... — Дон Реба облиза устните си и изцъкли очи. Румата продължи: — Аз съм безмилостен. За всяка подлост спрямо мене или моите приятели ще отговаряте с главата си. Аз ви мразя, имайте предвид. Съгласен съм да ви понасям, но ще трябва да се научите навреме да се отдръпвате от пътя ми. Разбрахте ли ме?

Дон Реба каза бързо, като се усмихна умолително:

— Аз искам само едно. Искам да бъдете при мене, дон Румата. Не мога да ви убия. Не знам защо, но не мога.

— Страхувате се — каза Румата.

— Добре, страхувам се — съгласи се дон Реба. — Може би сте дяволът. Може би сте син божий. Кой ви знае? А може би сте човек от могъщите далечни страни: казват, че имало такива... Аз дори не се опитвам да надникна в пропастта, която ви е изригнала. Завива ми се свят и чувствувам, че изпадам в ерес. Но и аз мога да ви убия. Всяка минута. Сега. Утре. Вчера. Разбирайте ли?

— Това не ме интересува — каза Румата.

— Ами кое? Кое ви интересува?

— Нищо не ме интересува — каза Румата. — Аз се забавлявам. Аз не съм дявол и не съм бог, аз съм кавалер Румата Есторски, весел благороден дворянин, обременен от капризи и предразсъдъци и свикнал на свобода във всяко отношение. Запомнихте ли?

Дон Реба вече се беше съвзел. Той се избърса с кърпичка и приятно се усмихна.

— Ценя вашата упоритост — каза той. — В края на краищата и вие се стремите към някакви идеали. И аз уважавам тези идеали, макар че не ги разбирам. Много се радвам, че се обяснихме. Възможно е някога да ми изложите вашите възгледи и съвсем не е изключено да ме накарате да преразгледам моите. Хората са склонни да вършат грешки. Може би греша и не се стремя към онази цел, заради която заслужава да се работи така усърдно и безкористно, както работя аз. Аз съм човек с широки възгледи и напълно мога да си представя, че някога ще работя с вас рамо до рамо...

— После ще видим — каза Румата и тръгна към вратата. Какъв гол охлюв! — помисли си той. И това ми било сътрудник. Рамо, до рамо...

* * *

Градът беше поразен от непоносим ужас. Червеникавото утринно слънце мрачно озаряваше безлюдните улици, димящите развалини, откъснатите капаци на прозорците, счупените врати. В праха кърваво светеха парчета стъкло. Неизброими ята врани се бяха спуснали над града, като над открито поле. По площадите и кръстовищата по двама и по трима стърчаха конници в черно — бавно се обръщаха на седлата

с цялото си тяло и поглеждаха през прорезите на ниско нахлупените калимавки. От набързо забитите стълбове висяха окачени на вериги овъглени тела над угаснали въглени. Сякаш нищо живо не беше останало в града — само кряскащите врани и деловите убийци в черно.

Половината път Румата измина със затворени очи. Той се задъхваше, пребитото му тяло мъчително го болеше. Хора ли са това, или не? Какво човешко има в тях? Едни ги колят направо на улиците, други седят по къщите си и покорно си чакат реда. И всеки си мисли: когото и да е, само мене не. Хладнокръвната жестокост на онези, които колят, и хладнокръвната покорност на онези, които биват изклани. Хладнокръвието, ето кое е най-страшното. Десет души стоят замрели от ужас и покорно чакат, а един се приближава, избира жертвата си и хладно克ръвно я коли. Душите на тези хора са пълни с нечистотии и всеки час на покорно очакване ги замърсява все повече и повече. Ето сега в тези затаили се къщи невидимо се раждат подлеци, доносници, убийци, хиляди хора, поразени от страха за цял живот, които безмилостно ще учат на страх децата си и децата — своите деца. Не мога повече, повтаряше си Румата. Още малко и ще полудея, и ще стана също такъв, още малко и окончателно ще престана да разбирам защо съм тук... Трябва да си почина, да се отвърна от всичко това, да се успокоя...

„... В края на Годината на водата — еди-коя си година по новото летоброене — центробежните процеси в древната империя станали значителни. От това се възползвал Светият орден, който в същност представлявал интересите на най-реакционните групи от феодалното общество, стремели се с всички средства да прекъснат разложението...“ Ами каква е била миризмата на горящите трупове по стълбовете, знаете ли? Ами виждали ли сте някога гола жена с разпран корем, легнала в уличната прах? Ами виждали ли сте градове, в които хората мълчат и само враните грачат? Вие, неродените още момчета и момичета, пред учебния стереовизор в училищата на Арканарската комунистическа република?

Той удари гърдите си в нещо твърдо и остро. Пред него стоеше, един черен конник. Дълго копие с широко, старательно нащърбено острие се опираше в гърдите на Румата. Конникът го гледаше мълчаливо през черните цепнатини на качулката си. Изпод качулката

се виждаше само една уста с тънки устни и малка брадичка. Трябва да направя нещо, помисли си Румата. Само че какво? Да го съборя от коня? Не. Конникът почна бавно да отдръпва копието си за удар. Ах, да!... Румата вяло вдигна лявата си ръка и дръпна ръкава си, като откри желязната гривна, която му бяха дали на излизане от двореца. Конникът се вгледа, вдигна копието и отмина. „В името на господа“ — каза той глухо с чудноват акцент. „В негово име“ — измърмори Румата и тръгна по-нататък край друг конник, който се мъчеше да стигне с копието си изкусно изрязана дървена фигурка на весело дяволче, която стърчеше под корниза на покрива. Зад полуоткъснатия капак на втория етаж се мярна изтръпнало от ужас дебело лице — вероятно на някой от онези дюкянджии, които още преди три дни крещяха пред чаша бира: „Ура за дон Реба!“, и слушаха с наслада грррум, грррум, грррум на подкованите ботуши по улиците. Ex, сивота, сивота... Румата се отвърна.

Ами какво става у дома? — спомни си той изведнъж и ускори крачките си. Той почти изтича през последния квартал. Къщата беше невредима. На стъпалата бяха седнали двама монаси. Те бяха отметнали качулките си и изложили на слънце лошо избръснатите си глави. Като го видяха, станаха. „В името на господа“ — казаха те в хор. „В негово име — отвърна Румата. — Какво търсите тук?“ Монасите се поклониха с ръце на корема. „Вие дойдохте и ние си отиваме“ — каза единият. Те слязоха по стъпалата и бавно си тръгнаха, прегърбени, мушнали ръце в ръкавите си. Румата погледна подире им и си спомни, че хиляди пъти е виждал по улиците тези смирени фигури с дългополи черни раса. Само че по-рано след тях не се влачеха в праха ножници на тежки мечове. Пропуснахме, ах, как пропуснахме! — помисли си той. — Какво забавление беше за благородните донове да тръгнат до някой самотно креташ монах и да си разказват през главата му пикантни истории. А пък аз, глупакът, се преструвах на пиян, влачех се след тях и се смеех с пълен глас и толкова се радвах, че империята поне не е поразена от религиозен фанатизъм... А какво можеше да се направи? *Да, какво можеше да се направи?*

— Кой е — попита един разтреперан дрезгав глас.

— Отвори, Муга, аз съм — каза тихо Румата.

Затрака резето, вратата се откряхна и Румата се вмъкна в пруста. Тук всичко беше, както обикновено, и Румата въздъхна с облекчение.

Старият побелял Муга разтърси глава и с обичайната си почтителност протегна ръце за каската и мечовете.

— Какво прави Кира? — попита Румата.

— Кира е горе — каза Муга. — Здрава е.

— Отлично — каза Румата, като се измъкваше от портупейте с мечовете. — А къде е Уно? Защо не ме посреща?

Муга пое меча.

— Уно е убит — каза той спокойно. — Лежи в стаята на слугите.

Румата затвори очи.

— Уно е убит... — повтори той. — Кой го уби?

Без да дочека отговор, той отиде в стаята на слугите. Уно лежеше на масата, покрит до кръста с чаршаф, ръцете му бяха скръстени на гърдите, очите му бяха широко отворени, устата изкривена в гримаса. Оклюманите слуги стояха край масата и слушаха как един монах мърмори в ъгъла. Готвачката хлипаше. Без да сваля очи от лицето на момчето, Румата почна да разкопчава с непослушни пръсти яката на камизолата си.

— Подлеци... — каза той. — Какви подлеци са всички!...

Той се олюля, приближи се до масата, вгледа се в мъртвите очи, приповдигна чаршафа и веднага го пусна.

— Да, късно е — каза той. — Късно е... Безнадеждно... Ах, подлеци! Кой го уби? Монасите ли?

Той се обърна към монаха, вдигна го рязко и се наведе над лицето му.

— Кой го уби? — попита той. — Вашите ли? Говори!

— Не са монасите — каза тихо зад гърба му Муга. — Сивите войници.

Румата се вглеждаше още известно време в слабото лице на монаха, в неговите бавно разширяващи се зеници. „В името на господа...“ — изхриптя монахът. Румата го пусна, седна на пейката в краката на Уно и се разплака. Той плачеше, затулил лице с длани, и слушаше дрезгавия равнодушен глас на Муга, който разказваше как след втората стража някой почукал на вратата в името на краля и Уно крещял да не отварят, но все пак трябвало да отворят, защото сивите заплашвали, че ще подпалят къщата. Те се втурнали в пруста, пребили и вързали слугите, сетне тръгнали нагоре по стълбата. Уно, който стоял до вратите за стаите, почнал да стреля с арбалетите. Той имал

два арбалета и успял да стреля два пъти, но веднъж не улучил. Сивите хвърлили ножове и Уно паднал. Смъкнали го долу и почнали да го тъпчат с крака и да го бият със секирите, но тогава в къщата влезли черните монаси. Те съсекли двама сиви, обезоръжили останалите, метнали им примки на врата и ги извлекли на улицата.

Гласът на Муга замъркна, но Румата седя още дълго, опрял лакти на масата в краката на Уно. После стана тежко, избърса с ръкав сълзите си, заседнали в небръснатата му два дни брада, целуна момчето по леденото чело и тръгна нагоре, като едва местеше краката си.

Той беше полумъртъв от умора и вълнение. След като се качи някак по стълбата, мина през гостната, стигна до леглото си и със стенание падна по очи на възглавниците. Изтича Кира. Той беше толкова измъчен, че дори не ѝ помогна да го съблече. Тя смъкна ботушите му, след това, плачейки над подутото му лице, свали скъсания мундир, металнопластовата ризница и си поплака още над пребитото му тяло. Едва сега той усети, че всички кости го болят като след изпитания за претоварване. Кира го триеше с гъба, намокрена в оцет, а той, без да отваря очи, съскаше през стиснати устни и мърмореше: „А пък аз можех да го тупна... До него стоях... С два пръста щях да го смачкам... Това живот ли е, Кира? Да се махнем оттук. Това е Експеримент върху мене, а не върху тях.“ Той дори не забелязваше, че говори на руски. Кира го поглеждаше уплашено с изцъклени от плач очи и само мълчаливо го целуваше по бузите. След това го зави с износените чаршафи — Уно така и не се беше наканил да купи нови — и изтича долу да му приготви горещо вино, а той се смъкна от леглото и охкайки от болка, която прекършваше тялото му, зашляпа с боси крака към кабинета, отвори едно тайно чекмедженце на масата, порови се в аптечката и гълтна няколко таблетки спорамин. Когато Кира се върна с димящо кotle върху тежка сребърна табла, той лежеше по гръб и усещаше как болката му минава, шумът в главата му утихва и тялото му се налива с нови сили и бодрост. След като изпразни котлето, той се почувствува съвсем добре, повика Муга и заповядда да му приготви дрехите.

— Не отивай, Румата — каза Кира. — Не отивай. Остани си в къщи.

— Трябва, мъничката ми.

— Страх ме е, останни... Ще те убият.

— Какво говориш? От къде на къде ще ме убият? Те всички се страхуват от мене.

Тя заплака отново. Плачеше тихо, плахо, като че ли се боеше, че той ще се разсърди. Румата я сложи на коленете си и почна да я гали по косата.

— Най-страшното мина — каза той. — И освен това нали се канехме да заминем оттук...

Тя притихна и се притисна в него. Муга тресеше глава и стоеше равнодушно до тях, като държеше готови за обличане панталоните на господаря със златните звънчета.

— Но преди това трябва много неща да се направят тук — продължи Румата. — Тази нощ мнозина са били убити. Трябва да разбера кой е жив и кой е убит. И трябва да помогна на онези, които са в опасност, да се спасят.

— А на тебе кой ще помогне?

— Щастлив е онзи, който мисли за другите... И освен това на нас двамата ни помагат могъщи хора...

— Не мога да мисля за другите — каза тя. — Ти се върна полужив. Нали виждам, били са те. Уно го убиха. Къде са гледали твоите могъщи хора? Защо не попречиха на убийствата? Не вярвам... Не вярвам...

Тя се помъчи да се освободи, но той здраво я държеше.

— Какво да правим — каза той. — Този път те малко закъсняха. Но сега отново ни наблюдават и ни пазят. Защо не ми вярваш днес? Нали винаги си ми вярвала. Ти сама видя: върнах се полужив, а погледни ме сега!...

— Не искам да гледам — каза тя, като криеше лицето си. — Не искам пак да плача.

— Ето на! Няколко драскотини! Дребна работа... Най-страшното мина. Поне за нас двамата. Но има много добри, чудесни хора, за които този ужас още не е свършил. И аз съм длъжен да им помогна.

Тя въздъхна дълбоко, целуна го по врата и полекичка се освободи.

— Ела довечера — помоли го тя. — Ще дойдеш ли?

— Непременно! — каза той пламенно. — Ще си дойда по-рано и сигурно няма да съм сам. Чакай ме за обед.

Тя се отдръпна настрани, седна на едно кресло, сложи ръце на коленете си и го гледаше как се облича. Мърморейки руски думи, Румата обу панталоните със звънчетата (Муга веднага клекна пред него и почна да закопчава многобройните токички и копченца), облече отново върху чистата фланелка благословената ризница и най-сетне каза с отчаяние:

— Мъничката ми, разбери, че трябва да отида — какво мога да направя?! Не мога да не отида!

Изведнъж тя каза замислено:

— Понякога се чудя защо не ме биеш.

Румата, който закопчаваше ризата си с пищно жабо, замря:

— Тоест как така защо не те бия? — попита объркано той. — Нима човек може да те бие?

— Ти не си просто добър, мил човек — продължи тя, без да го слуша. — Ти си и много особен човек. Ти си като архангел... Когато си с мене, ставам смела. Ей сега съм смела... Някога непременно ще те попитам за нещо. Ти — не сега, а после, когато всичко мине — ще ми разкажеш ли за себе си?

Румата дълго мълча. Муга му подаде оранжевата камизола с панделките на червени ивици. Румата го облече с отвращение и стегна здраво колана.

— Да — каза той най-сетне. — Някога ще ти разкажа всичко, мъничката ми.

— Ще чакам — каза тя сериозно. — А сега върви и не ми обръщай внимание.

Румата се приближи до нея, целуна я силно с наранените си устни по устата, след това свали от ръката си желязната гривна и я подаде.

— Сложи я на лявата си ръка — каза той. — Днес вече не трябва да идват в къщата ни, но ако дойдат — ще им покажеш това.

Тя гледаше след него и той знаеше с положителност какво си мисли. Тя си мисли: „Не зная, може би си дявол или син божий, или човек от приказни, далечни страни, но ако не се върнеш, ще умра.“ И той ѝ беше безкрайно благодарен, че мълчеше, тъй като му беше необикновено тежко да излезе — сякаш се хвърляше от изумрудено слънчев бряг във vonяща локва.

ГЛАВА ОСМА

Румата тръгна към канцеларията на епископ Арканарски по крайните улици. Минаваше крадешком през тесни дворчета, омотаваше се в прострени за сущене дрипи, провираше се през дупките по оградите, като оставяше по ръждясалите гвоздеи разкошни панделки и парчета от скъпоценни соански дантели, притичваше по ръце и крака между лехи с картофи. Все пак той не можа да се изплъзне от бдителното око на черното воинство: Когато стигна до една тясна крива уличка, която водеше към бунището, той се сблъска с двама мрачни, малко пийнали монаси.

Румата се опита да ги заобиколи — монасите извадиха мечове и му преградиха пътя. Румата хвана дръжките на мечовете си — монасите почнаха да свирят с пръсти за помощ. Румата взе да отстъпва към дупката, от която току-що се беше измъкнал, но изведнъж насреща му изскочи на улицата едно дребно и пъргаво човече с най-обикновено лице. То докосна с рамо Румата, изтича към монасите и им каза нещо. Те повдигнаха расата си, показваха дългите си, обути в лилави чорапи крака, хукнаха да бягат и се скриха зад къщите. Без да се извръща, дребното човече заситни след тях.

Ясно; помисли си Румата. Шпионин-телохранител. И дори не се крие много. Предвидлив е епископ Арканарски. Интересно от кое повече се страхува — от мене или за мене? След като изпрати с очи шпионина, той зави към бунището, което гледаше към задния двор на канцеларията на бившето министерство на охрана на короната с надежда, че не се охранява от патрул.

Уличката беше пуста. Но вече капаците на прозорците тихо поскърцваха, бълскаха се врати, някакво бебе плачеше и се чуваше страхлив шепот. От една полуизгнила ограда предпазливо се подаде някакво измъчено, слабо лице, потъмняло от напластени сажди. Уплашени хлътнали очи се впериха в Румата.

— Моля за извинение, благородни доне, моля за извинение. Не може ли да ми каже благородният дон какво става в града? Аз съм

ковачът Кикус, по прякор Куция, трябва да отида в ковачницата, а пък ме е страх...

— Не отивай — посъветва го Румата. — Монасите не се шегуват. Няма вече крал. Управлява дон Реба, епископ на Светия орден. Така че мирувай.

След всяка дума ковачът бързо кимаше, очите му се наливаха с тъга и отчаяние.

— Орденът значи... — измърмори той. — Ах, дявол да го вземе... Моля за извинение, благородни доне. Орденът значи... Това какво е, сивите или нещо друго?

— Не — каза Румата, като го разглеждаше с любопитство. — Сивите май че ги избиха. Това са монаси.

— Я гледай! — каза ковачът. — Значи и сивите също... Ама че Орден! Дето са избили сивите — това е добре. Но какво ще стане с нас, благородни доне, как мислите? Ще се приспособим ли, а? Към тоя Орден, а?

— Защо не? — каза Румата. — И Орденът трябва да яде и да пие. Ще се приспособите.

Ковачът се оживи.

— И аз така смяtam, че ще се приспособим. Смяtam, че главното е: не закачай никого и тебе няма да закачат, а?

Румата поклати глава.

— А, не — каза той. — Тия, дето никого не закачат, тях най-много колят.

— И това е вярно — въздъхна ковачът. — Само че къде да се денеш... Нали съм съвсем сам с осем сополанковци, дето се държат за гащите ми. Майко мила, поне да бяха заклали моя майстор! Той беше офицер при сивите. Как смяtате, благородни доне, дали са го заклали? Аз му дължах пет жълтици.

— Не знам — каза Румата. — Може и да са го заклали. Ти помисли по-добре, ковачо, ей за това. Ти си съвсем сам и такива като тебе има в града към десет хиляди.

— Е? — каза ковачът.

— Помисли си — каза сърдито Румата и продължи; да върви.

Друг път ще намисли нещо. Рано му е още да мисли. А пък уж е много просто: десет хиляди такива ковачи, и то разярени, когото искат

могат да смачат. Но тъкмо ярост още нямат. Само страх. Всеки за себе си, само бог е за всички.

Бъзовите храсти в края на квартала изведнъж се раздвишиха и на уличката се показа дон Тамео. Когато видя Румата, той извика от радост, олюя се силно и тръгна срещу него, протегнал изцапаните — си с пръст ръце.

— Благородни ми доне! — извика той. — Колко се радвам! Виждам, че и вие отивате в канцеларията?

— Разбира се, благородни ми доне — отговори Румата, като се отстрани сръчно от прегръдките му.

— Ще ми позволите ли да се присъединя към вас, благородни ми доне?

— Ще го сметна за чест, благородни доне.

Те се поклониха. Очевидно беше, че дон Тамео, като беше почнал да пие от вчера, та досега, не можеше да спре. Той извади от широките си жълти панталони едно фино изработено плоско шишче.

— Желаете ли, благородни доне? — учтиво предложи той.

— Благодаря — каза Румата.

— Ром! — заяви дон Тамео. — Истински ром от метрополията. Платих за него една жълтица.

Те се спуснаха към бунището и стиснали носове, тръгнаха през купчините отпадъци, трупове на кучета и вонящи локви, гъмжащи с бели червеи. В сутрешния въздух се чуваше непрекъснато бръмчене на безброй изумрудени мухи.

— Чудно — каза дон Тамео, като затвори шишето, — никога не съм бил тук по-рано.

Румата не отговори.

— Винаги съм се възхищавал от дон Реба — каза дон Тамео. — Убеден бях, че в края на краищата той ще свали нищожния монарх, ще ни проправи нови пътища и ще открие блестящи перспективи. — При тези думи той стъпи в една жълто-зелена локва, опръска се цял и за да не падне, хвана се за Румата. — Да! — продължи той, когато се измъкнаха на твърда почва. — Ние, младата аристокрация, винаги ще бъдем с дон Реба! На стъпи най-сетне желаното снизходжение. Съдете сам, дои Румата, вече цял час ходя по уличките и зеленчуковите градини, без да срещна нито един сив. Ние пометохме сивата сган от лицето на земята и тъй сладко и волно се диша сега във възродения

Арканар! Вместо с груби дюкянджии, тези нахални простаци и селяни, улиците са пълни със слуги и господари. Видях как някои дворяни вече открыто се разхождат пред къщите си. Сега те няма защо да се страхуват, че някой грубиян с изцапана с тор престилка ще ги изпърска с нечистата си каруца. И сега вече не им се случва да си проправят път сред вчерашните месари и галантеристи. Закриляни от благословията на великия Свети орден, към който винаги съм изпитвал най-голямо уважение и, няма да крия, сърдечна нежност, ние ще стигнем до нечувано процъфтяване, когато нито един селянин няма да посмее да вдигне очи към някой дворянин без разрешение, подписано от окръжния инспектор на Ордена. Аз нося сега докладна записка по този повод.

— Отвратителна смрад! — каза с яд Румата.

— Да, ужасна — съгласи се дон Тамео, като затвори шишето. — Но затова пък колко свободно се диша във възродения Арканар! И цената на виното спадна двойно...

Към края на пътя дон Тамео изпи до дъно шишето, запрати го настрана и изпадна в необикновена възбуда. На два пъти падна, при което вторият път отказа да се почисти, като каза, че е много грещен, мръсен по природа и желае такъв да се представи. Той започваше отново и отново с пълен глас да цитира докладната си записка. „Силно казано! — възклицаваше той. — Вземете например ей това място, благородни донове: щото смрадливите селяни... А? Каква мисъл!“ Когато стигнаха до задния двор на канцеларията, той се строполи върху първия монах и, облян в сълзи, започна да го моли да му опости греховете. Полузадушеният монах яростно се отбраняваше и се опитваше със свирене да вика за помощ, но дон Тамео го хвани за расото и двамата паднаха върху купчина отпадъци. Румата ги остави и докато се отдалечаваше, чуваше още дълго време жалното, пресекващо свирене и възгласите: „Щото смрадливите селяни!... Бла-агословия!... С цялото си сърце!... Нежност изпитвах, нежност, разбираш ли, селска муцуно?“

На площада пред входа, в сянката на квадратната Весела кула се беше строил отряд от пехотни монаси, въоръжени със страшни чепати тояги. Мъртвите бяха вдигнати. Утринният вятър извиваше по площада жълти прашни вихрушки. Под широкия коничен покрив на кулата, както винаги, грачеха и се караха враните — там, на издадените

греди, окачваха обесените с главата надолу. Кулата беше построена преди около двеста години от прадядото на покойния крал изключително за военни нужди. Тя стоеше на здрава триетажна основа, в която някога са пазели запаси от храна в случай на обсада. После кулата била превърната в затвор. Но от едно земетресение всички прегради между етажите рухнали и трябвало да пренесат затвора в подземията. На времето си една от арканарските кралици се оплакала на своя повелител, че стенанията на изтезаваните, които огласяли околността, ѝ пречели да се весели. Августейшият ѝ съпруг заповядал в кулата от сутрин до вечер да свири военен оркестър. Оттогава кулата получила сегашното си название. Отдавна вече тя представляваше празен каменен; скелет, отдавна вече килиите за следствие бяха преместени в новооткритите най-долни етажи, отдавна вече никакъв оркестър не свиреше там, а гражданите все още наричаха тази кула Веселата.

Обикновено край Веселата кула беше безлюдно. Но днес тук цареше голямо оживление. Към нея водеха, мъкнеха, влачеха по земята щурмоваци с изпокъсани сиви мундири, въшливи скитници в дрипи, полуоблечени, настръхнали от страх граждани, диво крещящи проститутки, караха на цели банди навъсено озъртащи се дрипльовци от нощната армия. На същото това място от никакви потайни изходи измъкваха с куки трупове, хвърляха ги в каруци и ги откарваха извън града. Наредени на дълга опашка дворяни и заможни граждани, които се подаваха от отворените врати, поглеждаха със страх и смут към тази жестока суетня.

В канцеларията пускаха всички, а някои дори довеждаха под конвой. Румата се промъкна вътре. Там беше задушно, както на бунището. Зад широка маса, обграден от списъци, беше седнал един чиновник със сиво-жълто лице, с голямо гъшо перо зад щръкналото ухо. Поредният молител, благородният дон Key, горделиво наду мустаци и каза името си.

— Свалете си шапката — каза с безцветен глас чиновникът, без да откъсва поглед от книжата.

— Родът Key има привилегията да носи шапка в присъствието на самия крал — каза гордо дон Key.

— Никой няма привилегии пред Ордена — изрече със същия безцветен глас чиновникът.

Дон Key изпухтя, почервения, но свали шапката си. Чиновникът пълзна по списъка дългия си жълт нокът.

— Дон Key,... дон Key... — мърмореше той — дон Key,... улица Кралска, номер дванадесет?

— Да — каза с пълтен ядосан глас дон Key.

— Номер четиристотин осемдесет и пет, брат Тибак.

Брат Тибак, който седеше до съседната маса, тежък, зачервен от задуха, потърси в книжата, избърса потта от плешивата си глава, стана и монотонно прочете:

— „Номер четиристотин осемдесет и пет, дон Key, Кралска, дванадесет, за подигравка с името на негово преосвещенство епископ Арканарски дон Реба, станало на дворцовия бал по-миналата година, се наказва с три дузини удара с пръчка по голите меки части и целуване на обувката на негово преосвещенство.“

Брат Тибак седна.

— Минете по този коридор — каза чиновникът с безцветния глас, — пръчките са вдясно, обувката е вляво. Следващият...

За най-голямо учудване на Румата дон Key не протестира. Изглежда, че той вече беше видял какво ли не на тази опашка. Той само се изкашля, с достойнство оправи мустаците си и се отдалечи в коридора. Следващият, треперещият от тълстини гигантски дон Пифа, вече стоеше без шапка.

— Дон Пифа,... дон Пифа... — избоботи чиновникът, като пълзгаща пръст по списъка. — Улица Млекарка, номер две?

Дон Пифа издаде гърлен звук.

— Номер петстотин и четири, брат Тибак.

Брат Тибак отново се избърса и отново стана.

— Номер петстотин и четири, дон Пифа, Млекарска, две, с нищо не е отбелязан пред негово преосвещенство и следователно е чист.

— Дон Пифа — каза чиновникът, — вземете знака на очистването. — Той се наведе, извади от сандъка, който стоеше до креслото, една желязна гривна и я подаде на благородния Пифа. — Да се носи на лявата ръка и да се представя при първото поискване от воините на Ордена. Следващият...

Дон Пифа издаде гърлен звук и се отдръпна, като разглеждаше гривната. Чиновникът вече боботеше следващото име. Румата огледа опашката. Тук имаше много познати лица. Някои бяха облечени, както

обикновено, богато, други явно се правеха на по-бедни, но всички бяха здравата изцапани с кал. Някъде по средата на опашката високо, за да го чуят всички, дон Сера вече за трети път през последните пет минути се провикваше: „Не виждам защо дори един благороден дон да не приеме няколко удара с пръчка от името на негово преосвещенство!“

Румата почака, докато изпратят следващия в коридора (той беше известен търговец на риба, бяха му определили пет удара с пръчка без целуване заради неговото невъзторжено мислене), проби си път до масата и безцеремонно сложи длан върху книжата пред чиновника.

— Извинете — каза той. — Трябва ми заповед за освобождаването на доктор Будах. Аз съм дон Румата.

Чиновникът не вдигна глава.

— Дон Румата,... дон Румата... — взе да бърбори той, бълсна ръката на Румата и плъзна нокът по списъка.

— Какво правиш, канцеларски плъх такъв? — каза Румата. — Трябва ми заповед за освобождаване!

— Дон Румата... дон Румата... — Изглежда, че беше невъзможно да се спре този автомат. — Улица Казанджийска, номер осем. Номер шестнадесет, брат Тибак.

Румата усети, че зад гърба му всички са затаили дъх. Пък и той, да си признае, се почувствува зле. Изпотеният и зачервен брат Тибак стана.

— Номер шестнадесет, дон Румата, Казанджийска, осем за специални заслуги при Ордена е удостоен със специална благодарност от негово преосвещенство и да благоволи да получи заповед за освобождаване на доктор Будах, с когото да постъпи по свое усмотрение — виж лист шест — седемнадесет — единадесет.

Чиновникът незабавно измъкна този лист изпод списъците и го подаде на Румата.

— В жълтата врата, на втория етаж, стая шест, направо по коридора, надясно и наляво — каза той. — Следващият...

Румата прегледа листа. Това не беше заповед за освобождаване на Будах. Това беше основание за получаване на пропуск за петия, специален отдел на канцелариията, където трябваше да вземе предписание за секретариата на тайните дела.

— Какво си ми дал, дръвнико? — попита Румата. — Къде е заповедта?

— В жълтата врата, на втория етаж, стая шест, направо по коридора, надясно и наляво — повтори чиновникът.

— Питам те, къде е заповедта? — кресна Румата.

— Не знам,... не знам... Следващият!

Над ухoto на Румата се чу сумтене и нещо меко и горещо се притисна о гърба му. Той се отдръпна. Към масата отново се промъкна дон Пифа.

— Не се хваща — каза той пискливо.

Чиновникът го погледна с мътен поглед.

— Името ви? Съсловието? — попита той.

— Не се хваща — каза отново дон Пифа, като дърпаше гривната, в която едва влизаха трите му тълсти пръста.

— Не се хваща,... не се хваща... — избърбори чиновникът и изведнъж бързо дръпна към себе си една дебела книга, която лежеше вляво на масата. Книгата имаше отвратителен вид — с черна омазнена корица. Няколко секунди дон Пифа я гледаше стъписано, после изведнъж се отдръпна и без да каже нито дума, тръгна към изхода. Опашката започна да вдига врява: „Не се бавете, по-бързо!“ Румата също се отдръпна от масата. Ето това е тресавище, помисли си той. Аз ще ви... Чиновникът започна да боботи в пространството: „Ако пък посоченият знак за очистване не се помещава на лявата китка на очистения или ако очистеният няма лява китка като такава...“ Румата заобиколи масата, бръкна с двете си ръце в сандъка с гривните, взе колкото можа и се отдалечи.

— Ей, ей — безизразно го повика чиновникът. — На какво основание!

— В името на господа — каза многозначително Румата и погледна през рамо. Чиновникът и брат Тиба станаха дружно и нестройно отвърнаха: „В негово име.“ Опашката гледаше подир Румата със завист и възхищение.

Когато Румата излезе от канцеларията, бавно се упъти към Веселата кула, като закопчаваше гривните на лявата си ръка. Те се оказаха девет и на лявата му ръка се поместиха само пет. Останалите четири Румата сложи на дясната си ръка. Епископ Арканарски искаше да ме унищожи, помисли си той. Няма да я бъде. Гривните звъняха на всяка крачка. Румата държеше в ръка внушителния документ — лист шест — седемнадесет — единадесет, украсен с разноцветни печати,

така че да се вижда. Насреща му монасите, пеши и на коне, бързо се отстраняваха от пътя му. На почтително разстояние в тълпата ту се показваше, ту изчезваше шпионинът-телохранител. Удряйки безмилостно хората, които се бавеха, с ножниците на мечовете си, Румата стигна до портата, изрева страшно на пазача, който понечи да се намеси, мина през двора и почна да слиза по-хълъзгавите, нащърбени стъпала в озарения от димящи факли полумрак. Тук започваше светая светих на бившето министерство на охраната на короната — кралският затвор и стаите за следствие.

В сводестите коридори на всеки десет крачки стърчеше в ръждиво гнездо на стената вонящ факел. Под всеки факел в ниша, подобна на пещера, се чернееше вратичка с решетка на прозорчето. Това бяха входовете на тъмницата, залостени отвън с тежки железни резета. Коридорите бяха пълни с хора. Бълскаха се, тичаха, крещяха, командуваха... Скърцаха резета, тръшкаха се врати, биеха някого и той викаше, влачеха някого и той се дърпаше, бълскаха някого в килия, и без това натъпкана до крайност, мъчеха се да измъкнат някого от килията и все не можеха, той викаше диво: „Не съм аз, не съм аз!“ — и се вкопчваше в съседите си. Лицата на монасите, които срещаше, бяха делови до ожесточеност. Всеки бързаше, всеки твореше и вършеше важни държавни работи. Като се мъчеше да разбере какво става, Румата бавно минаваше от коридор в коридор и слизаше все по-надолу и по-надолу. В долните етажи беше по-спокойно. Ако се съди по разговорите, тук ставаха изпитите на випускниците от Патриотичната школа. Полуголи гърдести хлапаци с кожени престиилки стояха на купчини до вратите на стаите за изтезаване, прелистваха омазнени ръководства и от време на време отиваха да пият вода от голяма каца с канче, вързано с верига. От стаите се чуваха ужасни викове, удари, лъхаше на изгоряло. И разговори, разговори!...

— Трошачката за кости има един такъв винт отгоре и той се счупи. Аз ли съм крив? Той ме изгони. „Дръвник такъв — каза, — върви да ти ударят пет по меката част и ела пак...“

— Да можехме да научим кой бие, може да е някой наш човек, студент. Та да се уговорим предварително, да съберем по пет гроша от всеки и да му ги дадем...

— Когато има много мас, не трябва да се нажежават зъбците, все едно ще изстинат в маста. Вземи щипци и отдели малко маста...

— Нали ботушите на господа бога са за краката, те са по-широки и са на клинове, а ръкавиците на великомъченицата — на винтове, те са специално за ръцете, разбра ли?

— Смехория, братя! Влизам, гледам — кой е окован във верига? Фика Рижия, месарят от нашата улица, като се напиеше, все ми дърпаше ушите. Е дръж се, мисля си, ще се зарадвам...

— А Пекор Губа, като го отмъкнаха от сутринта монасите, тъй и не се върна. И на изпита не дойде.

— Ех, трябвало е да приложа мелницата за месо, а пък аз нали съм глупав, го ударих с пръта по хълбоците и му счупих едно ребро. Тогава отец Кин, като ме хвана за сколуфите, като ме ритна под опашката, ама така точно, да ви кажа, братя, притъмня ми пред очите, досега ме боли. „Какво — казва — ми разваляш материала?“

Гледайте, гледайте, приятели, мислеше си Румата, като обръща бавно главата си от една страна на друга. Това не е теория. Това никой от хората още не е виждал. Гледайте, слушайте, кинографирайте... и ценете, и обичайте, дявол да ви вземе, своето време и се поклонете пред паметта на онези, които са минали през това! Вглеждайте се в тези муцуни, млади, тъпи, равнодушни, привикнали към всякаква жестокост, не извръщайте глава, вашите собствени прадеди не са били по-добри...

Забелязаха го. Десетина очи, видели какво ли не, се впериха в него.

— Виж един дон стои... Цял е пребледнял.

— Хе... Ами то се знае, благородните не са навикнали...

— Казват, че в такива случаи се давало вода, ама веригата е къса, не може да стигне...

— Какво толкоз, ще се оправи...

— Такъв да ми падне... Такива каквото и да ги питаш, ще ти отговорят...

— По-тихо, братя, че да не ни удари... Я колко гривни има... И документ.

— А бе той се е вторачил нещо в нас... Я да се отдръпнем, братя, да не стане някоя беля.

Те тръгнаха на група, отдалечиха се в сянката и оттам блещукаха предпазливите им паешки очички. Е, стига ми толкоз, помисли си Румата. Той понечи да улови за расото един монах, който изтича край

него, но изведнъж забеляза трима, които не се суетяха, а бяха заети с някаква работа на място. Те пердашеха с пръчки палача — вероятно за немарливост. Румата се приближи до тях.

— В името на господа — каза той тихо и издрънка с халките.

Монасите пуснаха пръчките и се вгледаха.

— В негово име — каза най-едрият.

— Отци — каза Румата, — я ме заведете до коридорния надзирател.

Монасите се спогледаха. Палачът пъргаво изпълзя и се скри зад кацата.

— Че за какво ти е? — попита едрият монах.

Румата мълком вдигна документа до лицето му, подържа го и го свали.

— Аха — каза монахът. — Е, днес аз ще бъда коридорен надзирател.

— Чудесно — каза Румата и нави документа на тръбичка. — Аз съм дон Румата. Негово преосвещенство ми подари доктор Будах. Върви да го доведеш.

Монахът мушна ръка под калимавката си и шумно се почеса.

— Будах — каза той замислено. — Че кой е този Будах? Да не е развратителят?

— Не — каза другият монах. — Развратителят е Рудах. Него го пуснаха още през нощта. Самият отец Кин го разкова и го изведе навън. А пък аз...

— Глупости, глупости! — каза нетърпеливо Румата, като се удряше с документа по бедрото. — Будах. Кралският отровител.

— А-а... — каза надзирателят. — Знам. Ами че той сигурно вече е набучен на кол... Брат Пака, иди в дванадесета и виж. Ами ти ще го извеждаш ли? — обърна се той към Румата.

— Естествено — каза Румата. — Той е мой.

— Тогава дай насам документа. Документът ще отиде в дело. — Румата му даде документа.

Надзирателят го повъртя в ръцете си, като разглеждаше печатите, сетне каза с възхищение:

— Ама как пишат хората! Ти, доне, постой настрана, почакай, ние сега имаме работа... Е, ами къде се дяна оня?

Монасите почнаха да се озъртат и да търсят провинилия се палач. Румата се отдръпна. Измъкнаха палача иззад кацата, сложиха го отново да легне на пода и почнаха делово, без излишна жестокост да го бият. След около пет минути от завоя се показа монахът, когото бяха изпратили. Той мъкнеше след себе си един slab, съвсем побелял старец с тъмни дрехи.

— Ей го на Будах! — изкрешя радостно монахът още отдалеч. — И съвсем не е на кол, жив е Будах, здрав е! Мъничко е отслабнал наистина, сигурно отдавна седи гладен...

Румата направи крачка да го посрещне, измъкна въжето от ръцете на монаха и свали примката от врата на стареца.

— Вие ли сте Будах Ирукански? — попита той.

— Да — каза старецът, като го погледна изпод вежди.

— Аз съм Румата, вървете след мене и не изоставайте. — Румата се обърна към монасите. — В името на господа — каза той.

Надзирателят изправи гръб, отпусна пръчката и отвърна малко задъхано: „В негово име.“

Румата погледна към Будах и видя, че старецът се държи за стената и едва стои на краката си.

— Лошо ми е — каза — той с болезнена усмивка. — Извинете, благородни доне.

Румата го взе под ръка и го поведе. Когато монасите вече не се виждаха, той се спря, извади от една ампула таблетка спорамин и я подаде на Будах. Будах го погледна въпросително.

— Гълтнете я — каза Румата. — Веднага ще ви олекне.

Все още опирайки се на стената, Будах взе таблетката, огледа я, помириса я, вдигна рошавите си вежди, сетне предпазливо я сложи на езика си и измляска.

— Гълтайте, гълтайте — каза с усмивка Румата.

Будах я гълтна.

— М-м-м... — каза той. — Аз смятах, че зная всичко за лекарствата. — Той замълча, като се вслушваше в усещанията си. — М-м-м! — каза той. — Интересно! Сущен далак от глигана Ъ? Макар че не, няма гnil вкус.

— Да вървим — каза Румата.

Те тръгнаха по коридора, изкачиха се по стълбата, минаха още един коридор и се изкачиха по още една стълба. И изведнъж Румата се

спря като закован. Познат силен рев огласи сводовете на затвора. Някъде във вътрешността на затвора крещеше с все сила, като сипеше чудовищни проклятия и хулеши бога, светиите, ада, Светия орден, дон Реба и какво ли не, неговият сърдечен приятел барон Пампа дон Бауно-Суруга-но-Гата-но-Арканара. Все пак са пипнали барона, помисли си Румата със съжаление. Съвсем го бях забравил. А той не би ме забравил... Румата бързо свали от ръката си две гривни, сложи ги на слабите китки на доктор Будах и каза:

— Качете се горе, но не излизайте от портата. Чакайте ме някъде на страна. Ако ви закачат, покажете гривните и се дръжте нахално.

Барон Пампа ревеше като атомоход в полярна мъгла. Ехoto кънтеше под сводовете. Хората в коридорите замираха и се вслушваха благоговейно с отворени уста. Мнозина си махаха с палец, да прогонят дявола. Румата се спусна по двете, стълби, като събаряше монасите, които вървяха срещу него, с ножниците на мечовете си проправи път през тълпата от выпускници и с един ритник разтвори вратата на стаята, която се огъваше от рева. В трепкащата светлина на факлите той видя приятеля си Пампа: могъщият барон беше разпънат гол на стената с главата надолу. Лицето му беше почерняло от нахлулата кръв. Зад една малко крива масичка беше седнал, запушил уши, прегърен чиновник, а лъскавият от пот палач, който по нещо приличаше на зъболекар, подреждаше с тракане в железен леген инструментите си.

Румата затвори внимателно вратата след себе си, приближи се в гръб към палача и го удари с дръжката на меча си по тила. Палачът се извърна, обхвана главата си и седна в легена. Румата извади от ножницата меча си и съсече масата с книжката, зад която седеше чиновникът. Всичко беше наред. Палачът седеше в легена и слабо хълцаше, а чиновникът много пъргаво изтича по ръце и крака в ъгъла и легна там. Румата се приближи до барона, който го разглеждаше с радостно любопитство отдолу нагоре, хвана веригите, които държаха краката на барона, и с две дърпания ги измъкна от стената. След това внимателно сложи краката на барона на пода. Баронът мъркна, замръзна в странна поза, след това се дръпна и си освободи ръцете.

— Да вярвам ли — прогърмя отново той, като въртеше налетите си с кръв очи, — че това сте вие, благородни приятелю? Най-сетне ви намерих!

— Да, аз съм — каза Румата. — Да излезем оттук, приятелю, тук не ви е мястото.

— Бира! — каза баронът. — Някъде тук имаше бира — Той тръгна из стаята, като влачеше част от веригите и не преставаше да гърми. — До полунощ тичах из града! Дявол да го вземе, бяха ми казали, че сте арестуван, и аз пребих маса хора! Сигурен бях, че ще ви намеря в този затвор! А какво стана!

Той се приближи до палача и го смете като прашинка заедно с легена. Под легена се откри една бъчвичка. Баронът изби с юмрук дъното ѝ, вдигна я и я обърна над себе си, като вирна глава. Струя бира с клокочене се устреми към гърлото му. Какъв прекрасен човек, мислеше си Румата и гледаше с нежност, барона. Човек би го сметнал за бик, глупав бик, но нали ме е търсил, искал е да ме спаси, нали сигурно сам е дошъл тук, в затвора, да ме намери... Не, има хора и на този свят, проклет да е... Но колко добре стана!

Баронът изпразни бъчвичката и я запрати в ъгъла, където шумно трепереше чиновникът. В ъгъла нещо изпища.

— Ето — каза баронът, като избърса брадата си с длан. — Сега съм готов да ви последвам. Има ли значение, че съм гол?

Румата се озърна, приближи се до палача и го измъкна от престилката му.

— Вземете засега това — каза той.

— Имате право — каза баронът, като върза престилката през слабините си. — Би било неудобно да се явя пред баронесата гол...

Те излязоха от стаята. Никой не се реши да им препречи пътя, коридорът се изпразваше на двадесет крачки пред тях.

— Аз всички ще ги направя на парчета — ревеше баронът. — Те завзеха замъка ми! И сложиха там някакъв си отец Арима! Не зная чий отец е, но кълна се, че децата му ще осиротеят. Дявол да го вземе, приятелю, не намирате ли, че тук има страшно ниски тавани? Издрасках си цялото теме.

Те излязоха от кулата. Пред очите им се мярна и се дръпна настррана шпионинът-телохранител. Румата направи знак на Будах да върви след тях. Тълпата се разтвори, като че ли я бяха разsekли с меч. Чуваше се как едини крещят, че бил избягал важен държавен престъпник, а други „ето го Голият дявол, прочутият есторски палач“.

Баронът излезе на средата на площада и се спря, като се намръщи от слънчевата светлина. Трябаше да бързат. Румата се огледа.

— Тук някъде беше конят ми — каза баронът. — Ей, вие там! Конят ми!

До коневръза, където престъпваха от крак на крак конете от кавалерията на Ордена, хората почнаха да се суетят.

— Не този! — изрева баронът. — Ей онзи, сивият на петна!

— В името на господа! — извика със закъснение Румата и взе да дърпа през главата си портупея с десния меч.

Уплашен монах с мръсно расо доведе коня на барона.

— Дайте му нещо, дон Румата — каза баронът и се качи тежко на седлото.

— Стой, стой! — почнаха да викат край кулата.

През площада тичаха монаси и размахваха тояги. Румата подаде меча си на барона.

— Побързайте, бароне — каза той.

— Да — каза Пампа. — Трябва да побързам. Този Аrima ще ми разграби избата. Чакам ви у нас утре или вдругиден, приятелю. Какво да предам на баронесата?

— Целунете ѝ ръката — каза Румата. Монасите бяха вече съвсем близо. — По-скоро, по-скоро, бароне!...

— Ами вие в безопасност ли сте? — попита неспокойно баронът.

— Да, дявол да го вземе, да! Напред!

Баронът пусна коня в галоп право срещу тълпата от монаси. Някой падна и се търколи, друг изпиця, вдигна се прах, изтрополиха копита по каменните плочи — и баронът изчезна. Румата гледаше към уличката, където седяха и стреснато тресяха глави повалените монаси, когато един мазен глас каза над ухото му:

— Благородни доне, не ви ли се струва, че прекалено много си позволявате?

Румата се извърна. С малко напрегната усмивка дон Реба го гледаше втренчено в лицето.

— Прекалено много? — повтори Румата. — Не познавам тази дума „прекалено“. — Той изведенъж си спомни за дон Сера. — И изобщо не виждам защо един благороден дон да не помогне на друг в нещастието.

Край тях с насочени копия тежко препуснаха конници да гонят барона. В лицето на дон Реба нещо се промени.

— Е, добре — каза той. — Да не говорим за това... О, виждам тук високоучения доктор Будах... Вие изглеждате чудесно, докторе. Ще трябва да ревизирам затвора си. Държавните престъпници, дори пуснати на свобода, не трябва да излизат от затвора — трябва да ги изнасят.

Доктор Будах, тръгна като сляп срещу него. Румата бързо застана между тях.

— Между другото, дон Реба — каза: той, — какво ви е отношението към отец Арима?

— Към отец Арима ли? — Дон Реба вдигна високо вежди. — Прекрасен военен. Заема виден пост в моята епископия. Защо?

— Като верен слуга на ваше преосвещенство — поклони се с остро злорадство Румата — бързам да ви съобщя, че можете да смятате този виден пост за вакантен.

— Но защо?

Румата погледна към уличката, където още не се беше разпръснал жълтият прах. Дон Реба също погледна натам. Лицето му доби загрижен израз.

* * *

Беше вече късно след пладне, когато Кира покани благородния господар и неговия учен приятел на трапезата. Доктор Будах, измит, преоблечен в чисти дрехи, добре избръснат, изглеждаше много впечатителен. Движенията му се оказаха бавни и изпълнени с достойнство, умните му сиви очи гледаха благосклонно и дори снизходително. Преди всичко той се извини на Румата за своето избухване на площада. „Но трябва да ме разберете — каза той. — Той е страшен човек. Това е вампир, който се е явил на света само поради божия грешка. Аз съм лекар, но не ме е срам да призная, че при случай на драго сърце бих го умъртвил. Чух, че кралят бил отровен. И сега разбирам с какво е отровен. (Румата настърхна.) Този Реба дойде в килията ми и поиска да му направя отрова, която да действува в продължение на няколко часа. Аз, разбира се, му отказах. Той ме

заплаши с изтезания — аз му се изсмях в лицето. Тогава този негодник повика палачите и те му доведоха от улицата дузина момчета и момичета на не повече от десет години. Той ги нареди пред мен, отвори торбата ми с лекарствата и каза, че ще опитва върху децата всички лекарства, докато намери онова, което му трябва. Ето как беше отровен кралят, дон Румата. Устните на Будах почнаха да потреперват, но той се овладя. Румата, деликатно извърнат, кимаше. Всичко ми е ясно, мислеше си той. От ръцете на самия министър кралят не би взел и краставичка. И мръсникът хързулнал на краля някакъв дребен мошеник, комуто обещал титлата придворен лекар, ако излекува краля. И разбирам защо Реба толкова се зарадва, когато го изобличавах в кралската спалня: мъчно можеше да се измисли по-удобен начин да хързулне на краля лъжливия Будах. Цялата отговорностпадаше върху Румата Есторски, ирукански шпионин и съзаклятник. Ние сме хлапаци, мислеше си той. В института трябва специално да се въведе курс по феодална интрига. И оценките да се определят в ребове. По-добре ще бъде, разбира се, в дециребове. Впрочем къде можем.“

Изглежда, че доктор Будах беше много гладен. Обаче той отказа меко, но решително храната от животински произход и почете с вниманието си само салатата и кифличките със сладко. Той изпи чаша есторско, очите му заблестяха, по бузите му изби здрава руменина. Румата не можеше да яде. Пред очите му прашяха и димяха червените факли, отвсякъде се носеше миризма на изгоряло мясо и в гърлото му беше заседнала буца, голяма колкото юмрук. Ето защо, докато чакаше гостът да се на храни, той стоеше до прозореца и водеше учтив, бавен и спокoen разговор, за да не пречи на госта да дъвче.

Градът постепенно се съживяваше. По улицата се показваха хора, гласовете ставаха все по-високи, чуващ се чукане на чукове и пращене на дърво — сваляха от покривите и стените езическите изображения. Един дебел и плешив търговец мина с количка с бира — да я продава на площада по два гроша за чаша. Гражданите се приспособяваха. В отсрещния вход човъркаше носа си и приказваше с хилавата стопанка дребният шпионин-телохранител. Сетне под прозореца минаха каруци, натоварени до втория етаж. Румата отначало не разбра какви са тези каруци, но после видя посинели и почернели ръце и крака, които стърчаха изпод рогозките, и бързо отиде до масата.

— Същността на човека — казваше Будах, като дъвчеше бавно — се състои в чудната му способност да свиква с всичко. В природата няма нищо, с което човек да не свикне. Нито конят, нито кучето, нито мишката имат такава способност. Вероятно, когато бог е създавал човека, се е досещал на какви мъки го обрича и му е дал огромен запас от сили и търпение. Мъчно е да се каже дали това е хубаво, или лошо. Ако човек нямаше такова търпение и издръжливост, всички добри хора щяха отдавна да загинат и на тоя свят щяха да останат само лошите и бездушните. От друга страна, навикът да търпят и да се приспособяват превръща хората в безсловесни добичета, които не се отличават по нищо от животните освен по анатомията си и дори ги превъзхождат по беззащитност. И всеки нов ден поражда нови ужасни злини и насилия...

Румата погледна към Кира. Тя беше седнала срещу Будах и го слушаше, без да откъсне поглед от него, подпряла с юмруче бузата си. Очите ѝ бяха тъжни: изглежда, че ѝ беше много жал за хората.

— Вие вероятно имате право, уважаеми Будах — каза Румата. — Но вижте мене. Ето аз съм прост благороден дон (високото чело на Будах се покри с бръчки, очите му весело и учудено се ококориха), обичам безкрайно учените хора, те са дворяните на духа. И не мога да разбера защо вие, пазителите и единствените притежатели на високото знание, сте така безнадеждно пасивни? Защо безропотно се оставяте да ви презират, да ви хвърлят в затвори и да ви горят на клади? Защо откъсвате смисъла на вашия живот — да добивате знания — от практическите нужди на живота — да се борите срещу злото?

Будах отмести празната чиния от кифличките.

— Вие задавате странни въпроси, дол Румата — каза той. — Интересно, че същите въпроси ми задаваше благородният дон Гуг, придворен болярин на нашия херцог. Познавате ли го? Така си и мислех... Борба срещу злото! Но какво е зло? Всеки е свободен да си го обяснява посвоему. За нас, учените, злото е невежество, но църквата учи, че невежеството е благо, а цялото зло идва от знанието. За земеделеца злото са данъците и сушите, а за търговеца на жито сушите са благо. За робите злото е пияният и жесток господар, за занаятчията — алчният лихвар. Тогава кое е злото, срещу което трябва да се борим, дон Румата? — Той огледа тъжно слушателите си. — Злото е неизстребимо. Никой човек не е способен да го намали на тоя свят. Той

може донякъде да подобри собствената си съдба, но винаги за сметка на съдбата на другите. И винаги ще има повече или по-малко жестоки крале, повече или по-малко диви барони, и винаги ще има невеж народ, който изпитва възхищение от угнетителите си и омраза към своя освободител. И то затова, защото робът разбира много по-добре господаря си, дори и да е най-жестокият, отколкото освободителя си, тъй като всеки роб много добре си представя, че може да бъде на мястото на господаря си, но малцина могат да си представят, че могат да бъдат на мястото: на безкористния си освободител. Такива са хората, дон Румата, и такъв е нашият свят.

— Светът непрестанно се променя, доктор Будах — каза Румата.
— Ние познаваме времена, когато не е имало крале...

— Светът не може да се променя вечно — възрази Будах, — тъй като нищо не е вечно, дори и промените... Ние не познаваме законите на съвършенството, но рано или късно се стига до съвършенство. Погледнете например как е устроено нашето общество. Как радва окото тази ясна геометрично правилна система! Долу са селяните и занаятчиите, над тях е дворянството, след това духовенството и най-сетне кралят. Как всичко е премислено, каква устойчивост има какъв хармоничен ред! Кое трябва още да се променя в този шлифован кристал, излязъл от ръцете на небесния златар? Няма по-здрави здания от пирамидалните, това ще ви каже; всеки знаещ архитект. — Той вдигна поучително пръст. — Когато изсипвате зърна от чувал, те не падат на равен слой, а образуват така наречената конична пирамида. Всяко зърнце се залавя за друго, като се старае да не се плъзне надолу. Също така и човечеството. Ако то иска да бъде нещо цяло, хората трябва да се залавят един за друг, като неизбежно образуват пирамида.

— Нима наистина смятате този свят за съвършен? — учуди се Румата. — След срещата с дон Реба, след затвора...

— Млади приятелю, ама, разбира се! Много неща не ми харесват на тоя свят, много неща бих искал да видя други... Но какво да правя? В очите на висшите сили съвършенството изглежда другояче, отколкото в моите. Какъв смисъл има за дървото да роптае, че не може да се движи, макар че то сигурно би се радвало да можеше да бяга с всички сили от брадвата на дърваря.

— А какво би станало, ако можехме да изменим висшите предначертания?

— На това са способни само висшите сили...

— Но все пак представете си, че сте бог...

Будах се засмя.

— Ако можех да си представя, че съм бог, щях да стана бог!

— Ами ако имахте възможност да дадете съвет на бога?

— Вие имате голямо въображение — каза с удоволствие Будах.

— Това е хубаво. Грамотен ли сте? Прекрасно! С удоволствие бих се позанимавал с вас...

— Вие ме ласкаете... Но все пак какво бихте посъветвали всемогъщия? Според вас какво трябва да направи всемогъщият, за да кажете: ето сега светът е добър и хубав?...

Будах се усмихна одобрително, облегна се на гърба на креслото и скръсти ръце на корема си. Кира го слушаше напрегнато.

— Добре — каза той — моля. Щях да кажа на всемогъщия: „Създателю, не познавам твоите планове, може би нямаш намерение да правиш хората добри и щастливи. Поискай го! Това може да се постигне толкова лесно! Дай на хората до насита хляб, мясо и вино, дай им покрив и дрехи. Нека изчезнат гладът и немотията, а заедно с тях и всичко, което разделя хората.“

— И това ли е всичко? — попита Румата.

— Малко ли ви се струва това?

Румата поклати глава.

— Бог би ви отговорил: „Това няма да е от полза за хората. Тъй като силните от вашия свят ще отнемат от слабите онова, което съм им дал, и слабите ще останат, както преди, бедни.“

— Аз бих помолил бога да запази слабите. „Вразуми жестоките управници“ — бих казал аз.

— Жестокостта е сила. Когато изгубят жестокостта, управниците ще изгубят силата си и други жестоки хора ще ги заместят.

Будах престана да се усмихва.

— Накажи жестоките — каза твърдо той, — та да помнят, че не бива да проявяват жестокост към слабите.

— Човек се ражда слаб. Той става силен, когато наоколо няма по-силни от него. Когато бъдат наказани жестоките силни хора, тяхното място ще заемат силните измежду слабите. Също жестоки. Така ще трябва да наказвам всички, а пък аз не искам това.

— Ти знаеш по-добре, всемогъзъй. Тогава направи просто така, че хората да получат всичко и да не си отнемат взаимно онова, което си им дал.

— И това няма да е от полза за хората — въздъхна Румата, — тъй като, когато получат всичко даром, без труд от моите ръце, те ще забравят да се трудят, ще изгубят вкус към живота и ще се превърнат в мои домашни животни, които занапред ще трябва да храня и да обличам вечно.

— Не им давай всичко наведнъж! — каза пламенно Будах. — Давай им по малко, постепенно!

— Постепенно хората и сами ще си вземат всичко, което им потрябва.

Будах се изсмя смутено.

— Да, виждам, че това не е толкова просто — каза той. — Не съм мислил по-рано за такива неща... Струва ми се, че ние с вас изредихме всичко. Впрочем — той се наведе напред — има още една възможност. Направи така, че хората да обикнат най-много труда и знанието, та трудът и знанието да станат единствен смисъл на живота им!

Да, и ние имахме намерение да опитаме това, помисли си Румата. Масова хипноиндуция, позитивна реморализация. Хипноизлъчване от три екваториални спътника...

— Бих могъл да направя и това — каза той. — Но струва ли си да лишавам човечеството от неговата история? Струва ли си да заменя едно човечество с друго? Няма ли да бъде същото, ако изтрия човечеството от лицето на земята и създам на негово място ново?

Будах намръщи чело и мълчаливо се замисли. Румата чакаше. Зад прозореца отново жално заскърцаха каруци. Будах каза тихо:

— Тогава, господи, изтрий ни от лицето на земята и ни създай наново по-съвършени... или още по-добре остави ни и ни позволи да вървим по своя път.

— Сърцето ми е изпълнено със състрадание — каза бавно Румата. — И аз не мога да го направя.

И тогава той видя очите на Кира. Тя го гледаше с ужас и надежда.

ГЛАВА ДЕВЕТА

След като остави Будах да си легне, преди да замине надалеч, Румата отиде в кабинета си. Действието на спорамина свърши и той отново се почувствува уморен и разнебитен, отново почнаха да го болят натъртените места и почнаха да се подуват обезобразените му от въжето китки. Трябва да поспя, мислеше си той, трябва непременно да поспя и трябва да вляза във връзка с дон Кондор. И трябва да вляза във връзка с патрулния дирижабъл, нека съобщят в Базата. И трябва да помисля какво трябва да правим, можем ли нещо да направим и какво да предприемем, ако нищо повече не можем да направим.

В кабинета до масата седеше прегърben в креслото, сложил ръце на високите странични облегалки един черен монах с ниско нахлупена качулка. Хитро, помисли си Румата.

— Кой си ти? — попита той уморено. — Кой те пусна?

— Добър ден, благородни дон Румата — изрече монахът и отметна качулката си.

Румата поклати глава.

— Ловко! — каза той. — Добър ден, славни Арата. Защо сте тук? Какво има?

— Всичко е, както винаги — каза Арата. — Армията се разпръсна, всички делят земята, никой не иска да отива на юг. Херцогът събира недокланите и скоро ще окачи моите селяни с краката нагоре край Есторския път. Всичко е, както винаги — повтори той.

— Ясно — каза Румата.

Той се отпусна на кушетката, сложи ръце над главата си и почна да разглежда Арата. Преди двадесет години, когато Антон правеше модели и играеше на Вилхелм Тел, този човек се наричал Арата Хубавия и вероятно тогава не е бил такъв, какъвто беше сега.

Арата Хубавия не е имал на великолепното си високо чело тази уродлива лилава дамга — тя се появи след бунта на соанските строители на кораби, когато три хиляди голи роби- занаятчии, докарани

в соанските корабостроителници от всички краища на империята и измъчени дотолкова, че бяха изгубили инстинкта си за самосъхранение, в една бурна нощ избягаха от пристанището, минаха из Соан, като оставяха подире си трупове и пожари, и бяха посрещнати в покрайнините на граничната област от окованата в броня имперска пехота...

И естествено, че и двете очи на Арата Хубавия са били невредими. Дясното му око беше изскочило от орбитата от юнашкия удар на баронски жезъл, когато двадесетхилядената селска армия, която преследваше из метрополията баронските дружини, се сблъска в открито поле с петхилядената гвардия на императора и бе мълниеносно разсечена, обкръжена и стъпкана от бодливите подкови на бойните камили...

И сигурно Арата Хубавия е билстроен като топола. Гърбицата и новият си прякор той получи след виланска война на Убанското херцогство през две морета оттук, когато след седем години мор и суза четиристотин хиляди живи скелета избиха с вили и аръши дворяните и обсадиха херцог Убански в неговата резиденция; и херцогът, чийто слаб ум се изостри от непоносимия ужас, обяви, че прощава на поданиците си, намали петорно цените на спиртните напитки и обеща да даде свободи; и Арата, като видя вече, че всичко е свършено, ги умоляваше, настояваше, заклеваше да не се поддават на измамата. Той бе заловен от главатарите, които смятаха, че от добро добро не се търси, бе пребит с железни пръчки и хвърлен да умре в една помийна яма...

А тази масивна желязна халка на дясната му китка била на него навярно още когато се е казвал Хубавия. Тя беше прикована с верига към веслото на една пиратска галера и Арата разнити веригата, удари с тази халка капитан Ега Любезника по сляпото око, превзе кораба, а след това и цялата пиратска армада и се опита да създаде свободна република върху водата... И този замисъл свърши с пияно кърваво безобразие, защото Арата беше млад тогава, не знаеше да мрази и смяташе, че само свободата е достатъчна, за да заприлича робът на бог...

Той беше професионален бунтовник, надарен от бога отмъстител, доста рядка фигура за средните векове. Понякога историческата еволюция ражда такива щуки и ги пуска в социалните

водовъртежи, за да не дремят тъстите караси, които изядват планктона от дъното... Арата беше единственият човек тук, към когото Румата не изпитваше нито омраза, нито съжаление, и в трескавите си сънища на жител на Земята, живял пет години в кръв и смрад, той често се виждаше именно като Арата, минал през всички адove на Вселената и получил за това високото право да убива убийците, да измъчва палачите и предава предателите...

— Понякога ми се струва — каза Арата, — че всички сме безсилни. Аз съм вечен главатар на бунтовници и зная, че цялата ми сила се крие в необикновената ми издръжливост. Но тази сила не помага на безсилието ми. Победите ми като по магия се превръщат в поражения. Моите бойни другари стават врагове, най-храбрите бягат, най-верните ме предават или умират. И нямам нищо друго освен голите си ръце, а с голи ръце не можеш стигна позлатените идоли, които седят зад крепостните стени...

— Как дойдохте в Арканар? — попита Румата.

— Пристигнах с монасите.

— Вие сте луд. Толкова лесно може да ви познае човек...

— Само не в тълпата от монаси. Сред офицерите на Ордена половината са смахнати и осакатени като мене. Сакатите са угодни на бога. — Той се засмя и погледна Румата в лицето.

— И какво смятате да правите? — попита Румата, като наведе очи.

— Както обикновено. Аз знам какво представлява Светият орден: няма да мине и година и арканарският народ ще излезе от дупките си с брадви — да се бие по улиците. Аз ще ги поведа, за да бият онези, които трябва, а не да се бият взаимно и всички наред.

— Ще имате ли нужда от пари? — попита Румата.

— Да, както обикновено. И от оръжие... — Той помълча, след това каза мазно: — Дон Румата, спомняте ли си колко бях огорчен, когато разбрах кой сте? Аз мразя поповете и ми е много мъчно, че техните лъжливи приказки излязоха истина. Но един беден бунтовник трябва да извлече полза от всички обстоятелства. Поповете казват, че биковете притежавали мълнии... Дон Румата, много ми трябват мълнии, за да разбивам крепостните стени.

Румата въздъхна дълбоко. След чудесното спасение с вертолета Арата поиска настойчиво обяснение. Румата се опита да разкаже за

себе си, дори показа в нощното небе Слънцето — мъничка, едва видима звездичка. Но бунтовникът разбра само едно: проклетите попове имат право, зад небето наистина живеят богове, вселаги и всемогъщи. И оттогава той свеждаше всеки разговор с Румата към едно: боже, щом като съществуваш, дай ми силата си, тъй като това е най-доброто, което можеш да направиш.

И всеки път Румата не отговаряше или обръщаше разговора на друга тема.

— Дон Румата — каза бунтовникът, — защо не искате да ни помогнете?

— Един момент — каза Румата. — Моля да ме извините, но бих искал да знам как сте влезли в къщи?

— Това не е важно. Никой освен мене не знае този път. Не отклонявайте разговора, дон Румата. Защо не искате да ни дадете вашата сила?

— Да не говорим за това.

— Не, ще говорим за това. Аз не съм ви викал. Аз никога никому не съм се молил. Вие сам дойдохте при мене. Или просто бяхте решили да се позабавлявате?

Трудно е да бъдеш бог, помисли си Румата. Той каза търпеливо:

— Няма да ме разберете. Двадесет пъти се опитвах да ви обясня, че не съм бог — и вие не повярвахте. И няма да разберете защо не мога да ви помогна с оръжие...

— Имате ли мълнии?

— Не мога да ви дам мълния.

— Това съм чувал вече двадесет пъти — каза Арата. — Сега искам да знам защо?

— Повтарям ви, няма да разберете.

— Опитайте се.

— Какво смятате да правите с мълниите?

— Ще изгоря позлатените негодници като дървеници, всички до един, целия им проклет род до дванайсето коляно. Ще изтрия от лицето на земята техните крепости. Ще изгоря армиите им и всички, които ще ги защищават и ще ги подкрепят. Можете да не се беспокоите — вашите мълнии ще служат само на доброто и когато на земята останат само освободените роби и се въззари мирът, ще ви върна мълниите и вече никога няма да ги искам.

Арата мълкна, като дишаше тежко. Лицето му потъмня от нахлулата кръв. Навярно той вече виждаше обхванатите от пламък херцогства и кралства и купчините обгорели тела сред развалините, и огромните армии на победителите, които крещят възторжено: „Свобода! Свобода!“

— Не — каза Румата. — Няма да ви дам мълнии. Това би било грешка. Помъчете се да ми повярвате, аз виждам по-далеч от вас... (Арата слушаше, оборил глава на гърдите си.) — Румата стисна пръсти. — Ще ви посоча само един довод. Той е нищожен в сравнение с главния, но затова пък вие ще го разберете. Вие сте издръжлив, славни Арата, но и вие сте смъртен; и ако вие загинете, част от мълниите ще преминат в други ръце, вече не толкова чисти, колкото вашите, страх ме е дори да си помисля тогава как може да свърши това...

Те дълго мълчаха. После Румата извади от едно сандъче канапесторско и храна и ги сложи пред госта. Без да вдига очи, Арата почна да чупи хляба и да пие вино. Румата изпитваше странно чувство на болезнена раздвоеност. Той знаеше, че има право, и въпреки това тази правота странно го унижаваше пред Арата. Арата явно го превъзхождаше в нещо и не само него, а всички, които неканени бяха дошли на тази планета и изпълнени с безсилно съжаление наблюдаваха страшния кипеж на нейния живот от разредените висини на безстрастните хипотези и на чуждия тук морал. И за пръв път Румата си помисли: не можеш нищо да получиш, без да изгубиш — ние сме безкрайно по-силни от Арата в нашето царство на доброто и безкрайно по-слаби от Арата в неговото царство на злото...

— Не е трябвало да слизате от небето — каза изведенъж Арата. — Върнете се у дома си. Вие само ни вредите.

— Това не е вярно — каза меко Румата. — Във всеки случай ние никому не вредим.

— Не, вредите. Вие внушавате беспочвени надежди...

— На кого?

— На мене. Вие отслабихте волята ми, дон Румата. По-рано аз се надявах само на себе си, а сега вие направихте така, че чувствувам вашата сила зад гърба си. По-рано водех всеки бой така, сякаш ми е последен. А сега забелязах, че се пазя за други боеве, които ще бъдат решаващи, защото вие ще вземете участие в тях... Идете си оттук, дон

Румата, върнете се на небето и вече никога не идвайте. Или ни дайте мълниите си, или поне вашата желязна птица, или поне просто извадете мечовете си и застанете начело на нашата армия.

Арата мълкна и отново протегна ръка към хляба. Румата гледаше пръстите му, които бяха без нокти. Те бяха изтръгнати преди две години със специално приспособление лично от дон Реба. Ти още не знаеш всичко, помисли си Румата. Ти още се успокояваш от мисълта, че само ти си обречен на поражение. Ти още не знаеш колко безнадеждно е самото ти дело. Ти още не знаеш, че врагът не е толкова извън войската ти, колкото сред нея. Ти може би ще свалиш Ордена и вълната на селския бунт ще те хвърли на арканарския трон, ти ще изравниш със земята дворянските замъци, ще удавиш бароните в Пролива и въстаналият народ ще ти отдаде почести като на велик освободител и ти ще бъдеш добър и мъдър — единственият добър и мъдър човек в твоето кралство. И в добрината си ще започнеш да раздаваш земи на сподвижниците си, а за *какво са на сподвижниците земи без крепостни?* И колелото ще се завърти в обратна посока. И добре ще бъде, ако успееш да умреш от собствена смърт и не видиш появяването на новите графове и барони сред вчерашните ти верни бойци. Това вече се е случвала, славни ми Арата, и на Земята, и на твоята планета.

— Вие мълчите? — каза Арата. Той отмести от себе си чинията и измете с ръкава на расото си трохите от масата. — Имах някога един приятел — каза той. — Навярно сте чували за него — Вага Колелото. Ние заедно почнахме. После той стана бандит, нощен крал. Аз не му простих измяната и той го знае. Много ми е помогал — от страх и користно, — но тъй и никога не поиска да се върне: той си имаше свои цели. Преди две години неговите хора ме предадоха на дон Реба... — Той погледна пръстите си и ги сви в юмрук. — А тази сутрин го настигнах в арканарското пристанище... В нашата работа не може да има приятели наполовина. Приятелят наполовина е винаги наполовина враг. Той стана и нахлути качулката над очите си. — Златото на предишното място ли е, дон Румата?

— Да — каза бавно Румата, — на предишното.

— Тогава ще си вървя. Благодаря ви, дон Румата.

Той мина нечuto през кабинета и се скри зад вратата. Долу в пруста слабо изтрака резето.

Ето още една грижа, помисли си Румата. Все пак как е влязъл в къщи?...

ГЛАВА ДЕСЕТА

В Пияната бърлога беше сравнително чисто, подът беше старателно изметен, масата изстъргана до бяло, по ъглите за благовоние лежаха наръчи от горски треви и клонки от иголистни дървета. Отец Кабани беше седнал благоприлично в ъгъла на пейчицата, трезвен и тих, сложил измитите си ръце на коленете. Докато чакаха Будах да заспи, говореха за празни неща. Будах, който беше седнал до масата при Румата, слушаше с благосклонна усмивка лекомислените разговори на благородните донове и от време на време потрепваше, когато задрямваше. Хълтналите му бузи горяха от конската доза тетралуминал, която незабелязано му бяха сипали в пitiето. Старецът беше много възбуден и мъчно заспиваше. Нетърпеливият дон Гуг сгъваше и разгъваше под масата една камилска подкова, обаче запазваше на лицето си израз на весела непринуденост. Румата трошеше хляба и наблюдаваше с изморен интерес как дон Кондор постепенно се ядосваше. Пазителят на големите печати нервничеше, тъй като закъсняваше за извънредното нощно заседание на Конференцията на дванадесетте търговци, посветено на преврата в Арканар, което той трябваше да председателствува.

— Мои благородни приятели! — каза звучно най-сетне доктор Будах, стана и падна върху Румата.

Румата внимателно го прегърна през раменете.

— Готов ли е? — попита дон Кондор.

— До сутринта няма да се събуди — каза Румата, вдигна Будах на ръце и го отнесе в леглото на отец Кабани.

Отец Кабани продума със завист:

— Значи на доктора може да му сипвате, а на отец Кабани не може, вредно било. Не е хубаво това.

— Имам четвърт час — каза дон Кондор на руски.

— Ще ми стигнат и пет минути — отвърна Румата, като едва сдържаше яда си. — И аз говорих толкова много за това по-рано, че ще ми стигне и една минута. В пълно съответствие с базисната теория за

феодализма — той погледна яростно дон Кондор право в очите — тази най-обикновена акция на граждани срещу баронството — той отмести очи към дон Гуг — премина в провокационна интрига на Светия орден и доведе до превръщането на Арканар в база на феодално-фашистката агресия. Ние тук си бълскаме главата и напразно се мъчим да вмъкнем сложната, противоречива и загадъчна фигура на нашия орел дон Реба в една редица с Ришельо, Некер, Токугава Иеясу, Монк, а той се оказа дребен хулиган и глупак! Той предаде и продаде всичко, което можеше, обърка се в собствените си замисли, уплаши се до смърт и се хвърли за спасение към Светия орден. След половин година ще го заколят, а Орденът ще остане. Аз просто се страхувам да си представя последствията от това за Запроливието, а после и за цялата империя. Във всеки случай цялата двадесетгодишна работа в пределите на империята отиде на вятъра. Под властта на Светия орден няма да се разгърнеш. Вероятно Будах е последният човек, когото спасявам. Вече няма да има кого да спасяваме. Аз свърших.

Дон Гуг най-сетне счупи подковата и захвърли половините ѝ въгъла.

— Да, изтървахме положението — каза той. — А може да не е чак толкова страшно, Антон?

Румата само го погледна.

— Ти трябваше да очистиш дон Реба — каза изведнъж дон Кондор.

— Как да го „очистя“?

По лицето на дон Кондор пламнаха червени петна.

— Физически! — каза рязко той.

Румата седна.

— Тоест да го убия?

— Да! Да! Да!!! Да го убиеш! Да го отвлечеш! Да го премахнеш! Да го заточиш! Трябваше да действуваш. Не да се съветващ с двама глупаци, които нищо не разбираха от това, което ставаше.

— И аз нищо не разбирах.

— Ти поне чувствуваше.

Всички замълчаха.

— Нещо като Барканското клане ли беше? — попита полутласно дон Кондор, като гледаше встрани.

— Да, приблизително. Но по-организирано.

Дон Кондор прехапа устни.

— Сега късно ли е да го очистиш? — каза той.

— Безсмислено е — каза Румата. — Първо, ще го очистят и без нас, второ, това изобщо не е нужно. Той поне е в ръцете ми.

— По какъв начин?

— Той се страхува от мене. Струва му се, че зад мене има някаква сила. Дори ми предлагаше сътрудничеството си.

— Така ли? — измърмори дон Кондор. — Тогава няма смисъл.

Дон Гуг каза, малко заеквайки:

— Вие, другари, сериозно ли говорите?

— Какво именно? — попита дон Кондор.

— Ами всичко това?... Да го убиете, физически да го очистите...

Да не сте полудели?

— Благородният дон е улучен в петата — каза тихично Румата.

Дон Кондор каза натъртено:

— При извънредни обстоятелства са ефективни само извънредните мерки.

Дон Гуг, движейки устни, местеше поглед от единия към другия.

— В-вие... Вие знаете ли докъде ще стигнете така? — каза той.

— В-вие разбираете ли докъде ще стигнете така, а?

— Успокой се, моля ти се — каза дон Кондор. — Нищо няма да се случи. И стига сме говорили засега за това. Какво ще правим с Ордена? Аз предлагам блокада на Арканарската област. Вашето мнение, другари? По-бързо, аз нямам време.

— Аз още нямам никакво мнение — възрази Румата. — А пък Пашка още по-малко. Трябва да се посъветваме с Базата. Трябва да се ориентираме. А след една седмица да се срещнем и да решим.

— Съгласен съм — каза дон Кондор и стана. — Да вървим.

Румата метна Будах на рамото си и излезе от къщата. Дон Кондор му светеше с фенерче. Те отидоха до вертолета и Румата сложи Будах на задната седалка. Тракайки с меча и заплитайки се в наметалото си, дон Кондор се покачи на седалката на водача.

— Ще ме закарате ли до дома? — попита Румата. — Искам най-сетне да се наспя.

— Ще те закарам — измърмори дон Кондор. — Само че по-бързо, моля ти се.

— Сега ще се върна — каза Румата и изтича към къщата.

Дон Гуг все още седеше до масата и втренчил поглед пред себе си, търкаше брадичката си. Отец Кабани стоеше до него и казваше:

— То винаги така става, приятелю. Гледаш да е колкото може по-добре, а пък излиза по-лошо...

Румата грабна мечовете и портупейте.

— Остани си със здраве, Пашка — каза той. — Не се огорчавай, просто ние всички сме изморени и нервираны.

Дон Гуг завъртя глава.

— Внимавай, Антон — каза той. — Ох, внимавай! Не говоря за чичо Саша, той е отдавна тук, няма ние да го учим на нови неща. Амати...

— Искам да спя, това е то — каза Румата. — Отец Кабани, ако обичате, вземете конете ми и ги отведете при барон Пампа. Тия дни ще отида при него.

Вън витлата меко забучаха. Румата махна с ръка и изскочи от къщата. В ярката светлина на фаровете на вертолета гъсталациите от гигантски папрати и белите стъбла на дърветата изглеждаха чудновати и страшни. Румата се покатери в кабината и тръшна вратата.

В кабината миришеше на озон, на органична тапицерия и на одеколон. Дон Кондор вдигна машината и я поведе уверено над арканарския път. Аз не бих могъл сега така, помисли си с лека завист Румата. Зад него мирно помляскаваше в съня си старият Будах.

— Антон — каза дон Кондор, — аз-ъ-ъ... не бих искал да бъда нетактичен и не си мисли, че... ъ-ъ... се намесвам в личните ти работи.

— Слушам ви — каза Румата. Той веднага се сети за какво ще стане дума.

— Ние всички сме разузнавачи — каза дон Кондор. — И всичко, което ни е скъпо, трябва да бъде или далеч на Земята, или вътре в нас. За да не могат да ни го отнемат и да го пленят като заложник.

— За Кира ли говорите? — попита Румата.

— Да, моето момче. Ако всичко, което зная за дон Реба е истина, то не е лесно и е опасно да го държи човек в ръцете си. Разбираш ли какво искам да кажа...

— Да, разбирам — каза Румата. — Ще се постараю да намисля нещо.

Те лежаха в тъмнината и се държаха за ръце. В града беше тихо, само понякога някъде наблизо злобно цвилеха и се ритаха коне. От време на време Румата потъваше в дрямка и веднага се събуждаше от това, че Кира затаяваше дъх — в съня си той силно ѝ стискаше ръката.

— Сигурно много ти се спи — каза Кира шепнешком. — Спи.

— Не, не, разправяй, аз те слушам.

— Ти през цялото време заспиваш.

— Все едно, аз те слушам. Наистина много съм изморен, но още повече ми е домъчняло за тебе. Жал ми е да спя. Разправяй, много ми е интересно.

Тя благодарно потърка нос в рамото му, целуна го по бузата и отново почна да разказва как тази вечер дошло детето на съседите, изпратено от баща ѝ. Баща ѝ бил на легло. Изпъдили го от канцеларията и за сбогом го набили здравата с пръчки. Напоследък той изобщо нищо не ядал, само пиел — целият бил посинял и треперел. Момчето казало още, че брат ѝ бил дошъл — ранен; но весел и пиян, с нова униформа. Дал пари на баща си, пил с него и пак заплашвал, че щели да разпердущинят всички. Той бил сега лейтенант в никакъв специален отряд, бил положил клетва за вярност пред Ордена и имал намерение да приеме духовно звание. Баща ѝ молел тя засега в никакъв случай да не идва в къщи. Брат ѝ заплашвал, че ще се разправи с нея, дето се е свързала с благородник, червенокоса мръсница такава...

Да, мислеше си Румата, във всеки случай, разбира се, не у тях в къщи. И тук в никакъв случай не бива да остава. Ако ѝ се случи нещо... Той си представи, че ѝ се е случило нещо лошо, и цял се вкамени.

— Спиш ли? — попита Кира.

Той се свести и разтвори дланта си.

— Не-не... Ами друго какво си правила?

— Ами освен това разтребвах стаите ти. В ужасно безредие са. Намерих една книга, съчинение на отец Гур. В нея се разправя как един благороден принц обикнал една прекрасна, но дива девойка отвъд планините. Тя била съвсем дива и мислела, че той е бог, и все пак много го обичала. После ги разделили и тя умряла от мъка.

— Това е чудесна книга — каза Румата.

— Аз дори си поплаках. През всичкото време ми се струваше, че е за нас двамата.

Да, то е за нас двамата. И изобщо за всички хора, които се обичат. Само че нас няма да ни разделят.

Най-безопасно било на Земята, помисли си той. Но как ще се чувствуваш там без мене? И какво ще правя тук сам? Бих могъл да помоля Анка да се сприятeli с тебе там. Но какво ще правя тук без тебе? Не, на Земята ще отидем заедно. Аз сам ще поведа кораба, а ти ще седиш до мене и аз всичко ще ти обяснявам. За да не те е страх от нищо. За да обикнеш веднага Земята. За да не съжаляваш никога за твоята страшна родина. Защото това не е твоята родина. Защото твоята родина те отхвърли. Защото си се родила хиляда години преди срока си. Добра, вярна, самоотвержена, безкористна... Такива като тебе са се раждали през всички епохи от кървавата история на нашите планети. Ясни, чисти души, които не познават омразата и не приемат жестокостта. Жертви. Безполезни жертви. Много по-безполезни от Гур Съчинителя или от Галилей. Защото такива като тебе не са добри борци. За да бъдеш борец, трябва да знаеш да мразиш, а вие тъкмо това не знаете. Също както и ние сега...

... Румата пак задряма и веднага видя как Кира стои на ръба на плоския покрив на Съвета с дегравитатор на колана и веселата насмешлива Анка нетърпеливо я побутва към пропастта от километър и половина.

— Румата — каза Кира. — Страх ме е.

— От какво, мъничката?

— Ти все мълчиш и мълчиш. Страх ме е...

Румата я притегли към себе си.

— Добре — каза той. — Сега аз ще говоря, а ти ме слушай внимателно. Далеч-далеч зад гората има един страшен, непристъпен замък. В него живее веселият, добър и смешен барон Пампа, най-добрият барон в Арканар. Той има хубава, мила жена, която много обича трезвия Пампа и не може да понася пияния Пампа...

Той мълкна и се ослуша. Чу чаткане на много копита на улицата и шумното дишане на много хора и коне. „Тук ли е?“ — попита един груб глас под прозореца. „Май че е тук...“ — „Сто-ой!“ По стъпалата загърмяха токове и веднага няколко юмрука се стовариха на вратата. Кира трепна и се притисна към Румата.

— Почакай, мъничката — каза той и отметна одеялото.

— Идват да ме вземат — каза Кира шепнешком. — Знаех ги!

Румата с мъка се освободи от ръцете на Кира и изтича към прозореца. „В името на господа!“ — ревяха долу. — „Отвори! Ще я счупим — по-лошо ще стане!“ Румата отдръпна пердето и в стаята нахлу познатата трепкаща светлина на факли. Множество конници тъпчеха на място долу — мрачни черни хора с островърхи качулки. Румата гледа няколко секунди надолу, после огледа рамката на прозореца. Според обичая рамката беше плътно вградена. По вратата думкаха с нещо тежко. Румата напипа в тъмнината меча си и удари е дръжката в стъклото. То иззвънтя и се посипаха парчета.

— Ей, вие — ревна той. — Да не ви е омръзнал животът?

Ударите по вратата стихнаха.

— И винаги ще объркат — каза някой тихо долу. — Та стопанинът си е в къщи...

— Че какво ни засяга?

— Засяга ви, защото той е пръв на света по мечовете.

— А пък казваха, че бил заминал и нямало да се върне до сутринта.

— Уплашихте ли се?

— А бе не се уплашихме, само че за него нищо не ни заповядаха. Да не го убием...

— Ще го вържем. Ще го осакатим и ще го вържем! Ей, кой е там с арбалетите?

— Да не вземе той да ни осакати...

— Няма да ни осакати. Всички знаят, че е дал такъв обет — да не убива.

— Ще ви избия като кучета — каза Румата със страшен глас.

Отзад към него се притисна Кира. Той чуваше как бясно тупа сърцето ѝ. Долу изкомандуваха със скърцащ глас: „Чупете, братя! В името на господа!“ Румата се извърна и погледна Кира в лицето. Тя го гледаше, както преди, с ужас и надежда. В сухите ѝ очи играеха отблъсъците на факлите.

— Какво, мъничката ми — каза той нежно. — Уплаши ли се? Нима се уплаши от тази сган? Върви да си облечеш. Повече няма какво да правим тук... — Той обличаше бързо металнопластовата си ризница. — Сега ще ги изгоня и ще заминем. Ще отидем при Пампа.

Тя стоеше до прозореца и гледаше надолу. Червени отблъсъци скачаха по лицето ѝ. Долу нещо пращеше и бумкаше. Сърцето на Румата се сви от състрадание и нежност. Ще ги погна като кучета, помисли си той. Той се наведе да търси втория меч, а когато се изправи наново, Кира вече не стоеше до прозореца. Тя бавно се свличаше на пода, като се залавяше за завесата.

— Кира! — извика той.

Една арбалетна стрела беше пробила гърлото ѝ, друга стърчеше от гърдите ѝ. Той я взе на ръце и я пренесе на леглото. „Кира...“ — повика той. Тя изхлипа и се изопна. „Кира...“ — каза той. Тя не отговори. Той постоя малко над нея, после вдигна мечовете, слезе бавно по стълбата в пруста и почна да чака кога ще падне вратата...

ЕПИЛОГ

— И после? — попита Анка.

Пашка отмести очи, тупна се няколко пъти с длан по коляното, наведе се и протегна ръка към горските ягоди, които бяха под краката му. Анка Чакаше.

— После... — измърмори той. — Общо взето, никой не знае какво е станало после, Анка. Той оставил в къщата си предавателя и когато къщата му пламнала, на патрулния дирижабъл разбрали, че работата е лоша и веднага тръгнали към Арканар. За всеки случай хвърлили над града фишеци с приспивателен газ. Къщата вече догаряла. Отначало се объркали, не знаели, къде да го търсят, но после видели... — Той се смути. — С една дума, ясно било, накъде е отишъл.

Пашка мълкна и почна да хвърля в устата си ягоди една след друга.

— Е, и? — каза тихичко Анка.

— Отишли в двореца... И там го намерили.

— Как?

— Ами... той спял. И всички наоколо... също... лежали... Някои спели, а някои... така... Там намерили също и дон Реба... — Пашка бързо погледна към Анка и отново отмести очи. — Взели Антон и го закарали на Базата... Разбираш ли, Анка, та той нищо не разказва. Той изобщо сега говори малко.

Анка седеше много бледа и изправена и гледаше над Пашкината глава към ливадата пред къщичката. Шумяха и леко се поклащаха боровете, в синьото небе бавно се движеха пухкави облаци.

— А какво е станало с девойката? — попита тя.

— Не зная — каза твърдо Пашка.

— Слушай, Паша — каза Анка. — Може би не е имало нужда да идвам тук?

— Не, какво говориш! Мисля, че ще ти се зарадва...

— Все ми се струва, че той се крие някъде в храстите, гледа ни и чака да си замина.

Пашка се усмихна.

— Положително не е така — каза той. — Антон няма да седи в храстите. Просто той не знае, че си тук. Лови някъде риба, както обикновено.

— Ами с тебе как се държи?

— Никак. Търпи ме. Но ти си друго нещо...

Те замълчаха.

— Анка — каза Пашка. — Спомняш ли се анизотропното шосе?

Анка набръчка чело.

— Какво?

— Анизотропното. Там беше окачена „тухла“. Помниш ли ние тримата?...

— Помня, Антон беше казал, че е анизотропно.

— Антон мина тогава зад „тухлата“, а когато се върна, каза, че уж бил намерил там един разрушен мост и скелет на фашист, прикован към картечицата.

— Не си спомням — каза Анка. — Е, и?

— Сега често си спомням за това шосе — каза Пашка. — Като че ли има някаква връзка... Шосето беше анизотропно като историята. Не бива да се върви назад. А пък той отиде. И се натъкна на прикован скелет.

— Не те разбирам. Какво общо има прикованият скелет?

— Не зная — призна си Пашка. — Така ми се струва.

Анка каза:

— Не го оставяй много да мисли. През цялото време говори за нещо с него. Някакви глупости. За да спори.

Пашка въздъхна.

— Това и аз го зная. Само че какво са за него моите глупости?... Ще ме слуша малко, ще се усмихне и ще каже: „Паша, поседи малко тук, а пък аз ще отида да поскитам.“ И ще тръгне. А пък аз седя... Отначало като глупак ходех неусетно след него, а сега просто си седя и чакам. Виж, ако ти...

Анка изведнъж се изправи. Пашка се озърна и също стана. Със затаен дъх Анка гледаше как през поляната към тях идва Антон — грамаден, широк, със светло, неизгоряло лице. Нищо не беше се променило в него, той винаги си беше малко мрачен.

Тя отиде да го посрещне.

— Анка — каза той нежно. — Анка, приятелко...

Той протегна към нея огромните си ръце. Тя плахо се насочи към него и веднага отскочи. По пръстите му имаше... Но това не беше кръв — просто сок от горски ягоди.

РАФАИЛ НУДЕЛМАН

И ВЕЧНА БОРБА? [1]

Какво обединява тези повести? Случайно ли са заедно?

Те имат силата на дръзко и талантливо въображение. Дръзко, тъй като то наднича през вековете, създава фантастични светове с невиждана яркост. Талантливо, понеже вижда тези бъдещи несъществуващи светове пределно живи, в най-дребните подробности — от мириса на тревата на далечните планети до детайлите на смайващите хипотези.

Техните герои са хора търсещи, борещи се, обичащи, страдащи и главно мислещи. Напрегнато, страстно размишляващи за времето, за себе си, за човечеството. Вие не можете да не обикнете иронично-тъжния Горбовски и страстния Румата Есторски. Единият от тях загива в далечното бъдеще, другият оголва меча си в далечното минало, но макар че ги разделят векове, те са братя по разум, по мъчните си съдби и сложността на характерите си, по човечност.

В „Далечната планета“ вие виждате малка планета, на която физиците от Земята водят експерименти по мигновеното прехвърляне на веществото през пространството — нула-транспонтиране, както го наричат, или още по-небрежно — нула-Т. Заедно с тях тревожно наблюдавате как след един от опитите на полюсите на планетата се надига Вълна с невиждани по-рано размери от изроденото вещество, как тя пълзи към екватора, към населената зона на планетата, изгаря всичко живо, заплашва станциите, селищата, детските лагери и обкръжава столицата. И заедно с останалите живи вие мъчително трудно решавате как да живеят пред лицето на смъртта, в името на какво да живеят.

„Мъчно е да бъдеш бог“ започва със странната игра на двама юноши и една девойка на брега на земното езеро, игра на някакви средновековни рицари, прекалено обмислена в подробните, за да

бъде само игра. И изведенъж пред нас оживяват същите „благородни донове“, имената на които току-що са отзвучали на брега на езерото, и се разгъва мрачната картина на навъсените древни гори на друга планета, които обкръжават Арканар — страната на надменната аристокрация и на религиозните фанатици. И в един от благородните донове, в извънредно благородния и знатен Румата Есторски вие с учудване познавате същия онзи Антон, който като хлапак на далечната Земя не се беше решил да повтори онова, което бе направил Вилхелм Тел. Заедно с дон Румата вие се намирате в Хълцащата гора, за да се срещнете с другите пратеници на Земята, самоотвержените ентузиасти от Института за експериментална история. Тук, в Арканар, рискувайки живота си сред мръсотия, невежество и мракобесие, те се мъчат да спасят разума на... страната, залога на нейното бъдеще — учените, личителите, поетите. Заедно с Румата вие минавате през залите на кралския дворец към спалнята на фаворитката, по тесните, сякаш изкривени от страх улици към бърлогата на нощната „Сива армия“, наблюдавате приближаването на някаква тъмна, сляпа, фанатична стихия, на нещо страшно като фашизма и го виждате в дивата, екзалтирана вакханалия на убийствата. И всяка крачка, всеки миг на намеса е изтезание... Като Румата Есторски и вие се измъчвате от съмненията: как да живее човек пред лицето на човешката мъка, пред лицето на смъртта? Как да остане той „бог“, висше същество, което познава законите на историческата необходимост и поради това да не изважда меч?

И в тези различни по сюжет повести вие откривате едно вътрешно, дълбоко единство.

Още от първите страници на повестта сякаш долавяте една мелодия: спокоен, радостен свят и над това спокойствие като сянка от облак върху слънчева поляна изведенъж пропълзява усещането за нещо зловещо, нарастващо в тишината, което заплашва да разруши мигновеното благополучие. Така влиза вестта за Вълната в утрото на Далечната планета Радуга и заедно с нея се явява загадъчният и чудноват човек-робот-Камил (какво може да бъде по-загадъчно и по-зловещо от безсмъртието?), така звучат мрачните, лъхащи на жестока и сляпа древност думи „Хълцаща гора“ в играта на Антон и Пашка. И в това сблъскване на противоречиви мелодии като в музикален контрапункт започват да се развиват събитията по спирала — от

надеждата към отчаянието и отново към надеждата — и всяка все постепната нейна извивка приближава към трагичната кулминация, към възела, в която се събират всички мисли, всички дела и съдби.

Движението на стремителния сюжет ви довежда до общата и по същността си единна ситуация, в която се намират героите на Стругацки. Това е трагичната ситуация на избора. Нейният трагизъм се състои в това, че човек зависи максимално от обстоятелствата и същевременно е максимално свободен, тъй като диапазонът на неговия избор е най-широк — между живота и смъртта. Това не е извънсоциална, индивидуалистична свобода на „човека изобщо“. Не, свободата на героите от произведенията на Стругацки, хора от епохата на комунизма, се крие във висшето осъзнаване на тяхната отговорност пред историята, в тяхната човечност.

Така се открива пред нас главният — и общийят — замисъл на тези повести, които разказват за гълбините на човешката душа, в които вилнее човечността, и за гълбините на човешкия разум, в които се осъзнава отговорността. Те са замислени като книги, които будят размисъл. И с това от далечината на времената те ни връщат нашите проблеми нашата епоха, най-голямата жестокост, или по-точно жестокостта, която се състои в това, че тя унищожи илюзията за прословутия „трети път“, удобната вратичка на безотговорността, вредната приказка — това мене не засяга. Нашето време направи от живота непрекъснат избор, непрестанно осъзнаване и поради това още по-неизбежно — приемането на отговорността за днешния и утешния ден на света.

В това се състои мъжеството на „Далечната планета“ и на „Трудно е да бъдеш бог“. Техният конфликт е безмилостен и безкомпромисен, както самият живот, който го е родил. Хората загиват и не се предават, борят се за своята човечност. Ето защо книгата се възприема като страстно отрицание на философията на мрака, на страха и на отчаянието.

Оптимизъмът на „Далечната планета“ и на „Трудно е да бъдеш бог“ не е в младежко „розово и бледосиньо“. Неговите уроци са мъчително горчиви, те са трагични. Оптимизъмът въпреки смъртта, въпреки „задънените улици“ на историята предполага наличието на ценности в живота, които превишават ценността на собственото „аз“.

Светът на „Планетата“ и на „Боговете“ е трагичен. Ослепителните черни стени на Вълната и мрачните стени на Арканар единакво оставят един-единствен път: той минава между двете стени — към далечното слънце и към смъртта.

По него отиват в морето изпитателите, като отнасят със себе си ослепелия си приятел и гордата си песен. По него минава Румата, за да падне в края на белязания с трупове път.

В книгите на Стругацки фантастиката не говори за формули, а за човека и историята и затова тя става голяма литература.

Фантастиката е двуликийт Янус на съвременната литература, тя открива пред нас и двата си облика: устремения към бъдещето и обърнатия към настоящето.

Вглеждащите се в бъдещето очи на фантастиката откриват в него магистрали на безкрайни и безкрайно сложни пътища. Това са именно очи — не могат да се измислят тези издигащи се в безмълвието черни стени на Вълната, гребените на които блестят като слънце, или тесните, сподавени като вик улици на Арканар. Те трябва да бъдат видени.

Стругацки не са социолози, не са историци, а са художници. Те не виждат бъдещето в абстрактната перспектива на общите закономерности, а в осезаеми, конкретни и тъкмо поради това условни очертания. Никой не може да претендира, че вижда бъдещето в подробности. Далечната Радуга и Арканар са отклонения, случайни зигзази на историята. Но зад тях стоят и в тях се проявяват някакви отгатнати от художественото въображение закони.

С тези случайности е отбелаязан като с жалони трудният път на изкачването на човечеството към върховете на неговата история.

Това се разкрива с пределна яснота в „Далечната планета“. От устата на Ламондоа, ръководния физик на планетата, се обявява най-важният закон на човешката история — законът за необходимото непрекъснато познание.

Но тъкмо този закон диктува непрекъснатото и увеличаващото се развитие на науката. И в същото време съществуват — това се открива в споровете на космодрома — неизбежни грешки, предизвикани от недостиг на хора, оборудване, енергия, от необходимостта да се изоставят неразкритите насоки, от невъзможността да се предвиди какво може да стане от онова, което е захвърлено.

Нула-Т погълъща всички мисли на физиците от планетата, на нея е подчинено всичко, тъй като тя означава гигантско увеличаване на възможностите на човека. А нали нула-Т е само мъничка частна проблема за физиката на Земята! Чудно ли е тогава, че Вълната е отместена, оставена в тила, че е забравена? И тъкмо оттам, от тила, Вълната се приближава отзад към Радуга и я унищожава.

Това е повече от научна грешка — това е обективна случайност. Има реално противоречие между растящите нужди на човечеството от знание и ограничената пропускателна способност на неговите информационни канали, т.е. на науката. Тъкмо то в края на краишата довежда до гибел далечната Радуга.

То е едно от онези противоречия, които възникват като извънредно трудно изпитание на историята, пораждат трагични безизходици и предричат нечуван подем след неговото преодоляване.

Глашатаи на величието на Разума, братята Стругацки са далеч от безгрижното идеализиране на дори разумно уреденото общество. Разумът върви по диалектически пътища — противоречиви, отричащи изминания зигзаг и поради това често трагични.

В повестта „Трудно е да бъдеш бог“ се опровергава още един мит, породен от нашия век — митът за идилично-безгрижния контакт на човечеството с братята по разум във Вселената.

Да, изкачването на човечеството по стъпалата на историята — тъкмо това е контактът му с другите светове. Но колко сложен, колко дълбоко противоречив е този „миг“ от историята, когато пружината на закона на познанието се свива до краен предел.

Ето го прословутият контакт на световете: присмехулният и гордият дон Румата, пратеникът на Земята, е принуден да се крие под чуждо име по мръсните площи на Арканар, в гъсталака на Хълцащата гора, дон Румата Есторски, който е посветил живота си за спасяването на искриците разум от смразяващия мрак на нощта, в която потъва арканарската история.

На това трябва да се посвети цял живот. Подвиг в продължение на десетилетия, на векове — ето качва представлява контактът на Земята с Арканар. Това е сурово, често жестоко и трагично изпитание, защото това е битка за разума, срещу мрака, невежеството, фанатизма, ограниченността — чужда или своя.

Физиците от Радуга и „боговете“ от Арканар, всички герои на братя Стругацки, водят един и същ бой — в името на разума.

Вярата в могъщите сили на разума, в това, че той и само той може да изведе човечеството към светлината и безкрайността — това са позициите, от които фантастиката на Стругацки се сражава срещу капитулантския ирационализъм и изтънченото фарисейско мракобесие. Най-хубавите страници на техните книги са посветени на физиците и космонавтите, на споровете за живота в космоса и на загадките на природата. Сдържаната напрегнатост на човешката мисъл, страстното интелектуално търсене — ето истинския пълен живот, висшата радост на битието. Оттук звуци почти парадоксално в техните книги съчетанието на закачките, шеговитата буфонада, ироничната показна храброст със сериозните разговори за дълбоките жизнени проблеми.

Неудържимата страстна вяра в разума, тежестта на тази узряла мисъл събaryaт сюжетните сводове на повестта за Арканар. В нейния стремителен поток се раждат публицистични места: самите автори отстраняват дон Румата, разтварят вековете и епохите и тържествено — за всички времена — антемосват гонителите на разума, предричат неумолимото им поражение, утвърждават мисълта за победата на хуманизма.

Вярата в разума... И наред с това възелът на всички проблеми в „Радуга“ и „Боговете“ е в противоречието на „разумното“ и „човечното“ решение. Проблемата на човешкия избор преминава на друга плоскост — това е спор за пътищата на историята.

Този на пръв поглед парадоксален обрат идва напълно от съвременността, от днешния ден. Това е нашето противоречиво преплитане на надежди и съмнения.

Сърцето на двуликий Янус бие в настоящето. Ситуациите на фантастиката принадлежат на измисленото бъдеще. Те са отместени — това изостря спора. Вече няма конфликт на личното с общото, на злото с доброто — той стои по-високо: на доброто с доброто. Най-мъчително сблъскване на истини. Епохата на най-високия разцвет на човечността и на най-дълбокото „осъзнаване на необходимостта“ разкрива и концентрира същността на спора. Но той е роден от настоящето.

Противоречията в тези книги отразяват противоречията на нашата епоха. Най-великата победа на разума над силите на ядрото — и безмисленото безумие на Хирошима. Чудовищното, животински

ириационално зло на Освиенцим — и тревзото, технически педантично пресмятане на подвижните газови камери и на крематориумите. И може би най-остро е противоречието между величествените петилетки и лагерите във Воркута, Колима, Норилск.

Това е пепелта на историята, която бие в сърцето на фантастиката.

Историята ражда историческия оптимизъм, т.е. вярата в разума. И пак тя възбудено призовава към човечност.

В тесния коридор на Вълната, между живота и смъртта хората избират различно. Те са еднакви в едно: никой от тях не мисли за себе си. Най-малко за себе си. Когато Роберт се мъчи да спаси Таня, когато Женя Вязаницина се промъква на звездолета при детето си — това е продиктувано от човечността. Но тази човечност е сляпа. Тя е неразумна. И затова се превръща в своята противоположност. Когато Ламондоа, потъпквайки собствените си чувства, предлага да спасят от Радуга физиците, той действува в името на разума. Това хипнотизира затова мълчат така потиснато хората на площада пред Съвета. Но този избор е нечовечен. Нека всеки от тях има само един час живот дори този час не може да се изживее със съзнанието, че в минутата на изпитания е изгубена никаква висша човешка ценност.

Това не е мелодрама и не е схоластичен спор. Ако тези висши ценности не съществуват, тогава няма смисъл и човешкият живот. Ако няма човечество — няма история. Остава само минутният смисъл на съществуването и той се състои в животински страхи от смъртта.

Единната и облекчена въздишка на хората, които слушат Горбовски, означава само едно — че те, тези ценности, съществуват. Те диктуват решението. В името на какво? На отвлечената идея за бъдещето, въплътена в децата? Не, преди всичко това е продиктувано от чувството, от усещането, че иначе не може да се живее, както не може иначе да се умре. И едва тогава постылките на хората получават отвлечен смисъл — да запазят човечността, човека в човека.

И тъй — доверие на човешкото чувство. Реабилитация на човечността. И същевременно доверие на разума. Разумното трябва да бъде човечно. Човечното — разумно.

Това е равносметка на размислите на наш съвременник.

Означава ли тя отрицание на висшата целесъобразност, на историческата необходимост изобщо — в името на близкното

човеколюбие?

Когато Румата Есторски изважда меча, той престава да бъде „бог“. Той постъпва противно на онова, което диктува опитът на историята — само стратегията на „боговете“ е способна да помогне на Арканар.

Но така ли ето в действителност? Еднозначен ли е опитът? Няма ли някакъв далечен смисъл в това название „Институт за експериментална история“?

Какво е историята, ако не единствен, извършван ежечасно експеримент на човечеството? Всяка година, всеки век все посъзнателно извършван експеримент.

Къде води траекторията на историческия закон — към предварително предопределената, равнодушна към средствата цел? Но това е очевидна безсмислица. Бъдещето не съществува днес, то само се създава днес, целта се съставя от деянията на настоящето.

Да отстъпим пред фашизма — значи да променим траекторията на пътя на човечеството. Ето истинския смисъл на историческите уроци!

Изборът на Румата не е продиктуван от абстрактни съображения за човечност и история. Това е избухване на невероятно концентрирана болка и гняв, които растат в душата му, когато пред очите му тъпотата става все по-безочлива, фанатизъмът се засилва и безнаказаната и садистично безсмислена жестокост се подиграва, човекът бива смачкан в праха и калта — всичко онова, което е добре познато на нас, които сме видели фашизма.

Истината е конкретна. Настъпва минута, когато законът, който е бил справедлив, престава да бъде такъв. Ако продължиш да бъдеш „бог“ — ще престанеш да бъдеш човек и ти, и другите.

Така човечността диктува избора и променя лицето на историята.

Безизходиците на историята, нейните противоречия са опасни не заради самата Вълна или фашизма — най-страшно от всичко е изпитанието на човечността, заплахата, че тя може да бъде изгубена, поражението.

Светът е сложен, истината променя вида си. Настъпват минути, когато тя мирише на кръв и на смърт. Историята ни позволява да надникнем в дълбината на нашето „аз“. Ние научихме колко трудно е понякога да бъдеш „бог“. Понякога трябва да бъдеш бог. Но винаги и

навсякъде е най-трудно и важно да останеш човек. Това може да бъде смърт. И все пак, когато Румата Есторски излиза на своя последен и кървав път, ние изпитваме същото облекчение, каквото изпитват хората на площада пред Съвета, които слушат Горбовски.

Мъжеството и дълбочината на тези книги са родени от сложността на нашия век. В тях няма илюзии за „изтряване“ на противоречията. Няма леки пътища, готови истини, предварителни решения. Те не унижават човека със съжалението си и не осъждат човешкото в него в името на „бога“. В тях няма компромиси.

Общата страстна вяра сближава тези книги — вярата в бъдещето на човечеството. Тя не е сляпа вяра. Тя е изстрадана от историята на човечеството, изминало почти 14 хиляди войни и дошло до революцията.

Такъв е смисълът на тези книги. В тях в името на разума и хуманизма се утвърждава героичният оптимизъм.

[1] *И вечна борба* — В оригинал „И вечный бой“: цитат от стихотворението на руския поет модернист Александър Блок „На поле Куликовом“ (1908 г.) — популярният стих „И вечный бой! Покой нам только снится...“; също така в Русия е популярно стихотворението на руския поет нобелист Йосиф Бродски „И вечный бой“, гениална вариация върху стиха на Ал. Блок. — Бел. NomaD. ↑

Издание:

Аркадий и Борис Стругацки
Далечната планета

„Наука и изкуство“, София — 1969

Преведе от руски: Нина Левенсон
Стиховете преведе: Йордан Стратиев

Аркадий Стругацкий Борис Стругацкий
Далекая радуга
Научно-фантастические повести
Изд. ЦК ВЛКСМ „Молодая гвардия“
1964 година.

C-3

Преведе от руски: Нина Левенсон
Стиховете преведе: Йордан Стратиев
Редактор: Надежда Кортенска
Художествено оформление и илюстрации: Димитър Бакалов
Техн. редактор: Ив. Якимова
Коректор Милка Вътова

Дадено за набор на 27.V.1969 г.
Подписано за печат на 17.IX.1969 г.
Печатни коли 2
Издателски коли 15,96
Формат 84/108/32
Тираж 20 000+78
Издателски №16501/Ш-4
Тематичен №656

Цена 1,27 лв.
Издателство „Наука и изкуство“
Печатница на БЗНС, пор. 492

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на **Моята библиотека** и нейните всеотдайни помощници.

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.